

ÕITSITULED

EEESTU
AJAKIRJANIKKUDE
ALBUM

Kõige suurem loetavam ja lugupeetavam
Eesti ajaleht

„Päevaleht“

on ühtlasi ka Eesti ajakirjanduse tooniandja ja juhtija, „Päevaleht“ kehastab meie oludes võimalikku ideaalset ajalehte. „Päevalehte“ toimetavad meie kõige paremad ajakirjanikud ja ainult „Päevalehes“ avaldavad omi tõid meie paremad teadusmehed ja kirjanikud. Meie paremad poliitikamehed kirjutavad omi üldvaateid ja poliitiliste küsimuste selgitusi ainult „Päevalehele“.

„Päevalehte“ loevad kõik meie haritud ringkonnad. Iga eestlane loeb „Päevalehte“ esimese lehena. „Päevaleht“ on igale mõtlejale inimesele mõõda-pääsmatuks vajaduseks. „Päevaleht“ on parem käsi meie töösturile, ärimehele, kaupmehele, põllumehele ja igale kodanikule ja „Päevalehe“ ümber keerleb kogu meie vaimline elu.

„Päevalehte“ loetakse rohkem, kui kõiki teisi Eesti lehti kokku ja tema lugejate arv kasvab iga päeva. Selletõttu on „Päevaleht“ Eesti ajakirjanduses kõikumata kindlal alusel ja jääb oma õiglastete ja erapooletutele sihtidele truuks ja teda toetab iga kodanik, kellele kallis on meie rahva ja riigi tulevik ja edenemine.

Sellepärast loevadki kõik „Päevalehte“. Sellepärast kuulutavadki kõik ainult „Päevalehes“.

„Päevalehe“ tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja tellimiste vastu võtjad. Talituse aadress:

Tallinn, Pikk uul. 2 ehk Postikast 87.
Kontori tel. 3-11.

Kolm korda nädalas ilmuv suur ajaleht

„KOIT“

on „Päevalehe“ lühendatud väljaanne, mis on määratud nende kaugete maakohtade jaoks, kuhu post harvemini kohale jõuab ja kus igapäev ilmuv „Päevaleht“ niisugusena oma mõtte kaotaks. „Koidus“ ilmuvad tähtsamad ja paremad kirjutused „Päevalehes“ kokkuvõetud ja lühendatud kujul. Sellepärast on „Koit“ **kõige tuumakam Eesti ajaleht**. Ühtlasi on „Koit“ ka kõige odavam Eesti ajaleht. „Koit“ on kõigile kättesaadav ja sellepärast on tema lugejate arv suur ja kasvab alati.

Üheski talus ei tohi puududa „Koit“.

„Koidu“ tellimisi võetakse kõikides postkontorites vastu. Otseteed talitusest tellides aadressil: **Tallinn, Pikk uul. 2.**

„Päevalehe“ ja „Koidu“ talitus.

Asutatud 1907. a.

Telegr.-aadress:

„KREDITBANK“

Telefonid:

Juhatus . . . 12-49.

Üldine . . . 4-36.

Kaubajaosk. 19-64.

TALLINNA KREDIIT PANK A.-S.

Suur Karja uul. nr. 23, omas majas

Pank toimetab igasugu pangaoperatsioone
sise- ja väljamaal

O.-Ü. Tallinna õli- ja värnitsavabrik

»**Ekstraktor**«

*soovitab oma vabrikus valmistatud kõige paremas
headuses ja piiramata arvul*

Eht linaseemneõli värnitsat

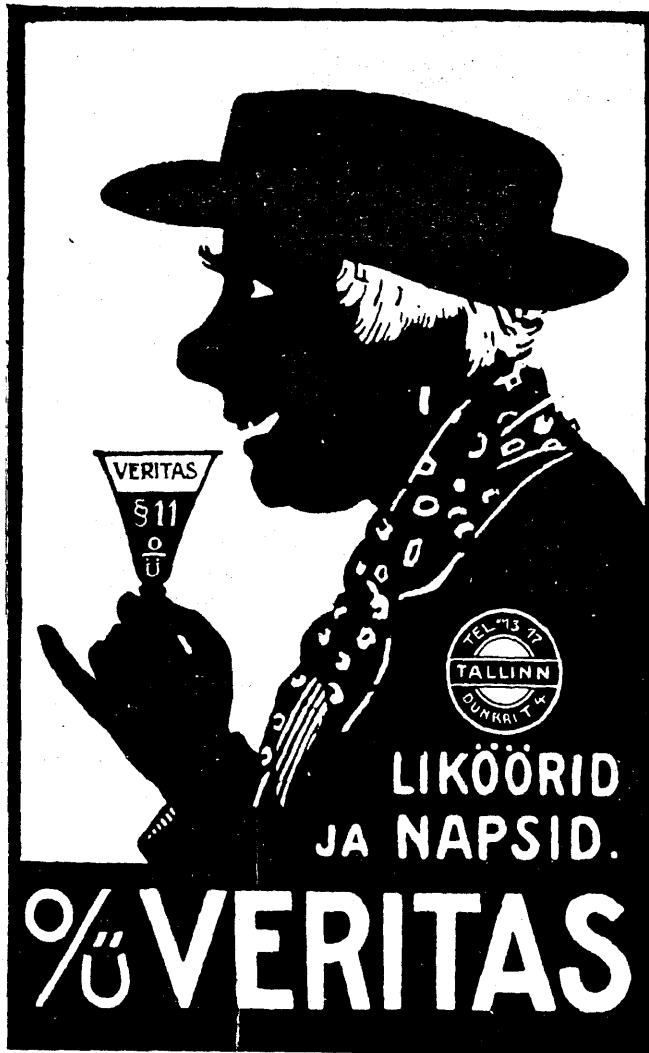
Õlikooke loomatoiduks

Rohelist seepi ja

Dankrimääret

Vabrik Tallinnas, Telliskivi uul. 9

Tel. 2-45 ja 29-03

KUUSTEIST ESIMEST AUHINDA

Ajakiri „AGU“

AGU on ainuke korralikult ilmuv rahvalik kirjanduse, kunsti ja teaduse ajakiri Eestis.

AGU on lühikese aja jooksul loetavamaks Eestis ajakirjaks saanud.

AOLE on senini kaastööd teinud ja edaspidi teha lubanud suurem hulk meie tähtsamatest kirjanikkudest.

Igas numbris toob „AGU“ kirjandusliku väärtusega huvitavaid novelle, jutustusi ja luuletusi, algupärandeid ja tõlkeid.

Arvustused uute algupärase teoste üle.

Teaduse aladelt on „AOLE“ mitmed eriteadlased ja Tartu ülikooli õpejõud kaastööd lubanud. Teaduslikud kirjutükid on „AOS“ harilikult seletavate piltidega varustatud.

Tähtsamatest sündmustest kodu- ja väljamaal toob „AGU“ päevapiltlikke ülesvõtteid.

Igas numbris elu väärnähtusi tabavad naljapildid.

„AGU“ annab igale numbrile kaasa oma- ja väljamaa kunstnikkude paremate tööde reproduktsioone, mis läbi „AO“ lugejal võimalik on värviliste kunstiväärtusliste piltidega omi eluruume ilustada.

Ajakiri „AGU“ ilmub igal laupäeval. Tema kestev ja korralik ilmumine on kindlustatud väljaandja osatühisuse (T. E. K. Ü. „Päevalehe“) poolt.

Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, T'allin, Pikk uul. 2.

Peale selle võib tellida veel iga postkontori ja raamatukaupluse kaudu.

T. E. K. Ü. („PÄEVALEHT“).

Noorsoojakiri

„Vikerkaar“

„Vikerkaar“ on meie ainukene tõsine noorsoo-ajakiri. „Vikerkaares“ ilmuvad meie ja muu ilma paremate kirjanikkude tööd, mis on kohased meie noorsoole lugemiseks. „Vikerkaar“ pakub suurel hulgal meie noorsoole huvitavat lugemismaterjaali ja muud aja- viidet keerdulesannetena ja mõistatustena. Ainult „Vikerkaar“ jubib meie noori tõsisele haridusteele, kasvatab neis lugupidamist kõige puhtá ja ilusa vastu, ja tutvustades meie noori juba aegsasti kunsti ja kirjanduse maitsmisega, kasvatab neist tõsiseid haritud kodanikke.

„Vikerkaar“ ilmub üks kord kuus ja maksab aasta peale tellides 300 marka. Pooles aastas 150 marka ja veerand aastas 75 marka. Selle tõttu on „Vikerkaar“ kõigile kättesaadav ja ei peaks puuduma ühegi õpihimulise noore lugemislaualt.

„Vikerkaare“ tellimisi võetakse vastu kõigis postkontorites ja tellimiste vastuvõtmise kohtades. Talituse aadress on: Tallinn, Pikk uul. 2.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Lasteajakiri

„Laste Rõõm“

„LASTE RÕÕM“ on ainuke korralikult ilmuv lasteajakiri Eestis.

„LASTE RÕÕMU“ ülesanne on meie lastele väärtusliku ja arendava lugemismaterjaali muretsemine. Selleks aitavad „LASTE RÕÕMULE“ kaasa kõik meie paremad kirjanikud ja kunstnikud. Selletõttu on „LASTE RÕÕMU“ sisu alati kaasakiskuv ja õpetab meie lapsi raamatust ja õppimisest lugu pidama. Iga väike „LASTE RÕÕMU“ lugeja jõuab kooliski paremini edasi, sest „LASTE RÕÕM“ istutab lastesse juba noorelt teadusehümu. „LASTE RÕÕMU“ lugejatepere on selle tõttu kasvanud lugemata suureks ja kes korra temaga tutvust on teinud, see jääb „LASTE RÕÕMU“ alaliseks sõbraks.

Vanemad, kes oma lapsi armastavad, tellivad oma lastele „LASTE RÕÕMU“. Tellimisi võetakse vastu kõikides postkontorites ja raamatukauplustes. Võib ka otseteed tellida aadressil: Tallinn, Pikk uul. nr. 2.

Väljaandja Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Likööri- ja napsivabrik
Tallinna Viinavabrik

(REVALER SPRITFABRIK)

Tallinn, Merepuiestee 15. Tel. 24-26.

Kaks kuldauraha 1923. a.

ERIALA:

VE NE VODKA (столовое вино).
Kümmel — Allash ja roheline. Sidroni
kibe. Pomerantsid. Cherry Brandy,
Curaçao. Chartreuse. Cacao Chouva.
Crème de Vanille jne.

Nalivka: Ploomid, murakad, mustsõstrad.

COGNAC f. CHAMPAGNE: sup. kahe ja
kolme tähega.

Detail-müügi jaoks oma ladu:

Vanaturg 1, Idelson & Druck'i juures.

Väliskaubanduskontor
J. Habicht & Ko.
TALLINN

Estoonia puiestee nr. 23

Telefon 7-12

Telefon 7-12

Telegr.: „HABICHTKO“—Tallinn (Reval).

Müüb suuremal arvul (en gros)
kõiksugu

koloniaalkaupa:

suhkrut, soola, kohvi, teed,
riisi ja teisi tooresalmeid,
tubakat ja tubakakaupa;

riidekaupa, kalosse

Jne. mõdukate hindadega.

A. TÕNISSON & Ko

TALLINN, Rüütli uul. 28/30.

Kõnetraadid: 4-60 ja 11-83.

Eriala: Keskküte, ventilatsioon, vesivarustus, kanalisatsioon, puur-
kaevud, pumpade sisseseaded j. n. e.

Ladus kohe saadaval:

Mitmesugused supelusvannid, vanniahjud, pesulauad, malm-
köögikausid, klosetid, mitmesugused armatuurid, vask- ja
malmkraanid, ventiilid ja shiibrid, jõu- ja käsipumbad, kesk-
kütte-katlad, küttekehad (radiaatorid ja ribitorud), malm-,
raud-, tina-, savi- (shamot-) ja tsementtorud ja nende juure
igasugused ühendusjaod.

Firma
„Viktor Auster“

soovitab

Schampagne mousseaux

Salon Sekt

Sidroni Soda

Limonaadi (sidroni)

Kuremarja

Puuvilja-jooki

Puuvilja-mõdu ja

Seltersi

A.-S. A LE COQ'i

õlletehase Tallinna ladu

soovitab

Pilseni $\frac{1}{1}$, $\frac{1}{2}$

Märtsi $\frac{1}{1}$, $\frac{1}{2}$

TALLINN, S. KLOOSTRI UUL. 18

Tel. 17-52, 27-30

OSA-ÜHISUS
ESTO-MUUSIKA

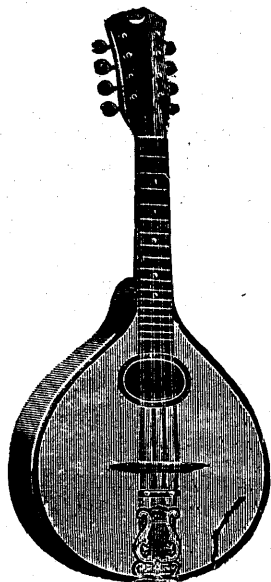
Tallinnas, Lai uul, 34.

Tiivklaverid, pianiinod.

Viiulid, gitarid, man-
doliinid, balalaikad.

Grammofonid, plated.

Puu- ja vaskpuhkpillid.

Suurem muusikariistade äri
Eestis

**Sooge
ainult
Tõhvi
õlut**

**Tõhvi
Bilsener
Münchener
Kabinett**

Laadud kõigis kodumaa linnades

L. SIMSIVART & K^o

Tallinn, Pikk uul. 7, tel. 9-92. — Telegr.-aadr.: „Simsivartko“ Tallinn.

Oma õliriidevabrik

valmistab veekindlast õliriidest vihmakuubi, mantleid, ülikondi, põlli, puldanist ja õliriidest presente ja muud. Kroonitud esimeste ja kõrgemate auhindadega.

Oma lubjavabrik

müüb kustutamata lupja väikesel ja suurel arvul.

Oma kivimurd

müüb paekive, valmistab trepiastmeid, trotuaarikive j. n. e.

Oma ehituskontor

võtab oma peale kõiksugu ehitus- ja remonttöid vilunud inseneeride ja ehitusmeistrite juhatusel.

VÕÕRASTEMAJA JA RESTORAAN

„KULD LÕVI“

TALLINNAS, HARJU UULITS nr. 40

TELEF. 3-36 JA 18-40

Nahatööstuse A. S. «Union»

Tallinn, Maakri uul. 19-21.

Nahavabrik valmistab tuntud headuses:

talla, pinsoli, platt, raag ja juhtnahka.

Saapavabrik valmistab igasuguseid:

Meesterahva, naisterahva ja laste jalanõusid.

Kaitsemärk:

S I N D I

kalevivabriku ühisus

endine Wöhrmann & Poeg

Vabrik: Sindis, Pärnu lähedal

Juhatus: Harju uul. nr. 43

Ladud: Tallinn, Suur Karja uul. nr. 13
Riias (Grehzineeku eela 12) ja Kovnos

VILLATÖÖSTUS:

kalevid sõjaväelastele ja eraisikutele, meeste- ja naisterahva ülikonna- ja palituriidid, vooditekid, suurrätikud

PUUVILLATÖÖSTUS:

pleekimine, värvimine, trükimine, mertseriseerimine

Kalevivabrik asutatud 1832. a., nahatööstus — 1919. a., puuvillatööstus — 1919. a.

Auhinnad: Kõrgemad auhinnad: kuldaurahad Tallinnas 1921. ja 1922. a.; riigikullid Ülevenemaalistel näitustel 1841., 1882. ja 1886. a.; aumärgid Londonis, Pariisis ja mitmel Venemaa näitusel.

Tarvitajate-Ühisus

„Oma“ siht ei ole mitte kauplemise teel kapitaali kogumine, sellepärast m ü ü b

„Oma“ head kaupa paraja hinnaga.

„Oma“ maksab kuludest ülejäänud summad liikmetele tagasi hinnaalandusena. 1920. ja 1921. a. maksis 3 0/0.

„Oma“ tegevuskavas seisab eeskujuliku söögimaja asutamine. Kõik, kes selle järele vajadust tunnevad, toetagu

„Oma“ liikmeks astumisega.

„Oma“ osamaks on 1000 marka.

„Oma“ vanad liikmed suurendagu oma osamaks 1000 margani.

„Oma“ on kindel ja kasulik raha hoiukoht, maksab hoiusummade pealt tähtajalisel arvel kuni 10 0/0 ja jooksva arvel 6 0/0.

„Oma“ on kõige suurem ja elujõulisem tarvitajateühisus Eestis.

„Omal“ on Tallinnas 7 kauplust.

„Oma“ peakauplus ja kontor asuvad:

Peakauplus ja juhatus: Vana Posti uul. nr. 7. Tel. 10-19.

Abikauplused:

Nr. 1. Baltiski maanteel nr. 11, tel. 8-36.

„ 2. Kalju uul. „ 6, „ 11-70.

„ 3. Terasse uul. „ 2, „ 18-90.

Nr. 4. V. Pärnu maant. nr. 23, tel. 19-39.

„ 5. Keemia-uul. „ 6, „ 19-77.

„ 6. Õle (Grigori) uul. „ 11, „ — —

Aktsia-Selts Tallinna paberivabrik

E. J. JOHANSON.

TALLINNAS, Maakri uul. 27.

Valmistab kõiki sorti kirjutus-, post-, trüki-, raamatu-, joonistus-, albumi-, ajalehe-, rotatsioon-, pöögna- ja muid paberid.

A/S

„SILVA“

PEAKONTOR, LADUD JA KAUPLUS
TALLINN, MEREPUUESTEE 17

TELEFONID KONTORIS 9-29, 13-80, 21-37, 21-38, 21-39
KAUPLUSES 18-09 METSAJAOSKOND 13-20

TARTU JAOSKOND:
RIIA UUL. 2 TELEF. 2-41

LUBJAVABRIK TAMSALUS
TELEFON TAPA 24.

OMMEDO LAUAVABRIK
TELEFON MUSTVEE 18

LAUAVABRIK „FOREST“
NARVA, INGERI UUL. 4 TELEF. 97

LAUAVABRIK „LENNUK“
PÄRNUS, RIIA UUL. 191 TELEF. 91

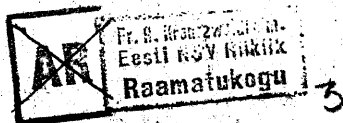
TELEGRAMMIDE ADDRESS:

„TALLINN-SILVA“

ÕITSITULED

EESTI AJAKIRJANIKKUDE ALBUM

KOGUTEOS II

SP, 6615

EESTI AJAKIRJANIKKUDE ÜHINGU VÄLJAANNE NR. 2

109.137

I Eesti Riidetööstus Osaühisus

„J L U“

„Jlu“ juhataja ja personaal.

Äril on alaline ühendus moodikeskkohtade — Pariisi ja Londoniga, samuti väljamaa vabrikutega kui ka kodumaa parema — Sindi — vabrikuga manufaktuuri alal, mille läbi temal võimalus on tarvitajate nõudeid ajakohase moe ja soliidsuse nõuetele vastavalt täita.

O.-Ü. „JLU“

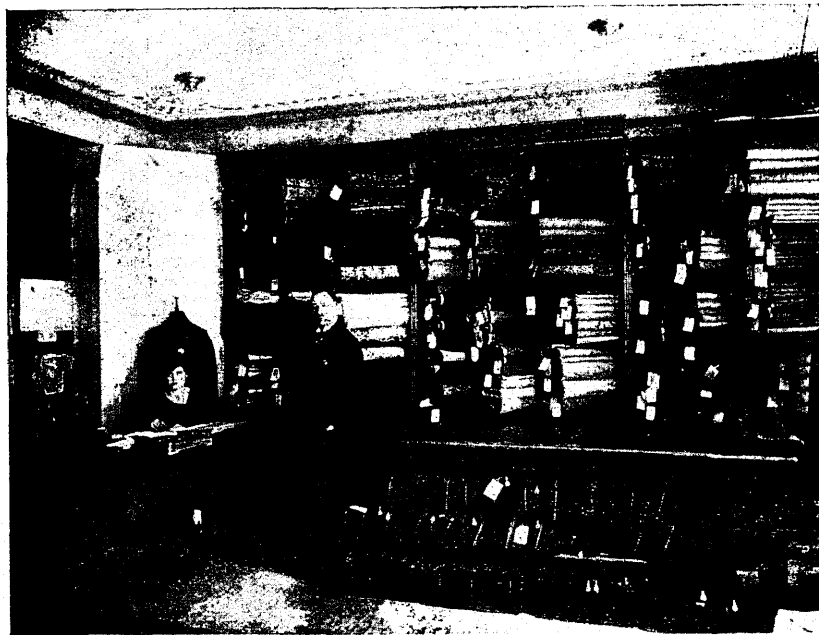
on oma lühikese tegevusaaja jooksul tellijate ja ostjate ringkondades laialdase usalduse ja lugupidamise osaliseks saanud. Seda tõendab asjaolu, et üleriiklisel tööstuse ja kaubanduse näitusel Tallinnas 1923. a. krooniti O.-Ü. „JLU“ väljapanekuid kõrgema auhinnaga — kuldauhinnaga.

Üks suurematest ja täielikumatest riiete valmistamise äridest Eestis on O.-Ü. „Jlu“, mis asub Tallinnas, Harju uulitsal nr. 22, tel. 20-07.

O.-Ü. „JLU“ töötab endise A. M. Mihailovi keiserliku kojaäri juurelõikaja

Peeter TURWA

vilunud juhatusel kolme osakonnaga: meesterahva-, naisterahva- ja vormiriiete valmistamises, milledesse koondatud Peeterburi ja Moskva soliidsemate äride juurelõikajad ja töötajad.

„Jlu“ ladu- ja vastuvõtteruum.

E E K S'i maja Tallinnas, Laial uul. nr. 1.

Esimene Eesti Kinnituse Selts

„E E K S“

Asutatud 1866. a.

„E E K S“ on kõige vanem Eesti kinnituse selts ja ühtlasi ka kõige vanem ühistegelise ettevõtte Eestis. Selts algas oma tegevust esiteks Tallinna alevite ringkondade majade kinnitamisega. Sellekohaselt kutsuti ka Seltsi esialgul „Tallinna Alevi Kinnituse Seltsiks“.

Algusest peale kosus Selts pikkamisi, kuid järjekindlalt. Kinnitusi on hoolsa ettevaatusega vastu võetud, tuntavaid kahjusid ei ole Seltsil kõige tema tegevuse ajal olnud ja Selts on omale suurema tagavara kogunud.

Iseäranis Eesti iseseisvuse algusest kasvas Seltsi tegevus jõudsasti. Uus avar põhikiri võimaldas iga-

sugu kinnitus-operatsioone. Tegevuse piirkond laiendati üle terve Eesti ja Selts võttis nimeks „Esimene Eesti Kinnituse Selts E E K S, asut. 1866. a.“

Seltsil on nüüd üle 6½ miljoni marka tagavara, selle kõrval varandusline kindlustus enam kui 18 miljoni marga suuruses.

Edasikinnituse ühenduses on Selts mitmete oma- ja väljamaa jõukamate seltsidega. Hiljemal ajal on Selts õige jõudsasti oma tegevust laiendanud. Igas rahvarikkamas kohas on Seltsil oma esitajad. Üle terve maa on tihe võrk vähemaid ühistegelisi kinnitusseltse, kes oma kinnitused „E E K S“is edasi kiinnitavad.

„E E K S“ töötab seni ainult tulekinnituse alal.

„WABA MAA“

on juhtiv, moodsalt toimetatud, uudisterikkam ja loetavam päevaleht Eestis

Peatoimetaja Lui Olesk Väljaandja K.-ü. „Waba Maa“

Ilmub päevas 8—16 lehekülge piltidega ja algupäraliste karikatuuridega. Hästi valitud romaanid. Tihedam kirjasaatjate võrk kodumaal; alalised kaastöölised ääre- ja suurriikides. **Kõige kasulikum leht kuulutajatele.** Koju kätte saates **ainult 75 marka kuus.** **Hinnata kaasannetena:** piltidega nädalleht „Esmaspäew“, põllumajandusline ajakiri „Maamees“ ja rebitav seinakalender.

Address: „Waba Maa“, Pikk uul. 54. Tallinn. Kuulutuste-kontor: Harju uul. 43.

„ESMASPÄEW“

Ainuke omapärane nädalleht Eestis.

Leht ilmub igal esmaspäeval vara hommikul üle **60.000** eksemplaaris.

Peatoimetaja ja väljaandja A. Weiler.

Põnevam, mitmekesisem ja pildirikkam lugemismaterjaal. „Esmaspäewa“ loetakse igas perekonnas, siitkaudu leiavad kuulutused ka kõige kaugematesse riiginurkadesse teed. Leht maksab postiga **ainult 50 mk. veerandaastas.** Vaimliselt surnud on igalüks, kes ei loe „Esmaspäewa“!

Address: „Esmaspäew“, Pikk uul. 54, Tallinn.

„RONK'a“

loeb igalüks, kel noorustuli hinges. Ajakiri ilmub igal laupäeval, 24 lehekülge hulga piltidega.

Kõige loetavam ajakiri Eestis, mis laiali läheb kaugelt üle 15.000 eksemplaaris.

Tegev toimetaja Helmi Jansen. Peatoimetaja ja väljaandja A. Weiler.

Mitte ainult jõuka rahva lastele, vaid **kogu noorsoole** on ajakiri „Ronk“ määratud. Sellepärast maksab ka „Ronga“ üksiknumber **ainult 10 marka**, postiga 100 marka veerandaastas.

Address: „Ronk“, Pikk uul. 54, Tallinn.

G. F. BELJAGIN'I TEE

HIINAST IMPORTEERI-
TUD, KÕRGES HEADU-
SES, AROMAATILINE

SAADA
PAREMATES KOLO-
NIAALKAUPLUSTES

ETIKETT KAUBAND.- JA TÖÖSTUS-
MINISTEERIUMI POOLT KINNITATUD

KAUBANDUSKONTOR
G. F. BELJAGIN, TALLINNAS,
VANATURG Nr. 1, KÕNETRAAT 4-81

T. E. Kirjastus-Ühisuse „Päevalehe“

raamatu- ja kirjutusmaterjaalide kauplus

Tallinnas, Suur-Karja ja Jaani uul. nurgal

Kõnetraat 15-13

on kõige suurem raamatukauplus Eestis

Alati saadaval kõik eestikeelsed raamatud ja kõige suurem valik võõrakeelseid raamatuid. Kõige täielikum kirjutusmaterjaali ladu koolidele, kantseleidele, ühisustele j. n. e.

Kõige odavam ostukoht en gros ja en détail

Kõige kiirem tellimiste täitmine

Tallinna Eesti Kirj.-Ühisuse TRÜKIKODA

Tallinnas, Pikk uul. nr. 2

on kõige suurem ja täielikum trükikoda Eestis. Valmistab tellimiste peale kõiksugu trükitöid, reklaami klisheesid ja muid äride, kontorite, kantseleide, seltside ja ühisuste asjaajamises tarvisminevaid trükitöid.

Viimastele tehnikanoüetele vastav

TSINKOGRAAFIA ja LITOGRAAFIA

Suure sisseseade tõttu on võimalik kõiki töid ruttu ja korralikult valmistada. Hinnad võistlemata odavad.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus

Tallinnas, Pikk uul. nr. 2

Kõnetraat 11-08

Jaan Tõnisson

Iseseisev ajakirjanik Eesti rahvariigis

Silmapiilgu ülesanded valdavad kogu huvi. Riigielu päevamured võtavad vangi meeled, mõtted.

Ometi ei ole mitmed kümned aastad ajakirjanduslikus töös möödunud ilma sügava mõjuta meelte, mõtete peale. Elu ilusamad kui ka kibedamad mälestused on ligidas ühenduses Eesti ajakirjaniku murede ja rõõmudega.

Mis ime siis, kui isegi tegelikust ajakirjanduse-tööst silmapilgul eemalolijas tuliseks lööb vana arm ajakirjaniku kutse vastu, kui sõbralik hüüd Eesti ajakirjanikkude ühenduselt teda kutsub ajakirjanikkude keskele.

* * *

Kes oskab ikka mõõtu pidada, on kergesti kiituse osaline. Kes alati sõidab tasa ja targu, võidab poolehoidu juba oma olekuga. Isegi vähest, mis kätte saadud, oskavad lugu pidada sõbrad kui ka vastased.

Elupäevad ei ole aga nende ridade kirjutaja osanud küllaldaselt hinnata elutarkust, mis igavesti mõõdu otsas istub. Kõik need targad, kes ikka asjast üle on, — „erapooletud“ ja „objektiivsed“ jätavad tunde jahe-daks.

Sooja annavad ikka alles need, kes ise suudavad kuumaks minna. Vähemalt suuremail silmapilkel. Kes mitte ikka ainult asja otsas ei ratsuta, vaid ise võivad ka asjasse ära uppuda. Kes suudavad anduda. Isegi täielikult anduda.

Muidugi mitte igale tühjale-tähjale. Isikliku ulatuse asi on, kui sügavalt pea veel

välja paistab. Konna ei nähta isegi künka taha, kuigi ta end elu ette sirutaks.

Kõik otsitud suurus ja tehtud tarkus täis sihilikku tasakaalu paistab lõppeks ikkagi läbi.

Õhukesel veel põhi ikka kergesti näha.

Kes tahab tõsiselt aru saada elust ja inimestest; nende kirgedest; nende rõõmudest ja valudest; nende otsimistest, kannatustest, kaotustest, võitudest; nende meeleheitest ja julgusest; nende kartustest ja lootustest; nende püüetest ja tegudest; nende võitlustest, võitluse sihtidest; inimeste paleustest ja aadetest, — sellel peab tuld jätkuma hinges. Kirge, Jõudu. Tahtevõimu. Et alla tungida elu sügavustesse. Üles tõusta kõrgustele. Teed leida inimese hinge salajamaisse urgastesse.

Ja siis tunnistust anda kõigest, mis olemas.

Mitte ainult tõelikku avaldust muretseda olemasolevatele jõududele ja nende tegutsemisele, vaid ühtlasi näidata neid teid, mida mööda edasi tungimas elu jõud. Tabada neid sihte, kuhu tungivad elu voolud ja inimeste püüded. Ja kuhu nad peaksid tungima.

Tunnistust anda ja kuulutada ühtlasi.

Ja äratada. Õhutada. Hoiatada. Vahvustada. Vaimustada.

Kes tahab olla tõsiseks ajakirjanikuks, selle hinges peab jätkuma tuld. Kirge. Tahtevõimu. Jumalikku sädet — annet.

Et tema mitte ainult ei suudaks vaadelda tõelikkuse ilmega, vaid ühtlasi kuju anda

kui loov kunstnik, kes oskab oma kujudele hinge sisse puhuda, et nad suudaksid elu ja liikumist sünnitada üksiku inimese kui ka suurte hulkade südames.

Ajakirjanikul peab olema põlev hing, et tema võiks oma ülesandele täielikult anduda. Üle tõusta iseendast, et õieti tabada elu mõtteid ja inimese hinge liikumisi.

Loov kunstnik ja ühtlasi andelik tegu- inimene olgu Eesti ajakirjanik, kui tema peab oma ajaloolikku ülesannet õieti täitma Eesti rahvariigis.

Ei ole mitte kogemata sündinud, et Eesti ajakirjanik on ikka olnud sulemees ja avalik tegelane ühtlasi.

Tarvis oli.

Aastasajad ei olnud rahva eluhimu murdnud. Võõra võimu survest, ainelistest hädadest ja kõlblisest viletsusest hoolimata otsis rahva elutung teed oleviku kitsusest tuleviku lootuste maile. Otsis visalt ja täis kirglikku ihkamist õhu, valguse ja vabaduse järele.

Tarvis oli rahvahulkade loomusunnilises tungis rahvusliku enesealahoide sihil eestvõtjaid, kes oma mõtte ja tunde tulukese kiirtel aitaksid helki heita teele, mida mööda tuli hulkadel edasi liikuda. Kes sihte otsiksid ja tähi- seid üles seaksid. Ühtlasi aga ka aitaksid korda luua edasivalgivate hulkade keskel.

Tarvis oli.

Kes vähegi kutset tundis oma hinges, katsus rahvusliku tarviduse teenistusse asuda.

Et nii mõnigi end üle hindas, mis sellest!

Kes ei osanud oma ülesannet õieti hinnata ehk rahvahulki töötatud maa asemel rappa ähvardas vedada, kadus varem või hiljem vaatepiirilt.

Kes aga oma kõrge kutse kohased, on võinud rohkem korda saata, kui nende isiklik võime üksi oleks lubanud.

Kandmas oli neid rahva elutung, mis teel parema tuleviku poole tarvitas sündsaid si- hiotsijaid ja teenäitajaid.

Neid leidus.

Need ei võinud olla ainult sulemehed, vaid pidid ühtlasi just teguinimesed olema, et üldse oma rahvuslikku ülesannet täita.

Ei ole siis tõesti mitte kogemata sündinud, et mitte ainult kõik tähtsamad Eesti aja- kirjanikud ühtlasi ka avalikud tegelased ei olnud, vaid enamasti kõik tähtsamad Eesti

avalikud tegelased on ühtlasi ka ajakirjandus- likust tööst osa võtnud.

Ajakirjandus on Eesti rahvuslikus enesealahoide- ja vabadusvõit- luses mõõduandvat osa etendanud.

* * *

Rahvusliku vaba- duse kättevõitmisega on seisukord põhjalikult muutunud.

Iseseisvas riigis on meie rahval oma elu- nõuete rahuldamiseks ja tuleviku kindlusta- miseks sootü teised eel- dused ja võimalused, kui võõra võimu päevil. Ühiskondliku omaabi asemel seisab kogu riigivõim ühes rahvariik-liku korraldusega rah- vusliku mõtte teenistu- ses.

Eesti ajakirjaniku osa ühiskondlikkude jõu- dade korraldamises ei või iseseisvas Eesti rahvariigis mitte enam selleks jääda, mis tema oli võõra võimu päevil rahvusliku vabadusvõitluse teenis- tuses.

Tähendab see aga, et nüüd Eesti aja- kirjaniku kutse oma tähtsuse, liiati oma kõrguse oleks kaotanud?

Ei.

Eesti rahvariigis jääb ajakirjandusele ülikõrge tähtsus. Ainult tema ülesanded erinevad, võrreldes endiste aegadega.

Võõra võimu päevil pidi Eesti ajakirjanik avaliku tegelasena mõttelise sihinäitamise kõrval ühtlasi tegelikuks jõudude korralda- jaks ja eestvõtjaks kõigil rahvaelu aladel

Foto Parikas

Jaan Toomsoo

olema. Iseseisvas Eesti riigis peab Eesti ajakirjanik senise ideelise töö kõrval enese peale võtma uued ülesanded rahvariikluse mõtte teenistuses, mida muidu üldse õieti ei suudeta edukalt täita.

Rahvariikluse mõte ei tähenda mitte ainult, et riigis võim rahva enese käes on, vaid just seda, et riigivõimu teostatakse täielikus kooskõlas rahva tõsise tahtmisega ja tõelikkude elunõuetega.

Rahva tahtmine ei avaldu aga mitte ainult organiseeritud rahva poliitiliste korralduste — erakondade kaudu, vaid tähtsal mõõdul just avaliku arvamise teel. Vähe-madki rahvahinge liikumised tulevad ilmsiks avalikus arvamises.

Kui need, kes kutsutud on riigivõimu rahva tahtmist mõõda teostama, oma ülesannet tõsiselt tahavad täita, siis ei pääse nemad kuidagi mõõda avalikust aramisest ja selle avaldustest.

Avalik arvamine omakorda ei saa end uudes rahvariigis tõelikult mitte ilma ajakirjanduse kaasabita ilmutada.

Ajakirjandus on sellepoolest avalikule arvamisele otse hädatarvilikuks elundiks. Ei ole üldse mõeldav, et igasugused avaliku arvamise voolud ja varjundid esile pääseksid, kui nad väljendust ei leiaks ajakirjanduse kaudu.

Seda arusaadavam siis järjest kasvav tähendus, mis ajakirjandus demokraatlikel mail omandab.

Võib enesele ette kujutada, missuguse tähenduse sellega võidab iseseisev ajakirjanik meie rahvariigis.

Mitte ainult, et andekas ajakirjanik paremini kui keegi muu oskab lugeda rahvahinge saladusi, ihasid ja soove, neile kõige selgemat väljendust muretsedes. Tõsine ajakirjanik võib kogu riikliku elu arenemise kohta mõõduandvat mõju iseäranis veel sel teel avaldada, et tema rahvahulkadele riigi- ja rahvaelu sihte ja arenemisvõimalusi selgitades rahva tahtmisele teed näitab.

Missugused väljavaated siin tõsisele ajakirjanikule töövõimaluste ja ülesannete avaruse kui ka kõrguse kohta avanevad, sellest ei maksa meil pikemalt kõneldagi. Iga ühele on seisukord iseenesestki selge.

Küsida võiksime ainult, kas ja kuidas suudab Eesti ajakirjanik oma rahvuslikku ülesannet tema täies suuruses tõsise rahvariikluse aate teenistuses täita?

Vastutus on suur.

Kellele on palju antud, sellelt nõutakse palju.

Kui ajakirjanikul on Eesti rahvariigis nii kõrge ülesanne täita, siis peavad kõige andekamad ja kõige paremad rahva liigetest ajakirjanduse põllule koonduma. Asi on seda väärt. Rahva ja riigi tulevik nõuab seda.

Eesti ajakirjanduse ülesannete tähtsus peaks tõstma iga ajakirjaniku enesetunnet.

Kuid ühtlasi ka — kohusetunnet!

Iga Eesti ajakirjanik peab tundma, et tema peal seisab suur vastutus kõrgete rahvuslikkude kohuste õige ja tõsise täitmise eest!

Iga viimne kui Eesti ajakirjanik peab teadma, et temal ülesandeks on omalt kohalt kõige jõuga seks kaasa aidata, et Eesti ajakirjanduse kaudu võimalikult selgesti ilmsiks võiks tulla rahva õige tahtmine!

Võltsimatult ja puhtalt!

Mõteltu iga ajakirjanik selle peale iga rea kirjutamisel!

Kuid siin just kerkivad vaatepiirile tõsised kartused.

Ajakirjanik on ka inimene.

Ja inimesed liiguvad oma püüetes kui ka tegudes oma huvide järele.

Kui nüüd ajakirjaniku isiklikud huvid ja rahvuslikud kohused vastamisi satuvad?!

Mis peab siis meie avalikust aramisest kui rahva tahtmise õigest ilmutusest saama, kui Eesti ajakirjanikud mitte ei tegutseks kui tõe tunnistajad ja oma parema äratundmise kuulutajad, vaid kui inimesed, keda on juhtimas kõrvalised huvid!?

Kui Eesti ajakirjandus oma kõrgemat ja ainsamat ülesannet mitte selles ei näeks, et rahvusliku eluhuvi ja Eesti rahvariikluse aate teenistuses rahvahinge avaldustele ja nõuetele õiglaseks tõlgitsejaks olles ning rahva- ja riigielu sihte selgitades ustavalt kaasa töötada rahvusliku tuleviku kindlustuseks, vaid just vastupidi kõrvaliste huvide teenistuses oma mõju seks maksma paneks, et rahva tahtmist teadlikult võõriti valgustada, avalikku arvamist sihilikult võltsida ja rahvusliku elu sihte meelega valesti kujutada?!

On need kartused asjaliku põhjata?

Kas ei ole juba näha, kuidas äriiline kapitaal meil nagu mujalgi hakkab omale mõju muretsema just ajakirjanduse pinnal?!

Mis saab üksik ajakirjanik parata kõigi kiusatuste vastu, millega kõik-võimas ärikapitaal oma kütüned välja sirutab Eesti ajakirjaniku hinge järele?!

Üksik on nõrk ja abitu.

Kuid ainult hulga keskel.

Üksi on aga üksik sagedasti vägevam hulgast, kui tema ainult iseendast midagi on!

Tõsist ajakirjanikku, kellel on rahvahulkadele midagi ütelda, ei saa isegi kapitaali jõud naljalt vaikima panna. Demokraatlikul maal leiab iseseisev ajakirjanik ikkagi võimalust eneseavalduseks. Isegi kapitaali-kehvad rahvahulgad suudavad koondudes ideelisele ajakirjanikule tarvilikku kõlapinda luua.

Tarvis ainult parajat algatust õigel teel ja sündsäl kujul!

Igatahes võib julge olla, et Eesti rahvariigis andekas ajakirjanik, kes oma rahvusliku ülesande kõrgusel, ennast maksma suudab panna.

Seks on meie rahva elutung ka muutunud oludes liig erk. Kus laiemad rahvahulgad tunnevad, et nende tahtmisele õiget väljendust muretsedes neile õigeid sihte oma elu edasiviimiseks näidatakse, seal tulevad nemad viimaks ikka kaasa. Olgu aeg pikk ehk lühike.

Rahvariigis ei saa ükski ideeline poliitiline vool mitte läbi tungida ilma tõsise ajakirjaniku kaastöötä.

Demokraatlikus Eesti riigis omandab iseseisev ajakirjanik nende hulgas, kes temale ilmavaateliselt ja poliitiliselt kõige ligemal, ikka tarvilikku mõjuvõimu, kui temal ainult annet ja jõudu, tuld ja tahtmist. |

Eesti rahvariik ja iseseisev ajakirjanik on üksteisest lahutamata.

Talinnas, 18. XI. 23.

Anton Jürgenstein

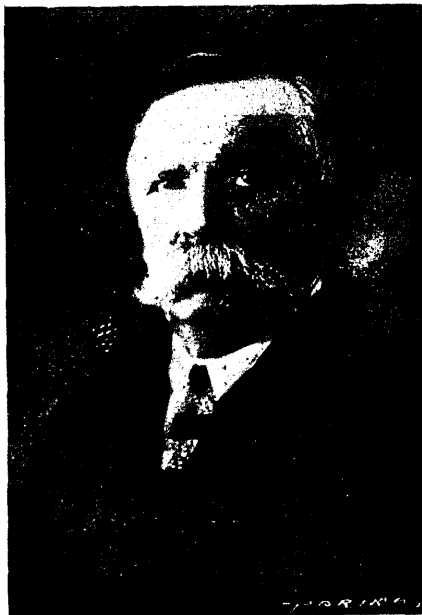
J. V. Jannseni kirjad C. R. Jakobsonile

Meie ajakirjanduse isa J. V. Jannsen on üks kõige tuttavamatest ja populaarsematest ärkamisaja kujudest. Ehk tema küll veel ühtegi suurejoonelisemat biograafi ei ole leidnud, kes tema elu ja tegevust kõikkülgsest ühes suuremas teoses oleks valgustanud, on temast ometi üksikasjaliselt nii palju kirjutatud, tema kirjatöid nii palju loetud, et paljud arvamusel on, nagu oleksid aktid Jannseni üle juba täitsa lõpule viidud. Kes aga Jannsenile ja tema töödele veidikenegi ligemale astub, see leiab varsti, et selle huvitava ja anderikka inimese ümber veel palju udu heljub, mis selgitamist ootab.

Kõigepealt Jannseni hariduskäik. Nagu teada jäi Jannsen juba seitsmeaastaselt vaeseks lapseks, anti Uue-Vändra Särghaua taluperesse karjaseks, Lilli Suburgi tõendusel on ta pärast poisikesepõlves Vana-Vändra mõisas õõvahiks olnud, siis veidikene aega Vändra tollaegses puudulikus kihelkonnakoolis käinud, selle peale hakkas ta kirikuõpetaja Karl Körberi juures kutsariks — ja juba 19-aastaselt Vändra köstriks ja kihelkonna kooliõpetajaks. Ja juba sinna esimesesse aega ulatab tagasi tema päevaraamat, mis heas ja puhtas Saksa keeles kirjutatud, kust näha, et tema juba hästi tuttav

on Saksa rahvaliku ja pietistliku kirjandusega. Juba kutsaripõlvest on teada, et ta hästi klaverit ja orelit mänginud. Kust omandas see noor inimene kõige selle kultuurlikkuse, need võrdlemisi avarad teadmised? Kõneldakse, Karl Körber koolitanud teda ise. Kui palju võis seda olla, mis suure kihelkonna töödega koormatud õpetaja, kes kõrval ise hoolega Eesti raamatuid kirjutatas, oma kutsarile pakkuda suutis? Meie oleme sunnitud arvama, et Jannsen ise siin väsimata tööd tegi. Tema anderikkus pidi aga siis ütle mata suur olema, et tema nii lühikeses ajaga niikaugale jõudis.

Foto Parikas

Anton Jürgenstein

Muidugi ei olnud 19-aastane noor köster Jannsen veel see, keda meie pärast Tartus redaktorina tunneme. Tema täienes alata. Oma hariduskäigu kohta võtab ta ise kord „Eesti Postimehes“ sõna, see on aastal 1870 („Eesti Post.“ nr. 39), kus tema Peeterburi kaastöölise C. R. Jakobsoni poliitilised kirjad „E. Postimehes“ laialt laineid löövad ja Vana-Balti Saksa seltskonna ärevusesse viivad, nii et Jannsenile igalt poolt etteheiteid hakkab sadama, et tema neid „ässituskirju“ avaldab. Nähtavasti on tol korral Jannsenile ka tema väikest haridust ette heidetud, mis juba õpetaja Willigerode omal

ajal tegi, kui ta Jannsenile võistlustehte välja hakkas andma, millele kõik kirikuõpetajad kaastööd pidid tegema, sest et koolmeistrid ja köstrid oma puuduliku haridusega mitte rahvale tarvilist kirjandust ei mõistvat soetada. Nende etteheidete puhul kirjutab Jannsen:

„Vana tuttav kell, mis meie vastu nii mitmest tornist helistatakse, on see, et meie nooremal põlvel studeerimise pärast mitte mõni aasta Tartus ep ole elanud. — Hm! Kellel on sest suurem kahju, kui meil enestel? Kas peame aga nüüd oma õndsas isa peale veel haua põhja kaebama, et ära julges surra, kui alles 7 aastat vana olin? Ei, lubage meil siin natukene neljat käsku pidada ja vanemaid hauas austada!

Isa õndsas süü ei olnud see mitte, meie oma süü ka mitte: vaim oli, aituma, ka valmis, aga — nõder kukkur ei kuulunud sõna, seal ei võinud meie mitte lennata, pidime kahe jala peal mööda maad käima, kui kaugele saime. Vähe küll, väga vähe, aga peame katsuma läbi ajada...“

Niisama on tema poliitilise ilme üle õige kergelt otsutatud. Siin on silma paistnud suurelt osalt tema tegevuse viimane järk, kus ta C. R. Jakobsoniga vastollu ja „Sakala“ ilmumisega ägedasse tülli läks. Meele on jäänud Jannsenist see otsus, mis Jakobson tema üle võitluse ägeduses andis. On arvamine maad võtnud, nagu oleks Jannsen liig kergesti Saksa tagurlastele ainult ajaliku kasu pärast alla annud ja vastu oma paremat tundmust Jakobsoni eest „Eesti Postimehe“ kergel käel sulgunud. Nende ridade kirjutaja on mitmel korral Jannseni üle kirjutades sellele pealiskaudsele kohtumõistmisele vastu astunud ja arvamist avaldanud, et Jannsen hea isamaalane oli, et temal niisama nagu Jakobsonil ja teistel ärkamisaja tegelastel kibe tundmus südames valitses ajaloolise ülekohtu vastu, mida eestlased sakste läbi kannatanud. Lahku läks tema, vanema ajajärgu inimene, Jakobsonist ja tema sõpruskonnast teede üle, mida kaudu eestlased hariduses ja majanduslikes elus edasi võiksid saada. Kuna laiemas silmariniga ja suurema poliitilise andega Jakobson venelaste juures ellutõusnud panslavistlik voolu ära kasutades ja selle peale toetades käredat võitlust Saksa tagurluse vastu algas, arvas Jannsen, et edasisaamine ainult sakslaste abiga ja nendega head vahetõrda luues võib sündida. Ja see arvamine viis teda sakslastele ligemale, ehk ta küll oma südames nendega vastolus oli.

Seda Jannseni poliitilist vaadet kinnitavad omalt poolt ka need kirjad, mis mina läinud suvel Kurgjalt Jakobsoni järelejäanud paberite hulgast leidsin, seitse Jannseni kirja, mis tema aastast 1866 kuni 1868. aasta lõpuni Jakobsonile Tartust Peeterburi kirjutatud, kust Jakobson Jannsenile tol ajal agrasti „Eesti Postimehes“ kaastööd tegi.

Need kirjad on kirjutatud Saksa keeles, mida meie Eesti haritlased tol ajal, kus Eesti keel veel vaimurikkaks kirjavahtetuseks küllalt välja arenenud ja painduv ei olnud, enamasti kõik tarvitasid. Nad on kirjutatud selles laias mõnulemise laadis, mis vanemaaja inimestele omane, milles praeguse aja rutulises elutempos veel harva mõni kirjutab. Siiski läheb Jannseni saksakeelne stiil kaugele lahku tema Eesti kirjanduses tuntud kirjutusviisist. Eesti keeles kirjutades, ja nimelt rahvale kirjutades, püüab Jannsen pikaliselt jutulõnga heietades ja teda rahvuslike kõnekäänudega ilustades lihtinimesele suupärane olla. Selle rahvusliku kirjaväe järele paistab Jannsen ise ka nagu talupojalik pikaldane ja naiivne olevat. Saksa keeles haritud inimesele kirjutades oskab ta palju tihedamalt ja lühemalt mõttele kuju leida. Saksa stiilis tundub Jannsen energilisem, otsekohesem, radikaalsem; kirjades Jakobsonile veel rohkem, kui meie seda tema teistest kirjadest tunneme. Näib, siin just nagu mõjuks poliitiliselt agressiivne Jakobson ka Jannseni peale sütitavalt, ergutavalt. Ja kui see nii on, siis ilmub siin jällegi, et Jannsen eestkätt ilukirjanik on, tundeinimene, kes välisele suggestioonile rohkem allub, kui külmalt arvestaja poliitiline pea. Muidugi tuleb vahe ka sellest, et Jannsen suurelt osalt ainult literaarlist Saksa keelt tunneb ja mitte nii pildirikkalt ja lihtsalt rahvuslikult kirjutada ei suudakski, kui oma emakeeles.

Võtame nendest kirjadest näitusi selle kohta, mis Jannseni kirjandusliste ja poliitiliste vaadete ja tema stiili kohta praegu öeldud.

Oma kirjas 20. juulist 1866 kõneleb ta dr. Schults-Bertrami praegu ilmunud raamatust „Peegli pildid“*). Mõne huvitava sissejuhatava lause järele käsitab kiri ainult seda raamatut. Võtame selle esimese kirja tervelt üles:

*) Hiljuti „Loomingus“ avaldatud kirjutuses olen arvustuse „Peegli piltide“ üle Jakobsoni tööks arvanud. Nagu siit selgub ja nagu lähemal jälgimisel ka stiilist tunda, tuleb see arvustus vana Kreuzwaldi käredast sülest.

Austatud herra Jacobson!

Oma mittemõõduandvas arvamises meie rahva soost haritlaste üle annan ma heameelega alla. See arvamine võib ühekiõlgne, heale asjale wast takistuseks olnud olla, noh, sellepärast ei hakka ma tema eest nimelt mitte seisma. Mina tahan kasu, mitte kahju saata. Ükskõik kuidas, kui aga rahva asi kuidagi saaks edendatud. Mina tänan Teid südamest eesti-vennalise kaastegevuse eest!

Ärge pange mulle mitte pahaks, aga Dr. S. „Peeglipildid“, milles osalt mõni tarvilik asi leidub, avaldavad oma tervikus minu peale kõige ebameeldivamat, hirvitamisega keerutatud „Saksa vembla“ (Deutsche Fuchtel) mõju. Raskeid ja jämedaid hoope tuntakse üsna kindlasti, õpetust mõistetakse vaevalt. Eestlased, ja ainult n e m a d, peavad vemmeldada, sugeda saama, sest ainult nende keskelt tekivad kergatsid ja narrid. Mis humaansed sakslased meile t o o n u d, seda loetakse matemaatilise täpsusega üles ja ülistatakse taevakõrguselt ja meid juhatatakse selle eest nende riidevolte suudlema; mis nad aga meilt v õ t n u d, seda ei nimetata ainukese silbigagi. „Kultuurikandjad“ á la Bergwitz*), — mis võiks kõik selle üle ütelda! Just rahva seast tõusnud haritud inimesed peavad selle raamatukese järele olema ahvid, kergatsid ja narrid, ja seda osalt nii triviaalsel toonil, et see juba jälgiks läheb. Raamatu kirjutaja, nii näib see mulle, tahab ainult p e s e m a t a k ä t e g a eestlasi puuditada ja nendega ainult s e a k o m b e l läbi käia ja — väga huvitav! — neid siiski õpetada, ümber pöörda, tõsta, ühele meelele viia, kultiveerida ja taevas teab mis nendega kõik peale hakata. Sellel teel läheb see vaevalt korda. Kus üht rahvast põlgdusega ja halvaks pannes õpetada tahetakse, ei või tähepaneliku kuuljate hulgaga rehkendada. Ei, armas herra Jacobson, kui ma mitte loota ei võiks, et lugejad ise alla neelavad, mis hea ja välja sülgavad, mis halb, peaksin ma sarnast Eesti kirjanduse rikastamist kahetsema, iseäranis rahvuslisest seisukohast välja minnes. Doktori herra soovis minu poolt kriitikat, ma lükkasin selle nõudmise tagasi ja olen teda Dr. Kreutzwaldi juure juhatanud, kes seda, mis

siin tarvis, ütlemata hästi tunneb („aus dem FF los hat“).

Paljude tervitustega

Teie väga alandlik

J. W. Jannsen.

Tartus, 20. juulil 1866.

Vaheajal on Jakobson „Peegli piltide“ kohta nähtavalt ka samasuguses arvamises olles Jannsenile kirjutanud, sest järgmises kirjas läheb selle asja arutamine edasi.

„Austatud herra Jacobson!

Nii siis, S. öökullilaulu asjas oleme ühel arvamisel? Ei võinud see ju ka teisiti olla. See terve kraam on vähe varjatud, ühelhoo- bil aga ka vähe kordaläinud katse, eestlasi naeruvääriliseks teha, muud midagi. Ei lähe tal aga mitte korda ja toob ainult temale timuka tänu. Rahva katsumissarved on kasvamas. Juba tunnistab ta isegi, et ta „mõ- lemalt poolt“ on pekse saanud, on seda ka mõlemalt poolt ära teeninud. Tegi mulle suurt nalja, kui ta mulle kirjutab, tema olla selle kordaläinud tööga eestlasi sakslastega l e p i t a d a (!!) või aga järkjärgulist lepitusteed tasandada ja vahelt sobitada tahtnud. — Niisuguste lauludega?! — Suurepäraline! Kas ta tervet rahvast nii rumalaks peab? Öitsev lollus! Ootame ära, mis otsuse vana Dr. Kreutzwald selle toreduse kohta annab, see on, kui teda isiklikud tagasihoidlikud ärakaalumised selles mitte ei takista.“*)

Sellessamas kirjas kaebab Jannsen Jakobsonile Saksa tsensori üle, mis temale tööt- tegemise raskeks teeb järgmiste lausetega:

„Saadan Teile siinjuures proovikese, kuidas minuga tsensuur talitab. Punase tindiga klambritesse sulutud kohti otsite Teie nr. 31 („E. Post.“ A. J.) seest asjata; need on tsensori Saksa-Balti südametunnistuse peal, kui tal ülepea niisugust asja rinnus olemas on. Minul on see pigi, et mull Saksa pastoripo- jad tsensoriteks on! Mahakustutatud kohad tekkisid erateadete järele Tallinnast ja ühe alandava tänuavalduse tagajärjel Juuru pas- tori kaudu Eesti lauljate nimel „pea venna- liku südamlikkuse“ eest, mis rohtrohelised eestlased Tallinnas maitse- nud. Selle eest pi- dada hullumeelne vaimustus veel nende las-

*) Bergwitz, Pärnu Elisabeti koguduse tollaegne õpetaja, kes Jannseni lehes Jakobsoni vastu kirjutab. A. J.

*) Kreutzwald piitsutas raamatut just nagu Jannsen ette arvas „E. Postimehes“, aga isiklikkude suhete pärast ametivenna dr. S. vastu võoraste nimetähtede all. A. J.

telaste südames edasi kestma. Mäherdune arm! —“

C. R. Jakobson on Jannsenile nähtavasti ette pannud, „Eesti Postimeest“ rohkem kui üks kord nädalas välja anda. Selle peale vastab Jannsen eelpool nimetatud kirjas (3. aug. 1866):

„Mis nüüd Eesti lehe laiendamisesse puutub, siis oleks ma väga selle poolt, kui see kuidagi võimalik oleks. Kui ka mitte kolm, siis ometigi kaks kord nädalas teda ilmuda lasta; selle peale olen sagedasti mõtelnud. See läheks küll, ei lähe aga ometigi mitte. Selle asemel, et 1000 lugejat juure saada — kes ei võtaks neid mitte? — saaksin ma maal niisama palju kaotama. Suurtele hulka-dele on see veel liig vara. Isegi siis, kui nad lehte 2—3 kord nädalas saaksid, tooksid kaugelt suurem osa tema ikkagi ainult pühapäeval mõisast või kirikumõisast ära. Ja kui pealelit esimese lisalehega koos 2—3 korda nädalas peaks ilmuma, mina järjekult 2—3 korda suurema peaks kirjutama, adressi alla panema, ära saatma, trüki-, pa-beri- ja postiraha maksma — kuidas peaksin sellega kahe rubla eest valmis saama? Ilma iseäralise toetusrahata ei leia ma kui-dagi nõu, ja missugusest allikast peaksid need toetused voolama? Ja peaksime ka mõtlema, et meil üks teine odavam leht, kui ka väiksem, Pärnus olemas on, kes siis 1000 pealt kahekordseks võiks tõusta, sest Eesti vend vaatab kahjuks enam kauba odava hinna kui kvantiteedi ja kvaliteedi peale. Kas Teie arvate, et ma siin eksin? Ma sooviksin, et see nii oleks. Kui trükkija kuidagi mõistliku hinna juures nõus oleks, siis suu-rendaksin lehe formaati sellesama hinna eest.“

Mitu korda tuleb Jannsen oma kirjades eelseisva 50-aastase vabaduspäidu pühitse-mise juure ja arutab, kuidas seda pühit-seda. Tema soovib laulupidu, aga asi on uus ja riskant, ei tea, kuidas korda läheb, kust kulusid ettevalmistuseks võtta. Nii kirjutab ta Jakobsonile 30. jaanuaril 1867:

„...„Elan ma veel kunni järgmise kõstrite konverentsini, siis loodan ma sellest osa võtta ja vabaduse jubileumi ettevalmistami-seks natukene kaasa aidata. Kui tore oleks see, kui Teie mitte sellest kohast nii liig kau-gel ei elaks! Minul on kõiksugu vagu soove ja plaane selle pidu kohta peas ja südames; kui palju neist elu ja kuju võidavad, teavad jumalad. Pidud peaks üleüldise laulupidu näol pühitsetama. Aga kuidas ja kus? Kas Tar-

tus või Tallinnas ehk aga ühel ajal Tar-tus ja Tallinnas? Kumbkil on oma pro ja contra. Üks ehk kaks keskkomiteed tuleks luua. Laulud tuleksid luuletada, noodid trükkida ja seltsidele kihelkondades laiali saata ja võimalikult hästi kätte harjutada. Liivimaal oleks vast Viljandi parajaks ko-haks, ehk Tartu. Peterburi eestivennad tu-leksid vististi kas lauljatena või muidu pi-dust osavõtjatena kaasa. Meie „Vanemuis-est“ peaks ka hea osa ergutust välja mi-nema. Teie teeksite mulle suurt headmeelt, kui Teie vaevaks võtaksite minule juhtu-mise korral teatada, kuidas Teie mõtleksite seda asja kõige otstarbekohasemalt ja kõige aulisemalt korraldada. Õnnelikul kombel on veel kaks aastat aega.

Teie tahate Pariisi maailma näitusest osa võtta? Teie õnnelik surelik, kes seda võite!

Elage sennini õige hästi ja terviseega!

Tervitab Teid südamest
Teie väga alandlik

J. W. Jannsen.

Tartus, 30. jaanuaril 1867.

Ka oma „Kooli lugemise raamatu“ asjus pöörab Jakobson Jannseni poole. Tema ei tunne Eesti kirjandust mitte hästi ja Peeter-buris ei ole tal võimalust ennast orientee-rida. Jannsen nimetab temale rea autorid ja nende töid, mis ta oma lugemiseraamatus võiks tarvitada. Pärast palub Jakobson, kui raamatu käsikiri valmis, et Jannsen ta läbi loeks ja arvustaks. Jannsen kurdab ajapuudust ja oma parema käe haigust (kirjutus-kramp, mis temale pärast kirjutamise üsna võimatuks tegi, nii et ta oma artiklid selle tarvis palgatud kirjutajale pidi dikteerima), kuid lubab ja loeb käsikirja läbi, teeb mär-kusi Tallinna ja Tartu murde segamise kohta jne. See osa kirjavahetusest läheb iseäranis huvitavaks Jannseni tütre Lydia pärast, kes otse tol ajal oma esimesed luuletused „Vaino-lilled“ ilma nimeta oli ilmutanud. Jakobson arvustab neid laule väga heatahtlikult ja ta-hab neist mõned oma „Kooli lugemise raa-matusse“ üles võtta ja pärrib Jannsenilt au-tori nime. Jannsen kirjutab selle kohta oma kirjas 30. jaan. 1867 märkuse:

„Vaino-lilled“ tulevad noore daami poolt, kes minule väga ligidal seisab ja oma nime mingil tingimisel ei taha avaldada lasta. Ta-hate Teie sealt mõnda laulukest tarvitada ja tingimata salmiku all nime näha, siis kir-jutage lihtsalt alla „L. Blatt“, sest et tema

selle pseudonime all tulevikus veel mõnda asja kirjutada tahab. Naisterahva tundmust ja vaateviisi võib üsna kergesti nendest salmikutest välja lugeda.“

Et see Jannsenile nii lähedal seisev noor daam keegi muu ei olnud, kui meie pärasine suurem naisluuletaja Koidula, seda võis Jakobson vististi aimata. Imelikul kombel tahab, nagu isa kirjast näeme, Lydia Jannsen omale luuletaja varjunimeks võtta üsna maotu Saksa nime L. Blatt. Et ta seda mitte ei teinud, selles võlgname tänu C. R. Jakobsonile, kes omale luuletaja varjunimeks oli võtnud C. R. Linnutaja — Linnutaja mäe järelle isakodust Tormast — ja nüüd Jannseni tütrele ette pani nimeks võtta Koidula. Kusagilt olen ennem juba kuulnud, nagu oleks „Koidula“ Jakobsoni leitud ja loodud nimi, kuid ei teadnud seda uskuda. Nüüd on see Jannseni kirjast, mis ta 20. veebr. 1867 Tartust Jakobsonile kirjutab, vastuvaidlemata selge. Väljavõttes sellest kirjast loeme:

„Vähendudlikud „Vaino-lilled“, arvab nende looja, olla Teie poolt liiga suure heatahtlikkusega arvustatud. Esimese katsena ei olla nad sarnase kiituse väärilised, ehk ta küll Teile Teie suure heatahtlikkuse (Nachsicht) eest laseb suurt tänu ütelda. Nime „Blatt“ üle ei olla ta ennem mitte suuremat järele mõtelnud, vaid selle nime ainult tema vähendudlikkuse pärast valinud, aga siamaale veel mitte tarvitanud. „Blättlein“, ehk küll eht Eesti verest pärit, on ometi taevakaugusel sellest, et Eesti luuletajate daamide seas, kui niisuguseid veel olema peaks, „esimene“ olla tahta, „Vaino-lilled“ on ta kartes ja värisedes, õieti ainult minu otsekohese nõudmise peale trükki annud. Oma tõsist nime nimetada, ei, selleks ei ole tal julgust, „olla liig ettetükkiv, paljunõudev ja julge“. Kas teda aga tulevikus „Koidula“ nimetada? „Jah, väga hea meelega,“ ütleb ta, „kui see nimi mitte ei oleks liig ilus, liig luulelik, teatud viisil müstiline isik ja siis jälle noore tüdruku jaoks, kes „luuletaja“ nime peale sugugi mitte ei arva omal õigust olevat, natukene paljutahtev, „kõrgeltratsutav“. Sellest hoolimata laseb ta Teid armuliku ettepaneku eest väga tänada ja tahab pärast vaadata, kas ta nõnda palju selleks julgust leiab.“

Kui elavalt Jannsen eelnimetatud juubellaulupidu mõtet teostas, selleks näitus samast kirjast (20. veebr. 1867):

„Et Teie Petterburis ka juubelpidu peale mõtlete ja sellest tahate osa võtta, selle eest

olen Teile südamest tänulik. L a u l u p i d u k s muidugi peab see kujunema, muidu ei teaks ma mitte kuidas ja mis. Siin olen ma oma nõust suurtes üldjoontes ainult kolmele kihelkonnakooliõpetajale teatanud. Ühelt on mul juba vastus käes, aga aita Jumal, kui külm, kõhn ja lahja! Heida või meelt ära, need vaesed inimesed on ju ainult — sulased, pealaest jalatallani rippuvad, nad ei tohi midagi mõelda, midagi tahta, mis... Võtku pagan! Värsked, rõõmsad rahvuspühad, ja need ei sünni igamehe kraami sisse. Sellegipärast ei kohuta see mind. Ma loodan, asi hakkab viimaks ometi veerema, see üks ei esita mitte kõiki teisi, seal on ka julgemaid mehi seas“.

Kui väga Jannsen esimestel aastatel Jakobsoni kaastööd hindas, selleks olgu mõned näitused eelseisvast kirjavahetusest.

1867. käis „Eesti Postimehes“ elav vaidlus uue ja vana kirjaviisi poolehoidjate vahel. Jannsen tunnistas avalikult lehes, et uus kirjaviis viimaks võidab, sest et ta loomulik olla, aga vana ainult harjumise tõttu veel seista. Siin erakirjades läheb ta veel kaugeemale ja kirjutab selle kohta 18. aprillil 1867 Jakobsonile:

„Teie teeksite mulle suurt headmeelt, kui Teie artikli lugemiseõpetamise üle kui eriteadlane ise sisse saadaksite ja kui võimalik, vana kirjaviisis; mina pean nendesse ahetatesse rumalate pärast veel mõni aeg jääma, kui ka oma tahtmise vastu. Sellesama põhjuse pärast kardan ma ka, et Teie tõesti head lugemisraamatut hakatuses vähe saab müüdama. Meie võime rahvast nimetada, kuidas tahame, aga ei ole kord arusaamist uue kirjaviisi paremusest, vähemast suurte hulkade juures veel mitte, ja karvupidi ei või neid mitte edasi vedada. See on kurb, aga ei ole juba mitte teisiti.“

Jakobson oli selsamal aastal „Eesti Postimehe“ nr. 9 sees juhtkirja kirjutanud „Koolmeister ja koolivanem“. Koolivanem seisab seal vana kirjaviisi eest, koolmeister soovib uut ja tema põhjused võidavad viimaks ka koolivanema uue poole. Sellele kirjale tuli nõrku vastaseid. Mis Jannsen neist tõepoolest ise pidas, see ilmub tema kirjast 22. märtsil 1867 Jakobsonile, kus ta lausub:

„Nüüd „Koolmeisri ja koolivanema“ juure nr. 9 „Eesti Postimehes“. Teie saate nr. 12 seest ühe halatsemiseväärt nõrga vastuse leidma. Kui mitte ei oleks tarvis teisi õpetada, siis ei oleks tarvis ühele „vagale lambapeale“ tema põhjendamata põhjenduste peale lihtsalt mitte vastata, nüüd aga ei

saaksid tema ja temasarnased muudu sugugi teada, et „vaga“ ja „rumal“ muud midagi ei ole, kui ainult „rumal,“ ja nad vaikima peaksid. Ma olen sinna mõne küsimismärgi sekka visanud, sinna oleks neid aga sadanded kulunud. Siin Tartus, nagu ma praegu kuulen, on ka kellelgi lust vastata, ehk seda nii tulipalavalt küll vaja ei ole teha; saan ma ühe hea ja selge vastuse, siis avaldan ma ta ilma jututa. Teie tulete siis omal ajal ka oma vastusega, ainult palun ma ühe niisuguse vastusega mitte raudrüides mensuurile (kahevõitlusele A. J.) minna, sest niisuguseid ninasid puhastatakse harilikult ainult hanjadega, mis neile enam kui küllalt on... M. M. kiri on juba ilmunud ja ei saa seda enam tagasi võtta. Täna tuli üks teine, ka ühe koolivusserdaja poolt, aga palju viletsam, kes koguni saksastamist kõigest hingest soovib. See marsib muidugi paberikorvi. Kui Teie lubate, võtan ma M. M. ka oma poolt veidi käsile, ja kui Teie siis näete, kuidas see kõik läheb, siis võite ka oma vitsakimbu selle järele kokku siduda.“

Kui hästi Jansen omi mehi ja nende võimisi hinnata oskab, paistab tema ühest kirjast (22. märtsil 1867) välja, kus ta Jakobsonilt luba küsib tema Kooli lugemise raamatu käsikirja veel noore Hurti kätte läbi vaadata anda ja ise loomustab Hurti ja Kreutzwaldi sealjuures järgmiselt:

„Soome ortograafia ei näi siin (Jakobsoni Kooli lugemise raamatu käsikirjas A. J.) ka mitte igal pool puhtalt ja järjekindlalt läbi viidud olevat. Selles olen mina aga kahjuks väga nõrk ja ei või otsustavat arvamist avaldada. Kui ma Teile ühe ettepaneku tohiksin teha, siis oleks see järgmine: andke oma käsikiri enne trükki kandidaat Hurtile läbi vaadata. Siis oleks ta õiges kätes. Ta on sündinud keeleteadlane ja Soome õigekirjutuse Calvin, ja kindlasti parem grammatiker, kui näit. Dr. Kreutzwald, ehk küll viimane oma lõpmata sõnarikkusega võrdlemata ainukene on.“

Lõpetan Jannseni viimase lühikese kirjaga, mis ta Jakobsonile 1868 Peeterburi saadab ja temale õnne soovib kavatsetava uue

ajalehe väljaandmiseks Peeterburist, millest Jakobson temale kirjutanud. See kiri näitab Jannseni iseloomu teisest meeldivast küljest. Ta õnnesoov on õiglane ja ei näita vähematki väiklast leivakadedust, mida muudu ka Jannsenile on ette heidetud. Kiri käib järgmiselt:

Armas herra Jacobson!

Õnn kaasa! Teie saate pealinnas teise olukorra all võima, mis mina Tartus ilalgi ei või — tagajärg ei või mitte tulemata jääda. Teil saab vaba, minul seotud kätega ajaleht toimetada olema, kõik muu on kui peopesal selge. Teil ei saa tsensuuri olema. Kui see mitte saladus ei ole, siis lubage mulle küsimus: kui suur on kautsjoniraha kaheks nädalas ilmuva lehe jaoks? Kas saab Teil kõrgendatud postiraha ühes kanda olema? Ometi viimaks saavad eestlased midagi lugeda võima, kus keegi kolmas mitte sekka ei ole vussinud. Seda võib ainult südamest soovida ja rahvale heaks arvata. Tellimisraha, nime etc. kohta ei ütle Teie veel midagi.*) Oma tellijate sekka saate ka mind lahkesti üles tähendama. „Ootamata,“ nagu Teie arvate, ei tulnud mulle see asi mitte, ma olen seda palju enam juba kaua ootanud ja ma rõõmustan, et meie sellega lätlastest enne ees kui taga oleme. Külalisi saab meil aga selle järele olema, kuidas meie suppi keedame. Nüüd olete minust aga igapidi ees, iseäranis selles: Teie käed on vabad, minul köidikutes.

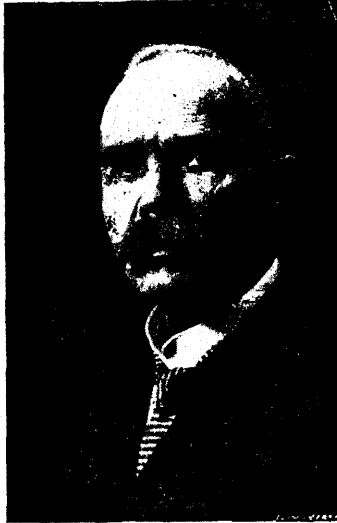
Nii siis veel kord: Õnn kaasa! Kõige paremat tagajärge soovib Teile paljude tervitustega

Teie üsna alandlik

J. W. Jannsen.“

Tartus, 16. detsembril 1868.

*) Teatavasti ei läinud Jakobsoni lootused lehe väljaandmiseks Peeterburis mitte täide. Alles 11 aastat pärast seda tuli temale „Sakala“ luba. A. J.

K. E. Jannsen

Kaugelt!

Doonau kaldal seisab väike maja,
See mul kallis üle maa ja raja;
Möten tema pääle — meel siis hale,
Kohe pisaratest niiskub pale.

Oleks — oh — ma ikka jäänud sinna!...
Soov ja arm kuid juhib, täidab rinna.
Soovil' kasvasivad kotkatiivad,
Ja need — teadagi — ju kodunt viivad.

Ema suudles, nuttis ärdas valus,
Asjata mind kodu jääda palus,
Ei mu troostisõnad muret muutnud,
Ema valu vähendada suutnud.

Kuis ta värises, ei tahtnud lasta
Lahkuda mu; oli selle vasta...
Oleksin ma elu ette näinud,
Oleksin küll ema soovil käinud.

Veetlev lootustäht 'meil' paistab silma,
Temast võlutuna näeme ilma;
Et me eksitatud tema särast,
Märkame vast ehmatades pärast.

Mindki meelitanud lootus ilus,
Julgustanud käima elu vilus, —
Käisin eksirajal — okkaid palju...
Maksab rääkida sest?... valu palju...

Kui mu tutvad, sõbrad koju läevad,
Palun neid, et oma sammud säevad
Meie majast mööda: minu emal
Tervist viiksid, näeksid, kuis läeb temal.

— Ütelge, ta poeg ei tunne väsi;
Terve on ja hästi käib ta käsi;
Näeks ta minu häda, puudust pungal,
Murest kustuks tema elutungal.

Lahingu-laul

Trumm põrab, hüüab sõjasarv,
Ju võitlusvalmis meesteparv —
Käi edasi!

Mõõk täriseb ja vingub kuul,
Me hõiskehüüdu kannab tuul:
Käi edasi!

Lipp üles! Lehvigu ta käes,
Et terve ilm näeks võimu väes!
Käi edasi!

Ilm lugegu me lipu päält:
Näe, priiuspüüe tõstab häält:
Käi edasi!

Ilm teadku, ungarlaste liik
On vapper: võidul püss ja piik!
Käi edasi!

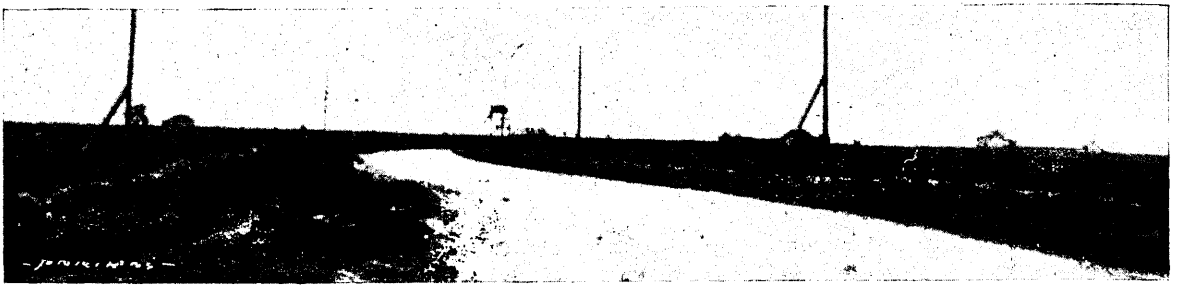
Sest Jumal taevas on ta poolt,
Me vahvust hindab, kannab hoolet —
Käi edasi!

Ma ratsun vende vere sees,
Mu kõrval langes seltsimees;
Käi edasi!

Ei temast halvem ole ma,
Ma surma suhu torman ka —
Käi edasi!

Kui langemeqi võitlushoos
Ja lähme hauda ühes koos —
Käi edasi!

Ja suren ma, ja sured sa —
Kuid vaba olgu isamaa!
Käi edasi!

H. Vellner

Väljamaa ajakirjanikkude külaskäigud

Kokkuvõtte ja muljed

Eesti ajakirjanikud on kahel korral väljamaa ametvendi külalistena vastu võtnud: 1921. aasta suvel kogu Soome ajakirjanduse esitajaid ja alles hiljuti X laulupidu ajal Inglise, Ungari, Rootsi, Daani, Norra, Soome, Läti, Leedu ja Poola ajakirjanikke.

Mõlemal korral viibisid külalised Eestis kümme-kond päeva, suurema osa ajast veetes ringreisil läbi kogu Eesti, sellega meie olusid kõikkülgsest tundma õppides. Kuna väljamaa ametvendade külaskäigud olid korraldatud välispropaganda otstarbel, siis võimaldus suuremal osal Eesti ajakirjanikkudest kokkupuutumine oma külalistega ainult pidusöökidel. See oli ka põhjuseks, et külalised lahkusid sama vööras-tena, nagu tulidki: „külaskäik“ oli ainult firmaks, mille all Eestile väljaspool propagandat tehti.

Ülaltoodud asjaolus peitubki kogu Eesti ajakirjanikkude kurbloolus: igapäevases elus on ajakirjanik ainult veoloomaks ja võitlushärjaks mõne kildkonna kitsaste huvide rakkes, mida pidulikus keeles nimetatakse „isamaa teenimiseks“. Oma külalisi vastu võttes pidid ajakirjanikkude eneste huvid tagaplaanile jääma, nad ohverdasid endid „isamaa altarile“. Oma külalisi lähemalt tundma õppides, nendega sõp-russidemeid külaskäikude ajal sõlmides oleks meie ajakirjanikkudel olnud hea juhus kõrgema ajalehekultuuriga maade ajalehetööd vähemalt jutustuse jä-rele tundma õppida ja silmapiiri kutsehuvides laiendada. Sellepoolest oli eriti soodne juhus hiljuti väljamaa ametvendade külaskäigul, millest osa võtsid ka Skandinaavia ametvennad, kes esitasid niisuguse kõrgema ajalehekultuuri maid, kus ajalehetöö on üle jõudnud käsitöö piiridest ja saanud kunstiks, oma olu-de kohaselt ümber luues Ameerika ja Inglise ajalehe-loomise tehnika saavutusi. Kui arvesse võtta, et sel-lest külaskäigust osa võtsid üheksa riigi ametven-nad, siis oli igatahes ohver, mis Eesti ajakirjanikud tõi, loobudes peremehe õigustest — suur.

Kuna ajakirjanikud neil külaskäikudel ohvrimeel-selt oma peremehe õigustest loobusid, täitsid need külaskäigud välispropaganda suhtes oma otstarbe täiesti. Liialdamata öeldud, pole Eesti millalgi nii odavalt nii suureviisilist propagandat teinud, kui nende külaskäikude kaudu. Kui kokku koguda kõik need kirjutused, mis avaldanud külalised oma leh-tedes, siis saaksime terve literatuuri, kus Eesti elu kõikkülgsest valgustatud. Nii ilmus 1921. aastal Soome ajakirjanikkude külaskäigu tagajärjena 20 Soome lehes kokku ligi 150 kirjatükki Eesti üle, viimase külaskäigu puhul, mil Eestis viibis 44 välja-maa ajakirjanikku, on Eesti üle ilmunud artiklite arv veel suurem. Nii avaldas poolakas Tadeusz Holovko Varssavi lehes „Robotnik'us“ 15 ja leedulane Tumas „Lietuvos“ 18 pikka kirjutust. Siinjuures peab tä-hendama, et erandita pea kõik külalised oma kirju-tustes Eesti olusid tõetruult valgustasid ja sellega väljamaal valitsevaid eelarvamisi Eesti kohta aitasid kõrvaldada. Mõned külalistest riskeerisid Eestist head jutustades isegi oma hea nimega. Nii kutsus esile rootslase Martin Marteliuse poolt „Svenska Dagbladetis“ kirjutatud artikkel Eesti maareformi üle sealsetes Balti parunite sõbralistes ringides pa-hameele tormi, ja õuenõunik Samson von Himmel-stjerna sõimas samas lehes avalikus kirjas M. Mar-teliust valelikuks ja tõsiasiade vassijaks. Kuidas mujal Eesti propaganda vastu võeti, selle kohta puu-duvad teated.

Loodan, et eelpool toodud asjaolud põhjust anna-vad üles tõsta küsimust, missugust laadi peaks kand-ma tulevikus Eesti ajakirjanikkude ja väljamaa ametvendade kokkusaamine. Esildan selle küsi-muse sellepärast, et Eesti ajakirjanikud on seni jää-nud täiesti väljaspoole rahvusvahelisi ajakirjanikkude organisatsioonide — hoolimata ka neist külaskäikudest. Nii ei ole seni Eesti ajakirjanikud leidnud vastuvõt-

mist Skandinaavia ajakirjanikkude liitu, kuhu ka Soome kuulub, samati pole ka kuulda, et Eesti ajakirjanikkude ühingu lootusi oleks vastuvõtmist leida rahvusvahelise ajakirjanduse ühingu teinud (l'Union Internationale des Associations de Presse), mis juba 30 aastat vana ja nüüd pärast seisakut ilmasõja ajal uuesti oma tegevust alanud.

Et Eesti ajakirjandusele „de jure“ saavutada — selleks tuleks just sarnaseid külaskäike ära kasutada — välispropaganda sünnib siis iseenesest.

Lõpuks ei või tähendamata jätta piinlikku asjaolu, mis viimasel külaskäigul propaganda-jahi tõttu juhtus. Nimelt tulid Skandinaavia ajakirjanikud ja ka teised Eestisse arvamisel olles, et see võõrsilekutse on ühenduses Balti riikide ja Skandinaavia ajakirjanikkude vahelise konverentsiga; konverentsiks nimetasid nad ka hiljem oma kirjutustes seda kokkusaamist — ja nii mitmel korral pöörati nende ridade kirjutaja poole küsimusega, millal see konverents algab. Vastuse pidin aga võlgu jätma, sest sarnast võimalust polnud üldse ette nähtud. Lõpp oli see et ühes Viljandimaa talu aias, kus ringreisil peatasime, Läti ametvendade algatusel siiski improviseeritud konverents poolakate, leedulaste ja lätlaste vahel ära peeti poolakate ja leedulaste lepitamiseks, mis ka tagajärgi andis ja Leedu ning Poola ametvennad lepituseks üksteisele kätt sirutasid, enne kui seda veel diplomaadid on suutnud teha.

Viimasest külaskäigust jäi mulje, et siin oleks võinud pinda sondeerida Skandinaavia ja Balti riikide ajakirjanduse allianssi jaoks, kuid see võimalus jäi meie poolt kasutamata, sest et tähtsamaks peeti välispropagandat, kui vahekorra loomist väljamaa ametvendadega. See on veel kord tõenduseks kutsehuvide vaesusest Eesti ajakirjanikkude ridades.

* * *

Kahest väljamaa ajakirjanikkude külaskäigust oli küll kõige värvikam viimane, kus kümne riigi ajakirjanikud Eesti pinnal esimest korda kokku puutusid. Värvirikas oli ta oma koosseisu poolest, kuna Soome ajakirjanikkude külaskäik jumeikam oli oma juhtumiste poolest. Ehk küll ka soomlaste hulgas leidis tüüpe, nagu külm põhjamaa Kivi, kes ise tõendas, et ta küll nii palav ei olla kui põlevkivi, kuid siiski oma hallidest juustest hoolimata isegi elurõõmsad vennaksed Viita ja Viitaneni üle lõi, kuid sel viimasel külaskäigul, kus koos olid ajakirjanikud karedast põhjast ja isegi palavast Ungarist, oli mitmekesisus suurem, ja nii paljudki reisiseltsilistest ei unune nüüpe mälestusest.

Selle viimase külaskäigu reisiseltsilistest tahaks meele tuletada eriti neid, kes end teekonnal maksmapanid ja rasket reisi aitasid nii saatjatel kui ka külalistel paljuski kergendada.

Teen algust sotsialdemokraatidega. Esimesena tahaks nimetada seltsimees Georg Wiinblad'i Kopenhaagenist, Daani „Sotsialdemokraadi“ juurt ja pärimi. Ta on ajakirjanduse alal tegevust alanud juba 12-aastaselt ja kogu ilma risti ning põiki läbi rännanud, alles 1918 a. pikemat aega Venemaal ja enne seda kaks aastat Jaapanis elanud. Ta on põline sots.-demokr., sest isa Wiinblad oli üks Daani sotsialdemokraatlike erakonna asutajatest, selle juhtiv tegelane ning suurema Daani lehe „Sotsialdemokraateni“ ellukutsuja. Nii siis on Georgil sotsialism veres ja temale on kõik, millel kodanline maik juures, kuradist. Ta on suur idealist ja ka suur sotsialismi laulik oma lehe juures. Faktisid ta ei tunnusta, vaid ainult luulelisel keelel kirjeldusi. (Tema oligi see, kes võrdles meie laulupidu püramiidiga). Teekonnal seletas ta alati, et kõik juba nähtud on ning miski peale tööliste ja vaeste talupoegade olukorra huvi ei paku. Näitasime talle üht Viljandimaa talu tööliste maja, see oli aga temale liiga suureviisiline ning ta lahkus tööliste korterist protesteerides, et see ainult võõrastele näitamiseks seatud. Sarnase seisukoha oli ta kaljukindlana omanud pärast seda, kui Luunja mõisas keegi endise daanlasest juustniku proua oli seletanud, et töölisel ainult 10—20 m. päevas palka saavad. Niisugune oli see kallis Georg sotsialistina. Aga... Georg Wiinblad'i kui sotsialdemokraadi iseloomus oli veel teine külg — ta oli nimelt puhastverd boheemlane, nii nagu meiega mitmed kohviku-sotsialistid.

Wiinblad ei lähe millalgi enne kella 5 hommikul magama ning õhtul Kopenhaagenis „Tivolis“ joob veini (armastab üle kõige whiskyt soodaveega), kohvi ja likööri ning harrastab kirglikult shimmit, tvø-steppi, fox-trotti, one-steppi jne. Ning ka meie teekonnal ei jätnud ta kasutamata millalgi juhust, et jalga keerutada. Georg oli veel niivõrd boheemlane, et mõnikord isegi keset teed kohvi nõudis. Kui suurlinna elanikule oli Kohtla kaevanduse õhk talle liig raske ja Olustvere karjalauda aroomid oleks teda peaaegu laudast välja peletanud, kui poleks mitte leidnud ta sealt eest üht Daani härga, mis tõttu Georgi patriotism lahti puhkes. Olles sotsialdemokraat on ta ka suurim Daani patrioot. Kodanlisest Eestist ei lubanud ta üldse oma lehele midagi kirjutada, kuid kirjutas aga siiski kõige luulelisemad kirjeldused laulupeost ja meie teekonnast. Ülearune poleks ka tähendada, et ta kõnesid ei armastanud ja kordagi teel sõna ei võtnud, vaid kõnede ajal ainult tasakesi enda ette urises. Kuid siiski see hallast härmatanud juustega Georg Wiinblad oli üks neist, keda sarnasel teekonnal kõige rohkem armastad ta vastukäivate meeolude, ta lapselikkude tujude ja luuletaja hinge pärast. „Elagu Tivoli!“

Sotsialdemokraatidest tuleks veel eestkätt kõne alla Yrjö Räsänen, teise nimega „Saasu Puna-

Soome ajakirjanikud ringreisil Eestis 1921. a. suvel.

1. pilt ülal: Soome ajakirjanike kogupilt.
2. pilt: Rahvamurd Tartus Soome ajakirjanikke vastu võtmas.
3. pilt: Mustvee neid tervitamas.

nen“ „Suomen Sotsialdemokraati“ millimallikas ja parem Soome följetonist ning suurim keeluseaduse vastane tegelikult, küll aga poolehoidja teoreetiliselt. Saasu oli oma seltsimehele Georg Wiinblad'ile täielik vastand. Alati rahulik, lõbus naeratus näol, oli ta kõigi raskuste peale vaatamata valmis kas või põrgusse kaasa sõitma. Oma vaateid ei sunni ta iialgi teistele peale. Et Saasu juba nii mitmel korral Eestis on viibinud ja isegi 1921. a. terve suve Tartus ja Tallinnas veetnud, siis tundis ta end täiesti kodus ja leppis kõigega, mis meil pakkuda oli. Vastandina Wiinblad'ile ei kirjuta ta millalgi pikki reisekirjeldusi, vaid pisikesi satiirilisi sullejoonistusi, ja neis ütleb ta rohkem kui teine oma meremadudega. Reisiseltsilisenä pole temast paremat leida, sest alalise rõõmsa meeleolu ja rahuga sunnib ta tahtmata teinekord kauemaks ajaks laua taha istuma, et tühjendada viimased klassid. Kui Saasu meie hulgas lahkus ja laevale asus, punane roos nõõbiaugus ning mureta naeratus näol, siis oli kahju, et teekond nii vara lõpule jõudis, sest tõesti temaga oleks võinud kas või põrgusse sõita. Ka Saasu ei armastanud kõnesid. Kolmas sotsialistidest oli poolakas Tadeusz Holowko, Varssavi lehe „Rabotniku“ toimetaja. Kes on lugenud Sienkiewicz'i ajaloolisi romaane ja nende kaudu tunneb Poola paanide tüüpe, see võis korraga Holowkos Poola paani ära tunda, ehk küll Vene sotsialistide ideoloogiast läbiõmbunud sotsialist, kuid arvan, ka ühtlasi suur Poola patrioot. Ta ei võinud kuidagi eestlastele andeks anda, et Vene pagulased Eesti ohvitseride õpetavad ja Eesti ohvitserid endiseid Vene aumärke kannavad ning andis sõna, et selle peale tingimata oma lehes tähelepanu juhib ja ka protesteerib, ja protesteeris ka nii, et välisministriumis informatsiooni-osakond ei julenud väljavõtteid Eesti ajalehtedes avaldamiseks saata. Holowko esines igal juhtumisel, kui kõne poliitikasse kaldus, riiklise ja poliitilise aususe apostlina ning oma naabrite armastajana ning tegi ka esimesena Leedu ametvendadega sõprust. Kui reisiseltsiline oskas ta kõige raskemal reisiajal teisi pisarateni naerma panna oma anekdootidega, mis tal sarnases külluses tagavaras, et lõppu ei olnud. Anekdootide jutustamiseks võistles Holowkoga ta seltsimees lätlane Hermanns Kaupnisch, Läti „Socialdemokrati“ esitaja, kelle jõumehelik kogu otse füüsilist aukartust äratas.

Kaupnisch oli selles sotsialdemokraatide kvartetis esimene bass, kes üldist kokkukõla oma iseloomu värvirikkusega täiendas. Anekdootide jutustades elas ta ise kogu oma ihu-hingega kaasa jutustusele, ja ilustas neid näitlikult käte ja jalgadega, seejuures sagedasti Eesti „ah sa kurat“ põrisesdes kuuldavale lastes. Nagu Holowko, oli ka Kaupnisch suur idealist sotsialismis, ning läks otse marru kui kuulis, et Eestis süüski parunitele kavatsetakse võõrandatud maade eest pisikest tasu maksta. Koos Holowkoga protesteeris ta suure ägedusega sarnase kavatsuse

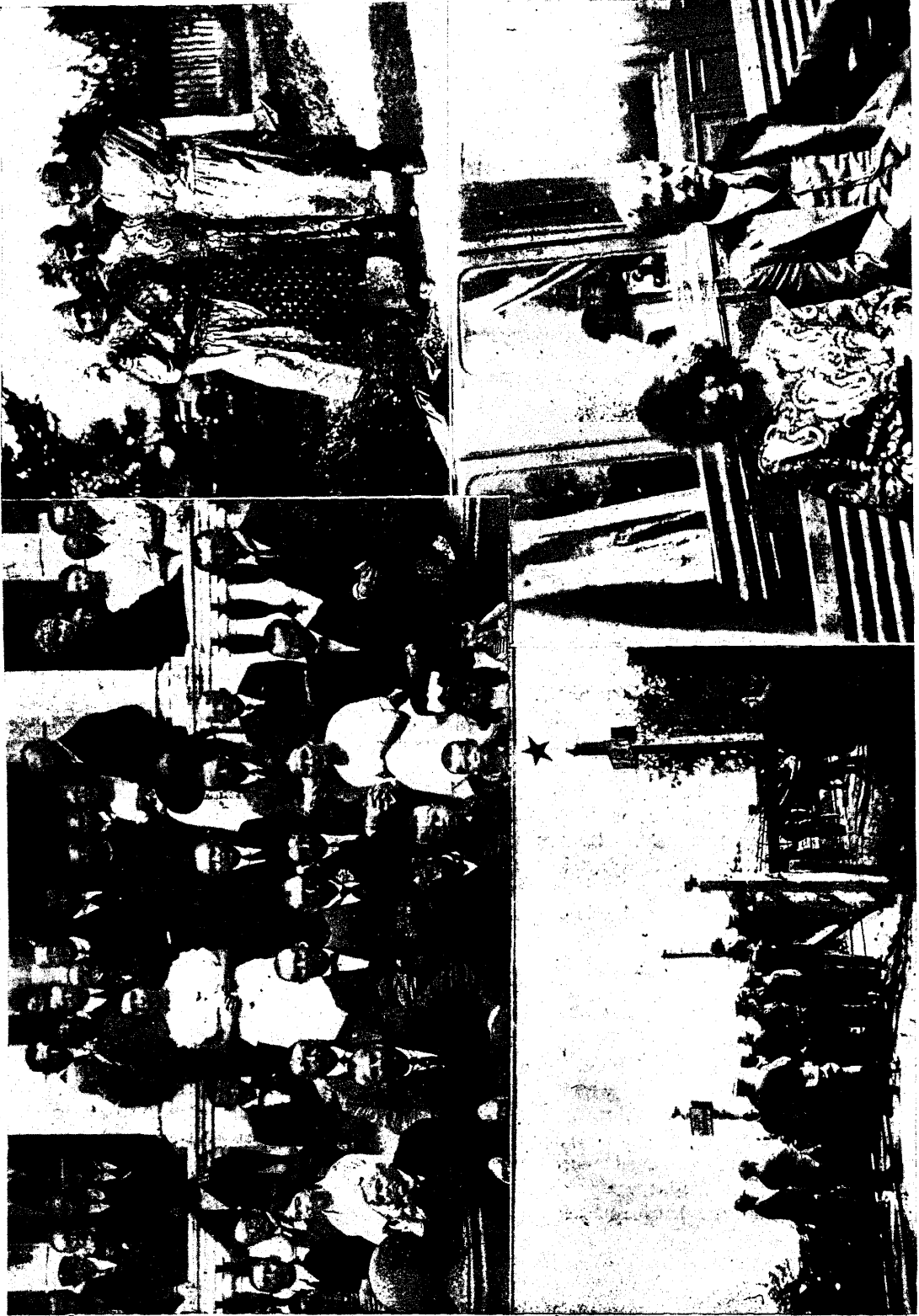
vastu ning ähvardas parempoolseid ametvendi Lätist, kes tasumaksmise tarvidust välispoliitiliselt põhjendama hakkasid, autost välja visata. Kui reisiseltsiline oli Kaupnisch, nii nagu Holowko ja Räsänen, kõige rahul ning raske teekond näis ta karuorganisemile otse tarvilik olevat, sest ta keev temperament jahtus lõpuks üsna kaasreisijate temperamendi piirini.

Eriti meele tuletada tahaks veel kaht, kelle kujund nende ridade kirjutaja mälestusse vist jäädavalt püsima jäävad. Need oleks inglase Albert Dawson „The Star“, „The Evening Transcript“ ja „The Churchmani“ kaastööline, ja norralane Kristjan Wetlewsen „Morgenbladet“ perest, elukütse poolest lennuväe kapten Norra lennuväes.

Albert Dawson'i ajakirjaniku ilmet iseloomustavad juba need lehed, mille kaastööline ta on. Temas oli kübeke sotsialismi ja kristianismi, ühe sõnaga Y. M. C. A. tegelastena ka meil tuntud ilmaparandaja ja kristlik-sotsialismi tüüp. Olles keha ja hinge spordi harrastaja, oli Dawson muidugi ka karskuse poolehoidja, kuid pidi aga esimene kord tõsisemalt Viljandis oma põhimõttele truudust murdma, ära juues üksteise järele kolm klaasi konjakit tsitroniga. Nagu näha, meeldis talle Eesti viin niivõrd, et Tallinna jõudes ühel õhtul „Estoonia“ rõdul merevähki süües ja veini juues kõik oma kristianismi ja karskuse ära unustas ning lõi tantsu kahekesi ja üksinda. Et ta oma hallidesse käharatesse lulle oli põiminud, siis ristiti ta ühel häälel „Paaniks“.

Muidu oli Dawson väga tagasihoidlik vanaherra, olles hirmus huvitatud kõigest, mis Eestis nägemisvääriisemat, kuid kahjuks ei saanud aga ta uudisihimu kõiges rahuldada, sest selleks polnud Dawsonil enesel aega — ta pidi pidusöökidel kõnede peale vastama, kogu reisiseltskonna nimel. See oli aga ülesanne, mis üle inimese jõu käis, sest oli kohti, kus mõnikümmeend kõnet peeti, nii et Dawson juba minestusse pidi langema, kui mitte poleks Rootsi ja Daani kuldsuud appi rutanud. Dawsonil oli veel palju teisi voorusi, kuid kes jõuab neid siin üles lugeda. Lõpuks pean siiski tähendama, et ta üks neist oli, kes teistele jalgu ei armastanud jääda, ega raskuseks olla ja omaga läbi ajas, rahul olles kõige, mis talle teekond pakkus.

K. Wetlewsen oli üldse üks oma ette mees, mille tõttu ta ka Tallinna jõudes Eesti ajakirjanikkude näpust nii ära kadus, et alles kolmandal päeval üles leiti. Olles lennuväe kapten, oli harjunud ta muidugi kõrgemais sfääres liikuma ja ta nagu omas tardunud ilme, et ainustki joont seal mingi asi liikuma ei suutnud panna. Selle asemel naersid aga ta silmad ja nad naersid alati põledes muretuse ja hea tuju helkides. Ta silmade sära oli nagu vikerkaar keset polaar-maastikku. Et Norras keeluseadus valitseb, siis leidis ta Eestist maa, mis mett ja piima jookseb. Nii sagedasti andis ta sõna, et ainult kümme „tipsu“

Väljamaa ajakirjanikud ringreisil Eestis 1923. a. suvel.

1. pilt ülal: Rootsi, Daani, Soome ja Inglise ajakirjanikud Olustvere põlvutöökooli vaatamas. 2. pilt ülal: „Kolmikliit“ — pr. Dagmar Martelius Rootsis, pr. Hanna Holbek Daanist ja pr. Sagar Eestist väljamaa ajakirjanikkude ringreisil Viljandimaal. 3. pilt all: Väljamaa ajakirjanikud Vene piiril Narva taga. 4. pilt all: Daani naisajakirjanik Hanna Holbek ja inglise ning Ameerika lehtede esitaja Dawson.

teeb, kuid juba peagi ulatas see arv üle kahekümne, seejuures oma igapäevases olekus ei vähemutki muudatust märgata lastes. Ehk küll Wetlewson ise lendur oli, ei soovinud ta õhusõitu Eestis proovida. Selle asemel tundis aga rootslane — Stokholmi „Svenska Dagbladet“ esitaja — Martin Martelius õhusõidu vastu suurt huvi ning tegigi Viljandis katset, kuid see ei õnnestanud. Selle asemel, et Tallinna poole sõita, oli aeroplaani mootor Põltsamaa kohal streikima hakanud ja õhusõitja pidi Viljandis uuesti alla laskma, et reisi kitsarööpalisel koos edasi jätkata. Siinkohal pean ka Martin Marteliusele mõne sõna pühendama. Seejuures ei tohi ära unustada ta abikaasat, kellega Martin nagu sukk ja saabas lahutamatu koos oli. See Martelius oli üldse üks osav poiss, kõneles puhtalt peale emakeele Saksa, Prantsuse ja Inglise keelt ja kiitles, et ka Eesti keele varsti ära õpib. Ta armastas, nagu teisedki skandinaavilased, reisil luksust ja tuli Tallinnasse sarnase kohvrite-virnaga, mida ei suutnud voorimehe hobune vedada. Muidugi olid need kohvrid peaaesjalikult täidetud ainult kostüümidega. Üldiselt oli aga Martelius, noor naismees, oma esinemises rootslasena tagasihoidlik, kuid võttis ka tuld, kui seda tarvis oli. Et õige pea tagasi Eestisse suvitama tuleb, siis on parem kui temast siinkohal lõpetan.

Teine abielupaar, kellele nii mõnegi ilusa silmapilgu eest tänu võlgname, oli daanlane, Kopenhaageni lehe „Berlingske Tidende“ toimetaja Stefan Holbek abikaasaga. Holbek oli tüübiline Kopenhaageni kodanik, aristokraatlike esinemisega, kuid seejuures aga täis vingerpusse.

Üldse oli temast raske aru saada, kas ta nalja teeb või on päris tõsi taga. Ta pidukõned olid alati sarnased, et võõrad naerust lõhkeda ähvardasid, sest ta oskas igast vähemastki pidemest kinni haarata ja ka tõsise asja juures olles nalja teha. Huumoorianne ei puudunud ka ta abikaasal, kes „Vaba Maa“ ümber ristas „hwadbehaager“, mis kõlab väljäärägitult nagu „Vaba Maa“ ja mis Daani keeles tähendab, „mis teie soovite“, ja seda ütelist igal juhtumisel ette laulis. Hr. Holbek oli muu seas ka viisakus ise. Niipea kui Viljandis arutusele tuli, kas

reisi jätkata autodes edasi Väandrasse või mitte, siis nõudis ta kategooriliselt reisikava teostamist, ehk ta teel sõitu Viljandi maakonnavalitsuse armust tegeemata jäänud teedel põrgu põhja vandus ja valmis oli otseteed Kopenhaageni tagasi sõitma. Kuid kõige peale vaatamata sai Holbekile Eesti siiski niivõrd armsaks, et teistest alles nädal hiljem Eestist lahkus ja kogu see aeg särgiväel poest laenatud masinal reisikirju pea kogu Daani ajakirjandusele vabritseeris.

Kui juba kord skandinaavlastest jutt on, siis ei või silmi vahele jätta ka rootslastest „Stockholm Tidningeni“ esitajat Dr. Knut Bari, kuningliku meestekoori lauljat, kelle frakki ilustasid siidiga tikitud kandlid. Knut Bar oli suur laulumees ja lasi nii mitmel korral oma sügavat bassi kuulda. Nagu Georg Wiinbladki, armastas Bar hommikuni laua taga istuda, seejuures ikka ja alati hea meeoleolu juures püüdes.

Skandinaavlastest jäi aga täieliseks sfinksiks „Dagens Nyheteri“ esitaja Anton Lindberger, kes üldse vähe kõnelda armastas, kuid seejuures aga igat asja tõsiselt võttis ning sellesse süveneda püüdis.

Leedu kirjanduse ja publitsistika Nestor Tuzos Tumas, kes kogu Leedu ajakirjandust esitas, ei lasknud end ka milleski silma paista, sest see ei oleks kõlvanud hallile ksendsile. Ainult ta elurõõmsaist silmist võis lugeda, et temas veel noormehe süda tuksub.

Ma arvan, et ei tee teistele ülekohut, kui siinkohal oma reisiseltsiliste iseloomustuse seeria lõpetan. Pean aga tähendama, et need, kellest ma siin juttu ei tee, mitte pahemad pole, kui ülal saanud au osalised, vaid mõnigi neist ideaalsem reisiseltsiline, nagu Akseli Ylikangas Viiburist, kes kõige rohkem Eestit neidudest huvitatud oli, nagu seda ka poolakas Julius Jeide Lembergist. Kõik kokku reisiseltsilised ametvennad kõigilt maadelt moodustasid „internatsionaali“, milles valitses üksmeel ja harmoonia, ja kui soe sõprus, mis nende vahel loodud, püsima jääb, siis tulevikus nii mõndagi pörutavat — Jäämerest Mustamereni — juhtuda võib Eestis viibinud ajalehe-neegrite abil ja õhutusel.

Lützeni sündmus

6. XI. 1635

(Rootsi rahvajutu ainetel)

Dalarni nõmme, Rootsimaal,
Talvekuu udu kivisel raal;
Käsine vanke otsimas teed
Sääl, kust otsemalt sõitnud reed.

Terakott vankril põhu sees,
Lorns Atterdag tõmbamas tiisli ees;
Niels Rudbekk tõugates tõstab häält:
„Nii käies ei pääse küll nõmme päält!

Me eksime ümber — kadunud siht —
Näe, tunnistust annab maapinna kiht . . .
Siin leetpõõsas lokkab — eks ole tal hoog? . . .
Kas kuuled, kuis kohiseb Daal-Elfi voog?“

„Ei ole see Daal-Elf ammugi veel,
Sest Daal-Elf alles on kaugel eel.
Siin õhus kui hõljumas ratsude sõit,
Kui kapjade müdin, kui kaotus, võit.

On käimas, on käimas kui lahingu ask,
Ja vahele kostab kui helisev vask —
Laul mehe suust mitmest vast tuhandast:
Meil tuleb abi Jumalast!“

Ja vaevalt on sõna pääsenud suust,
Kui kisa lööb läbi lihast ja luust,
Ja rüsava, ratsuva rivi ees
Valgel hobusel kihutab mees.

Hüüd, käsutus, paugud, et hirmuneb kaur,
Ja suitsust mustuneb udu aur . . .
Ning rullub mööda kui meeletu jaht . . .
(Ei aega saa näha mehikest kaht.)

Kõik kaugusse kaob . . . Kuid uuel hool
Siis algab tagaspidine vool;
Maa müriseb, põriseb lahingu lees,
Valgel hobusel kihutab mees.

Siis sähvab kui tuli maleva ees —
Ja uhkelt hobuselt kaob mees;
Loom kihutab edasi, kontides pelg,
Sest verest nõrgub ta valge selg.

Seda ratsut on terve Rootsimaa näind —
Nüüd surm, kes suurim, on sadula läind . . .
Ja Lützeni lahingus samal a'al
Gustav Adolf lamas verisel ra'al.

Christoph Mickwitz

Spätsommer-Abend

Dunkel dämmert über die Dächer,
Seewärts senkt sich die Sonne zur Ruh',
Winkt mit wehendem Wolkenfächer
Ihren Abschied der Erde zu.

Stumm nur staunen die ersten Sterne
In der versinkenden Sonne Pracht.
Alle Nähe verschmilzt mit der Ferne
Und die Ferne erstirbt in Nacht.

Richard Roht

Särg-Jakob ja tema hobune

1.

Ei olnud kaht suuremat sõpra, kui Särg-Jakob ja tema hobune.

Nad elasidki ilmas kahekesi.

Vana Särg-Jakob oli juba kõik matnud, keda matta tuli: naise, lapsed, lapselapsedki. Polnud püsi ta sugukonnal, ainult tema ise, vana väike mehike, elas oma põliseid päevi. Tal oli juba kaheksakümmend käes, aga ta habe polnud veel päris hall ja ta pea oli veel tõmmukas. Ning silmad, kaks musta silma, olid Jakobil terased nagu linnul, kuj ta, piibunosu suus, istus oma hurtsiku kõrval ja mõtles.

Üldse mõtles ta palju. Kuid ega ta sellepärast kurvastanud, kuna muidu ikka arvatakse, et kui keegi väga mõttes, siis ta mõtted ikka kurvad.

Särg-Jakob mõtles palju kõigist ilma asjust: päikesest, pilvist, taevast, tähtedest, tuulest. Kuid ta mõtted olid rohkem meeleolulised kui filosoofilised. Ta vaatles näit. pilvi ja uuris nende käiku ja lendu ning mõtles, kust küll nad tulevad ja kuhu lähevad ja kui kauge maa nad läbi käivad; et mispärast on mõned hallid, mõned sinised, mõned valged; et kui kõrgel nad on, kust nad tõusevad ja mis on nende maade all, kust nad üle ujuvad. Pokst-pokst tegi Jakobi suu piibunosu ümber, terased silmad aga piilusid kui rähnal koobastest ja saatsid kõiki nähtusi ennem rõõmsa kui kurva vaatlemisega.

Ei, olgu kuidas oli, aga sellepeale vaatamata, et Jakob elus kõik matnud, keda matta tuli, ei olnud ta elule pahane ega paistnud elu talle raske, inetu või kuri.

Elu oli Särg-Jakobile kõige pealt huvitav. Olemine oli ilus. Ükskõik, mis ta tegi

või toimendas, aga kõigil oli omapärane mõte.

Kui ta näituseks suvel kusagilt tüki sood sai rentida paaripäevase teoorjuse eest, et toolt sooläpilt poolkoormat tarna kokku kraapida, siis oli see talle rohkem mõtlemiseks, lutsemiseks ja mõnulemiseks, kui tööks.

Esiteks käis ta paar korda mitme versta kaugusele oma soolappi vaatama. Teel istus ta mitugi korda kusagil kuuse all ja mõtles. Ja ega, muidugi, nii ei mõelnud, et nina maas. Ei, suu tegi pokst-pokst, tubakavingi tõusis sinise paelana õhku, kuid silmad, väikesed terased silmad, käisid puutüve mööda üles-alla, rändasid metsaalust mööda. Paljugi mis kõik mõelda oli. Seal lendas pea kohal suur lind kahinal üles, rebane kadus kui varas, saba luuana taga, kuulmata sammel kahe pedaja tüve taha. Hee! Jakobi silmad aina sädelesid. Vaata võrukaelu, kuidas nad kõik ei askelda, ei talita, ei käi ja ei praamelda ringi! Isegi tsirk taevas ja loom metsas — küll on neilgi asju õiendada! Midas sorti see suur lind küll oli — mõtus, teder või metstuike? Midas ta siin õiendas — sõi, nokitses niisamuti puu otsas või magas? Või on tal siin ligilähedal kusagil pesagi? Heehee! Ja rebane, küllap see raip tundis tsirgu lõhna, sellep ta siin ringi luuskles. Ja ega tea, kuhu ta mait nüüd tüüris, midas tal vargal jälle ees?

Pokst-pokst teeb Jakobi piip ja Jakobi silmad on elavad, kui kaks kärmet tarka väikest loomakest.

Ta tõuseb üles ja sammub edasi, kuni jõuab oma heinamaalapi juure. Väike, nagu ta on, pehmed pastlad jalas, on ta ise ka nagu mingi veidrapoole kalduv metsolevus, ainult piip saadab õhku kanget inimlikku lõhna ja

sinised suitsupaelad on küllalt igapäised, et mitte tunduda muinasjutulikult.

Soo ääres on Jakobi uus üllatus. Ta seisab seal, teeb pokst-pokst, suitsupaelakesed venivad lepaladva poole ja ülevalt naeratab suure-laianaoline Eesti päike, aga kõik on nii vaikne, Jakob, loodus ja ümbrus, et kaks kitse sööb rahulikult otse Jakobi ees ja ei kõssagi, ei hirmu, ei muret.

Jakob seisab ja vaatleb, ei temalgi mingit muret sellest, kas loomad kuulevad teda või ei kuule, täitsa rahulikult teeb ta pokst-pokst, ta silmad vaid naeravad loomade üle, kes rumalad küllalt (kui Jakobi asemel mõni püssimees seisaks!), ja aega on Jakobil ka küllalt.

Nii mööduvad minutid sarnases looduslikus vaikuses, justkui loeks aegu päikese kuulmatu käik.

Viimaks tõstab üks loomadest pea ja kohtab kohe Jakobi pilkava pilgu. Milline imestus! Tükk aega ei saa ta silmi vanamehelt ära. Teinegi tõstab pea. Nad vahivad mõlemad, kuulmatu pika aja. Uudishimu ja häbematus paistab nende äärmiselt edevatelt nägudelt. Kuni äkki mingi lind praksatas põõsas. Siis — värahtus — krapsti kaovad mõlemad ja Jakob ütleb:

„Kae kurjevaimel!“

Kui ta siis koju jõudis, oli tal sellest loost küllalt mõtlemiseks.

Nii elas Särj-Jakob.

Juttu ajas ta oma hobusega, oma Vöiguga. Võik oli ka sama väikene, kui Jakob ise. Neil oli üldse palju sarnadust, sest ka Vöigu aastad olid hobuse jaoks juba küllalt suured. Aga nagu peremees, nii polnud ka hobune veel täiesti otsa lõpnud. Omajagu liha oli veel ta väikesil luuel ja temagi mustad silmad olid veel targad ja neis ei puudunud oma humoor.

Harilikult, kui Särj-Jakob kusagilt tuli, andis ta hobusele kuidagiviisi aru omast käigust.

Ruum sõi soo äärel või koomitsas ja vaatas peremehele natuke irooniliselt otsa, kui see ligines. Oo ja, vähe irooniat lubasid nad

üksteisele, see oli nii. Nad tundsid üksteist selleks liig hästi. Ning alati, kui üksteisele läbi ja läbi tuttav ollakse, siis tekib kõige muu juure ka omavaheline irooniline külg.

Oma juttu algas Särj-Jakob sellega, et ruunaga söögi pärast pahandas.

„Mis sa tan vahid, ku sa ei ei süü!“ ütles ta sissejuhatauseks. „Vai olöd nii peenikeses lännü, et taa stüük sullõ inäp sisse ei lää?..“

Nende sõnadega tõmbas ta tarnapeotäie maast ja pani sõime. Ruun vaikis, mõistagi, ja pani ta tegevust pilklikult tähele.

Siis arvas Jakob koha-seks edasi pahandada:

„Mis sa's arvad, et tarnä ei olöki söögis inäp, ku näid nii jalgualla ajad, vai arvad öigö, et ma väega rikkas olö lännu ja sinno nüüd ristikhainuga nakka toitma?..“

Uus vaikimine ruuna poolt lepitask aga Jakobi. Temagi vaikis natuke ja algas siis teist juttu.

„Tii no nigu arvad. Su hindä tettä. Ega ma sullõ vägüsi stüüki sisse aija saa. Ma tuu sullõ joogi är ja lää sös järve viirde särji püüdä. Hummõn hummogu varra läämi hainälö.“

Võik liigutab kõrvu, tähendab, sai aru. Missepeale Jakob vähekese

kõvera suunurgaga naeratas ja lausus:

„Jah, jah, tuu um küll sullõ mokka pite, toda ma ju tiiä. Ega sul seal muud tetä ei olö, kui värskit haina sütvä, — ma lahku niitmist...“

Sellepeale pani ta kaerajahu peotäie pangi, segas vähese sooja veega ümber ja valas siis tiigist külma vett peale. See oli ruuna jook. „Kohv“, nagu ütles Jakob.

Ruum hirnaitas, kui Jakob kohviga tuli.

Jakob hirnaitas talle omamoodi vastu.

Siis läks ta tarre, pani omale odrajahu peotäie vee sisse, keetis läbi ja sõi — see oli tema „kohv“, mis ruuna omast ainult sellepoolest lahku läks, et ta kuum oli.

Kui kõrt söödud, paneb Jakob jälle piibunosu suhu ja istub tare kõrvale pingile. Lõpmatu aja istub ta nii. Päike on lõunas

Richard Raud

ja kõrvetab, talu põllud ümberringi pleekuvad vaikuses, Jakobigi põllulappidel lõhnavad tatrik, tubak ja kartul; mõni pilv sõuab üle lepiku.

Ei tunne Jakob enesel elus enam midagi vaja olevat. Suur soovideta rahu on ta südames. Ta piip kustub, aga ei kuku suust, kuigi Jakob tukub lõokese lõppemastust sillerdusest unutatuna. Tuulehood tulevad kahisedes, kui suured linnud, ja rauguvad vastu hurtsiku seinu. Väike jänes koperdab laisalt kaerast välja, seisab, ajab kahele jalale püsti, liigutab kõrvu ja nuusutab õhku. Üleval taeva all keerutab kull.

Jakob näeb und: saja versta kaugusel on päike üsna teistsugune, — nagu väiksem teine ja pole ühti enam nii kuum; ja pilved tõusevad kaugelt Kurgsoo tagant, nagu rullitaks kangaid maast üles. Vaat', kus nende vigurite saladus! Ja ega ilma otski kaugel pole. Kõnnid, kõnnid mõne nädala — nii jõuadki kõrgemale maale, kus taevas madal, et siruta muudkui käed üles ja haara pilveservast kinni. Vaat see ongi ilma ots. Ning Jakobi peast jookseb äkki läbi unenäo hiilgav idee:

„Näa ütlese, et maakerä um hõörik, niu muna ja telg om täl seen. A ma võta sae, lää lõika tuu talle katski, — mis sõs saa?!“

2.

Nii elas Särg-Jakob vaikset mõttetarga elu, kuni uus aeg temaltki oma osa hakkas nõudma. Ajad muutusid ja tahtsid Jakobit vägisi oma keerudesse tõmmata. Aga see oli saatuslik Jakobile.

Algas sellega, et kusagil säkslasõ' ja prantslasõ' sõja olid teinud. Sõda sõdis aastaid ja „Vinnemaa“ keiser lõi ka sekka.

Siis tuli midagi üsna üllatavat. Korruga käis jutt: keisrit enam ei olevatki. Küll oli see uskumatu. Aga ju see tõepoolest nii oli, sest varsti sündis asju, mida ainult sarnase pöörasusega, kui keisri mitteolemisega, selletada võis.

Näituseks istus kord Jakob tare ees pingil ja poksutas piipu, (kasuk seljas (ilm oli külm), mõeldes uue aja imelikkude nähtuste üle, kui kaks meest peenart mööda vallamaja poole sammusid, — punased linnud rinnas.

„Hei, Jakob,“ hüüdis üks. „Tulõ ütten. Saad talo hindäle, mis sa tan vahid uma ruuna hannaalost!“

Mispeale Jakob piibugi suust võttis ja küsis:

„Mis talo? Kon tuu talo um?“

„Hõhõhõ!“ naersid mehed. „A Lepiku talo üks... Nüüd saad sa tää hindäle. Olõd jo terve eloag tedä orjānu... Kas tulõd sõs vai ei?“

Jakob ei osanud kolme lugeda. Muidugi ei läinud ta ühes. Mitu päeva mõtles ta, kuidas sarnased asjad küll võimalikud on.

Siis päeva nelja, viie pärast, tuli jälle kaks meest, nüüd teised. Neil olid paberid kaenla all ja nad käskisid Jakobit riide pan-na ja talu „üle võtta“.

„Kuis ma tedä sõs võta?“ küsis Jakob.

„Sul pole midagi muud,“ vastasid mehed. „kui tuled meiega ühes ja asud Lepiku tallu elama, mille vabadiik sa seni oled olnud. Mõistad? Sa oled nüüd peremees. Endine peremees on uue vallandõukogu eest ära põgenenud ja talu on revolutsioonilise seaduse järele sinu oma.“

Jakob ei saanud millestki aru, kuid talu üle võtma ei läinud.

Ja sai sest ka ainult mõni päev mööduda, kui tõusis põrgu ragin: räägiti, punased ja valged sõdivad. Püssid paukusid, suurtükid mürisesid kauguses.

Kord õhtul tuli jälle mitu meest Jakobi tarre, — porised, verised; üks oigas kogu aeg, istus nurgas ja hoidis põlvist kinni. Teised kirjused hirmsasti „valgeid“.

Saanud mehed põrandale pikali heita, kõlasisid väljast hääled, üks löödi maha, teised mehed tulid, võtsid seesolijad ja lasid neile siinsamas Jakobi tare ees kuuli pähe, nii et peast jäi järele ainult raasuke lõma. Jakobitki ähvardati maha lasta punaste varjamine eest. Vähemalt anti talle käsk mehed maha matta ja ähvardati, kui ta edaspidi veel punaseid peaks toetama, temaga lõpuks ometi arveid õiendada.

Jakob mattis mehed maha — kolm päeva raius ta oma nõrga jõuga arku külmanud maa sisse ja Võik hirnus tallis verilõhna õuduses.

Kuid hirnu Jakob ei tunnud; oli, mis oli, aga elu ei muutunud talle veel kohutavaks, ainult na imelik oli, ja õhtuti pani Jakob ukse kõvemini kinni.

Ja ei läinudki poolt aastat, oligi rigin ja ragin kõik läbi. Elu oli nagu endine.

Kuid uus katsumine tuli jälle peagi.

Kord suisel keskpäeval ilmus Jakobi hurtsiku juure peremees ise, suur Lepiku talu peremees omas isikus. Ja Lepiku talu pere-

mees oli tõesti suur, nii kasvus kui ka võimudjo ei või näidatä kedägist. Ja ets sa

ja hallid juuksed lokendasid ta peas jõuliste oksadena. Ja seda varandust, mis tal oli! Raha, ikarja, linu, sigu! Meiereigi oli tal.

„No tere ka, Jakob!“ ütles peremees ja võttis vabadiku kõrval istet. „Eläd iks uma hobösõga siin katõkeske, vika midägi.“

Jakob silmitses peremeest teraselt omast kahest mustast silmakesest pealpool piibunosu. Ta jäi üsna rahulikult istuma, kuigi ta peremehe väärtust tundis.

„Elä iks tan,“ vastas ta. „Mis mul no tan vika...“

„Ei koolõ sa ka jo ütškõrd är!“ imestas peremees.

„Tuu niu jummal juhatas...“

mäütsigi tedä sullõ, miukperäst sa sõs nüüd tedä ei usu inäp?“

Peremees mõtleb löödult ja vahib pahaselt ringi.

„Imelik olt sah,“ ütleb ta lõpuks lepitavalt. „Lasõõi juttu alostadagi, a juba pist lärmännä, niu jummal tiid mis ols. Esi joba vana inemine, egä päiv või koolda. Sa kullõ inne jutt är, sõs nakka tõist haugutama uma paprõveerega.“

„Mis'sa noh, kullä peremehekene, ega ma sõs ummõt...“

„Nu ja noh, sa ooda inne, ku sullõ kõik är kõnõldas, sõs nakka pahandama. Kas ma su käest sõs ilma taad maad taha? Ma tiia

„Ei, ei, tuust ei tulõ küll midägi vällä, kullä peremehekene...“

„Mis sa no lorrad, lepümi hääga kokko!...“

Kuid Särg-Jakob, kes paistab elu aja ainult kavalasti muianud, purskab äkki nutna kui laps.

„Kullä peremehekene, kullä peremehekene...“

Peremehel ei tea kas hakkas hale või pahanes, lihtsalt ära, — löi käega, tõusis üles ja läks urisedes minema:

„Vana inemine — latsõ tembo...“

Jakob aga istus ja luksus veel tükk aega, kuni Võik hirnaltas ja kutsus.

Siis tõusis Jakob pingilt ja läks oma sõpra vaatama. Aga südames oli tal midagi uut, enneolematut. Miski polnud seni teda ta elus veel nii põrutanud ja ta unustas oma piibu laadimata ja imestava etteheitega ootab temalt ta sõber noomivat juttu.

3.

Saanud see lugu Jakobi meeltes natuke ununeda, kui tuli kolmas katsumine.

Uus aeg arenes ja kogu elu temaga ühes.

Alles mõned aastad tagasi polnud kiriku juures muud midagi, kui kaks-kolm poodi ja kihelkonna koolimaja.

Nüüd aga on maju palju juure tulema hakanud. On tekkinud päris alev. Seal on masinaparanduse-, seal kudumiseäri, seal pagarid ja lihunikud, apteek, tohter. Justkui linn.

Ja siis hakati postkontorit asutama.

Maja oli juba üles ehitatud, suur kahekordne, telegraafitraate tõmmati sisse.

Ja kui Jakob kord jälle oma tare ees mõtiskeles, nägi ta teed mööda oma poole mundris meest tulevat.

Seni polnud veel juhtunud, et mundris mees Jakobi hütti oleks tulnud — viiekümne aasta jooksul.

Ja millise ettepanekuga!

Jakobil on hobune, kaunis kena ja kõbus hobune, räägitakse, ja Jakob ise on ka veel kaunis kõbus mees. Tema, see võõras, on postitülem, ta teeb Jakobile ettepaneku posti vedama hakata, see ju päris Jakobi kohane amet — postimeheks olla, sest tööd, raskust polla midagi, muudkui sõida kolm korda nädalas linna ja sealt tagasi ja vea postkotti. Umbruses pole kedagi teist säärast hobusemeest, talud seda oma peale ei võta. Mis Jakob arvab?

Jakobil suu, silmad imestust täis. Jälle unustab ta oma piibu.

Või siis niisuguseks on lood läinud ilmas, et tema, Särg-Jakob, peab postimeheks hakama! Küll on kõik kentsakas.

Postiveost on Särg-Jakobil kõige romantilisemad teadmised. Omal eluajal on ta vast kaks-kolm kirja saanud, kuid ta peab kirju ja kõike seda, mis kirjades saadetakse, suureks ja tähtsaks riigiasjaks. Post on tema kujutluses vanaaegne „keisri post“. Sarvepühumise ja paksude rahakirjadega on see seotud, lipud lehvivad ja värvilises mundris soldatid sõidavad galoppis suure postitõlla taga.

Ja niisugune au talle! Tema, vana, suurema hakkav Särg-Jakob, peab veel oma hobusega, oma Võiguga, selle au osaliseks saarna, et hakkab vedama säärast suurt asja, kui postkott, suur nahkne postkott! Ja kõik umbruskond saab seda teadma ja tema, Jakob, on kui umbruskonna valgus, nagu oleks praegugi alles post — „keisri post“ ja tema, Jakob, saab keisri käskjalaks.

Sarnast suurt õnne ei taha Jakob vastu võtta. Ta silmitseb postiülemat. See pole küll niisugune, et ta keisrit meele tuletaks, kuid mundris on ta ometi ja igatpidi tugev punane sirge mees, suurte kroonuvurrudega.

See meeldib Jakobile. Ta võtab piibu päris suust ära, koputab puhtaks ja asub asja ligemalt kuulamisele.

No ja, raskust pole midagi. Igal teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval hobune varakult ette rakendada, postkontori juure tulla, sealt postkott peale võtta ja linna sõita. Linnas tühjendatakse postkott, laetakse uuesti täis ja sõida tagasi. Mingisugust kunsti ega raskust. Istu vankril, popsuta piipu ja sõida. See on kõik. Selle eest aga maksetakse kena palk. Nii ja nii palju kuus.

Jakob ei saa enam sõna suust. Siis veel maksetakse ka?! Mida kõik vana eas ei kuule! Ja maksetakse nii, et ela aga vana hobusega, ilma et midagi muud pruugiks teha, kui sõiduta kroonu posti — linna ja tagasi.

„Kas soldani ka saava olõma?“ pärib Jakob.

Postitülem ei saa aru, kuid lõpuks taipab ja muigab.

Ei noh, soldatid ei saa olema, kuid ega suurehinnalisi asju postkotis ei saadeta.

See paistab Jakobile imelik, aga mine tea neid kroonu asju, kuidas nad käivad.

Jakob on imestavast ja õnnestavast ettepanekust nii tasakaalust välja löödud, et peab end ülal kui laps. Jah, noh, ta on nõus,

kuidas siis teisiti, aga kas ta küll asjaga hakkama saab?

Postiülem arvab, et küll juba läheb, ja kaup on küps.

Nii sai vanast põlisest Särg-Jakobist uueaja postivedaja.

Missugust mõnu uus amet talle veel valmistab vanas eas!

Kogu see amet oli alati kui üks pidu.

Kas Jakobil, vanal põlisel orjal, sest midagi, et ilm mõnikord külmem, tormisem kui harilikult, et igasuguse ilmaga tuli välja sõita? Kaebatakse ju tihti, nagu oleks see suur häda, kui keegi igasuguse ilmaga kroonu käsul välja peab minema. Jakobil pole sest ühti, ilm juba säärast meest kui Jakob ei kohuta, olgu ta missugune tahes, — ilma tema jaoks nagu ei olekski.

Külma vastu on Jakobil valge kasuk ja vanad vildid, vihma vastu hobusetekik. Vaat, nii oli Jakob.

Kuid mis tühja, külm ilm peab mõnikord ka olema ja vihma peab ka mõnikord sadama.

Peasi aga, milliseid tunde elas Jakob läbi!

Ta tundis enda alati nii ääretu tähtsa ja vastutusrikka asja peal väljas, et ta väike-sed silmad aina sädelesid ja piip ei kadunud enam iial ta suust.

Hobusegagi olid tal nüüd uued jutud. Alati, kui ta Võiku ette rakendas, seletas ta sellele kõik loo otsast otsani läbi.

Et:

„Jah, nüüd olõmi mii ta kroonu posti vidadjä. Ega tan raskust midägi ei olõ, mutku rahha saami ja avvu. Ega egäüts toda ei saa. Nüüd läämi postkontori manu, säält võtami koti pääle ja päält tuukõsõ tõukami liina. Liinan võtva nää seo postj vällä ja panva tuu posti asõmõlõ ja sõs tulõmi vasta õdagut tagasi. Är sa tan no vigurdagu, rassõ olõ sul ka no midägi. Saad ess ka maid ja rahvast nätä ja liina ja kõik. Ja ega ma sinno ilma söömätä ei jätä, näed no, õkva haina panõ rattile. Ka ku tan rohkõmp rahha nakas saama, sõs osta sullõ viil kaaru ja ristikhainu. Mis sa viil piässi tahtma?..“

Teel olles lõbustabki Võik end sama ringseiramisega, kui Jakobki. Seni on mõlemad tagamaade üksindusega nii ära harjunud, et tee linna ja tagasi on kõik üks uudiste rodu.

Jakob ei sunnigi sellepärast nii väga ruuna, las' hobusel ka vaadelda. Ta ise istub ka kõik aeg piibunosu suus ja seirab. Ümb-

rust, põlde, inimesi, teekäijaid, talusid, töid, hooneid, karju, hobuseid, koeri, tanumaid. Jumal, kuipalju uudist! Iga asi annab mõtelda. Mispärast näituseks see talumees oma katuse nii lõngu lasknud vajuda, miks teine loomi nõõri otsas peab ja miks kolmandal nii pikkade kõrvadega sead.

Elhk siis jälle, mis sel mehel koormaks oli, kes vastu tuli, mis tal seal roguski all küll võis olla? Ja teisel, sel olid küll kartulid peal katkistes kottides, aga hobune oli tal kehv, palju, palju kehvem, kui Jakobi Võik. Keegi sõitis ilusa hobuse ja vedruvankriga mööda, hobust juhtis vanamees, ikka päris talumehhe moodi, aga kõrvad istus preili, päris preili, ikübar peas. Küllap vist koolitatud tütar.

Võik lõbustab ka end omamoodi, ta vahib ka ringi, kõrvad kord kikis, kord laiail. Niipea kui uue teekäanaku tagant uus pilt avaneb, on ruuna kõrvad kohe püsti ja Jakobi silmad naeravad sõbra lõbu üle.

Siis veel linn! Võik ei julge seal ei sõita, ei astu, aga uudishimuline on ta, sunnik, küll. Vahib igale poole ringi ja silmad temalgi aina läigivad naudingust.

Kui tagasisõit hiljapeale jääb, on veel isearanis kena pimedas sõita ja mõelda. Taevas on mõnikord tähti täis kui sõelapõhi, kuu kõnnib pilvede taga vargsi kui varitseja, ja Võigu vari liigub kõik aeg vankri kõrvad sõitjatega kaasa. Jakob mõnutseb. Surnuaedadest mööda sõites hülgavad valged kivid ja ristid. Jakob vaatab hooliga, kas kooljaid ka näha on, — ja näeb neid ka tihti, mõnikord päris tee ääres kabeli müüri kõrvad, aga ei karda — pole tema säärane mees. Ainult Võik liigutab ägedalt kõrvu ja puristab — või siis temale õige kooljad meeldivad, vana kaval hobune ei taha omi meeli püretada.

Pimedatel õhtutel vilgub Jakobi piibutuli kui täht vankril ja Võigu hämar kuu rakenduses on peremehele vaevalt nähtav.

Aga kui Jakob postkontori jõuab ja näeb, kuipalju rahvast teda ootamas — ainult teda — ja kuidas isegi postiametnikud teda vastu võtavad kui kõige tähtsamat omas elus, siis on talle kõik teeraskused tasutud ja koju läheb ta kui võitja. Ning miks salata? — Jakob on näinud, kuidas postkontori ülem postkotist tihti ka raha ja niisuguseid asju välja on võtnud, mille väärtus mitte väike pole. Tähendab — jaa — pole ühti see postivedu nii lihtne asi, Jakob pilgutab enesele silmi ja räägib sellest kodus ruunale, uhkustades,

kuid nii tasa, et seda keegi muu ei kuuleks. Ja ruun noogutab irooniliselt peaga, ehee. kiidukukk oled, vana Jakob.

Nii möödusid mõnedki ajad.

Kord jälle hilja õhtul linnast tagasi sõites nägi Jakob Ristipalu metsa algul kaht meest hobusega tee ääres seisvat. Hobune oleks nagu kraavist rohtu närinud ja mehed oleksid kui midagi õiendanud vankri kallal. Nii pais-tis läbi pimeduse.

Saanud Jakob neile üsna kohale, kuulis ta kiirt sosinat: „see ta on!“ ja ta süda kihvas-tas äkki, ta sai korruga aru, milles asi seisab.

Ta andis Võigule säärase siraka, et tuli ruuna silmist välja lendas, — sarnast hoop-i polnud ta omalt pereme-helt veel saanud. Ja kui väike kerge jänes pistis ruun mäest alla. Üks tee ääres seisvatest meestest rabas ruuna väljastest, teine tahtis ka kallale karata, kuid jäi juba hiljaks — juba möödus Võik tulise kiirusega.

Jakob vaatas üle öla: mehed hüppasid vankrile ja algas tagaajamine. Metsa oli veel versta kolm ees, postkontori aga versta viis.

Jakob teadis, et ta iial kroonu posti riisuda ei tohi lasta — kus see kahju riigil! Ja mitte, et ta ruuna niipalju oleks peksnud, aga ta rapu-tas teda ohjadest niisuguse tungivusega, niisuguse äge-duse ja närvilikkusega, et ta süda peksis kui haamer. Võik oli juba vana hobusekene, aga hästi hoitud ja toidetudki. Ta sai aru, et midagi hirmsat siin-dinud, kui ta peremees teda nii ajab, ta rin-nust kõlas kiirustav ähkimine, mis versta maa järele veelgi suurenes, ja lühikesed väi-kesed jalakesed siblisid nii ruttu, kui jaksas nende vana jõud.

Ei võinud vist tagaajajatelgi jumal teab kui hea hobune olla, sest nad ei jõudnud lige-male. Kust sarnastel närudel hea hobune olla võib! mõttes Jakob vihaga.

Kuid kaheverstalise kihutamise järele kuulis Jakob, kuid Võigu ohked ikka ägeda-maks ja kaeblikumaks muutusid — vana süda oli nõrk — ja Jakobi südamest haaras sõbra valu veel valusamini kinni. Aga pol-nud midagi teha! Kaks uut hoop-i langes Võigu turjale. Vana orja kurgust tulid nüüd

justkui luksud, justkui oigaks ta aetud ini-mese moodi, ja pime mets kajastas neid oi-geid.

Mets lõppes, kuid tagaajajad ei lakanud järgimisest. Kaks korda tegi Võik seisma-jäämise katseid, kuid Jakobi väriseva käe tõmbused käisid tast kui elektriga läbi ja ruun võttis uuesti kogu oma jõu kokku. Ning äkki lendas Jakobile midagi märga vastu nä-gu. Ta ei saanud esiteks arugi, mis see oli, siis nägi ta mingisuguseid valgeid plekke Võigu seljas: hobune oli üleni vahus.

Alles, kui aleviku tuled paistma hakkasid, vähendasid tagaajajad hoo-gu, pöörasid siis ümber ja kadusid pimedusse.

Võik aga jätkas oigavat traavi, kuni ta postkontori läve ees värisedes seisma jäi. Rahvas jooksis post-kontorist välja, nägi Jakobit elektritule paistuses valge näoga seisvat oma üleni val-ges vahus oleva ja üleni vä-riseva hobuse suu juures. Ruun lõõtsus, nii et ta kül-jed käisid kui sepalõõtsad. Ta oli korraga kõhn, ta rist-luud joonistusid haledate servadena läbi naha, kõik ta vaene kaerajüvatu ramm oli sest ajamisest välja kurna-tud.

Pärast, kui rahvas läinud, kutsus postiülem Jakobi sisse ja kiitis ja tänas teda. Post-kotis olevat suurem summa raha olnud — kust nad seda aga teada said?! imestas

postitiilem.

Jakobil pole aga kiitusest enam suurt. Ta on liig pörutatud. Koju läheb ta oma hobu-se suu kõrval ja räägib temaga kogu tee.

„Olõ'õi midägi,“ katsub ta sõpra rahus-tada ja troostida. „Küüll praavut är. Ma tii sullõ ess pakso roka, juut är, päält tuu-kõsõ heidäd puhkama, hummogu ei olõ vi-kagi. Ega ma's säääl stüidü ei olõ, ku nää kura-vaimu' kroonu posti är tahtsõva varasta-da. Kas sa tuud võid laskõ! Innembä koolõ vai är.“

Kuid ruun ei lausu sõnagi, oigab ainult üle hulga aja, läheb tükk maad ja seisab ja ohkab. Ja värin ei kao ta kehast. Jakob katsub ta silmi vaadata ja arvab nägevat, et nad pole enam pilklikud ja terased — kur-

Jakob Karner

vad, kurvad ja nii kannatuses endamisi on hobuse silmad.

Ja kodus ei võta Võik rokka. Küll pakub ja palub Jakob, kuid ruun raputab pead ja heidab värisedes õlgedele. Jakob katab talle teki peale ja ei maga kogu öö. Suurema jao aega istub ta talli lävel ja valvab. Taevas selgub, tähed siravad, vaikne on kõik ümber, nii vaikne, et kuulduv rändavate lindude öiseid häälsusi ja langevate lehtede kõbinat, mis pärna otsast talli kõrval kukuvad.

Ning kolmandal hommikul ei ilmu Jakob oma ruunaga enam postkontori ette. Saa-

detakse ametnik vaatama — see leiab Jakobi talli lävel istuvat, aga ta ei vasta. Ametnik puudutab Jakobi kätt — see on kange. Jakobi nägu on külm.

Kihelkonna arst tuleb ja vaatab Jakobi üle. Jakob on surnud. Surnud, istudes talli lävel. Põhjuse üle kehitab arst õlgu: vanadus; süda äkki töötamise jätnud, võib olla mõne meeleliigutuse tagajärjel — siis pole mingit pikka agooniat, surm on tulnud kui lühike kustumine.

Jakobi ees õlgedel teki all puhkab aga ta hobune, — kumb neist enne suri, on probleemiks ümbruskonna rahvale.

JAAK KÄRNER

NELI LUULETUST

LIHTNE VIIS

Ma lihtsalt laulan oma lihtsat viisi,
ei sõnu tundmatuid ma ritta säe,
ei kujutele vaimu kõrgeid hiisi
all sada jalga kõrge Munamäe.

Mu isatalu, rahu voolav jõgi,
ja mere rannik, õitsev rukkinurm,
ja linna tänav, vabrikute nõgi,
laul valmi kaera, suve vaikne surm,

pikk hingeae, mil kustub minutina
päev üürike kui kurblik loobumus,
ja järgi talveööde lumisina
taas kevadine kaunis joobumus

mu värssidelle annab mõtet, sisu
ja melankoolset rütmi pikalist.
Nii kosmiline piin ja eluisu
kui väikse inimese väike rist

võind olla vääriliseks ainelõimeks
mu nägemusest tõusnud luulele.
Ent hing mu ilmadelle sünnisõimeks,
kui on ta kandleks kodu tuulele.

Maast lihtsast sest mu laulus lihtne tõde,
ja pärib vara keha selle kalm,
jääb teise põlve peekrisse kui hõde,
võib olla, kiirgama mu õhkjas salm.

MUUTLIK ÕHTU

1.

Salk kalamehi heitis noota —
neid vaevalt kandis purjehilp.
Veeväli seisis tüüne, voota,
ja vajus päikse vaskne kilp

nii pikka alla, nõrka kuma
veel merre heites. Sinas laid
ja kauge linn, ja häälte suma
kui unes kostis: kajakaid

parv lendles rihval üsna tasa,
ja kergelt kohas ranna voog.
Siis tuli pime — ajalasa
see tuli — tõusis tuulehoog

ja päästis köidet hääled valla:
väik läbi lõikas pilvemäest.
Ja nagu päike kukkus alla,
nii kukkus eilne minu käest.

MUUTLIK ÕHTU

2.

Päev alla käib. Pilv valkjas-pruun
pää kohal seisab sinas laias.
On aimamatu tuule suun:
ei ainsat lehte liigu aias.

Tee vahel valmi rukki-ee,
kus kiivitaja tõstab kisa.
Üks tüdruk astub üle tee:
kaks täidet pange — kaks ta nisa,

ja janunev ta verev suu.
Ma mõtlik-vaikselt liigun randa.
On kaunis aeg, on juulikuu,
lust neitsil kahte pange kanda,

ma mõtlen. Küpsend mõni kaun
ja mõni mari põõsa küljes.—
Siis äkki nagu veider faun
pää merest pistab hälbind hüljes.

ÕISEL MEREL

Paat tõuseb, vajub merel kiikudes,
tuul kergelt purje viib,
ja kohal paadi seisab liikudes
kui musta linnu tiib.

Nii väsimata kaigub lainetel
ta terasene lõök:
ei ole pääsu maistel ainetel,
kõik ööle ohvrisöök.

Su ees on õhe avat väravad,
külm igaviku suu,
ja taevalael, kus tähed säravad,
on teine tüüripuu.

Ja hinges tusk ning õudus sigineb,
näib elat elu patt,
ja pimeduses, tunnen, ligineb
kui vaenlase fregatt.

G. E. Luiga

Vaidlus i täpi pärast

Arhitekt Arutamme suvimaja rõdul istus väike meesseltskond suitsetades ja kohvi liikööriga maitsedes. Seal oli praost, kes oli ristimas peremehe esimest võsu, oli perenaise vend, noor usuteaduse kandidaat, ja kunstnik Taipur, tuttav oma terava keele poolest vaimulikkude vastu. Peremees ise tuli ainult vahete-vahel vaatama, kas küllalistel midagi ei puudu, kuulas natuke nende juttu, ütles mõne sõna sekka ja läks jälle, et teises kohas peremehe kohuseid täita.

Praost oli kandidaadiga vaidlusesse sattunud usuteadusliste küsimuste üle ja püüdis teda tagasi tuua kardetavalt eksiarvamiste teelt, kuhu noormees, nagu praost oma suureks kurvasutuseks nägi, vabameelsete professorite mõjul oli libisenud.

„Nagu meie ei saa salata loodusteaduse saavutusi,“ ütles kandidaat, „mis meile ilma ehitusest ja koosseisust annavad teise pildi, kui oli endiste aastasadade inimestel, niisama võimata on kõrvale lükata kirjanduslooliste uurimiste tagajärgi, mis näitavad meile pühakirja raamatuid teises valguses, kui vanaaegsed kirikuisad võisid aimata.“

„Mis on need „teaduste saavutused“ ja „uurimiste tagajärjed“? Hüpoteesid, umbarvamised, ilma igasuguse kindla põhjata,“ ütles praost autoriteetliku rõhuga. „Kui mina gümnaasiumi kolmandas klassis istusin, siis luge-

sime Darwini õpetusi nagu mõnda uut ilmutust, aga nüüd on need ammu ümber lükatud ja teadusemehed naeravad nende üle. Samuti on uuem teadus ümber lükanud omaaegsed „kirjandusloolised uurimised“, mis kõiki pühakirja raamatuid tahtsid võltsituteks teha. Pole midagi kindlat muud kui kirja sõna: see on kõikumata seisnud aastatuhanded ja seisab ka edaspidi, nii et eksimata võib ütelda: „See sõna ikka seisma jääb!““

„Ei ole näinud ega kuulnud teadusemeest, kes Darwini üle naerab,“ vastas kandidaat viisaka tagasihoidlikkusega. „Niipalju kui mina olen lugenud ja kuulnud, räägivad kõik temast suure lugupidamisega, kuigi tema vaadetes eksitusi leidis. Kes naerab Gutenbergi üle, et ta ei osanud ladumise- ja rotatsiooni-masinaid ehitada, vaid õige primitiivse leiduse juure jäi? Kes naerab James Watti üle, et tema aurumasinad õige puudulikud olid praegustega võrreldes? Teaduste tee käib eksitustest läbi, sellest ei ole häbeneneda.“

„Kuid siis jäägu tema oma liistude juure oma enese vigasid lappima ja ärgu upitagu ennast usu-asjade üle otsustama, mis temast palju kõrgemal seisavad,“ ütles praost üleoleva mõjuga vahele.

„Ja kui rääkida hüpoteesidest,“ jätkas kandidaat oma katkestatud kõnelust, „rää-

G. E. Luiga.

„Aga siis?“

„Aga siis ei tunnistanud teie mitte Jumala sõnaks, mis kirjutatud on evangeeliumis: „Ärge muretsege mitte homse päeva eest! Teie ei pea mitte ütleva: mis peame meie sööma, mis juoma, ehk mis ka peame endid katma, sest seda kõike nõuavad paganad taga.“

„Taas on kirjutatud: „Keda sõnaga õpetatakse, see jagagu ka kõike head sellele, kes õpetab,“ ja „nõnda on ka Issand seadnud neile, kes armuõpetust kuulutavad, et nemad armuõpetusest peavad elama,“ sest „kui meie teile võimalikku seemet oleme külvanud, on see siis suur asi, kui meie teie ihulikku vara lõikame?“ lõpetas praost võidurõõmsalt oma vastase otsa vaadates.

Kuid kunstnik ei tunnustanud ennast siiski löödud olevat. „Tähendab see siis, et Kristuse sõna mittemuretsemisest käib kõigi muude, ainult mitte kirikuõpetajate kohta?“ ütles ta. „Kuid apostel, kes need teile nii kaunid salmid kirjutas, ei teinud ühegi kogudusega notariuse juures lepingut, kui palju talle selle eest pidi maksetama, enne kui ta neile läks armuõpetust kuulutama. Tema juhtsõna oli: „Ilma olete saanud, ilma andke.“

„See on odav võte, välise korralduse kõrvalisi määrusi püüda üle kanda siinsetesse ja praegustesse oludesse,“ ütles praost halvaks panevalt. „Ja on maotu meeletarvuse näidata tahtmine, kui üksikuid ütelsid katsutakse nii välja venitada. Apostlid olid „ilma“ saanud ja nende kohta käis „ilma andke“, aga meie ajal ei ole ükski õpetaja oma ametit „ilma“ saanud, vaid on selle peale kulutanud vähemalt 15 aastat tööd ja õppimist, — kuidas võite siis nendelt nõuda, et nad seda „ilma“ peaks andma?“

Kunstnik naeratas.

„Ega mina seda nõua, praosti herra,“ ütles ta, „seda on üks teine, suurem minust käskinud, ja minul oli ainult tõendada, et teie mitte kõiki tema sõnu ühtviisi tõsiselt ei võta ega maksvaks ei tunnista. Tema on

ka ütelnud: „Anna sellele, kes sult palub, ja ära pööra ennast ära sellest, kes sinult tahab laenata“, aga kas teab ehk praosti herra nimetada ühtainustki ametvenda, kes oleks kord katset teinud selle sõna järele käia?“

„Kristus ei nõua mitte, et meie laiskleijaid ja päevavargaid peame sigitama hakkama.“

„On siis evangeeliumis kitsendusi tehtud, kellele tuleb anda ja laenata ning kellele mitte?“

Foto Parikas

V. Jander

„See on enesestki mõista!“

„Aga mõistus ei tohi ju ülepea kaasa rääkida, ütlete teie. „Mõistus on kõige äravõitmatum Jumala vaenlane, see tuleb ära kägistada ja surnuks lüüa“, ütlete teie. Mõistus on teie sõnade järele nii vägev Jumala vaenlane, et Jumal ise temast jagu ei saa, vaid seal peab inimene temale appi tulema ja Jumala selle vaenlase käest päästma, kuid siin kutsute selle Jumala vaenlase Jumala sõna seletama!“

„Mis teie siis õieti tahate?“ ütles praost, kes oma suurepäralist rahu enam ei jõudnud hoida. „Õpetaja ei tohi oma töö eest palka nõuda, aga peab laenama ja kinkima igaühele, kel aga meele tuleb

küside. Kust see peab tulema? Ega ta ometi mõni varaloomise masin ei ole!“

„Palun väga meeles pidada, praosti herra, et mina midagi ei nõua,“ vastas kunstnik. „Mina ei ole neid sõnu ütelnud, vaid ma tuletan ainult meele, et nad on üteldud.“

„Jumala sõna ei nõua inimeselt midagi meeletumat.“

„Selle tunnistuse eest tänan,“ vastas kunstnik, „ja soovin ainult, et teie selle juure jääksite. Ärge siis ka nõudke, et meie „meeletumat“ peame uskuma ja tõeks pidama.“

„Nendel välistel asjadel ei ole midagi tegemist uskumisega.“ Praosti hääles kuulus kerkiv ärevus.

„Palun väga,“ vastas kunstnik endiselt

rahalikult, „teie ise kinnitasite, et kõik sõnad on ühtviisi tähtsad, et ei tohi mitte üht i täppi maha kaubelda. Aga otse nendest igapäevase elu nähtavatest asjadest saame mõõdupuu nägemata ilma usu jaoks. Eks seda ka Kristus ise ütelnud? Teie ütlete ennast uskuvat, et Jeesus on üleloomulikult viisil sündinud ja on palju üleloomulikke tegusid teinud; teie õpetate, et ta on meie juures igapäev maailma otsani ja aitab meid tema sõna pidada, aga teie ei ole iialgi katsenud teinud neid pidada. Miks? Teie ei usu Jeesuse töotust, teie arvate, et ta kas ei jõua ehk ei taha teie viiest leivast ja kahest kalakesest viit tuhandet inimest toita ja sellepärast teie juba parem ei annagi.“

Hetkeks tekkis vaikus. Nähtavasti ootas praost, mis vaim talle annab vastata. Aga vaim viivitas sedapuhku. Siis võttis kunstnik uuesti sõna:

„Kuid ma ei ole oma tõenduste reaga veel lõpus ja palun vabandada, kui ma teie isikule veel ligemale astun. Aga seda on asja lõpulikult selgituseks vaja.“

„Olge lahke, olge lahke,“ ütles praost, kes küll parema meelega vaidluse oleks lõpetanud.

„Teil oli hiljuti perekondlik pidu,“ jätkas kunstnik, „ja olite sinna kutsunud ka parun Bodenlohe ja suurärimehe Stellmanni, ehk nad küll teie suguseltsi ei kuulu —“

„Mõlemad on suuremate summadega kirikuparandamist ja koguduse vaestemaja ehitamist toetanud,“ ütles praost vahele.

„Ja minister Haukapea —“

„Minu vana koolivend.“

„Kuid mis ütleb evangeelium?“ „Kui sa lõuna- ehk õhtusöömaaja teed, siis ära kutsu enese sõpru ega enese vendi, ei enese sugulasi ega rikkaid naabrid, vaid kutsu vaesed, vigased, jalutumad, pimedad.“ Aga kus need jäid? Vana Keeroja Tõnis istus ka kord teiega kõrvuti koolipingil, aga et tema nüüd külakarjasena peab teenima, siis ei

tule teil koolivendlus enam meelega, minister Haukapea juures tuleb. On meie juures vähe vaeseid, vigaseid, jalutuid, sõjainvaliide? On praosti herra, on ükski kirikherra kogu meie maal üksainuski kord neid oma kodusele pidule kutsunud?“

„Kirik on nende eest jõudu mööda püüdnud hoolitseda,“ katsus praost vastu kaitsta. „Neile on korjandusi toime pandud, neid on vaestemajadesse paigutatud —“

„Mitte sellest ei räägi evangeelium,“ ütles kunstnik halastamata järelandmatusega, „vaid et neid peab isiklikult oma juure koju võõraspeole kutsuma selle asemel, et kutsuda sõpru ja sugulasi, rikkaid ja vägevaid. Ja seda sõna ei ole ükski praost ega õpetaja enese elus tõsiselt võtnud kui Jumala sõna, ilma i täppi maha kauplemata.“

„Jumala sõna on meile selleks antud, kuidas igavest elu peame kätte saama, aga mitte selleks, kuidas siin peame sööma ja jooma, kas pestud või pesemata kätega,“ ütles praost loengu toonil. „Liialik inimene ei saa mitte kätte, mis Jumala vaimu asjad on, sellepärast on parem, kui tema seda sõna suhu ei võta. Sest seda peab vaimulikult mõistetama.“

Kunstnik pahvatas naerma.

„See on ilus,“ hüüdis ta. „Kus räägitakse igapäevastest, käegakatsutavatest asjadest, seal tahate neid „vaimulikult“ mõista, aga kus räägitakse vaimulikkudest vahelkordadest, räägitakse piltides ja tähendustes, seal nõuate ainelist mõistmist. See on tõesti i täpi kaitsemine, kuid tähtis ei ole teile mitte i, vaid see täpp.“

Praost ei vastanud. Tema näole tekkis igavuse ilme. Ta võttis kella taskust, hoidis seda viivukese pihi peal, pöördus siis peremehe poole, kes kunstniku viimase vastuse ajal sisse oli tulnud ja praosti tooli kõrvale seisma jäänud, ning ütles: „Ma pean paratamata minema. Olengi juba liig kauaks istuma jäänud.“

2. ja 3. jõulupühal kella 11 e. l. jookseb
„REKORDIS“ film-tragöödia 10 vaatuses

:: „Jeesuse Kristuse elu, imeteod, kannatused ja surm.“ ::

Teliskoplis*)

Kevadel töötati jõuga.
 Poolsaar, kus tammede vilus
 ja kirjude lillede ilus
 kastmajad seisid ja süütu näoga
 vilistas ööbik ja kukutas kägu,
 ilmutas hoopis moondunud nägu.

Sala ja sisinal saed
 puud olid poetanud tüvedelt maha.
 Kerkis õhku kõrge plankaed.
 Tööd tegi vägev ja võimukas raha.
 Kerkis seal kodasid, kuurisid kõrgeid ja laiu,
 pekseti merde aurujõu abiga vägevaid vau:
 tehti telingid.

Otsekui sipelgad kihasid töölisel; telingid
 täitusid neist, ja teised jahvatid kiva,
 et iva

betoonile saada, mis kõrgusse rännates
 tilkus ja võlvideks jahtus.
 Raudvarve väänama sadandeid seppasid
 [mahtus.

Otsekui rätsepapere
 nad nõelusid rauast raaklõngade abiga kokku
 [uue

vägeva tehashiiglase kere
 kui kuue . . .

Lokomotiivid
 üleöö ehit'ud raudteedel kätte
 tõid tondakud masinad, raua ja riivid,
 päikese palaval keetel
 voor venis maanteel ja juure tõi kruusa,
 lupja, tsementi ja talasid uusa,
 ja sulgu jäi vahel.

Tööliste ahel
 piitse plaksutas, kuna
 hobustel sõõrmede põhjades ähvardav puna
 töötas verd . . .

Elevaatorid mäge
 sõid otsekui nälginud lojused putru;
 kümnikud kõndisid laudadel ruttu,
 kaenlas plaane, projekte kandes
 ning käskusid andes,
 kuna meister suurim ise
 kirjutas numbrikesi, kriipsukesi tegi,
 kriipsuke iga — miljon!
 Miljonid maeti,
 mulda aeti . . .

Viistuhat töölist
 päevad ja ööd valasid highi;
 vägeva rütmi ligi, —
 mis haamrite mürinast,
 kivide raginast,
 laudade kärinast,
 kärude nagingast,
 aurumäesööjate täitmata kulpide pöörmisest
 tõusis, —

kedagi palju ei lastud . . .
 Ööseti töötati laterna paistel.
 Unedest sammaldund kivid
 tammede all

kiljates südameid poetasid välja,
 heitunud kildudest täideti palkidest kambrid,
 kasvasid merre muulid kui klambrid,
 urises meri . . .

Boidele taandudes urises merikoer,
 põrnitses töötajaid julme,
 roheka pilguga kortsutas kulme,
 mis paksud ja valged . . .
 Kahvatid taeva palged.

Töös oli mehi
 küll Viitebskist, Saamarast, Pihkvast,
 Kaukaasusest, steppidest, mujalt veel;
 kuld nende käskijaks, juhtijaks, piitsaks,
 öösel viinasse valati orja vaev ja valu . . .

„Milleks, ah milleks
 vabrikuid vägevaid, tehaseid terasest vaja,
 orjade highi ja tööliste tüli?“
 Küsida võid sa, mu sõber . . .

Oota, ah oota veel mõningad ajad,
 küll siis soomustud majadest kiikoval merel
 kostavad vastuse kajad,
 sul vastavad suurtüki kuulid!
 Aimad siis isegi, milleks need dokid ja
 muulid . . .

Kaudu hirmsate sõdade saju
 märkad, miks terasest taoti Euroopale aju . . .
 Orjade highi ja vaev ehitas kaua,
 selleks miljonid matsime maha,
 pimedast maapõuest kaevsime valgele raua,
 et kuulide raskemas rahes rabada rahvaste
 [saatust,

valmista vaatust,
 mis kõik senised sõjad varjutaks,
 mille ees hirmunult karjatakse
 Euroopagi enese pondunud süda.

*) Kadunud luuletaja järeljäänud paberitest valitud seniilmumata luuletus, mis kirjutatud nähtavasti
 ilmasõja lahtipuhkemisel või selle ähvardusel. Toim.

Harry Visman

Maailma ajakirjanikkude pere koosviibimine Rootsis 1923. a. suvel

Käesoleval aastal pühitses Rootsi suurem kaubandusline keskkoh, Göteborgi linn, oma 300-aastast asutamise mälestuspäeva. Sel puhul korraldati suurem näitus, mis oma väljapanekute kui ka ehituse poolest ainsaks maailmas jääb. Ehituste peale kulutati umbes 30 miljoni Rootsi krooni (ligi 3 miljardi meie marka). Ettevalmistustööd kestsid ligi 8 aastat.

Pildil näeme n. n. memoriaal-templi, mis mäe nõlvakule ehitatud. Templis on mõned pildid, kuna tähtsamaks on keset saali pult, millel mitme puudane raamat puhkab. Sellesse kirjutasid kõik soovijad, eriti aga tähtsamad isikud, oma nimed.

Grafoloogil oleks siin rikkalik materjaal tarvitada!

Näitusevälja ilustasid kõrged obeliskid, mille otsas kujud. Osa obeliskide otsas põlesid õhtuti kunstlikud tuled, mis pakkus ülevat vaadet.

Ehitused ja väljapanekud annavad tunnistust maitsest. Igalpool peale asjatundlikkude seletajate hulgas diagramme, kartogramme ja palju muud selgitavat.

Suur saal paberitööstuse all. Miniatüüris väljapanud metsas kasvava puu järkjärguline ümbermuutumine paberiks. Vaatad ja imestad.

Edasi vaatad, mis kõik paberiga tehakse ning milleks teda tarvitatakse. Vaatad ja naerad leidlikkuse üle, kuidas osatakse asja piltlikult huvitavaks ja vaatamise vääriliseks teha.

Samas näitavad joonistused valmistatava aine hulka, tema hinda, müügikohti kodu- ja väljamaal. Mitte ainult käesoleva aasta ehk aastakümne kohta, vaid isegi aastasaja kohta.

Nii muutuvad väljapanekud igal alal elavaks, huvitavaks, ning sunnivad vaatlema. Osa tööstust illustreeritakse ja seletatakse kinofilmiga.

Seda Rootsi peremate peade loomingut oli vaatama kutsutud maailma ajakirjandus. Koos oli kokku 35 riigi poolt umbes 130 ajakirjanikku. Ükski ilma-

jagu ei puudunud. Suurematest riikidest puuduvad ainult Vene ja Hiina.

Kutsutud ajakirjanikud pidid saadud muljed kodumaale viima ning sellega näitusele reklaami tegema.

Osalt näis koosviibimisel ka teine põhjus olevat — ligendada Saksamaad liitriikidega. Viimane katse, nagu näeme, ei annud tagajärge.

Maailma ajakirjanikkude pere viibis Göteborgis 4 päeva, mis õieti oli üks suur pidutsemine ja „oleng“. Käidi näitusel, tehti väljasõitused autodel ja laeval. Vaadeldi linna ilusaid ümbruskondi ja endiseid kui ka praeguseid kindlustusi.

Göteborgist sõideti 4 grupis mitme tee kaudu Stokholmi.

Nende ridade kirjutajal tuli ühes kodumaa ametivendadega sõita Kesk-Rootsi ilusamasse, Dalarna, maak kohta.

Ilusad väiksed järved ümbritsetud mägestikul kasvava metsaga. Näib olevat meeldivam ja rahulikum koht maailmas. Ka rahvas on „muistsem“. Igal pühapäeval käiakse rahvariites, mis mitmekesise ja kirju, silmatorkavate värvidega ilusa pildi annab. Eriti rahva väljatulekul kirikust. Nooremate koosviibimisel lauldakse rahvalaule ja tantsitakse rahvataitse. Nii võeti ajakirjanikke selles maakohas vastu lauluga, sõideti laeval järve mööda laulu saatel. Lahkumisel olid jällegi lauljad väljas. Kes virgem oli, tantsis kohalikkude neidudega isegi nii vaimustatult, et nahk märg. Sellega said hakkama peajasjalikult kaasa olevad norralased, daanlased ja hollandlased, kel kodumaal sarnased rahvataitsud.

Maakoha hing on Rootsis tuntud kunstnik A. N. Karcrona. On juba auväärt vanahärra, aastat 50—60; kuid hingega noor. Restoraan Siljanborgis oli ta esimene tantsu laskma ning soojustest pääsmi-

seks viskas esimesena kuue nurka, mida tegeima sundis ka teisi jalakeerutajaid.

Kuid hinge pole Ankarcronal ainult noorte seas restoraanis. Ta on agaram vanavarakorjaja, selle süstematiseerija ja korraldaja. Iga kümne sammu tagant võib ta peatuda ning ajaloo loengu pidada...

...Siin suurem talu, kus pere külaliste tuleku puhul rahvariietes. Kogutud on siia rahvamuseum. Siin ait 12—13 aastasajast, sees hulk vanavara igast põlvest. Kümnekond põlve mälestused. Sammu-des läbi tubade, millest üks suitsutarena alal hoitud, jõuate kultuur-, praegusesse ajajärku: raamatukogu kirjandustoodetega... elektrivalgustus, telefon...

...Siin Gustav Vasa mälestussammas. Püstitatud

eest, sa sulane, palka saad. Lasen su teenistusest lahti," kärgatab perenaine lisaks kõrvakiilule. Sõna-kuulelikult tõuseb Vasa. Ta saab aru naise kavallusest. Ta täidab käsku. Tagaajajad küsivad naiselt „Kas tema Vasat näinud. kas ta mitte siin peres peitus ei ole.“ (Õnneks ei tunnud nad kuningat näo järele.) Naine eitab. Ka ähvardused ei aita.

Maja otsitakse läbi, käiakse laudas ja lakas, torgatakse isegi heinad hangudega ja püssitikkudega läbi, kas mees mitte ennast kuhugile peitnud ei ole. Otsimise juures on isegi Vasa truuks abiliseks...

Peale asjatut otsimist lahkuvad tagaajajad...

Vasa on seekord jälle päästetud...

Lõbus Ankarcrona jutustab üht ajaloo sündmust

Püha Karini kirik Visby linnas Gotlandi saarel.

sel ja sel ajal. Samba aluse kohal oli kokkupõrge tema poolehoidjate ja vastaste vahel...

...Edasi, seal kiriku kõrval olevas surnuaias, näete suurt hauakivi. Selle all puhkab rahus Gustav Vasa... seal tema omaksed jne...

...Siin ajalooline Vasa varjupaik, kus ta peidus oli tagaajajate eest. Maja, kus keldris vabastaja mitu päeva hirmunult varjus olema pidi, et mitte elu kaotada. (Uudishimulikult poevad kõik üksikult keldrisse, et vaadata varjupaika, mis kui vangikoda.)

...Maja seinad on kaunistatud piltidega, mis kujutavad sündmusi Vasa elust...

...Näete seda pilti. Seal annab talunaine pelgu pugenud kuningale vastu kõrvu. Tuppa on parajasti tunginud Vasa tagaajajad. Nad tahavad teda tabada, teda vangikotta heita, teda tappa. Vasa tunneb end kadunud olevat, sest mõne sekund pärast haaravad temast kinni tagaajajate raudsed käed. Seal saab ta naiselt veel kõrvakiilu. „Sina laiskvorst, magad siin soojas toas ega viitsi lauta loomi söötma minna. Mis

teise järele. Ta maalib kuulajatele elavaid pilte vabadusvõitlusest. Kuulad heameelega.

Vaatab vahepeal kella. Aeg on otsas. Tal on kahe päeva jooksul maailma ajakirjandusele näidata tänamata hulk huvitavat. Istutakse autodele ning kihutatakse järgmise kohta. Teel seletavad autojuhid-omanikud, ümbruskonna jõukamad talupere-mehed.

Mõne minutilise sõidu järele peetakse kinni, et Ankarcrona uut seletust kuulata.

Lõbus, elav, huvitav ja kaasakiskuv on see vanahärra.

...Vadake siin mu üks elukoht. Mul on neid tosin. Kord jalutades jõudsin siia mäenukile, mis mulle meeldis. Siit, näete, avaneb pilk üle laia ümbruskonna ja vaikse Silja järve. See mäenukk on ka ajalooline. On vanaaegne rahva kooskäämise koht. Olen ajajooksul ümbruskonnast vanavara siia kokku tassitud ja üles ehitanud ümbruskonnast kokkuvee-

tud mõne saja-aastased hooned ning neid täitnud ajaloolisega. Ise elan siin aastas mõned kuud.

Tahtmata hakkab pahameel kodumaa pärast, kus samati palju ilusat ja ajaloolist, mida aga näidata, jäädvustada, koguda, elavaks ja kaasakiskuvaks teha ei osata.

Reisist jäid paremad mälestused just Dalarnast järele, sest siin olid looduse rüpes, tundes end kodu, vabana, kus täita ei pruukinud kultuurinimese ja suurlinna ettekirjutusi. Siin olid külalised looduse lapsed.

Stokholm võttis ajakirjanikke vastu uue müraga, käraga ja täpse ajaajotusega. Reisid vabaõhu muuseumi, kuninga lossi teejoomingule, uue. Stokholmi raekoja avamisele, laevaga skääridesse ja erarongiga Saltsöbadenis suurimale banketile.

Stokholmi raekoja sisseõnnistamine oli jaanipäeval, mis suurem pidupäev Rootsis. Pühitsetakse endiste kommete järele kesksuve ööd.

Raekoja ametlik õnnistamine kestis terve päev. Sellest võtsid osa Rootsi kuningas oma perega ja õuekonnaga. Kutsutud olid ka naaberriikide pealinnade esitajad. Öhtul oli ball, kus suurem jalakeerutus.

Raekoda on väga massiivne väljaspoolt. Annab väga mõjuva, isegi rusuva mulje. Arvata võiks, et see kas vanaaja kindlus ehk vangikoda, sest väliskülgedel on vähe aknaid, ning needki on väikesed. Valgust saavad ruumid peaasjalikult hoovi poole olevate akende kaudu.

Raekoja sisemised ruumid on väga rikkalikult ilustatud maali-
dega, vaipadega ning üks saal isegi imiteeritud kullaga.

Endiselt torkavad silma raekoja peal olevad sümbolid. Kõrgema torni otsas on kolm krooni — Rootsi vapp. Imestate, aga küsite, miks nurkade tornidel Türgi poolkuud ja Juudi rist? Õiget seletust on vist raske saada nende olemasolu põhjenduseks; tähendatakse, et sellega tahetavat näidata Rootsi soove rahu poole ja vendlust luua kõigi maailma rahvaste peres.

Vabaõhumuuseumis näed tervet Rootsi elu — lõunast põhjani, mida esitavad oma üttides elavad lapi-
maalased koertega ja põtradega.

Rootsi kuningas on demokraat. Mõnede seletuse järele suurim demokraat omas riigis. Iseäranis rõhutati seda Dalarnas. Rahvas ei olevalt siin kuninga

jaoks, vaid kuningas on rahva jaoks. Rahvas on kuninga loonud, ta on rahva sünnitus. Ning rahvas armastab ja austab siin oma kuningat. Peab fähendama veel, et kuulus sotsialist Hjalmar Branting kuninga koolivend ja hea sõber on.

Stokholm iseenesest on vana ja uus linn. Vanalinn on peagu kitsamate ja kõveramate tänavatega kui meie Tallinn. Uuslinn on avar, lai, sirge, kihutavate autodega ja vuhisevate trammidega.

Nagu Kopenhaagenis, näete siin harva hobust. „Kõik“ laseb siin autol ehk jalgrattal.

Saltsöbaden on kaunim Stokholmi väljasõidukoht — kilomeetrit 40 pealinnast.

Rootsi kunstnik ja vanavara korjaja Ankarerona.

Sinna pääseb elektriraudteega, autoga ehk laevaga lõpmata skääride kaudu risteldes väikeste saarekete vahel.

Stokholmist lahkumise päeva eelõhtul viibiti tähendatud väljasõidu kohas. Koos olid tähtsamad Rootsi võimukandjad, nagu peaminister Trygger ja välisminister. Ka endine postiminister hülgas ordenites ja aumäkides. Need olevat „vanahärra“ nõrkus. Ta topivad need igal võimalikul juhtumisel rinda; ka need, mida pruugiks pole võetud kanda. Ning tõesti pole „vanahärra“ fraki peal enam tühja kohta, kuhu juhtumise korral saadud uut aumärki kinnitada.

Panketi lõpuks oli suurim üllatus. Külalised pidid pealinnas sõitma erarongiga, mille väljasõit kell 1.15 min. Just panketi lõpu poole hakkas „oleng“ meeldima. Inimesed said jälle hoogu.

Pealegi oli see pankett teatud viisil ringreisi lõpuoleng, sest juba järgmisel hommikul sõideti laiali uuele reisile, kuid seda juba 4 grupis.

Nii oli Saltsöbadenis üldine lahkumine. Tuli mõni sõna kõnelda veel ühe ja teisega, kellega 10 päeva jooksul lähemalt tutvunenud.

Kuid kell kiirustas.

Ei rutanud aga osa tähtsamaid isikuid, kelle kohta arvata võis, et rong mõni minut ärasõiduga viibib. Kuid eeskujulik kord sundis inimest 30—40 jaamas imestusega seletust kuulama, et erarong 4 minuti eest ära sõitnud ning et selle „tagasipööramiseks“ mingit võimalust pole.

Keegi kõrgematest võimukandjatest pidas küll läbirääkimisi uue erarongi saatmise kohta, kuid asjata.

Tuli oodata, kuni autod välja käsutati pealinnast. Osa mahajääjaid sõitsid mootorpaadiga pealinna.

Sõit kestis tundi kolm, läbi skäärde kesksuve päikese tõusul. Ainult külma üle kaebasid merel reisisjad.

Osa pääsis tulema autodel, mis tagasisõidul kihutasid kuni 70 klm. kõveral teel, nii et iga silmapilk ootasid, kuidas vastu kaljuseina puruks lendad.

Stokholmist jagunes ajakirjanikkude pere järele 4 ossa.

Seekord tuli sõita Rootsi saartele ja lõunapoolsesse ossa — Skanнесе.

Tähtsamaks peatuspunktiks sel sõidul tuleb pidada Gotlandi saart ja Visby linna, kus viibiti terve päev. Gotlandi saarel on meie kodumaa läänepoolse osaga, nagu Baltiski, Suuropi ja teiste kohtadega palju sarnadust. Aastatuhandete eest merepõhjast kerkinud pae kivi rannaga ja mägedega, mida vaadeldes ei saa ütelda, et see ülevõtte meie mõnest rannast pole. Gotlandi peaja ainuke linn on Visby, mis üle tuhande aasta vana. Siit kaudu veeti omal ajal kaupe Venemaalt ja kaugemalt Hollandisse, Inglismaale, Prantsusmaale ja tagasi. Visby oli tähtsamaks kaubanduslikeks kesk-kohaks, millega tegemist teinud ka meie esivanemad. Valitseb isegi arvamine, et venelased „oma“ Rjuriku ühes vendadega siit saarelt „oma“ juure kutsusid „korda looma“.

Vaikne ja puhas on see vana linn. Õieti öelda on see üks suur muuseum. Teda ümbritseb ajalooline linnamüür, millel ei puudu ka oma neitsi-torn jne. Veidi linna müürist väljaspoolt seisavad vanast ajast püsti kolm kiviposti — vaenlaste ja kurjategijate poomiseks.

Varemalt oli linn rikas kirikute poolest. Terve tosin seisab neid varemetes, kõigi kohta on olemas pikk ajalugu. Siin näeb kirikut kahe korraga ja muud huvitavat, nagu kolm kirikut, mis üksteise ümber ehitatud, kuna üles on jäänud ainult uuema aja ehituse välisseinad. Kirikud on suuremalt osalt 600—800 aastat vanad. Tundi kolm-neli kulub ära kirikute

vaatlemiseks. Õhtul enne ärasõitu oli püha Karini kirikus tõrvalontide valgustusel kontsert.

Isemoodi mõjub muusika tõrvalontide valgustusel vana kiriku varemetes.

Skane on viljarikkam Rootsi maakond. Kliima on siin hulga pehmem kui meil. Viljad valmivad varem ning kandvama maa ja korraliku väetamise tagajärjel on nad eriti lopsakad. Siin on rida sordiparandusi ja katseasutusi. Ka rida tõujaamasid ja „liha-kasvatusi“, mida moodustavad „sigade riigid“, mis lihaga mitte ainult Rootsit, vaid ka väljamaad varustavad.

Reisi ühe osa lõpp oli Malmös, mis oma hiljuti avatud vabasadama läbi meile tuttav.

Mõned jooned ajakirjanikkude perest.

Nagu alguses tähendatud oli Rootsi kokku sõitnud kõigist ilmakaartest 130 ajakirjanikku, kellest tuttavaid võis olla 4—5; seega oli pere võõras ja tutvust tuli koha peal sobida.

Et meil eestlastel suurriigi nime pole, ei saanud ka läheneda suurriikide esitajatele; neil olid oma koondused. Silma torkasid ringkonnad: liitriigid, Saksa sõbralised jne. Osa grupi moodustasid väikeja uued riigid: Soome, Eesti, Läti, Tshelo-Slovakkia, Lõuna-Slaavia; need riigid olid tihemini koos, nii palju muidugi, kui olud seda võimaldasid.

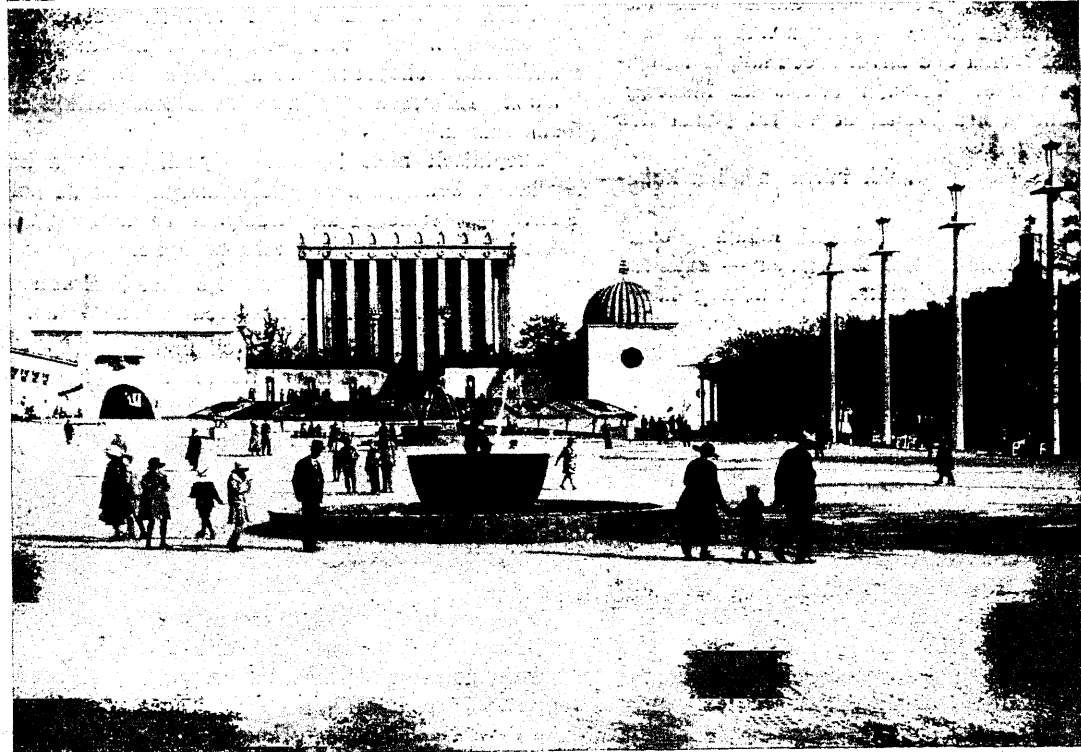
Läbi käidi ka Saksa, Ungari, Bulgaaria, Austria ja teiste riikidega. (Leedu esitaja puudus, kuna Poola esitaja hiljaks jäi ning temaga ainult ühel laevasõidul koos olla sai.)

Soome esitajatest seltsis kõige rohkem Kaarlo Koskimies „Uusi Suomist“. Lõbus härra, kes igasugu ettevõttega nõus läbi lööma. Teised soomlased olid enam tagasihoidlikud; võib olla ka osalt sellepärast, et nad kui „vanemad“ inimesed abikaasadega olid.

Läti Bihlmans oli tragi mees; väga liikuv, kes aga koos nende ridade kirjutajaga palju suud kulutas, et uusi Balti riike maailma ajakirjanudusele tutvustada. Mees ülikooli haridusega, ametis välisministeeriumis; seega paljuteadev ja asja

Stokholmi uus raekojahoon.

Ülal: Ajakirjanikkude pere Götöbörgi restoraani trepil 1. ja 2.
Prantsuse ajakirjanikkude esitaja Georg Lecomte abikaasaga.
All: Memoriaal-tempel Götöbörgi näitusel.

kursis. Pealegi hea kõnemees, keda oma lõbusa humoori tõttu lauaseitsiliste poolt heameelega kuulati. Iialgi ei puudunud tal kõnes kordamised Eesti, Läti, Läti, Eesti. Pean tähendama, et tema oli esimene, kellega tutvust sobitasin. Öhtul Göteborgi jõudes ei olnud hr. Luigat veel seal. Järgmisel hommikul kolisin teise võõrastemajja, kus elutsesid naaberriiklased. Seal saingi viimasel silmapilgul enne näitusele minemist Bihlmansi võõrastemajja kojaukse pealt kätte.

Siin tutvunesin ka Bendaga „Prager Presse“ juurest. Oli ka päris kena seltsiline; hoidis end aga rohkem omamaalaste poole. Need olid Janota abi-kaasaga Praaga „Tribunest“. Siiski leidis kokkukõla „camp“ Bihlmans, Benda, Janota ja nende ridade kirjutaja. Vahest kuulus siia hulka veel Paul Schiemann „Rigasche Rundschau“ juurest. Kuid viimane katsus oma Balti sakslust alla kriipsutada ning sellepärast tuli temaga ettevaatlik olla. Kaugel meist ei olnud ka Mautner — Lõuna-Slaaviast — „Zagreba Tageblatti“ juurest. Tihti aga sattusid Benda ja Mautner poliitilisesse vaidlusesse, mis vahest päris ägedaks muutus. Siiski oli seda lõbus pealt kuulata, iseäranis just pikematel reisidel rongil ehk laeval.

Naera kas või lõhki. Pooled ise punased kui kuked. Teised aga torkavad vahele.

Noore keevaverelise Benda meeltemööda polnud Zoltan Bendek Budapestist. Viimane kui vanem härra pidi tihem kõnesid pidama. See ei mahtunud Benda hinge. Nägi selles ainult madjaride kihutus-tööd oma kasuks jne. Tsheho-Slovakkia oleks vist heameelega Ungariga jalamaid sõdima hakanud. Lõpuks vihastaski Benda end niivõrd, et Malmös lõpupi-dustustele ei tulnud. Temaga seltsis ka Mautner. Härrad ei tahtnud aru saada, et võõral pinnal ilus pole tülitseda.

Bendek oli soliid ja rahulik härra ja väga koha-ne esitama.

Vastand temale oli teine Ungari esitaja „Pester Lloyd“ poolt — Wilhelm von Ziegler — kutsutud rittmeistriks ja karrikatunistiks. Tähendatud härra oli suurim hoopleja terves seltskonnas. Kõnedes ei unustanud ta tähendada ja korrata, et ta inseneriyäe ohvitser, ilmasõjas haavata saanud, hästi karrikatuu-re joonistab, veel paremini aga „tantsib“. Sellega olevat ta kahe-kolme päeva jooksul Stokholmis parema seltskonna daamide juures kuulsuse omandanud.

Temaga seltsis meie perest kõige rohkem proua Anna Maria Loehr „Neues Wiener Tagebl.“ kaastööliline. Väga end targaks pidav daam, keda väga vähesed sallisid. Koos Kentmaniga oli proua „dok-tor“ alati reisijuhil ja seletaja paremal ja pahemal. Teistest hooliti vähe. Igal pool nõudis „proua dok-tor“ pikki seletusi, olgu see kunstigaleriis, vanaaja lossis, sordiparanduse väljal ehk sealaudas. Ikka ainult tema. Armastas ka väga lauakõnesid pidada naisseitsiliste nimel.

Suurem grupp ajakirjanikke, kellega läbirääkimisi pidada tuli, oli sakslased, kes viie inimesega esitatud,

Kõige sümpaatlisem neist oli „Vorwärtsi“ peatoimetaja Stampfer ühes prouaga. Väga rahulik, tagasihoidlik, kes ka raskest kodumaa seisukorrast palju kõnelda ei armastanud. Oli eriti huvitatud noortest Balti riikidest.

Vastandiks temale oli vanahärra dr. Breslauer Berliini „Lokal Anzeigeri“ juurest. See leht on oma tagurlusega ja Balti riikide vaenlasena tuttav. Breslaueriga tuli mitu head sõnalahingut maha lüüa, sest tema mõistus ei tahtnud kinni võtta, et väiksed riigid püsida ja iseseisvat elu elada jõuavad. Tema ümber koondus ka marusaksluse element, nagu proua Loehr, ka meie Kentman. Vanameelne oli ka „Berliner Tageblatti“ kirjanduse osakonna toimetaja kirjanik Engel, kes peajasjalikult Schillerist ja Goethest armastas kõnelda. Tüübilisemaks härraks oli „Vossische Zeitung“ peatoimetaja Georg Bernhard (juut), kes läbi suurte prillide vastast (inglast ja prantslast) mõotis ja kõnesid pidades käed risti põimitult rinnal hoidis. Mõttes olles ei püsinud paigal, vaid jalutas ringi, hoides käega lõua alt kinni.

Läbi käia tuli kodumaa kasuks kihutustöö tegemiseks paljude ajakirjanikkudega, kellest eriti silma paistsid prof. Mileff Sofiast, daanlased ja norralased. Prof. Mileff oli meist väga huvitatud ning tarbekorral ei keeldu ta vist mõne meimeaalase kasuks võimalikku tegemast. Daanit esitasid soliid härrad, kellest mõnega pikalt juttu vesta sai.

Kirjum oli norralaste pere. Noorte meeste, nagu Amundsen ja Grieg-Milleri kõrval istusid vanahärrad õllepudeli taga, nagu Dilsen ja Thon. Esimesed olid alati nõus koerustükkidega maha saama.

Skeptiliselt meie iseseisvuse peale vaatasid hollandlased, kellel ju millegi iseäralisega hiilgada pole. Püüvad ju nemadki ajaloo traditsiooni põhjal ega taha uskuda, et ka teised seda teha oskavad.

Suuresti arvestasid rootslased Inglise ja Prantsuse esitajatega ehk nad ise küll suured Saksa sõbrad.

„Külaliste peaks ja juhiks“ oli Inglise „Daily Telegraphi“ omanik lord Burnham. Tema pidas ikka esimesed ja tähtsamad tervituskõned.

Temale järgnes tavalikult Prantsuse poolt Georg Lecomte.

Siis alles oli järg sakslaste käes.

Need suurriigid kõnelesid harilikult ka ilmapoliitikat, ilmasõjast ja sellele järgnenud praegusest rasket poliitilisest seisukorrast.

Huvitavamaks, kaasakiskuvamaks kõnemeheks oli Itaalia senator Salvatori Barzelai. Tema kõne oli muusika, kontsert, draama, naljamäng ja muud. Kord naeris ta hää, kord nuttis see. Tema kõne kutsus esile tormilisemad kiiduavaldused. Kõned olid veetlevamateks silmapilkudeks panketil.

Rootslased, eriti Rootsi ajakirjanikkude pere oli palju ära teinud ametivendade vastuvõtmiseks tervest ilmast.

Reisikava oli niivõrd mitmekesine ja vahelduv, et kahe nädala jooksul, kordumist ette ei tulnud. Igas peatuspunktis ootas võõraid mõni uus üllatus.

Igal pool avaldasid kohalikud ajalehed pikki ter- vitusartiklid. Nii saadeti ka kõik värsked lehed kätte kas sadamasse laevale vastu, raudtee jaama ehk otse vagunisse.

Peab juure lisama, et Rootsi ajalehtede poolest väga rikas on. Nii on Gotlandi saarel 50.000 elaniku peale 5 lehte. Meie arusaamise järele päris võimata asi. Igas kohas midagi uut, kaasakiskuvat. Mõnes kohas olid laulukoorid väljas, teises filmimees, Skanes lõbus lompjalg päevapiltnik, eht ajakirjaniku vai- muga ja verega — oli igalpool oma kastiga ees.

Kõige rohkem imponeeris aga eriti meile noorte riikide esitajatele rahvusliste lippude väljapanemine einelaudadel. Neid kohtasime kaugel kodumaalt kor- da kolm. Ning igakord tõusis tuju.

Kuid kasulikumat reklaami ei saa valida, kui aja- kirjandus, pealegi kui teda kohale meelitada saab.

Rootslased raiskasid kaugelt üle miljoni krooni kül- laliste peale, kuid sarnast mõju ja tagajärge, mis nüüd saavutati, poleks nad ühegi kuulutamiselega kätte saa- nud.

Ajakirjanikkude kohale kutsumise kasust oleme ka meie aru saanud. Meie peame oma riigi tutvusta- miseks peaasjalikult seda teed käima.

Ka Läti Bihlmans oli sellega päri ning tulevikus saaksime külalisi kulude kokkuhoidmiseks ühiselt kutsuma. Seal oli ka meie naaberriikide lähene- mine.

K. E. Sööti järele Christoph Mickwitz

Lied

Ich bin ein vielhundertfacher,
Tausendfacher Millionär;
Hoch vom Himmel von den Sternen
Grüsst mein ganzer Reichtum her.

Seht hinauf zum Himmelszelte:
All das Silber und das Gold,
Das dort oben blitzt und funkelt,
Glänzt für mich so zauberhold.

Das sind alles meine Schätze,
Kann mich täglich dran erfreun,
Kann die ganze Welt beschenken,
Goldne Lieder um mich streun!

Im Schnee

Glühend die Wangen, blitzend die
Lief sie einher im Schnee, [Augen,
Strahlend in Jugendlust, Schönheit und
Wie eine Märchenfee. [Anmut,

Warf mir den eisigen Schnee in das
Jauchzend vor Uebermut. [Antlitz,
Doch kaum entglitten den rosigen Fingern,
Brannt' er wie Feuersglut.

Traf mich am Haupte, Nacken und
Setzte mein Herz in Brand, [Halse,
Bis es Erlösung von all' seinen Qualen
Erst ihr zu Füßen fand.

KAKS CUULETUST

Legend

Ju mitu päeva Kaini imelikku nähti,
käis ringi, kaigas käes, mil küljes kivi terav-
hammas.

Kord pahur, meeletu, kord kurb ta — tumm
kui samm, kui samm, kui samm,
liig kaua teda liikumatult mõtisklemas nähti.

Et milline ränk mure oli mehel sellel,
sest ema aimav püüet pilgust aru sai:
Kain, mees, et õnnetult õe armastai,
too õe, kes armamises armas oli vellel!

Ah, kuidas poega avitada ema ihkas —
kord puruks rebida suur armupael,
mis kõiki köitis ihas täidumatus — vihkas,
mis ees ja kuni kustund pole kire hõõgub tael!

Ent ei, ei võind ju ema täita tahet seda,
mis poja veres põles, hinge näris — raske lein!
Ehk aga siiski, siiski! Oleks teadnud keda
tõi ohuriks kahte armu jagav kõlblus — sein.

Ja ühel ööl, kui isa juba magas
ning ema nägi küllastatud armust und,
Kain tõusis. Saabus tasumise tund
öös lõunamaises, lämmastavas, soojas, vajas,
kus Aabel lamas katmatuna murul ääres õe,
pand sellele käe õrnalt ümber piha.
Poolsulet huulil õe — lillpunasil veel helkis iha,
kael — samm marmorvalge, vahel lokkejõe.

Nii õde õnnelikuna näi vend man venna,
ent Kainile jäi sellest ainult ihk!
Jõi uimav pähe talle kõige vihk.

Mees mehe tappis, naise pärast venna!
Hoop langes kivi tiigrihambulise,
vaid kiljahtus öös — appihüüe õe!
Kui kauge kaja koletuma tõe,
üks vari pages vahel sambulise
parktühjastiku üksi üle jõe!

Saunas

Naer tükib pääle silmitsedes seda salka, —
kõik alasti, mul näib, kui oleks sattund hul-
lumaija!

Naer tükib pääle inimest mõnd kaija,
kui enespiinai yog, kes lihal maksab teenit
palka.

Tshauh, kapaga vett külma kuumadelle kivi-
delle,
siis viht, ja roosatuva kehale vaid jälle malka.
Naer tükib pääle nähes narride suurt salka,
kes kaotet ihunuhtlust määrand eneselle.

Veel lisa! Auru sõber! Ikka vähe! Lisa
na paari marga eest veel kuumust juure!
Oo, hää! See mõnus! Nüüd ehk aitab! Suure
vist liigasaanu kostub kuskil hädakisa.

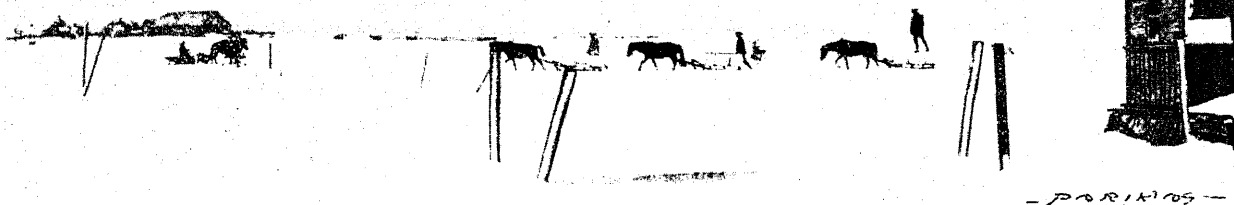
Kui sead, nii inimesed karvased ja paljad.
Kes lebab lavakul, kes ajab jalgu lakke,
kes keeva pähe valab vett, kui algaks karva
kake,
ent mõnusamat teeb sääljuures ise nalja.

Täis saun on mängisklevi kappe takti.
Näis, rasvalõhn kõik tihasedki võlund sauna
ligi.

Vaid üle voldis kõhtude neil nõrgub higi,
kes saunas kirjutamas maise mugavuse akti.

Naer tükib pääle vaates seda salka,
üksteisega kes alastigi heitmas nalja.
Las tilgub higu üle kõhu palja,
mis muud, kui leili, vett ja malka, ikka malka.

Uks uusi tulijaid vaid juure kallab ühtesoodu;
kõik minejad nii punased kui keedet vähid.
On tulijaist kõik hallinahksed — roosad
vähed,
ent minnes nadki sinised kui ülespoodu.

Ed. Laaman

Kapten Irve surm

See on lugu, kuidas inimene oma surma võib ette aimata.

Parajas keskmises elueas, kuid halvide juustega soomusronglane najatas toolileenile ja hakkas meele tulefama.

Keskõõks jäid staabivağunisse ainult kapten Irv, tema adjutant ltn. Tilger ja valvekorral olev diviisi insener Jürgens. Teised kõik läksid enne tõsist lahingut mağama.;

Valk oli hādaohus. Vaenlane tungis igalt poolt peale ja meil oli kāsks vastupealetungimisele minna.

Kpt. Irv tegi korralduse, et soomusrong nr. 1, kes Irboskast sisse sõitis, suurtūki platvormid ũmber pōõraks ja hommikul vara kell 3 Stakelni peale lāheks. Kell 1/24 pidi soomusauto ltn. Lindemanniğa samas sihis minema desante ja 3-da polgu mehi toetama. Omale kāsks Irv valmis panna Vōrust saagiks saadud kerğesõidu auto Opeli, et ũhes Tilgeriğa sinnasamasse sõita ja isiklikult lahingut juhtida.

Kāsud anti soomusrong nr. 1 ũlem kpt. Nepsile ja autokolonnũlem kpt. Nielānderile edasi. Et harilikult kāsutāit-mise viibimist ette ei tulnud, tahtis Tilger ka natuke uinahtada; ta polnud juba mitu õõd mağanud. Ağa Irv keelas āra. Tilgeril oli nii raske uni, et teda kunst oleks olnud ũles āratada. Enne Valga vōtmist lōi kord vağunisse pomm, tappis lõhkedes kaks meest ja haavas mitu. Tilger, kes seal mağas, jāi edasi lamama. Arvati surnuks, āga pārast

selğus, et ta lihsalt edasi mağas, nađu poleks midagi juhtunud.

Irv lāks oma kupeesse telegramme kirjutama, — sel õõl kirjutas neid iseāranis palju. Tilger vōitles unega ja heitis laudile pikali. Irv tuli kupeest vālja, nāgi Tilgerit raskelt mağavat ja lōi kāeğa.

Kunaği ei oldud Irve nii erutatud nāhtud kui sel õõl. Muidu vōis ta tule all rahulikult rongi kõrval jalutada; kui vaenlane rongi «harki» pūūdis ja mehed juba kārstituks hakkasid minema, vōis Irv ilma mingi kiirustamiseta, nađu pāraadil, oma korraldusi teha.

Nũūd oli ta nađu ũmber vahetatud. Ta kōndis ũhteluđu oma kupee uksest sisse ja vālja ja pāris iğa kũmne minuti pārast, kui kauğel on valmistused, kas jōutakse nendeğa õiğeks ajaks.

Jürgensile paistis see iseāralik. Irve uneta õid teades soovitas vāikest uinakut teha ja lubas õiğeks ajaks ũles āratada. Irv ei tahtnud sellest kuuldaği. Viimaks kella kahe paiku, kui Jürgens peale kāies tāhendas, et ta ebaharilikult erutatud vālja nāeb, sai Irv pāris pahaseks ja sõnas edasi tağasi sammudes:

— Olen kũll vāsinud ja mağamata, āga selle lahingu lōõn veel lābi, ja kui seal tağasi tulen, siis mağan nii, et te keegi mind ei ārata.

Soomusrong jāi vāljāsõiduğa viis minutit hiljaks. Selle eest tegi Irv Nepsile noomituse, mis tal muidu harilikult moeks polnud.

Soomusauto jäi hiljaks 20 minutit. Eksikombel oli tal bensiini asemel vett sisse kallatud, — olid ühesarnased nõud. Irv tuli ise väljasõitu vaatama ja tegi Nieländerile väga valju noomituse.

Irvele soovitati lahingusse sõita mitte kergetel autol, vaid soomusautol, kus vähem kardetav. Aga tal olid oma plaanid ja ta naeris;

— Pole viiga midagi, — me lähme Tilgeriga järvele jahile.

Mõlematel olid tõesti nagu poolnaljaks jahipüssid kaasa pandud.

Hoiatajatele kordas Irv oma hari likku kõnekäänu:

— Kuul on pime, ta mind ei näe.

Siis käskis ta Tilgeri üles äratada. See ei läinud korda. Irv tuli ise appi. Ühes Jürgensiga tõstsid nad Tilgeri vauni teiselt laudilt kui tohlu alla ja seadsid püsti. Mağaja ei võtnud jalgu alla. Alles mitmekordse püstiseadmise järele hakkas ta virguma.

Natuke enne kella 5 sõitsid nad kergetautol välja. Autojuhina sõitis vaba-

tahtlik poolakas Eselovitch, väga julge poiss.

Paari tunni pärast sõitis auto tağasi ja ajas otse platvormile, peal Irv ja Tilger kõrva istumas. Esimese pilguaga ei forğanud neis midagi iseäralikkus silma, aga imelik näis, et auto otse surnukuuri poole ajas. Sealtil ruitas Tilger staabi vağunisse, kahvatu ja keeletu. Kohkunud pärimiste peale näitas viimaks sõrmeaga.

— Seal... seal...

Nad olid eesliinist läbi sõites ühe kõrtsi juurest pool versta vaenlaste seljataha sõitnud. Seal olid metsarajal seisatanud, kus Irv maha astus ja Tilgeril käskis tağasi sõita, et sinna sõdurid tuua. Tilger pole usaldanud teda maha jätta, kuid Irv nõudnud käredalt. Siis sõitnud Tilger ära; varsti aga kuulnud seljatağa pauke; tağasi vaadates näinud, et Irv maha lanğenud. Katsunud autoaga juure ajada, kuid tuli olnud nii kanğe, et soomusauto kilbiks ette tulnud kutsuda, kuni Irve surnukeha autole tõsteti.

K. E. Sööt

On hädaohus isamaa*).

On hädaohus isamaa,
Kes tahaks siis küll viibida!
Siis üles nagu ainus mees,
Et tõkked murda, mis on ees!
Sest rahval siis veel teha jääb,
Et vaenlaselle vastu läeb;
Me malev, kangelaste parv,
Kui äike tõuseb — hüüab sarv!
Siis Narva—Valga võiduteel
Lipp pühendet käib meie eel,
Ja käib ta eel: võit meiega!
Hurraa, hurraa, hurraa!

Me tõuseme kui maruhoog,
Kui kaljukosk, kui merevoog,
Sest hinges vabaduse ind,
See nõuab, et me püha pind
Peab priiuspaistes särama
Ja kosuma ja kasvama,
Et elaks Eesti edasi,
Ei iket kannaks iialgi!

Siis Narva — Valga võiduteel
Lipp pühendet käib meie eel,
Ja käib ta eel: võit meiega!
Hurraa, hurraa, hurraa!

Meil kaitseda on varandus —
Me vanemate pärandus:
Me viljaväljad, heinamaad
Ja hiied, metsad, karjaraad,
Me higi, vaev — me põllupõim,
Me kodukolle, suguhõim,
Püss, paugu siis ja murra, piik,
Et vaba olgu Eesti riik!
Siis Narva — Valga võiduteel
Lipp pühendet käib meie eel,
Ja käib ta eel: võit meiega!
Hurraa, hurraa, hurraa!

*) Käesolev luuletus on katse J. V. Jannseni marsilaulule „Nüüd üles, Vene alamad“ ajakohaseid sõnu luua.

Albumi toim.

E. Just

Nägemiseni, Tallinn!

Vahel on ka meie talus pühad. Kui oled tööd vihtunud üksteistkümme kuud järjest ikka seitse päeva nädalas ja mine tea mitu tundi päevas, sest ei ole ju niisugust tundi ööpäeva jooksul, mil neid töötunde kokku arvata, siis lastakse see ajaleheneenergia üheks kuuks kõigi nelja tuule poole.

Missugune õnnistus! Terve kuu jooksul ei ole vähematki hädaohtu, et sa avaldamata jäävate käsi-kirjade virnadesse ära upud või et nende lugupeetud autorite vaimud sind kodukäijatena taga kiusavad.

Nüüd kae, kui toimetusest eemale saad, ja kui sul, tänu riigile ja ajakirjanikkude ühingule, tänu ka toimetusele, raha taskus, miks siis mitte üks väike ringsõit „Euroopasse“ teha! Nägemiseni, Tallinn, Varssavist saadan sulle esimese piltpostkaardi!

Üks suurematest ajaloo ülekohtutest on parandatud, Poola riigi lõhkikistud keha on jälle tema südame — Varssavi — ümber koondatud. Poola pealinnade — Varssavi ja Krakau kivid ei ole kunagi väsinud kõrvulukustavat keelt sellest ajaloo ülekohtust kõnelemast. Nende ajaloolised ehitused, need mälestussambad ja basreljeefid, need tuletasid poolakatele alati meele aega, mil igast survest vaba Poola enda saatust määras ja oma rahvuslikku jõudu avaldas.

Ilmasõja sündmused murdsid Poola „Paabeli vangipõlve“ ja võimaldasid ta rahvale oma ajaloo kirjutamisel uut iseseisvat legekülge pöörata.

Päeval, mil Varssavisse jõudsin, olid Poola seimi parajasti vaieldused ametisse astunud Vítose kabineti deklaratsiooni kohta. Eesti chargé d'affaires kolonel Junkuri lahkelt kaastegevusel oli mul võimalik seimi koosolekule ja eriti ajakirjanikkude looshi pääseda. Istusin seal ja vaatasin kuidas ühe valitsuse erakonna kõneleja kõne aeg seimi pahem tiib ägedalt vahele hüüdis ning kuidas kõneleja poolt öeldud mingisuguste sõnade järele terve pahem pool kohtadelt üles tõusis ning ägedalt karjuma hakkas; paistis nagu läheks käsitsi lööming lahti.

Selle kõige juures märkasid ka, et minu ümbruses asi natuke ärevaks muutus; minu oletatavad ametvennad vaatasid umbusklikult minu poole, sosistasid midagi omavahel, käisid edasi ja tagasi ning olid millegi pärast väga rahutud. All saalis muutus asi väga palavaks; juhataja oli sunnitud vaheaja määrama. Sõbralik kolonel tuli lahkelt diplomaatide looshist minu asukohta, et koosolekute käigu kohta mõnda seletust anda. Mingisugune isand hakkas ärritatud häälel temaga midagi kõnelema. Kõneleiate nägudest sain aru, et asi õige tuntaval määral mind puudutas, mis ka tõeks sai. Ärritatud isanda jutu järele võis Poola parlamendi hoonesse väljamaa ajakirjanik ainult siis pääseda, kui ta end oli välisministeeriumis registreerinud. Minu jaoks olid seega ukсед aupaklikult avatud... Lahkusin siis ka õige kiirelt; sellest, mis näinud olin, oli mulle küllalt. Ma võisin mõnesuguseid roobasjoni tõmmata ja seda oli mul tarvis.

Nimelt oli üks Poola ajakirjanik, nimega Grabovskiy, läinud kevadel Tallinnas viibides Eesti riigikogu hoonet vaatamas käinud ning pärast oma kirjelduses ühes Poola lehes otsusele jõudnud, et Eesti riigikogu hoone sarnanevat uuema laadi Saksa kinole. Vaatasin nüüd üksikasjaliselt Poola seimi hoonet seest ja väljast. Oma muljetest võiksin nii palju öelda, et Poola seim peab oma koosolekuid endise tütarlaste instituudi ruumides, nii ei ole seal midagi eriliselt silmapaistvat ega ka midagi omapärast, mida äärmärgkida võiks.

Poola sõites soovitati mulle kindlasti Poola Shveitsi — Tatra mägestikku vaatama minna. Selle nõuande peale sõitsin Zakopanesse, mis asub orus, mille ümber tõusevad hiigla mürakatena teravad Tatra mäed; nende kõrgemad lumega kaetud tipud säravad peeglina, kui päike õhus hõljub, kuid uduse ilmaga kaovad nad uduloori taha hoopis ära.

Kaugelt künkana paistva mäe otsa ronides tundsin, et see väga väsitav ja kurnav ülesanne oli üles tippu jõuda, kuid vaade, mis sealt avanes, tasus vaeva.

Mäeküljel algab mets, tihe ja paks. Tõustes mäekallakut mööda ikka kõrgemale, muutub ta järjest hõredamaks ja viletsamaks, kuni mets aegamööda vahetub madala okaspuu põõsastikuga, mis siia ja sinna laialipillatult maa poole end küüritab. Veel natuke edasi ja ei leidu enam elavat loodust — valge lumi katab kuni harjani mäetipu. Mööda mäekülge jookseb vahutades ja kohisedes jõgi, natuke allpool teine. Kui palju energiat peitub selles voolus!

Sarnane asi ei jää inimese silmadele tähelepanemataks: sügavate bassäänidega on jõgede vool katkestatud, kust mitmekümne ja -saja sülla pikkusest viivad torud alla mõnda ettevõttesse — puupapivabrikusse, sae- ehk jahuveskisse, kus vete vood rakendatakse töösse, mis inimesele kasulik.

Need saeveskid, need puupapivabrikud, need nõuavad enesele toitu. Seda toitu on Karpaatide nõlvakutel külluses. Puu puu järele langeb kirve hoopide all ja terved mäeküljed jäävad tühjalt haigutama. Juba aastasada ehk enam tummalt seisnud ja inimese tegutsemist tummalt pealt vaadanud mets langeb raksudes ja paukudes, nagu tahaks protesteerida selle vägivalla vastu, mis inimene tema kallal tarvitab, kuid asjata, halastus on sel silmapilgul kaugel inimese südamest...

Linnulaul üleval õhus, jõgede mühin, karjamaal viibivate kariloomade kellade helin, karjase hõikumine, mille sekka kostavad puude pihta jagatavate kirve hoopide paugud, langevate puude ragisemine, see kujundub väga mitmekesiseks muusikaks, mida küll ainult mäeelanikul võimalus on kuulda...

Zakopanes ei ole põhjust läike ja toreduse üle imestada, sest siia võib ikkagi ainult rikas kiht kokku sõita. Kuid chic'i ja elegantsi võib Poolas näha igal pool, vaatamata selle peale, et Poola langev valuuta palgateenijale iseäranis soodsaid võimalusi uhkuse ajamiseks ei paku, kuid poolakas armastab uhkust ja toredust ning ta peab seda saama...

Tee läks edasi Ungari pealinna Budapesti poole. Asudes vägeva Doonau kallastel, millest üks kõrge teine madal, on see linn oma massiivsete ehitustega, läikivate asfalt ja mahedate puu-uulitsatega, ausammaste ja teiste mälestusmärkidega ning hästi korraldatud puiestikkudega ilusam linn Kesk-Euroopas. Kui veel varajane õhtu kätte jõuab ja põlema süüdatakse lõpmata hulk tulesid, siis on Budapest üks hiigla tulemeri. Tahtmata jääd siis üle Doonau viivale sillale peatama ja vaatled toredat pilti, kuidas linn kui pärlites särab, kuidas Doonau kallast mööda kaugusesse kaob tulede rida: üks kõrgel üle Doonau pinna, teine nagu tuleks Doonau voogude sügavustest, mis ikka

enam üksteisele lähenedes lõpuks uduses kauguses üheks valgusejoaks kujuneb.

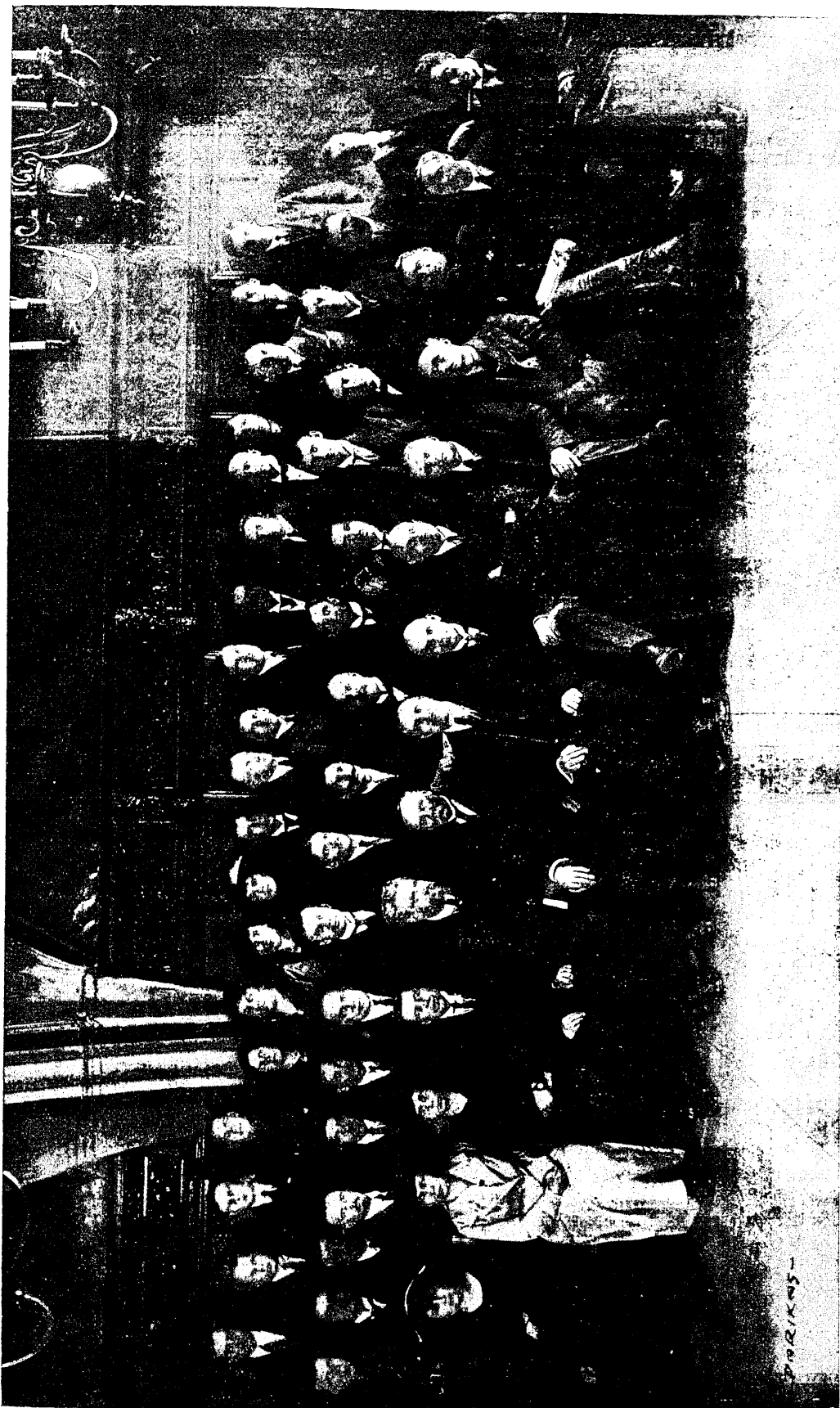
Õigusega armastab madjar oma ilusat pealinna, nagu ta südamest armastab oma ilusat kodumaad. Elav, tundelik, heasüdamlik ning jutukas, äratav madjar esimesel kokkupuutumisel suurt sümpaatiat. Kui jutt pöörduv Ungari peale, siis ohkab madjar, sest Trianoni rahuleping on Ungari riigist kaks kolmandikku ära lõiganud, kusjuures üks kolmandik madjaridest võõra — Rumeenia, Lõuna-Slaavia ja Tšecho-Slovakkia valitsuse alla on sattunud. See täidab madjari südant rõhutud meeleoluga ning Ungari rahva peal lasub nagu mingisugune kestep lein. Võõrastemajades, kohvikutes, igasugu avalikkudes asutustes võite silmata leinaäärega ümbritsetud maakaarte, kus ära on tähendatud Ungari — enne ja nüüd — enne ja peale Trianoni rahulepingut. Trammis, omnibussides, raudteerongides leiata sildikesi, mis sisaldavad palvet ja julgustust, et on olemas jumalik õiglus, mis Ungari rahva kord jälle ühe valitsuskepi alla ühendab. Ka teatrites pakutakse sagedasti mõnda lühikest näidendit, milles rahvale tema kurba saatust meele tuletatakse. Juhtusin ka üht sarnast etendust nägema: lahinguväljalt tagasi jõudnud sõdur jääb unistades uinuma. Südant täidab mure, et kodumaa, mille eest võideldes ta igaveseks õppimedusesse on maetud — nägemise kaotanud — puruks kistud on ja võõra valitsuskepi alla on antud. Seal ilmub kaitseingel sõduri juure ja annab talle jälle tema kodumaa tagasi, kuid see oli ainult unenägu...

Viimane kui üks madjar usub, et asi nii jääda ei või, et Ungari kord jälle ühendatakse, kuid kuidas, siin kehitab madjar õlgu. Sõjariistade jõul on see võimata, läbirääkimiste teel suuri maa-alasid teistelt riikidelt kätte saada, see kõlab uskumatult, kuid igatahes on üks irredenta Trianoni rahulepingu läbi juure loodud. Euroopa riigimeestel tuleb vist küll nii mõnigi kord raskeid mõtteid selle küsimuse üle mõlgutada.

Eesti sõbra dr. Bani Aladari juures nägin käsikirja madjarikeelsest „Kalevipoja“ tõlkest. Ta seisab aukartust äratavalt kaante vahel. Suur töö on tehtud, suur vaev on nähtud, kuid pole võimalust tehtud tööst rahuldustki leida, ja teda trükkis näha, kõnelemata muust tänust.

Meil kõneldakse palju Ungari-Eesti lähenemise tarvidusest — kui ometi saaks sellele lähenemisele sellega alus panna, et meie siin põhjas võimalust muretseks „Kalevipoja“ madjarikeelse tõlke ilmutamiseks — vaimline lähenemine oleks ju ainus lähenemise võimalus, sest poliitiliseks ja majanduslikeks lähenemiseks on vähe võimalust, on ka vähe reaalselt alust.

Saatuse tuju paiskas mind Ungaris ühe rahvusvahelisele üliõpilastele abiandmise konverentsile, kus oli

Eesti ajakirjanikkude kongress 30. aprillil 1921. a. Tallinnas, raekoja saalis.

I rida ülalt: A. Anderkopp, A. Rebasov, J. Veelmann, O. Lövi, M. Reichenbach, I. Rebane, J. Steinmann, M. Koch, J. Treutfeldt, A. Karro, F. Puurmann, A. Velvet, J. Aumann, L. Kenn, J. Albrecht, A. Matteus, Ed. Soo, A. Grünthal, P. Blaubrik, II rida: I. Lindebaum, E. Petsmann, A. Kreisberg, J. Annusson, J. Mesikäpp, J. Prümmel, J. Mändmets, J. Tomp, Nimi teadmata, I. Semm, J. Karu, T. Tomp, J. Sermat, E. Hansen, V. Koch, H. Kaudsepp, H. Vellner, Ed. Laaman. III rida: H. Jürgenstein, P. Peterson. A. Fiskar, P. Sagar, M. Martina, A. Jürgenstein, M. Aitsam, A. Tammann, A. Kask, G. E. Luiga, Mac Cullagh, "The New-York Herald" ja "Daily Mail" Balti kirjasaatia, E. Villmann, Ed. Hubel, P. Olak.

esitatud umbes 32 riiki. Sakslased tegid siin harilikus korras õige jämedajoonelist prantsusvastalist kihutustööd, mille peale prantslased imekspanemiseväärlise korrektsusega vastasid. Oma ekstravagant olekuga äratasid tähelepanu ameeriklased, hollandlaste healoomulikkus äratas üldist sümpaatiat, kõnelemata konverentsi peremeestest ungarlastest; oma sõbralikkusega võitsid palju poolehoidu ka austerlased. Iseäranis üks neist kõndis alalõpmata mõõda üksikuid saadikuid, ning jutustas ikka midagi — alati kõige oma olemisega asja juures, kirglikult, kindlalt ja uskumapanevalt. Ühel õhtul sattusime selle isandaga juttu vestma, ning pikema sissejuhatuseta pandi mulle küsimus ette, kuidas olevat lugu Eestis juudi-hädaohuga. Võisin talle öelda, et meil seda hädaohu nagu ei olekski. „Kuidas ei ole!“ — minu naaber muutus ägedaks. „Hädaohu mittenägemine ei tähenda, et teda ei ole,“ ning nüüd tuli mul ära kuulata pikk jutt juutidest ning hädaohust, mida juudid maailmale tähendavat. Ma kuulsin siis, kuidas juudid rahailmas valitsejad on ning kuidas ajakirjandus nii Austrias, kui ka Ungaris juutide küüntes olla, kuidas ainelised varandused, iseäranis tööstus, järjest enam juutide kätte läheb, ning kuidas siis ristiniimesi, iseäranis haritud tööjõud uulitsale heidetakse. Võitlus, kõige ägedam võitlus juutide vastu, see oli minu naabri arvates iga mõistliku inimese ülesanne siin ilmas.

Kui talle tähendasin, et võitlusega muutub juudiküsimus, mis Kesk-Euroopas — Poolas, Ungaris, Austrias tõepoolest terav on, — ainult veel teravamaks, seletas minu naaber, et siin midagi parata ei olevat. Ning minu naabri arvamine oli, et kõige lihtsam asja lahendamise viis olla see, mis üks Saksa ajakirjanik lendu lasknud, millest ma juba ka Poolas kuulsin, et peaks tõusma jälle üks Mooses, kes Juudi rahva kokku koguks ning tema tagasi Kanaani maale viiks. Kuid seekord, läbi mere (vist küll läbi Dardanellide) minnes, teeks vanajumal targemalt kui eelmine kord —

„Der liebe Gott macht die Klappe zu
Und alle Völker haben Ruh“.

See on äärmiseni viidud ebainimlik liialdus, kuid tõsiasi on, et juudi küsimus, mida meil sugugi ei tunta, Kesk-Euroopas — iseäranis Poolas, Ungaris, Austrias probleemiks on, mis päevakorralt üldse ei kao. Ungaris liikudes võisin alatihti tähele panna vaenu, mis valitseb juudi soost kodanikkude vastu. Üks sarnane juhtumine oli Budapesti trammis; sõitsin ühe madjariga pikka teed; sõidu jooksul vahetusid sõitjad mitu korda, ning alati, kui istetest puudus tuli, andsime õrnema soo liikmetele võimalust jalgu puhata. Juhtus et vahepeal, kui meie jälle pingile istunud

olime, üks juudi daam trammis seisis. Ruttasin püsti tõuma, seal kargas minu kaassõitja minu juure ning nõudis ägedalt, et ma istuks, sest juudi daamidele istet ei anta...

Kui palju siin põhjust liialdamiseks, selleks ei tahaks siin peatada, kuid õnnelik on Eesti, et tema päevamurede hulgas Juudi probleemi lahendamine ei seisa — üks ala, kus kired lõõmama lõõvad, on kindlasti vähem.

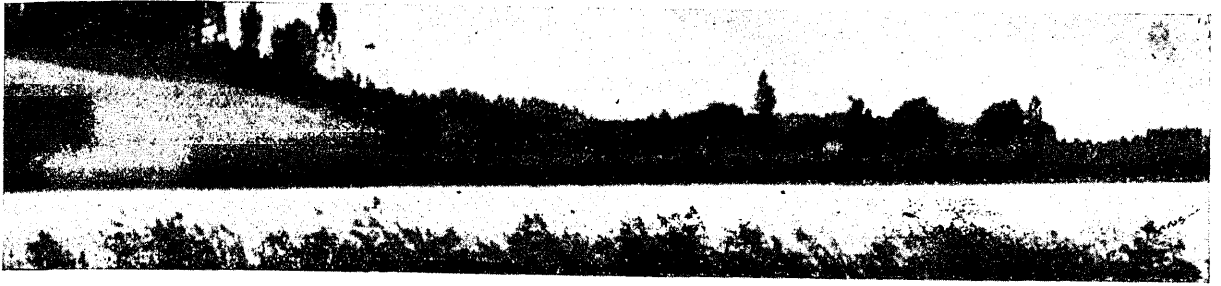
Austria, oma gratsiöösi ning elegant pealinna Viiniga, kus mu reisi järgmine jaam oli, pakkus huvitavat kontrasti Ungarile oma demokraatlikkusega. Kui Ungaris vool, mis vabariigi poole hoiab, vaevalt märgatav on ja Ungaril kindel soov on tagasi saada omale kuningat, niisama ta oma eluavaldustes mõnigi kord demokraatlikkuse põhimõtte vastu patustab, siis näivad austerlased vabariiklise korraga väga rahul ning head demokraadid olevat.

Ajal, mil Viini sattusin, peeti seal rahvasteliidu seltside uniooni kongressi, millest osa võtma olid sõitnud ka kolm saadikut Eestist. Esimesel kongressi päeval oli Austria presidendi juures vastuvõtmine, kuhu Eesti saadikute lahel kaastegevusel ka mina pääsesin.

Tundsin end halvasti, et riigipea vastuvõtmisele reisiülikonnas olin sattunud, kuid minu meel muutus varsti paremaks, kui nägin, et ka paljud teised reisiülikonnas olid ilmunud. Paljud daamid ei olnud vaevaks võtnud isegi reisimantlid seljast ära võtta, mõni isand oli kindad ja mütsi kätte võtnud, et rutem minema saada, kui vastuvõtmine lõppenud. Kui siis president Hainisch kõige monotoonsema häälega maailmas paberilehelt oli oma tervituskõne ette lugenud ja mõnda saadikut kätt pidi teretanud ning ära läinud, siis ruttasid kõik rüsinal ukse poole, et numbriga riiehoiuruumist rutem riideid kätta saada.

See oli haruldaselt demokraatlik vastuvõtmine...

Viin, see on üks suur naiste moodisalong. Kauplus kaupluse kõrval ning ühest uulitsa otsast teisi läheb akende rida, kus ainult naisteriideid pakutakse, aluspesust kuni ballikleidini ja kõige kallimate üli-riieteni; seal vahel asuvad kõiksugu muud asutused ja ettevõtted, mis naise ilu ja meeldivuse tõstmise eest hoolitsevad. Nähtavasti hinnatakse ilusat naist Viinis ja Austrias väga kõrgelt, nii et isegi riigi rahad naiste ja ainult naiste pilte kannavad. Ja Viinis on ilusaid naisi! Berliinis ei ole neist jälgegi, vaja Tallinnasse tagasi pöörata!

Jaan Lattik

Näkineitsid

Andres Kannuluigal puudusid kaks esimest hammast, aga ta võis vanduda, et ta oma ühuseilmaga näkineitsisid olevat näinud. Tema oli kõva salakütt, ja jahi peal saanud ta kord veeneitsitega kokku. Mõni ei uskunud seda lugu, aga oli ka neid, kes kindlasti uskusid.

Nii uskus seda asja ka Päärt Verrev, kes oli oma elu poolest rätsepp ja kangesti uudishimuline. Tema käis hommikuti salaja metsas näkineidusid vahtimas, aga ei leidnud neid mitte ja oli siis palunud, et Andres Kannuluik teda ühes võtaks. Kannuluik jällegi seletas, et tema Päärti ei võivat ligi võtta, siis saavat terve vald ja kihelkond teada, kus vaimulised olevused elavad, sest Päärdil ei püsivat suu kinni. Juba ta suurustas vahel, et tema küll teadvat salajaid asju, olgugi, et ta midagi kunagi ei olnud näha saanud. Päärdil ei olnud ka see mitte tähtis, kas ta kunagi midagi oli näinud ehk mitte, tema võis ikkagi jutustada, kui ta ka midagi ei olnud näinud. See oli tema viis. Ta oli kord Peeterburis käinud ja kohe oli ta oma silmaga keisrit näinud. Kas seda keegi uskus ehk mitte, aga Päärt Verrev oli keisriga koos olnud. Tema käinud Peeterburi uulitsal ringi, ei ole midagi kurja mõtelnud, äkki käänaku kohal, ühe suure maja nurga juures sõitnud keiser vastu. Tema saanud veel suure vaevaga mütsi peast maha võtta, muidu oleks mütsiga seisma jäänud. Keiser nikutanud tema poole peaga ja kihutanud siis ühes oma saatjatega edasi. Ta jooksnud ühes teiste inimestega küll veel sinna poole järele, aga keiser olevat juba lossi ees olnud ja tema näinud, kuidas ta lossi treppi mööda üles läinud. Päärt teadis punktipealt, missugune ülikond, habe ja mõök keisril olnud. Selle nägemise peale

oli Päärt Verrev väga uhke ja vaatas kõrgelt alla nende peale, kes mitte ei olnud Peeterburis käinud ja keisrit näinud.

Selle suure sündmuse ja mälestuse kohta oli reisimees ka ühe laulu teinud, aga mitte ei ole mul kõiki salme enam meeles, mõnda üksikut tunnen just kui läbi une. „Sääl Peterbuurin suure linna sees, sääl kõndis uulitsal üks väga julge mees. Ja mis ta nägi oma silmaga, ta sellest tahab kõigil jutusta...“ Siis järgnes jutustus keisrist ja tema sõidust. Hobuse kohta käiv värs on mulle ka veel meele jäänud.

„Ja õpon oli valge nii kui piim,
Tal änd oli püsti just kui linnu siib;
Ta eest ja takast kergelt üles lei
Ja seda viisi vürsti kodu vei.“

Nüüd tahtis Päärt Verrev hirmsasti näkineitsit palest näha, ja kui tal see pidi korda minema, siis võis julgesti loota, et jälle tuleb üks laul.

Suure pealekäämimise ja nurumise järele oli Andres Kannuluik viimati ometi nõus ja ta lubas rätsepa kaasa võtta. Ristineljapäeva hommiku vara „puhti ajal“, nii kui Päärt ise ütles, oli kokkusaamine näkkidega kindlaks määratud. Kohta hoiti esiotsa salajas, aga varsti sai koha saladuski avalikuks, nii kui kõik salaasjad Päärdi suu läbi valge ette tulid veel enne koitu. Umbjärve ääres oli veeneidude kodu. See oli paksu metsa sisse maha lastud järv, otseteed ülevalt pilvede keskelt alla kukkunud. Karjased olid vanasti selgesti näinud, kuidas päratu paks ja must pilv alla oli tulnud, puud enda alla matnud, ja kui nad vaatama jooksnud, leidnud nad järve, sügava põhjaga järve, kust ühtegi veerada sisse ega välja ei nõrisenud. Umbjärveks hakatud seda pilvelast kut-

suma ja tema salapärases põues pididki näkid elama. Neid ei olnud ammu keegi enam näinud peale Andres Kannuluiga, kes selle asja pärast suurustas. Ristineljapäev tuli üsna lähedale. Kavala näoga käis Päärt Verrev Andres Kannuluiga juures külas. Nende vahe ei olnud mitte väga pikk. Poolteist versta läbi metsa, siis oligi kohe Kannuluiga sepikoda. Sest Kannuluik oli ameti poolest sepp ja Sova peremehe narr hobune oli tal kaks esimest hammast välja lõonud. Kartnud kangesti kõdi. Sest ajast saadik käis sepp Kannuluik, ilma et tal oleks kaht esimest hammast suus olnud. Kõnelemise juures oli niisugune asjalugu väga tülikas. Sülge tuli suust sõnade vahelt välja ja enne kui sõna tuli, käis sisin ette.

Rätsepp Päärt oskas seppa hästi järele teha, sellepärast ei armastanud sepp teda nii väga südamest.

Ristineljapäeva öö oma saladuste ja suurte sündmustega oli kätte jõudnud. Kaks inimese kuju tuli sepa majast välja ja kohendasid ennast. Püssid mõlematel käes. Üks neist murdis oma püssi keskelt katki, see oli tagant laetav, sellepärast võis temaga niiviisi ümber käia, püssi pooled pistis ta palitu põue. Teine neist kahest pööras oma püssi otsa alla maa poole, surus püssipära lõua alla ja lõi niisamuti palitu eest kokku. See mees, kes sedaviisi tegi, oli Päärt Verrev. Umbjärve lähedale ei läinud õige jahimees kunagi ilma püssita, sest et seal peale näki-neitsite ka parte ja teisi mets- kui ka vee- linde leidus. Oli aeg niisugune tahes, kas kevade ehk suvi, ikka jäi sealt midagi püssi alla.

Sepp tundis sellel maa-alal igasugust puud ja põõsast, ka teadis ta väga hästi, et metsasaks ja metsavaht seda paika hoolega silmas pidasid. „Need jahimeeste kurjemad vaenlased siin ilmas,“ ütles rätsepp metsavalitsuste kohta, kui nad juttu vestes kirikuteelt metsa pöörasid. Öö oli metsa all päris pime, ja meestel kaks kindlat versta käia. Seppa ajas tagant muidugi jahihõnn ja rätsepale laenas tiivu lootus „näkipreilit“, nagu ta ise trehvavalt ütles, näha saada. Selle järele oli ka mõlemate jutt. Päärt Verrev kahetses, et kas maksis püssiloksi ülepea ühes võtta, ühe rauaga ja eestlaetav, oleks koju jätnud ja nuiaga valvama läinud. Näkkide peale nii kui nii ei lasta, ega nad jänesed ei ole, et pauku kardavad. Sepp käskis suud pidada ja parajal silmapilgul tuld anda, kui ehk vast mitu lindu korraga üles lendavad. Mehed sammusid väga iseteadvalt, mõlematel põlevad vilkatropi-

sed suus, just kui kaks vanasarvikut. Heina- maa ääre välja jõudes peatas sepp ja ütles, et vaja olevat püss korda seada. Seda ta ka tegi. Istusid kahekesi maha ja kiskusid surmariistad põllest välja. Lahtikistud pooled löödi kokku, paugud pisteti rauda ja siis algas ettevaatlik teekond, nii kui sepp tähendas.

Heinamaadel leitud hommikupoolel ööl tihti jahisaaki, kitsengi oli ta selsamal kohal paari aasta eest maha lasknud, olgugi, et metsasaks seda metslooma kaua oli varit- senud. Püss laskevalmis, nii mindi heina- maalt läbi. Aga midagi iseäralikku ei paist- nud silma ega kostnud kõrvu. Eemalt just kui oleks jalgade müdinat kuulda olnud, võib olla viis mõni kits oma vaese elu varjule, arvasid jäägrid ja sihtisid otseteed umbjärve poole. „Varsti oleme kohal,“ ütles Päärt. „Varsti,“ kostis Andres, „aga nüüd pea oma suumulk kinni ja kõnõlõ tasa.“ Päärt lubas vaikida kui haud, tähendas sellele oma luba- dusele kohe juure: „Oleme liig varra peräle saanu, tuleb tsipa oodata.“ Ja tuligi oodata. Järv oli veel üsna pime. Udu kattis vee- pinda ja mets üle järve oli täitsa selgusetu. Võis ainult ütelda, et seal mets oli, aga ka mitte rohkem. Mis seal kasvasid, kas kased ehk männid, kes seal kõndis kas inimene ehk loom, see kõik oli kui saladusega silmade eest kinni kaetud. Mehed laskusid järve otsa lähedal puu alla maha, veel jäi nende ette kolm kuni neli puud, siis tuli kohe järv. Öhk oli iseenesest jahe, aga seda mehed muidugi ei tunnud, sest et käimisest olid kõik kohad soojaks läinud. „Nüüd järv on vait ja linnud unes,“ niisugused sõnad tulid üle Päärti huulte. „Valitse oma suu üle,“ ümises sepp, „ja ka lonti ei tohi sa endale enam kihve keerutada, tikku tõmmata ei tohi.“ Päärt laskis kõhuli, pani käed lõua alla ja vahtis nii kui karjapoiss ettepoole. Sepp oli poolkülitli vajunud ja ootas sedaviisi päikese tõusu. Kui sa kedagi ootad, siis on ta ikka visa tulema, olgu see kas või päikese tõus. Seda said mõlemad jahimehed tunda. „Kõtt külm,“ ütles Päärt ja ajas enese istme kohale. „Suu!“ käratas sepp tasa, aga kind- lalt, ta oli vististi midagi näinud. Otsejoont vahtis ta ühe koha peale, ajas enese nelja- käpakile ja vahtis kui hunt aia tagast õue. Ka Päärt vahtis sinnapoole... „kas näid midagi?“ küsis ta õige salaja, „kas näid?..“ Enne kui vastus tuli, nägi ka Päärt ise midagi. Üle järve, mitte otsekohe risti üle vee, aga vähe viltu üle järve nurga, liikus midagi vee ääres, kas loom, inimene, suur lind ehk vaim, seda oli väga raske ütelda.

Aga midagi liikus ja oli oma kuju poolest valge. Vajus vahel ettepoole, siis vajus jälle tahapoole, käis just kui ringi ühe koha peal, kui oleks ta midagi otsinud. Mehed järve otsas nihutasid ennast lähemale, viimase puu taha jäid mõlemad peatama. Sepp laskis puu alla põlvili ja piilus otsekuj kindluse otsa tagant välja, rätsepp oli omakord nelja jala peal ja puuris silmad sellesama punkti peale, kuhu oli tinutatud ta kaasvõitleja pilk. Udu segas väljavaadet.

„Näkineitsi,“ käis Päärdi peast läbi. Ristineljapäeva hommik, näkid on väljas. Selle järele hakkasid väikesed judinad üle keha laskma just kui erufuseks. See ei olnud mitte hirm, vaid erutus. „Näki tütar,“ soosistas Päärt senale, „näkineitsid.“ Tükk aega vältas salapärase vastus, siis kadus imelik kuju udusse ja selgesti oli kuulda, kuidas vesi laksu löi, kui oleks keegi jalaga astunud, siis jäi kõik vaik. „Metskits käis joomas, arvas sepp, kes see muud võis olla, näkid käivad mitmekesi. „Näkk, mis näkk,“ tõendas Päärt ja pani veel kinnituseks juure: „näkid on nähtud...“ Tasakesi vahetati mõtteid tükk aega selle üle, mis nähtud, kuni vahelpeal ilm juba heledamaks muutus.

Puud üle järve tulid kui soldatid reast välja, neid võis kõiki ära tunda, kes neist

oli kuusk, kes oli kask, kes kindral, kes reamees. Näkineitsi ei ilmunud mitte enam. Liig valge on juba hommik tema jaoks. Näkkide päralt on ikka öö, kuuvalge öö, ehk olgu siis mõne tähtsa päeva varajane hommik, nii kui seda on ristineljapäev. Sepp kargas äkitselt püsti. Püssi haaras ta kätte ja seadis laskevalmis. Veel enne kui Päärt midagi suuremat mõtelda sai, käis pauk. Üle järve lendasid paar suurt lindu. Kumbki neist ei kukkunud vete woogudesse. Unest ülesaetud linnud olid sedakord eluga pääsenud. Pauk ei tabanud neid mitte. Öudse kajana kohises surmahoop tükk aega tagant

järele läbi unise metsa, kuni ta aeglaselt kustus. Siis jäi kõik jälle vaikseks. Ka mehed jäid rahulikumaks. Kui oleks vähemalt üks osa mõlemate igatsustest tõeks saanud. Üks oli näkki näinud ja teine oli paugu saanud lasta, olgugi et selle tagajärg käest ära lendas. Ma oleksin siinkohal oma jutu kõige parema meelega lõpetanud, siis oleks lõpp hea olnud, aga ma ei tohi seda teha, sellepärast et jutt ei ole veel mitte otsas. Nii kergesti ei saanud jahimehed sellel hommikul mitte koju, vaid neil

Foto Parikas

Jaan Lattin

tuli veel tagant järele kannatada. Sepp tahtis kindlasti midagi malha lasta ja hakkas oma soovi peale järve äärt mööda luusima. Päärt oli ka nagu hoogu võtnud ja käis sõnalausemata seepaga ühes. Nad nagu ei pannudki tähele, et päike juba oma teravaid pilkusi läbi metsa igale poole laiali saatis, kõike üles otsides ja tervitades. Mitte üht ainumast ussigi, kes maa peal roomab, ei unusta päikese armulised silmad ära, üles nad otsivad iga linnupesa ja linnulapse sealt seest. Jälle oli midagi järve ääres näha, õige kaugel, sootu teises otsas. Sepp jäi seisma. „Rätsepp Päärt,“ küsis ta uhkelt, „kas sa kitse oled nännu, metskitse, peris elavat kitse. Parhilla on ta kaunis nälginud, aga lasta võib...“ Kitsele ligemale juhtisid

kangelased oma sammud, ettevaatlikult aga siiski kähku. Kui midagi jala all murdus, jäädi kohe seisma ja vaadati, mis sikk teeb. Ta korjas rohtu ja ei aianud sugugi, missugune hädaoht teda on piiramas. Ei näe inimegi igakord, mis teda varitseb, mis peab siis veel kits nägema. Niiviisi nihkusid õnnetusetoojad varsti paraja maa peale ja surmamäng võis alata.

Sepp toetas ennast puu najale ja hakkas püssi pale poole nihutama, rätsepp laskis teise puu kõrvale kükakile ja lubas ka lasta. Sepp hoiatas teda käega, et ta seda mitte ei teeks ja seadis siis püssi kõvasti põse külge.

Pauk käis. Päärt kargas püsti ja hüppas kui poole aruga paar sülda eemale. Sepp karjatas hirmsa häälega ja kargas niisamuti puu kõrvalt kaugemale. Midagi hirmsat oli sündinud. Kohkunud pilguga vaatas ta tagasi ja hoidis käega selga istumise kohalt kinni. Teda oli seljatagant lastud. Selgesti võis kuulda jalaastumist, keegi läks kaugemale. Aga seda ei olnud enamalt mitte kuulda, et keegi ligemale oleks tulnud. Päärt oli esimese valuga kui maa sisse kadunud. Sepp toibus aga varsti; jooksis tagasi, võttis püssi maast, mis paugu ajal maha kukkus ja andis siis jalgadele voli. Päärt kargas puhma alt välja ja kahekesi läks neil reis lahti — õigemini öelda sõit täies hoos. Päärdil ei olnud püssi mitte enam käes, ta oli oma surmariista otsekohe ära kaotanud. Mõlematel oli päevaselge, et laskja võis ainult olnud olla kas metsavaht ehk metsasaks ise, ehk ka mõlemad koos. Kui hing rinnus seisma hakkas jääma, siis jäid ka mehed seisma, kuulatasid ja silmitsesid oma lähemat ümbrust. Päärt oli terve ja puutumata, Andres Kannuluik oli haavatud. Haavlid olid sees, sest veri jooksis mõlemaid sääri mööda alla. Valu aga suurt ei olnud. Peeti targemaks siiski veel edasi minna ja siis alles haavu järelevaatamise alla võtta. Püss pisteti paari noore kuuse alla varjule ja Päärt murdis kahel lepal otsad maha, et märk järele jääks, kus kohal just püss puhkab. Kui juba küllalt oldi õnnetuse kohalt edasi jõutud, siis tehti puhkust ja vaadati haavu põhjalikult. Rätsepp vaatas ja sepp vandus. Kolm haavlit olid kuritöö korda saatnud, kaks neist oli sisse jäänud ja üks oli mööda minnes jalaäärt riivanud. Sidumise materjaali ei olnud mingisugust, kes seda oleks mõistnud kaasa võtta. Päärt võttis oma särki seljast, sest sepa jagu oli väga verine ja sidus selle haavatu paiga ümber, nii et käiksed ette kõhu peale kinni sai köita. Muidugi takistasid haavad ja sidemed käiku, ka tuli nüüd

rohkem maad ära käia, sest et haavatul ei sündinud kirikuteed mööda minna, kus üks ehk teine juba liikus. Mehed rääkisid võrdlemisi vähe. Tuju oli ära. Kodus lubas haige ise polituuriga lõhutud kohad ära pesta ja asi pidi enam-vähem vaikseks jääma. Päärt töötas selle eest hoolitseda, et mitte üks hing teada ei saa, mis metsas oli juhtunud. „Sul veli ei ole midagi vikka,“ ütles ta sepale, „sa saat tüüd tettä, aga ku mul olõs istekoht niiviisi ära lõhutud, sis olõ ilma leeväta, ei saa istu. Kos sa tulõ otsal istud, ta om valus kui tuli.“ Tõepoolest oli valus, seda tundis ka sepp, kes ikka veel vandus ja kurje plaane haudus, kuidas saaks kätte maksta. Päärt lubas aidata, kui aga laskja teadvaks saab. Päike oli juba väga, väga kõrgel, kui jahimehed ja näkkide nägijad koju jõudsid. Kodu vähendas muidugi valu, nagu ta seda ikka teeb, aga ta ei suutnud siiski haavu nii kinni katta, et need saladuseks oleksid jäänud. Saadi mõne aja pärast siiski teada, et tagant olla lastud. Aeti süü Päärdi peale, kui oleks pauk teda tabanud. See oli kõik muidugi kiusujutt. Päärt Verrev võis uhkusega ütelda, et ta oma silmaga näkineitsisid näha oli saanud, ilma et tal sellejuures oleks pruukinud meelega valetada...

Metsasaksal oli tol korral üks abiline. Joodik poiss ja suure suuga. See suurustas kõrtsis, kui pea soe oli, et sepp olevat kaks sülda kõrgele karanud ja Päärt kolm sülda, kui pauk olevat käinud. Joodiku juttu ei maksa uskuda, nii kõrgele ei saa inimene üldse mitte tõusta, aga teda peeti sellepärast siiski laskjaks... Näkineidude kodu, vaikne umbjärv, ei ole pärast seda kohutavat lugu oma ilu ja saladust siiski mitte kaotanud. Noored inimesed ja tulevased põlvad otsivad sealt ikkagi veeneidusid igauks omal viisil. Saladused on aga siis ainult ilusad ja meeldivad, kui neid mitte iga inimene üles ei leia ja läbi ei tuhni.

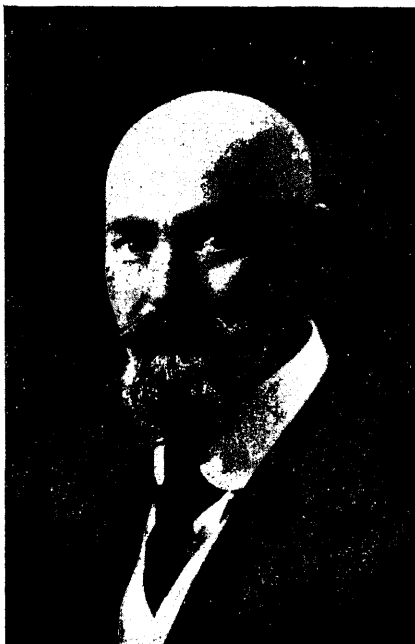
Eesti karrikatuur

Tal ei ole pikka minevikku, ei ole seega ka veel mitte ajalugu. Vaevalt paarküm- mend aastat on teda meil üldse olemas. Sellega on siis ka seletatav, et meil kriitilis- esteetilistest jõududest mitte keegi veel temast kirjutanud ei ole. Ta ise on liig uus ja need, kes teda hindama peaksid, ei ole sellele uuele materiale veel suutnud de- finitsioonigi anda ega tema ülesandeid ja ulatust krii- tilise vaatlemise alla võtta.

Võime päris julgesti ütelda, et karrikatuuri kui mõistega ja tema välise ilmega meil tutvuneti Ees- ti karrikatuuri kaudu. Sest minu teada ei ole Eesti ajakirjanduses ega kirjan- duses enne Eesti karrika- tuuri ilmumist võõrast pro- duktsiooni sel alal olnud, kui meie maha arvame (vist Jakobson'i „Saka- las“ ilmunud) Kalja Märdi ja Nalja Pärdi stereotüü- bid, mis „Kladderadatschi“ Müller ja Schulze teisen- did või reproduktsoonid olid. Siis andis pärast Grenzstein välja Wil- helm Busch'i „Plisch ja Plumm'i“ — kuidas nende kenade koerte nimed Eesti keeles olid, ei mäleta — ja see oli vist ka kõik sel põllul. Kuid olgu seda nii palju või vähe kui teda ka oli, kindel on, et kar- rikatuur silmapaistvana ja püsima jääva näh- tusena teiste vaimliste nähtuste kõrval Ees- tisse astus alles aastal 1905 K. A. Hindrey ja tema pilkelehe „Sädemed“ kaudu. Umbes kümne aasta jooksul oli publikumile oma kolmtuhat karrikatuurilist avaldust selle au- tori poolt esitatud, ja seega oli karrikatuur Eestis koduseks saanud.

Sest „Sädemetes“ alustasid pärastpoole ka teised karrikaturistid oma toodanguid. Ei mä- leta praegu selgesti, kas kahest teisest kar- rikaturistist, kes Eestis eri- või peatähelepanu väärilised, Gori või Krusten — on ju veel teisi nooremaid, kes aga veel küllalt avalik- kult ei ole töötanud —

Foto Parikas

K. A. Hindrey

varem „Sädemetele“ oma kaastööd saatsid. Kuid nad olid mõlemad vist küll ikka sedavõrd üheaegsed, et neid sel baasil ajalisesse järjekorda seadida ei või, kunas nad „Sädemetes“ esimest korda ilmusid. Kuid pärastpoole on Gori pilkelehe „Meie Matsi“ ja ajakirjanduslise karrika- tuuri kaudu nii rikkaliku toodanguga esinenud, Krus- ten vahepeal vaikinud, et see asjaolu ajalise järje- korra ära määrab ning mind õigustab sellest järje- korrast kinni pidama.

Kuna mõlemast Eesti pilkelehest siin kõrvuti jutt oli, olgu mööda minnes lühidalt nende iseloom ära tähendatud. „Sädemed“ eeldasid oma publikumi juures teatavat tasapinna kõrgust, kuna „Meie Mats“ rohkem suurema publikumi maitset silmas pidas. Kuid mõlemad ei suutnud nõnda- palju pinda võita, et aja- loolised vapustused neid ellu oleksid jätnud. „Säde-

med“ on käesoleval aastal uuesti ilmuma haka- nud, K. A. Hindrey kõrvale on O. Krusten selle lehe toimetamisele asunud, Gori ja tei- sed toetavad kaastööga, kuid ka siin jääb küsi- tavaks, kui võrd Eesti publikum oma huvi doku- menteerib ja seega lehe olemasolu võimaldab.

Sest Eesti laiem publikum on samasu- gune nagu iga teinegi. Ta soovib vastutu-

lekt. Soovib tema maitsele järeleandmist. Sel alal siin nagu kirjanduses, kunstis, teatris, ajakirjanduses. Publikumi esitaja sooviks sulle sind kohates vesiste silmadega vastu naerda: familjäärilt öla peale patutada ja sind klaasi õllele kutsuda, et siis seletada, kui palju sa temale nalja oled teinud. Publikum on galerii, kes klounile käsi plaksutab. Ja niipalju, kui sa temale kontsessioonid saad teha, niipalju ta sind ka hindab. Aga südame põhjas ka mitte kõrgelt — noh, paar õlut või tosin sektit, nii kuidas äri just välja annab ja enesest lugupidamine seda va' naljamehe ja ümbritseva teise publikumi pärast nõuab.

Et karrikaturistide peale aga hoopis teisest seisukohast võib vaadata, seda saab nii mõnigi üllatusega kuulda, kui ta rohkem kui 100 aasta eest sündinud karrikaturisti kohta käivat arvustust loeb. Nimelt kirjutab Charles Baudelaire oma seerias „Curiosités ésthétiques“ Honoré Daumier'st järgmist:

„Ma tahan nüüd ühest kõige tähtsamate meeste hulgast kõnelda, ei taha mitte ütelda tähtsamast üksi karrikatuuri jaoks, vaid moderni kunsti jaoks üleüldse, mehest, kes igal hommikul Pariisi rahvast lõbustab, kes iga jumalapäev publikumi mõnunõudeid rahuldab ja temale toitu annab. Kodanik, ärimees, uulitsapoiss, naisterahvas — nad naeravad ja lähevad sagedasti mööda, need tänamatud, ilma tema nime tähele panemata. Seni on ainult kunstnikud aru saanud, missugune tõsidus selle taga seisab, ja kuipalju tõe niisuguse kavandi taga. Saadakse aru: siin on jutt Daumier'st. —

Daumier on ühtlasi paenduv nagu kunstnik ja eksakt nagu Lavater. —

Lehitsege läbi tema toodang, ja teie näete oma silmade ees mööda minevat, mida suurlinn elavate uskumatustena sisaldab. Kõike, mis temas hirmsate, groteskide varadena peitub, tõsisena ja lustilikkudena, kõike seda tunneb Daumier.

Daumier on oma kunsti õige kaugele laiuatanud, ta on temast tõsise kunsti teinud: ta on nimelt suur karrikaturist. Et teda vääriliselt hinnata, peab teda kunstniku seisukohast analüseerima ja niisama moraali seisukohalt. Mis Daumier'd kunstnikuna väljapaistvaks teeb, on tema väärimate kindlus. Ta joonistab nagu suured meistrid. Tema joon on rikas, kerge, kestev improvisatsioon, ja siiski ei ole tema mitte kunagi „chic“. Tal on imestamisväärne, tahaksin peaaegu ütelda, jumalik mälu, mis tema juures mudeli asemele astub. Kõik tema kujud on alati

õiges proportsioonis, alati tõelikus liikumises. Tal on kindel vaatlemistalent, nii et tema juures ühtegi pead ei leidu, mis mitte keha juure ei sünniks, mille peal ta seisab. Ja nina, niisama otsaesine, nii silm ja jalg. See on suure targa loogika, üle kantud kerge, põgusa kunsti peale, millele vastab elu liikuvus ise.

Mis moraalisse puutub, siis on Daumier'l sarnadust Molière'iga. Nii nagu seegi, läheb ta otsele oma sihile. Mõte vabastab end esimesel pealetormamisel. Vaadatakse kord ja ongi juba aru saadud. Sõnadel joonistuste all ei ole väärtust, nad võiksid niisama hästi ära jääda. Tema koomika on nõnda ütelda tahtmata. Kunstnik ei otsi, tema idee, võiks ütelda, lipsab temast välja. Tema karrikatuur on hirmus oma ümbermõõdus, kuid ilma vihata ja kibeduseta. Igalpool tema teoses on sügav õiglustunne ja heatahtlus. Ta on, pandagu seda tähele, sagedasti keeldunud teatavaid väga häid ja teravalt tabavaid satüürlisi aineid käsitamast, sest et see, nagu ta ütles, koomiluse piiridest üle astuvat ja inimese südametunnistust haavaks. Ka kui ta südantlõhestav ja kole on, on ta seda siiski nagu tahtmata. Ta on maalinud, mida ta nägi, ja selle saadus on end näidanud. Kuna ta loodust nii kirglikult ja loomulikult armastab, ei laseks ta end mitte liialdatud koomikani alla meelitada. Ta hoiab koguni piinlikult kõigest sellest kõrvale, mis Prantsuse publikumile mitte selgeks ja otsekoheks arusaamise aineks ei ole.“

Nii kirjutab Baudelaire, kelle nimi küllalt ütleb. Tema lühikest „päevakaja“ analüseerides võib ju nii mõnegi ülesseaditud nõude asjas teisel arvamisel olla. Aga ta ei ole Daumier'st mitte ainult kirjutanud, vaid ta on temast veel mujal pikalt kõnelenud, temast ja teistest karrikaturistidest. Ja kui selle lühikese iseloomustamise juures vaba tõlge ja ka pea aastasajane vahe terminoloogias — ka Kanti peab meile varsti moodsasse keele tõlkima, et teda jälle arusaadavaks teha — mõtete divergentsi loob, siiski jääb peatama Baudelaire'i õige kõrgelt hindav seisukoht — karrikaturisti suhtes.

Aga et juba tsiteerimises olen, siis veel üks Taine'i tsitaat Balzac'i kohta, millest A. Rümänn ütleb, et ta niisama hästi Daumier kohta võiks käia:

„Ka kõige vaimurikkamate teoste isaks ei ole mitte ainult vaim. Kogu inimene võtab osa, et neid luua; tema iseloom, tema kasvatus ja tema elu, tema minevik ja tema olevik, tema kired, võimised, voorused ja

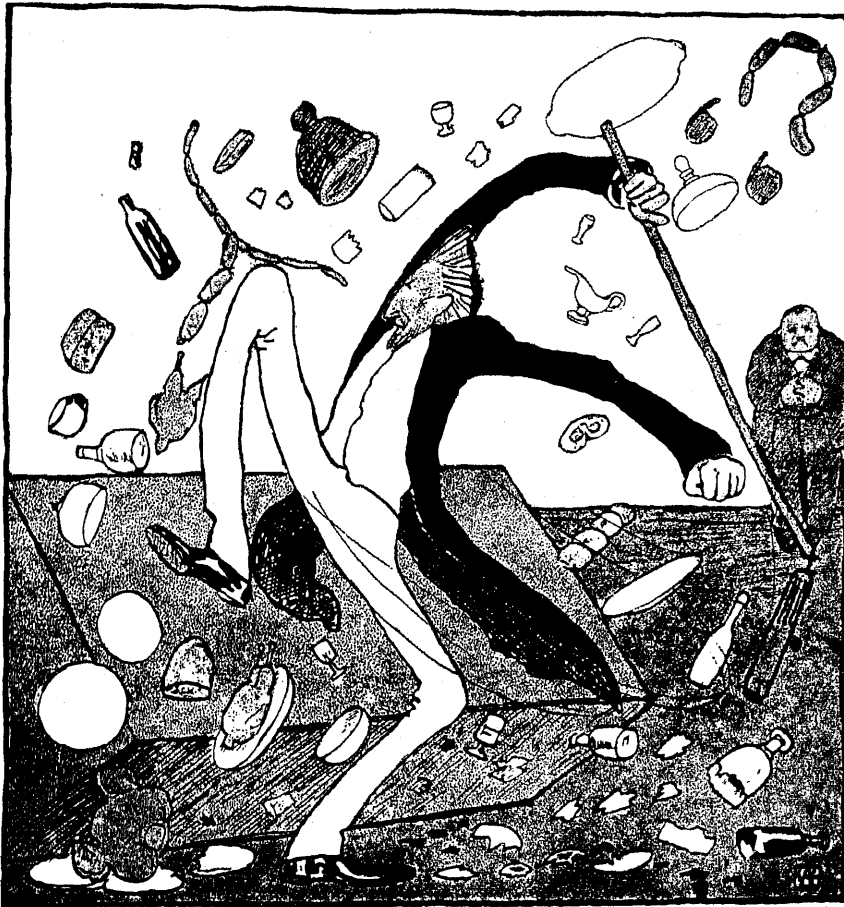
patud, kogu tema hing ja iga tema tegu jätavad oma jäljed mõtetesse ja kirjadesse.“

Need laused lubavad juba kergelt üle minna Euroopa suurte juurest Eesti paarikümneaastase karrikatuuri juure. Siin on tulevasel Eesti karrikatuuri hindajal põhilaised käepärast, mille külge oma metoodikat aine käsitamiseks koordineerida ja küsida, mis

pärast seda ülesannet mitte täita, et isiklikult — teadjatele on see ju selge — K. A. Hindreyle liig lähedal seisab. See asjaolu võiks parteilikkuseni viia ning võrdlusi teiste karrikaturistidega mõjualusteks teha. Ja ma kardan väga, et see paratamatus isegi siis, kus mul nii vähe ruumi käepärast, ikkagi ilmsile tuleb ja seda roh-

Pilt nr. 1

K. A. Hindrey joonistus

Orlando furioso.

Vanemuse puhvetipidaja: „Jätka Jumal leivakest, segi peksab kõik elamise ja olemisel!“

sugused need isikud olid, kes Eestis joonistust esitasid, kui kõrgel nad kunstnikkudena olid ja inimestena, kui suur ja väärtuslik valitud ainate piirkond, kas olid nad satiiris, maliissis, sarkasmis, humooris silmapaistvad, kas enam sotsiaalsetes või poliitilistes küsimustes tegevad või aga mõlemis koos ja vast ka üldinimlistes, kas ja kui võrd on nad isikud, kes vooludest kõrgemal, või aga vooludest kaasakistud talendid.

Nende ridade kirjutaja ei saa muude aegavõtvate ja takistavate põhjuste tõttu ka selle-

kem veel, mida väiksem ruum. Sest õiglase hindamise jaoks kuluks paar kaunis paksu raamatut ära. Siin aga püüan ma ainult pealiskaudselt iseloomustada, enne aga veel üksikute teiste rahvaste suuruste kaudu äratähendades, kui suur õigusepärsast käsitatav ala on ja missugused üksteisest väga lahkuminevad temperamendid ja tegevusväljad temal võimalikud.

Karrikaturist on õigusepärsast ainult kitsamas mõttes äratähendav nimetus ühe joonistajate liigi kohta, kergesti käepärast

olev, aga mitte piirisid kindlasti äramäärav, kus karrikatuur (kitsamas mõttes) algab ja lõpeb. Suur Goya maalis, aga ta karrikeeris ka. Ning tema suurust näevad mõned peaasjalikult tema ofortides, joonistustes, mis oma wiisi poolest suurt sugulust Daumier' omadega näitavad. Böcklin modelleeris kõige stupiidsema raeherraliku kodanluse maskid jumalikult, seejuures aga maalijana suurem olles, sest et värv temale enesele tarviduseks oli. Felicien Rops oma õudsete joonistustega on jällegi puhtam joonistajatüüp, kellele värv mitte tähtis ei ole, et nõutavat mõtet ja tunnet vägevalt edasi anda.

naljategemisega tahetakse siduda, siis tahaksin ma heameelega teada, kes siis õigusepärast Th. Th. Heine on? Olgu tema joon iseenesest bisarr, tema kujud mitte lähedaltki kunstjoonistused akti või looduse järele: seda, kes neid joonistusi tegi, ei oska sa enesele naeratavana ette kujutada, vaid raskelt tõsisena, peegli ettehoijana, süüdistajana, kurvana ja suurena. Aga Saksa suurmeister Wilhelm Busch? See on muigav mõttetark, kes suveräänilt homo sapiens'i vaatleb, seda oma pisemates nõrkustes põhjalikult tunneb, ühte silma kinni pigistades niisama peeglit hoiab ja nii-

Pilt nr. 2

K. A. Hindrey joonistus

Lõpuks tants.

W. Kaulbachist võib jällegi ütelda, et tema värvirõõm ja tema joonistamise tung vast tasakaalus olid. Kuigi tema maalidel vastaseid on — tingitud ajavoolust — siiski oli ta sel alal omal ajal üks kuulsamatest — ka tingitud ajavoolust — kuna tema karrikatuurid „Reinuvader Rebasest“ suurejoonelisemate sekka käivad, mis kunagi joonistatud.

Sellest näeme, et siin mitmesugused varjundid ühel ja samal alal üksteise kõrval ja ühes isikus on tegutsemas. Kuid kui veel kitsamale alale, joonistamise juure minna, siis näeme seda samal mõõdul. Suur joonistajate pere pakub niipalju individualiteete, et juba raske on ütelda, kes „karrikaturist“ on, kes inimsoo kõlbluskomöödia maalija ühes ainsas värvis, ja kes lüüriline humorist või dramaatiline ballaadikirjanik joonistava tinapulga.

Kui mõistet „karrikaturist“ humooriga või

sama seisab, poolkurvana, naeratavana, aga ka — suurena. Temperamendiwahe. Ainult et karrikaturisti tavaline mõiste suurema hulga juures Buschi isikuga rohkem sobib, sellepärast et ta — naerma paneb, ja et see funktsioon ikka mingit familjäreeti lubab kergesti käepärast olevat karakteriseerida ja banaliseerida tahtva sõna kaudu.

Ning missugust seisukohta peaks võtma Rezniceki suhtes? See elegantsi joonistaja, kes kauniliikmelisi ja raffineeritud maitsega riietatud inimesi paberile unistas ning Müncheni õllestatud ja kohmakalt-raskest miljööst mõne aastaga hiilgavad reduudid ja bal paréd välja nõidus, see kunstnik ei teinud ühtegi joont „karrikatuuri“ mõttes, ei tõstnud kuskilpool midagi koomilist välja, ei liialdanud ühtegi külge satiirilises sihis. Ta lõi enne paberile kaunidust, sellepärast et ta üht osa maailmast nii kaunina tahtis

näha. Ning see osa maailmast sai kauniks
joonistuste mõjul — aga kus on siin siis
karrikatuur?

Kuid kunstnikud loevad teda karrikatu-
ristide sekka, kuna publikum temale seda
epiitetoni anda ei usu. Millest lugeja järe-
lada võib, et ma klassifitseerivate nime-

Nagu juba eespool tähendasin, ei seadi ma
enesele mitte ülesandeks siin midagi lõpu-
likku või täielikku ütelda. K. A. Hindrey
juures tuleks küsimust vast nii seadida, kas
ta üleüldse karrikaturist ongi. See tähendab:
ta on ju seda ses mõttes, et ta oma too-
dangu rohkuse pärast — peale „Sädemetes“

Pilt nr. 3

K. A. Hindrey joonistus

Alatskivi jahisaak.

„Mõni jänes, kaks ärakülmanud last à 25 rubla — kui nüüd keegi kee-
latud ajal emapõdra maha laseb, siis maksab 250 rubla ja siis jääb ikka veel
200 rubla puhast järele.“

tuste suhtes divergentsi kunstnikkude ja pub-
likumi vahel konstateerin ja „karrikaturisti“
kitsamat tähendust, mida suurem publikum
alla arvab kriipsutada võivat, sisuliselt ei-
tan, muidu aga karrikaturisti nimetuse
juures tema laiemas mõttes tahan püsida.

Üle minnes Eesti karrikaturistide juure
oleks ju esimeseks küsimuseks, kui palju nad
endid väljamaa omadega lasevad võrrelda.

ja ajakirjanduses ilmunute joonistuste on tal
ju veel kümme lasteraamatut olemas — ja
selle toodangu kvaliteedi järele seda ikkagi
on. Aga kas on ta seda peajasjalikult? Ko-
danlise kutse poolest on ta ju ajakirjanik.
Sellena on ta kõigil ajakirjanduslistel aladel
tegev olnud, on teatrit ja kirjandust arvus-
tanud, sise- ja välispoliitikat kirjutanud, joo-
nealust vestes kultiveerinud, filoloogilisi po-

leemikaid pidanud, juhtkirja kui ka satiirilist luuletust harrastanud ning kõrvalt veel belletristika ja dramaatilise kirjanduse tõlkeid teinud. Nii siis, ikka rohkem ajakirjanik kui

end iga noor inimene arvab ümbritsetud olevat, kui ta end mingi silmapaistvama talendi pärast kunstniku, olgugi tulevasegi, niimega söandab tituleerida, määrasid tee. Ühes

Pilt nr. 4

K. A. Hindrey joonistus

Hiiu-Kärkla haridusseltsi vastane.

„Haridusesjeltsi kool ei tjee juksi jinimest harituks — ma olen oma obrasovanije mjinisteeriumi koolis saanud ja võin selle obrasovanijega jennast jgalpool vospitaitada.“

karrikaturist? Võib olla. Ta ise ütleb, et kui see ainult huvist ära oleks rippunud, temast niisama hästi loodusuurija oleks võinud saada, arst, kalakasvataja, loomaaednik või keeleteadlane, cow-boy või etnograaf. Aga olud ja juhused ning oreool, millest

sellega kümneaastast kolamist Venemaa ja väljamaa kunstitsentrumites, ilma et ta tema enese ütelse järele kunagi tööd oleks teinud, süstemaatilist, higinõudvat tööd.

See, mida ta karrikaturistina suudab, seda on ta — jällegi tema kindla sõna järele —

autodidaktina pärast otsinud, kui elu ise kate-
goorilise imperatiiviga tuli. Juure tuli veel,
et ta Eestis karrikatuuri esimese järgu tar-
viduseks pidas — seda ju veel ei olnud, kuna
teised distsipliinid esitatud — ja seega sai
K. A. Hindrey karrikaturistik.

Seda karakteristikumi oli vast vaja, kal-
duvuste mitmekesiduste äramärkimist oli

„Rohelises Henrichis“ kunstniku-südametun-
nistus kas pärandatud iseloomu, kasvatus-
või enesekasvatuse kaudu kontides: raskus-
test jagu saada, mitte mööda hiilida!

Meie tarvitseme ainult Orlando furio-
sot (plt. 1.) vaadelda, et oma väidetele kin-
nitust leida. Olgugi siin Tõnissoni kuju
väga karakteristiline ja temperament ning

Pilt nr. 5

K. A. Hindrey joonistus

Lõbus naljahammas.

„Küll on selle proua Eestil paks nahk — ma pistan teda nõelaga siia
ja sinna, aga ei kaeba põrmugi.“

tarvis põhjenduseks, miks K. A. Hindrey
karrikaturistina mitte ei rahulda. Teda ei
saa kuidagi viisi võrrelda näituseks Saksa
paremate karrikaturistidega, kes ometi pea
kõik oma võimist tipule on viinud kava-
kindla stuudiumi baasil, kel anatoomia selge
on ja kes oma tehnikat raffineeritud võima-
lusteni on viinud, kes ühegi raskuse eest
kõrvale ei põikle ja kel Gottfried Kelleri

hoog suur, kuid kuidas on siin interiööriga
ümbär käidud! Lett on niisugusena ja küll
lett, aga tema juures ei ole mingit vaeva
nähtud, et teda ruumi sisse õigesti kompo-
neerida, teda tarvilikult plasseerida ja tema
arhitektoonilist osa ühes detailidega armas-
tusega tähele panna ja siis kas või mõne
kriipsugagi edasi anda. On otsekohe tunda
et siin perspektiivi ja üksikasjalist kon-

struktsiooni nõudva mööbliga suurt tegu ei ole tahtud teha. Ja pandagu kogu tema toodangus tähele, kui vähe rõhku on pandud käte peale, orgaanide peale, mis oma liikumisvõimaluste kaudu ometi nii ütlemata palju meeoleolu ja hingeliigutusi edasi annavad. Teadupärast on käsi väga, väga raske joonistada. Ta nõuab eriti stuudiumi ja

mitte arusaavagi nürimeelsuseta, mida teksti järele tuleks eeldada. See on illustratsioon iseenesest kurva sündmuse juure, mis ammugi seda õudset ja põrutavat ei sisalda, millest tekst kõneleb. A propos — on ka terminus olemas: sõna-karrikatuur. Ja mulle paistab, et ka tekst siin mitte sõna-karrikatuuri lapidaarsuse ja lakoonilikkuse

Pilt nr. 6

K. A. Hindrey joonistus

Praosti-punsh.

„Kelner, viska see võõras mees välja, kes kaasa ei laku!“

palju tööd. Aga selle töö on meile ja enesele K. A. Hindrey võlgu jäänud.

Pildiga „Lõpuks tants“. (plt. 2.) võib rahul olla. See on niisuguse hooga võetud, paisatud paberile esimese impulsi järele, ning tahab ainult puhtkoomiline olla, nii et tema karakter improvisatsioonina teist väljendusviisi ei nõuagi.

Aga juba „Alatskivi jahisaak“ (plt. 3.) paneb küsima, kas siin lõpulikku on antud, seda viimast vormi, mille poole iga kunstnik peab püüdma. See parun seal on harilik parun, ilma selle tüübilise brutaliteedita või ilma selle idiotilise, omast brutaliteeditist

nõuetele ei vasta: on liig pikk, liig konstrueeritud, ei ole viimast viili tunda saanud.

„Hiiu-Kärdla haridusseltsi vastane“ (plt.4) on kohaliku sündmuse kaudu üldrahvuslissele pinnale viidud pilt venestamise voolu vastu. Ka siin on tekst juba jutustav, selektiv, sõna-karrikatuur ei ole mitte nõutud sünteesini jõudnud, olgugi et ta joonistusega koos küll tervikut pakub.

„Lõbus naljahammas“ (plt. 5.) kujutab kuberner Korostovetsi, ning ses joonistuses protesteeritakse korruga kahele poole, vaevaja vastu ja vaevatu indolentsi ja paksu-

nahksuse vastu, õnnestanud protest selle peale vaatamata, et Vene surve piirisid löi, millest ei joonistamises ega tekstis üle ei võidud astuda.

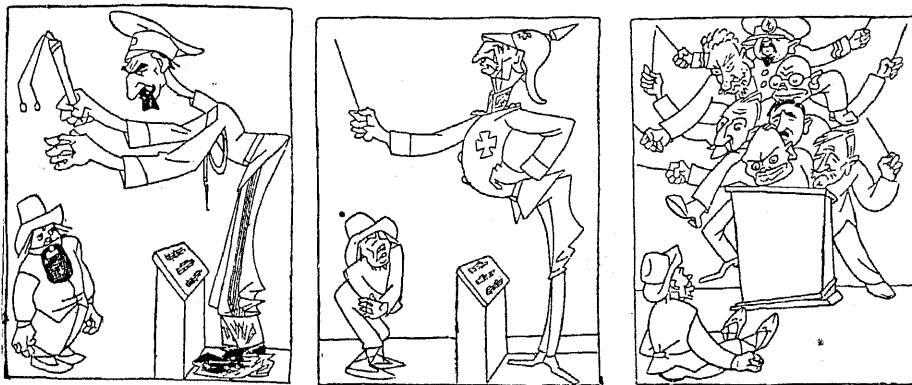
„Praosti-punsh“ (plt. 6) oleks väga kordaläinud tunde-plahvatus, kui ta mitte veel parem ei võiks olla. Kui Kristuse kuju ning prassivate preestrite joonistamises intensiivteet suurem oleks ja kompositsioon, gruppeerimine õnnelikum. Kui autoril pildi arhitektooniline ülesehitus ja indiviiduumite viimseni viidud iseloomustus korrapärase stuudiumi kaudu lihasse ja luusse oleks kas-

natukest aega Peeterburis olnud, siis Laipmani juures, aga oma seletuse järele vaevalt, mis karrikatuuris puutub, profiteerinud.

Gori on kahtlemata hiilgavalt anderikas omal alal. Teda tuleb Paul Burmanniga võrrelda, kes ilma õppimata kohe joonistada võis. Gorilt olen ma tema kõigevarajasemal esinemisel joonistusi näinud, mis oma sise-mise seadusepärasuse poolest üllatavad olid, kuigi nad mitte sarnased ei olnud tema praeguse produktiooni saadustele. Ta mängis oma fantaasiaga ja löi olematuid olevusi, mis aga orgaanilised olid, joonistas neid

Pilt nr. 7

G. Gori joonistused

Eesti taat ja tema ajaloolised laulupeod.

Korostovetsi ajal nõuti taadilt vägevat Vene laulu. Ehk taat küll hirmuga taktikeppi jälgis, ei tulnud laulust midagi välja — taadil oli ju taba mokas!

Seckendorf nõudis taadilt puhast ja selget Saksa laulu. Laul aga ei läinud hästi. Taati toideti tšhekidega ja sellepärast laulis ainult taadi kõht!

Nüüd on asi parem — taat võib laulda kuidas tahab ja mis tahab. Ainuke pahe on, et neid laulujuhte liig palju ja igatüks soovib, et taat ainult tema taktikeppi järgi laulaks.

vanud ja kerget, vaevata ning nagu mängivat edasiandmist võimaldanud.

Iseenesest mõista nõuaks kõne all oleva karrikaturisti nagu teise kahegi täielikumaks hindamiseks tarvisminev materjaal palju rohkem ruumi. Kuid seda mul käepärast ei ole. Ja sellepärast peab leppima, kui ma ka mõlemi teise autori poolt 6 joonistust toon. Võib olla, et käesoleva kõite toime-tus lisaks veel mõned portree-karrikatuurid, endises albumis ilmunud, kõne alla lubab võtta.

Mis Gorisse ja Krustenisse puutub, siis paistavad mõlemad puhastverd karrikaturistid olevat, kunstnikud, keda verelisan-dused teistele aladele ei kisu. Gori on oma kirjanduslistest katsetest loobunud ja Krustenist ei ole kuulda olnud, et ta neid kunagi oleks teinud. Niisugune asjaolu võiks juba ande poolt ettekirjutatud alal täielikkust garanteerida. Mõlemad autodidaktid: Gori ei ole kodumaalt välja saanudki, Krusten

imestamisvääriiselt kindla käega. Ning praegu võib näha, et temal kerge on stiili muuta, näituseks ekspressionistlisi elemente nii loogiliselt oma senise viisiga liita, et peaaegu uskuma hakkad ekspressionismi ja endise ismide sünteessi sisse Gori etteruttava aimu ja võimise kaudu. Ning ammuendistest ajast ripuvad mul seinal mõned Gori maastikud, tehtud käesoleva ja õige puuduliku materjaaliga, kus isegi materjaali puudulikkus kunstiliselt ära on kasutatud laitmata pildi, materjaali kohase kunstitöö suhtes.

Gori produktioon on hiiglasuur. Liig suur. Uputav. Et sellest toodangust tema isikut tunda õppida, see nõuab tööd. Ja — tema joonistuslisi võimisi, seda küll, tema kompositoorilist külge niisama, tema tehnikat ja kõike tema manuaalset niisama nagu ka vaatlevat andi. Kuid ilmavaadet?

Gorist ei tea sa õigusepärast mitte kunagi, kas tema ilmavaade end produktiooniga katab. Seal on niipalju üksikute vastu käi-

vat, et sa oletada võiksid kas ilmavaate aeglast kujunemisprotsessi; kas ilmavaate vajaduse ignoreerimist ilmatu üleoleva ilma-vaate pärast või aga üsna naiivi lõbu joonistamisest enesest ja nende paberite pärast,

milles tema peajõud kord seista tahab, kas poliitilises kriitikas, inimsoo humoristlikes või satiirilises vaatlemises, groteskis, vabas luulelennus või teistes ala-varieteedes. Tema tehniline võime ja tema vaimline, ei

Pilt nr. 8

G. Gori joonistus

„Kas oled kua, Piider, kirikun käinud, meie uut õpetaja härrat kuulaman?
„Misperast mul siis sulatse om, kui ma esi pääs kirikun käima?!“

mis seda lõbusat joonistamist mõnusalt ja suurel määral võimaldaksid.

Iialgi ei tea sina, kas joonistuse taga seisab Gori ise, või aga suffleerib juhus, ümbruskond ja tema enese poolt mitte kontroleeritud olukord ideed ja käsitamist. Ning sellepärast on praegu ka alles vara otsustada, kas on tema oma aja ja olude laps ilma suurema mõjuta oma aja peale, või aga on ta isik, kes oma aja peale mõjudes seda aega ja tulevast loob.

Niisama raske on tema peajasjalikult poliitilise karrikatuuri pärast selgusele jõuda,

mitte vaimline, vaid intuiitivne sisseimmitsemine joonistatavasse mateeriasse võimaldaks kõike. A propos — kui Baudelaire Damiere'i juures imestust avaldas, et viimane mudelit ei tarvita, siis võib eestlane oma karrikaturistide kohta sedasama ütelda: ka nemad joonistavad peast.

Vaatleme nüüd mõnda tema toodangust ja võtame esimeseks tema „Eesti taat ja tema ajaloolised laulupeod“ (plt. 7). Sel poliitilisel joonistusel on kõik joonistuslikud, kompositsioonilised ja sisulised vourused olemas. Mõttekäik viiakse ümmarguselt läbi,

ning mõtte taga seisab kena tõekene, mis ka midagi muud olla ei taha, lööknummer ei ole, aga oma inimlik-erapooletu vaatlemisviisi poolest rahuldab.

Abjaka (?) iseloomu karakteriseeriva teksti juures (plt. 8) näeme illustratsioonina midagi segaverelist. Murrak on niisugune, et teda õigusepärast kuhugi kodumaa nurka ei saa asetada. On mulgi elementi, on aga ka teist. Sedasama näeme joonistuses: mees võib mulk olla, naine on aga hoopis kuskilt mujalt. Kas tahab kunstnik Mogri-Märti ka

noakangelase otsaesisele langeva tüübilise frisuuriga, kaelarätt muidugi punane, teine kasimata degenerant kollaste hammastega, iga väikse nurjatuse peale valmis — puudub ainult veel „kriminaalse kõrvalehe karakteristikum“ — on igaühele selged ja mõistetavad.

Samasse sotsiaalsesse atmosfääri kuulub „Tõusik teatris“ (plt. 10.) Siin tuleb ainult tähele panna seda animaalist hingeauru, mille järele need mõlemad lehkavad. Transpiratsioon ja mingi kõrvalõhnlane parfüüm. Iga joon kultuurist kaugel. Mõlemad aseta-

Pilt nr. 9

G. Gori joonistus

Sümptoom.

„Ma ütlen sulle, see äraaneetud vana aeg tuleb jälle tagasi — eila pakuti mulle tööd!“

mujalt leida, kui Mulgimaalt? Kas peaks see pildi mõte olema? Iseenesest mõista on sarnaseid tüüpe igalpool, kuid Mulgimaa on ikkagi nende kodumaa ja asjata oleks lah-tiseid uksi sisse murda tõendusega, et sarna-seid mehi ka Haapsalu kandis võiks olla. Muidu on aga joonistus sellepoolest huvitav, et ta tõendab, kuidas Gori oma stiili võib muuta, nii et signatuurita raske oleks temas autori näha.

„Sümptoom“ (pilt. 9.) on terav sotsiaal-poliitiline satiir, milles joonistus ja tekst prägnantsi suhtes ühte sulavad. Need sadama-tüübid, üks neist blond kodumaa apash

tud miljõesse, kus nad mõjuvad nagu kap-sasupp *crème d'orange'i* sees. Kuna nad seal, kus nende õige koht, Supi-Karla puh-veti taga, loomulikumalt mõjuksid.

Väga heaks joonistuseks tuleb pidada „Troost“ (pilt. 11.) Need kaks lihtsat inimest seal oma lapse puusärgi taga on nii aland-likud omas mures, imevad sisse iga sõna-kest, mis troosti pakub, ilma arvustamata, ilma võrdlemata, kehastatud allumisena kõi-gele mõistmatule, sellele mõistmatule, mida vaimlik antipood—elumurede suhtes antipood—nii täieliku ametliku osavõtmatusega kuidagi-iviisi mõistetavaks mõtleb teha.

Lõpuks veel väike poliitiline piste „Meie eriteadlased“ (plt. 12), mis oma aine poolest Gorit karakteriseerib, sest et pildi tekst minigisuguse generaliseerimise poole sihib alles läbivaidlemata ja õiglaselt kontroleerimata teema suhtes. Joonistus ise on hea tähele-

paistab ta poliitiliselt enam-vähem indifferent olevat; ta kaldub rohkem sotsiaalsele pinna, seejuures enam humorist olles kui satiirik. Ja kuigi ta satiirile andub, siiski on sealjuures ikka läbi paistev humoor. Ta ei saa kibe ega terav olla, talle meeldib

Pilt nr. 10

G. Gori joonistus

Tõusik teatris.

„A' mesasjast sa s' arvad, et see ooper oo?“
 „Nõh, pileti hinnad oo ju kallimad!“

paneku vili, tüüp karakteristline oma vaimlise ja kehalise loiduse ja väsimuse poolest.

O. Krusten on Gorile oma kooli poolest sarnane, kui seda kooliks tohib nimetada, et mõlemad „Simplicissimuse“-grupi poolt palju ergutust on saanud stiili loomise suhtes. Kuid üks on selge, et Krusteni tugevus tema ruumitarvitamise kompositsioonis seisab. Ta töötab sagedasti või enamasti plakaatmõju mõttes ja teeb seda väga õnnelikult. Muidu

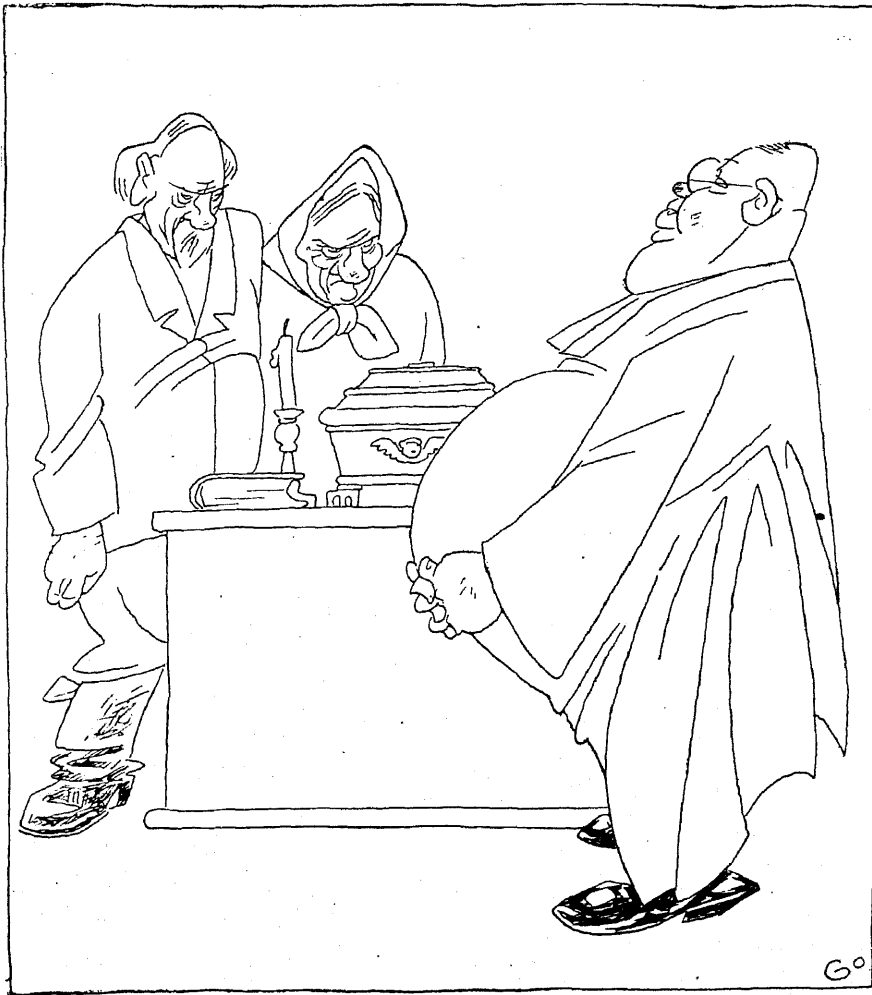
rohkem kentsakus. Sellega ühenduses on ka sagedane tekstide ebamäärasus, mida vast aga ka teksti täpsuse tarviduse vähese hindamise arvele võib kirjutada. Siiski võime ka õige kujukaid tekste leida, nagu näituseks joonistuse all „Pidud vaeste heaks“ (plt. 13). Juba selle pildi juures näeme, et tema groteskimalt karrikeerib kui Gori liialdades, aga ilmatu loogiliselt ja koomiliselt liialdades. Tema viisiks on ainult kõige

hädatarvilikumat joones anda, ilmaaegsustest võimalikult kõrvale hoida. Seda muidu nii õiget printsiipi teostades juhtub temale aga sagedasti, et keha orgaanilised osad üksteisega võisteldes enam ülemineku piirisid ei pea, ning mulle enesele on mõne

võimatult mõjuv vahisoldat annab kogumules välja midagi naljakat jändriku-taolist, seega aga midagi tüübiliselt ugro-fennilist pika ülemis- ja lühikese alumiskehaga. Seejuures veel isiklikult mannetut ja ehmunult taipamisrasket selle ärilise hoogsuse ja rabe-

Pilt nr. 11

G. Gori joonistus

Troost.

„Me kõik peame nurisemata oma koormat kandma!“

tema pildi juures juhtunud, et ma mitte kergelt aru ei ole saanud, kus lõug, lõuaalune lott ja alumine huul jagunevad. Ka tema rekursid on sagedasti nii julged, et nad silmapilkset arusaamist ei võimalda. Aga kõige sellega püüab ta sihi poole (ja ongi enamasti temani jõudnud), mis karakteristika ja koomilise efekti haruldaselt komprimeeritud summani peab viima.

Vaadatagu tema „Piiril“ (plt. 14.)! See proportsioonides võimatu, aga sugugi mitte

duse vastu, mis pakkidega ja pampudega kallale veereb.

Järgmine joonistus (plt. 15) võtab seisukohta sotsiaal-poliitilisel alal. Kompositsiooni poolest, ruumiliselt õige hea, ei anna ta aga mitte oma mõtte poolest spontaanselt arusaadavat. Siin on mitu küsimust segi, liitumata, tekst seob rahvahääletust (usuõpetuse asjus) lihahindadega ja vaeste inimeste näljaga, ning lugeja ei leia mitte, mille pihta teravus sihhib. Eksempl selle kohta, kuidas

Krusten, nagu ülal konstateeritud, teksti ja mõtte suhtes ebamäärane võib olla.

Kena pilt on aga jällegi ühtesulava joonistuse ja sõnakarrikatuuri poolest „Järjekindel vangide kadumine“ (plt. 16). Lustilik vangivaht, igast murest lõpulikult vaba, tuleb veel äärmiselt lollaka, aga barokk-loogilise mõtte peale, võtmeid panti panna!

Kuid järgmine joonistus (plt. 17) pakub allkirja suhtes jällegi ülesandeid lugejale. Pilt iseenesest paari suhtes on selge, on täis koomikat, maastikuliselt täis õhku ja avarust. Aga tekst! Pildi mõtte järele peaks rahvaarvu kasvamise eelduseks metsa olema, teksti järele on metsa + rahva kahanemise hüpotees häbi aluseks võetud. Ülesanne peaks teistviisi olema: Metsa kahanemine + häbi = rahva arvu kahanemine. Ja siis võiks formulatsioon vast nii kõlada: „Ta häbeneb — nii peab ühes metsadega ka rahva arv kahanema!“ Pealegi on raske aru saada ja enesele ette kujutada, et üks mõlemaist Krusteni poolt formuleeritud lauset võiks ütelda.

Mis karrikatuur-portreesse puutub, siis ei tea mitte, kellele siin palm peab andma, Krustenile või Gorile. Ma tahaksin teda peaaegu Krustenile anda, sest et ma tema poolt ebaõnnestanud karrikatuurportreesid vähem olen näinud kui Gori juures. N. Triik (plt. 18) on nii iseenesest mõistetava lihtsusega tehtud, nii „ulkig“ (vaadake, siin puudub täielikult Eesti sõna, mis seda aimet lähedaltki edasi annaks!), et sa paremat ka kõige paremate juures ei leia. Gulbranson on kaasaegsete portreesid hiilgavalt samas laadis teinud. On aga ka liialduses mõnikord nii kaugele läinud, et karrikeeritavat vaevalt ära võib tunda, nagu Ludvig Thoma karrikatuur-portree juures tähele panti. Ta on energilist lõuga nii suurendanud, sinna niipalju rahulikku jõudu pannud, mis küll Thoma peaiseäralduseks, kuid see psüühilise ilme väljendus lõua suurendamise kaudu on anatoomilise sarnaduse pea täiesti ära lasknud kaduda. Suuremal määral näeme seda

veel Gori juures, kes näituseks Einbundi karrikatuurportree juures (plt. 19), täielikult motiveerimata ka tema sisemise iseloomu suhtes, nina nõelteravaks on teinud, õigustatud ja nõutud liialdamisprintsiiibist välja minnes, kuid seekord ilma mingi põhjendusega. Seevastu on Krusten oma muude heade karrikatuuride seas Olaki oma (plt. 20) hulljulgelt nagu veksiirpeegel ära moonutanud, aga siiski rabavalt igäühele selgeks teinud, et see keegi teine kuidagiviisi ei saagi olla kui Olak. K. A. Hindrey ei ole portree-karrikatuuri niisugusena mitte kultiveerinud ja ei aseta end ses suhtes ka mitte mõlema teise kõrvale. Et aga ka tema viisi selles (spetsialiteedis) näidata, toon ma tema G. E. Luiga karrikatuuri (plt. 21).

☞Kuid portree-karrikatuur, olgu ta iseenesest nii hea kui ta ka on, jääb ikkagi esimeseks astmeks, kui ta stereotüübina püsib. Ta on kavand suurematele ülesannetele. Sedasama nägu naerma, nutma, naeratama, vihastama panna, see oleks juba järgmine aste. Ja siit lähevad edasi veel mitu astet, kuni iga hingeliigtuse varjundit, kõige peenemaid vibratsioone näomuskulatuuris kujutata võidakse, ja see nõuab meistrit nagu Buschi, Oberländeri, Heinet. Või vaadatagu Karl Arnoldi, Blix'i, Gulbransoni.

Aga väike, meist suurem Norra, ei jõudnud oma Gulbransoni nii kaugele koolitada ja nii toita, nagu tal edenemiseks ja meistriks saamiseks tarvis läks. Kuuekümmemiljoniline rahvas võttis selle mehe omale.

Ja Eesti? *Lasciate ogni speranza.* Aga karrikaturistid töötagu edasi — võib olla, et pärastised nooremad praeguste õlgadel kunagi kord nii kaugele jõuavad, et nad hinge ja teadmiste poolest rikastena, iseloomu poolest tugevatena mõõdu välja annavad, millega Baudelaire Daumier'd mõõtis.

Seni aga? Senise kohta ütles mees, kes Rootsi pilkelehte „Strix'i“ kuus aastat on toimetanud, „Sädemeid“ vaadeldes, et neil Rootsis nii häid joonistajaid ei ole. Ja see on ka juba midagi.

N. B. K. A. H. piltidest on nr. 1, 2, 4 tema enese poolt välja valitud, nr. 3, 5 ja 6 O. Krusteni poolt Gori toodangust on siin ilmunud pildid artikli autor sellest materjaalist valinud, mis Gori käesoleva kirjutuse jaoks määras, välja arvatud Einbundi karrikatuur, mille artikli autor ise tarvilikuks pidas. Krusten on oma pildid ise valinud, välja arvatud Olaki pilt.

Aleksander Rebasov

Ajakirjandus ja ajakirjanik Nõukogude Venemaal

Tõsiasiad kõnelevad:

Ajalehe „Экономический путь“ Simbirski kirjasaatja D. on poolsurnuks peksetud, sellepärast et tema julges ajalehes paljastada Jekaterinini vabriku administratsiooni tegevust. Vjasma linnas (Smolenski kubermangus) ilmuva töölislehe kirjasaatja J. läks vabaturmu ja ajalehe „Trud“ kirjasaatja Bakus pöördus kubermangu täidesaatva komitee poole ja palus ennast enesekaitseks revolvriga varustada. Palve lükati muidugi tagasi.

Allpool peatume pikemalt nende näituste juures. Nagu neist kohe selgub, on ajakirjaniku elukitse Venemaal kardetav ja nõuab eneseohverdamist ning mehisust.

Teadagi, on kõik Vene ajakirjandus „kroonu“ ajakirjandus. Ta saab kroonu poolt toetust ja on temast rippuv.

Kuid selle peale vaatamata ei saa ometi Vene ajakirjanikke, peale üksikute, kroonu sulemeesteks nimetada. Need on inimesed, kes täidavad rasket ja tänamatut ülesannet.

* * *

Nagu teada, läks Venemaa 1922. a. algul uue majandussüsteemi (nep) peale üle.

Ajakirjanduses tähendas nep seda, et nriid mitte enam riik teatud hulka lehti ei tellinud ja neid omal kulul laiali ei saatnud. Nüüd tuli ajakirjandusel enesel ennast vee peal hoida — numbrimüügist ja kuulutustest.

Selle „uue majanduspoliitika“ järelused ilmutasid endid ruttu.

1. jaanuaril 1922. a. oli kogu Venemaal 803 ajalehte. 1. märtsiks samal aastal langes see arv 389 peale, augustis 299 peale.

Aasta lõpul hakkab ajalehtede arv jälle kasvama:

1923. a. algul on lehtede arv juba 442 tõusnud. Näha on, et on osatud uute majandusoludega kohaneda.

Selles kohanemise protsessis hääbus peaausjalikult provintsi ajakirjandus, kel ennegi puudus lugeja. Suurlinnade ajakirjandus aga tugevnes. Nepil olid kosutavad tagajärjed just Vene ajakirjanduse sisuliku väärtuse tõstmise peale. Nüüd oli juba vaja ennast lugeja maitse ja nõuete kohaselt seada. Oli vaja leht huvitavamaks teha, et teda tõepoolest ostetaks. Selle järeldusel muutus aga ajakirjandus vähem kitsasparteilikuks, kroonu lõhn jäi nõrgemaks. Ajaleht sai enam-vähem rippuvaks turu nõuetest.

Vene ajakirjanduse üldine läbikäik 1922. a. jaanuaris 2.661.184 eksemplaari. 1. augustiks langes see arv 993 tuhande peale. Kuid käesoleva aasta jaanuaris tõusis ta jällegi 1.502.220 eks. Peateguriks selle juures, et enamline ajakirjandus Venemaal uutest oludest siiski turu leidis — on muidugi selle ajakirjanduse eesõigustatud seisukord. Kuna seal on ainult kroonu ajakirjandus, peab lugeja tahes ehk tahtmata seda lugema.

Kuid siiski on ka olemas asjaolusid, mis Vene kroonu-ajakirjanduse eesõigustatud seisukorda kõvasti on halvanud. Suur osa elanikkudest ei tunne mingisugust vajadust niisuguse ajakirjanduse järele. Kuna Vene elaniku ostujõud koguni madal on, siis ei tunne ta küll vähematki veetlust selleks, et paar kuldrubla kuus välja anda — igava ja halli ning viltsa paberi peal trükitud kroonu-lehe peale.

Nepi peale üle minnes katsus Vene ajakirjandus ennast niihästi tehniliselt kui ka poliitiliselt täiendada.

Tehnilise enesetäiendamise juures tuli aga kokku põrgata nende pahedega, mille all kogu maa majanduslik elu kannatab. Paber ja trükikojad on sellekohaste trustide käes, kes väliskaubanduse komisariaadi kaudu neid Venemaale impoteerivad. Need

trustid eksploateerivad täielikult lehe väljaandjaid, võttes suuri vahekasusid.

Palju Venemaal ajalehe ladu ja trükk maksuma läheb, seda valgustab vast näitus, mis toodud Moskva ajakirjanikkude häälekandjas „Shurnalist“ nr. 2 hra B. poolt: trükiladud saavad 25% ennesõja-aegsest tasust; trustid on aga ladumise hindu 1000% ja trükkimise hindu 500% tõstnud.

Eneseski mõista, et niisuguste trustihindade juures väljaandjad lugejale odavat lehte ei saa anda. Mis puutub aga enamlike lehe sisusse, siis puudub seal ajalehe tarvilik jul-

gus ja mõtete avaldamise vabadus, s. o. puudub see, mida lugeja vaim nõuab ja millest oleneb lehe minek. Vene ajakirjandus saab sellest väga hästi aru. Kaheksandal nõukogude kongressil tõstsid kommunistlikud sulemehed vabaarvustuse küsimuse üles. Küsimus otsustati jaatavalt. Otsus võeti järgmisel kujul vastu: „Kongress tunnistab, et ajakirjandusel on avalik ja seltsimehelik arvustamise õigus. Need aga, keda arvustatakse, peavad selle peale avalikult reageerima“. 11. kongress kinnitas ja täiendas seda otsust.

1922. a. kestes ongi märgata, et enamline ajakirjandus radikaalsemaks muutub. Ilmub süsteemi ja isikute arvustus.

Ka lehe sisukorraldus nihkub paremuse poole. Juba hakkab tulema kirjanduspalasid. Leht läheb üldse loomulikumaks, muutub enam ajaleheks. Arnevad päevauudiste- ja spordi-osakonnad jne.

Ja ainult agitatsioon-sisuliste juhtkirjade poolest eraldub veel enamline ajaleht raja taga ilmuvatest „burshuide“ ajalehtedest.

Viimased küljed on samuti kuulutuste all, nagu enne enamlasi, ja kuulutused on sama ärilikud. Samuti, nagu kodanlisteski lehtedes, kõnelevad need kuulutused ärist, kohvimajadest, kabinetidest, viinast jne.

Ka väliselt lähevad nõukogude lehed viisakamaks; kirjad selgemaks, murdmine korralikumaks, ilmuvad suured üle mitme veeru pealkirjad jne.

1923. a. tekib Vene ajakirjanikkude keskel tugev vool, mis sihitud „hulkade lehe“ loomise poole, s. o. hakati otsima niisugust lehe tüüpi, mis praeguse olu-

korra juures siiski suudaks sidet luua laialiste rahvahulkadega. Teatud katseks sel alal on küll „Рабочая Газета“, mis käesoleval aastal Moskvast ilmuma hakkas. Tema põhimõte näib olevat lugejaskonnaga kõige lähemat sidet luua. Seda tahetakse kätte saada seega, et lugejad võtaks peale lehe lugemise veel tema loomisest osa, oleks kirjasaatjad külast ja tehases ja käsitaks ka üldisema iseloomuga küsimusi lihtsal kujul (elukallidus, korterikitsikus jne.).

On tundemärke olemas, et katse lugejas vastukaja on leidnud ja kui tal täielikult edu peaks olema, tähendaks see uut huvitavat lehekülge Vene ajakirjanduse loos.

Seniajani on aga lugeja kaasatõmbamine ajalehe kaastöösse palju kurbi juhtumisi tekitanud, umbes samasuguseid, mis näitustena toodud käesoleva kirjutuse algul.

Ja kui Moskva lehtede väljapaistvamad kaastöölised 1923. a. sagedasti selle üle häält tõstavad, ajakirjandusel ei ole Venemaal seda iseseisvust, mis nõukogude kaheksas ja üheteistkümnnes kongress temale kindlustanud, siis ei või juttugi olla provintsi-ajakirjani-

niku hääletõstmisest. Provintsi-ajakirjaniku seisukord (kommunistliku ikka!) on ka 1923. a. pärast Kristuse sündimist veel ikkagi niisugune, et ajakirjanikkude enesetapmised ja nende tagakiusamised kohalikkude kommunistlike võimumeeste poolt veel üsna harilikud nähtused on.

Mõned näitused.

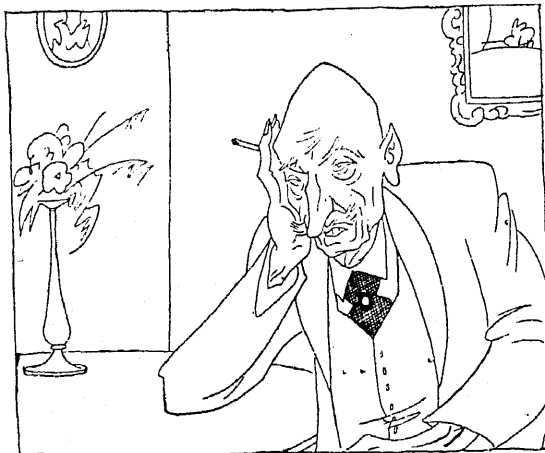
Ajalehe „Бакинский рабочий“ naiskaastöölina teatas S. kreisist, et miilitsaülem on võltsinud allkirju rahaorderitel.

Kaastöölina vangistati ja mõne päeva pärast esitati temale süüdistus — naiskaastöölina olla avalik naisterahvas! Kubermangu täidesaatva komitee vahelastumise tagajärjel vabastati ta siiski.

Ajalehe „Красный Курган“ (Siberis) toimetaja G. teatab Kurganist, et poliitiline tseensuur laskis juba murtud lehest välja võtta märkuse näljahädalistele abiandmise kohta „Tööliste rahvusvahelise abiandmise komitee“ poolt. Üldse keelas tseensuur kirjutamast, et Venemaal nälg on. See juhtus

Pilt nr. 12

G. Gori joonistus

Meie eriteadlased.

„Tööd ei olema minu eluaig tennu, riigikeel minu ka ei moistma, minu piap tõesti kuhugil' ametiasutuses' eriteadlaseks minema!“

Kurganis nimelt läinud aastal, ajal mil kogu Euroopa ja ka nõukogude Vene ajakirjandus Vene näljahädast väga laialt kirjutas.

Siin tuleb samasugune olukord ilmsiks, nagu tsaarialal oli: mis lubatud pealinnale, ei ole lubatud

oli Venemaal provintsi ajalehti 490, 1923. a. on see arv 190 peale langenud.

Peale majandusraskuste annab ennast teravalt tunda kaastööliste puudus.

Mis puutub ajakirjanikkude palgaoludesse, siis

Pilt nr. 13

O. Krusteni joonistus

Pidud vaeste heaks.

„Olge rõõmsad, minu vaesed!, Täna seedin ma teile.“

provintside. Pealinnas võib ajaleht teatud määral siiski vabameelsustada. Pealinnas on kohtuasjade rahvakommissar tsensuuri üldse kõrvale heitnud. Aga provintsis loeb ennast täisõiguslikuks tsensoriks iga kohapealne kommunistlik võimumees.

Provintsi ajaleht on koguni vastu seina pressitud. See annab ennast ka väga tugevalt tunda. 1922. a.

ei ärata ka need kadedust, kui mitte rohkem öelda. Nad saavad tasu tariifide järele, mis on väga keerulised. Üldiselt saavad Vene ajakirjanikud, nagu sellekohastest eriajakirjadest ja muudest allikatest selgub, umbes $\frac{1}{10}$ ennesõjaaegsest tasust.

Juhtus kätte Vene elukutseliste ajakirjanikkude kongressi ülesvõte. Seda vaadeldes puutub silma

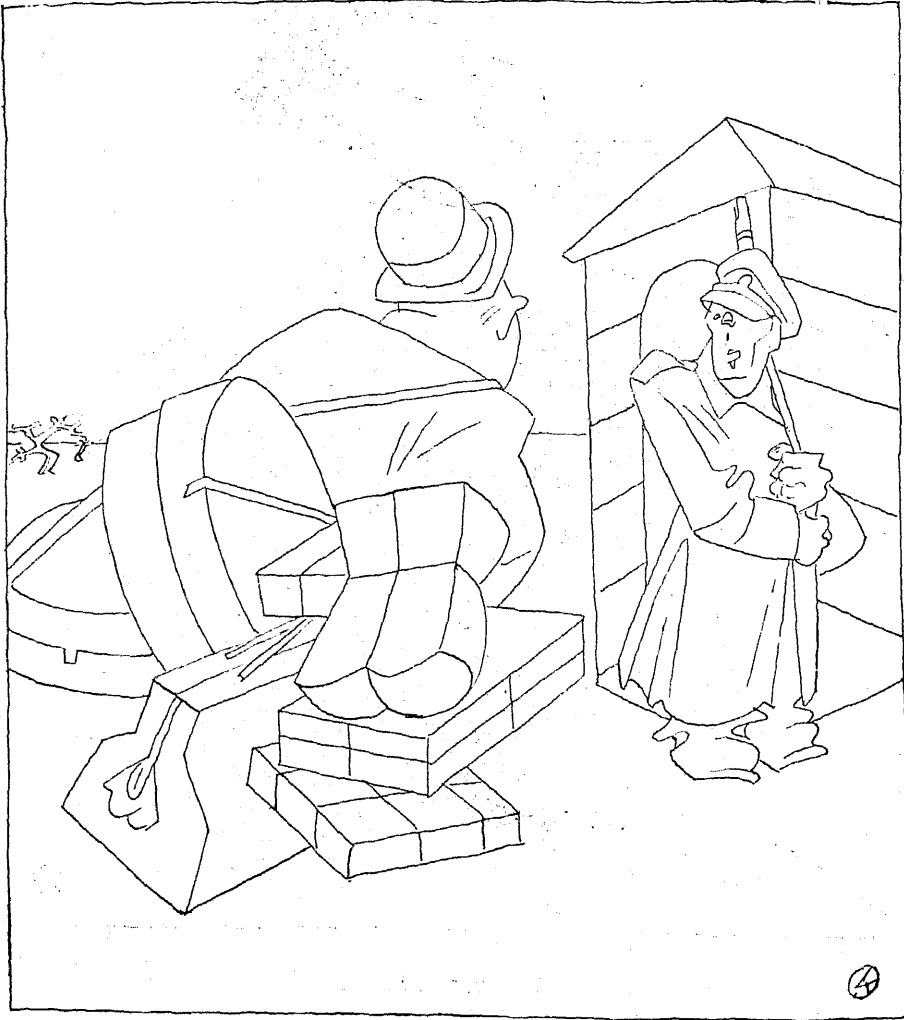
vaesus, põhjalikult kantud ülikonnad (suur protsent sõjast pärandatud soldatifrentshe). On ka palju tööliste tüüpe — kommunistliku kooli lennud ajakirjanduse põllul. Teatavasti on Moskvast ajakirjanduse instituut, kust välja tulevad punased ajakirjanikud. peajasjalikult endised töölised.

* * *

Määratute jõupingutuste järele sünnib Venemaal uus poliitiline ja sotsiaalne kord. Selle korra kuju ja sisu on igatahes alles väga välja kujunemata. Praegu on võimata öelda, missuguseks kujuneb Venemaa. Praegu ei ole Venemaal sõnavabadust. Kommunistid on suurele rahvale suukorvi pähe pannud. Ometi saab seal vahel ajakirjanik mahti rahva häält, tema valusid ja muresid kuuldavale tuua.

Pilt nr. 14

O. Krusteni joonistus

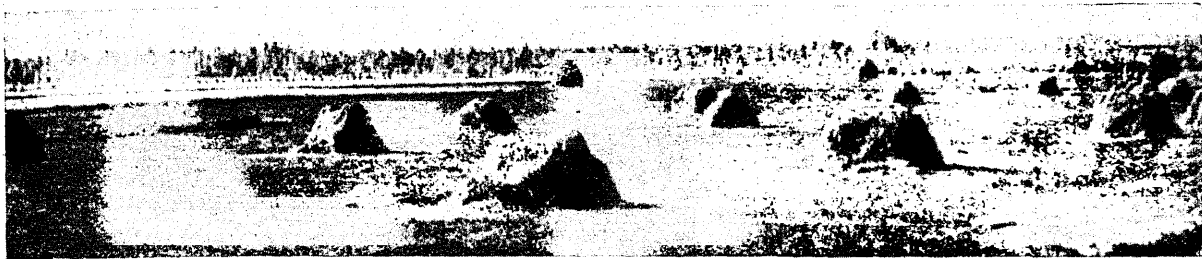

Piiril.

Petseri piiril töötavad kuni 100 kaubapunkti.

(Ajaleht.)

„Mis te siin ilmaeagu vahite — ma asutan siia omale kaubapunkti.“

Vähja talu pärnapuud

Juhan Jaik

Ei või ütelda, et taluks muud midagi vaja ei ole, kui teatud kogu hooneid. Elumaja, loomalaudad, küünid ja aidad ja küntud põllud — sellest nagu oleks vähe veel. Muidugi on ka talusid, mis asuvad lagedal laial põllul, hulk lagedaid hooneid, kuhu viib juure igav, porine tee. Kuid niisugused talud ei tee silmale rõõmu. Nendest õhkub vastu lagastust, mahajäetust ja hingetust. Seal puudub midagi, puudub meie talude hing — kodupuud, puuduvad need kõrged pilvede poole näitavad põlised hiiglased, ilma milleta on talu kui kirikuta linn, kui lause, mille lõpul puudub punkt.

Toomas Vähja talu ei olnud üks niisugustest. Juba eemal talust — karjamaal — kasvasid suured kuused kui kirikutornid, kui eelvahid. Ja teele, mis viisid Vähja talu, kummardusid igivanad kased ja peenikesed oksakesed langesid nende harudelt niitidena alla. Talu õues aga kasvasid selle talu uhkus — põlised pärnapuud. Aastasadasid olid nad vanad kui Vähja sugupõlvgi seal talus. Olid need istutatud juba ammu orjaajal esiisadest; siis juba sigenesid need siia, kui inimesel ei olnud sõpra maa peal — ümber aina vaenlased; siis juba kandsid nad siin lehti, kui iga tallutulija võis tuua vaid kurba ja kurja sõnumit; siis, kui igat tulijat pidi kartma, mille pärast kartlik inimene ei võinudki sallida puid oma eluaseime lähedal, sest nad võisid varjata võõra tulija, kes võis ilmuda

igast küljest ja tuua mõisa poolt kurja. Kuid Vähja talus ei hoolitud siis sellestki. Millest pidi olenema see erand, kes seda enam mäletas aastasadade takka. Kuid õigem vist oli see põhjus, mille seletamiseks pole sõnu, mida ei mõistnud nende pärnapuude istu-

Foto Riet

Toomas Vähja

taja isegi, vaid ta tegi oma maitse rahuldamiseks, istutas puud sellest looduslapse armastusest puude vastu, sellest isadest päritud tungist ilusa kodu järele, mis ei küsi ega hooli sest, et nende puude varjul tuleb õue tähelepanematuna kubjas rikkuma seda väikestki õnne, mida valmistas lühike äraolek käskija silma alt, mida valmistas noorte pärnalehtede sahin ja nendelt elumaja seinale langenud virvendav vari.

Agaga aastasadadid on seisnud Vähja talu. Ja need esiisadest istutatud puud on kasvanud suureks ja varjavad hooned vägeva roheline müüri sisse. Neid on kõiksuguseid seal ja nagu oleksid nad tunnistuseks looja armastusest selle talu vastu, et ei ole ta keelanud selle talu ehtimiseks midagi, mis tal anda on. Vanad pajud on vajunud üle oja looka ja mädanenud seest õõnsaks,

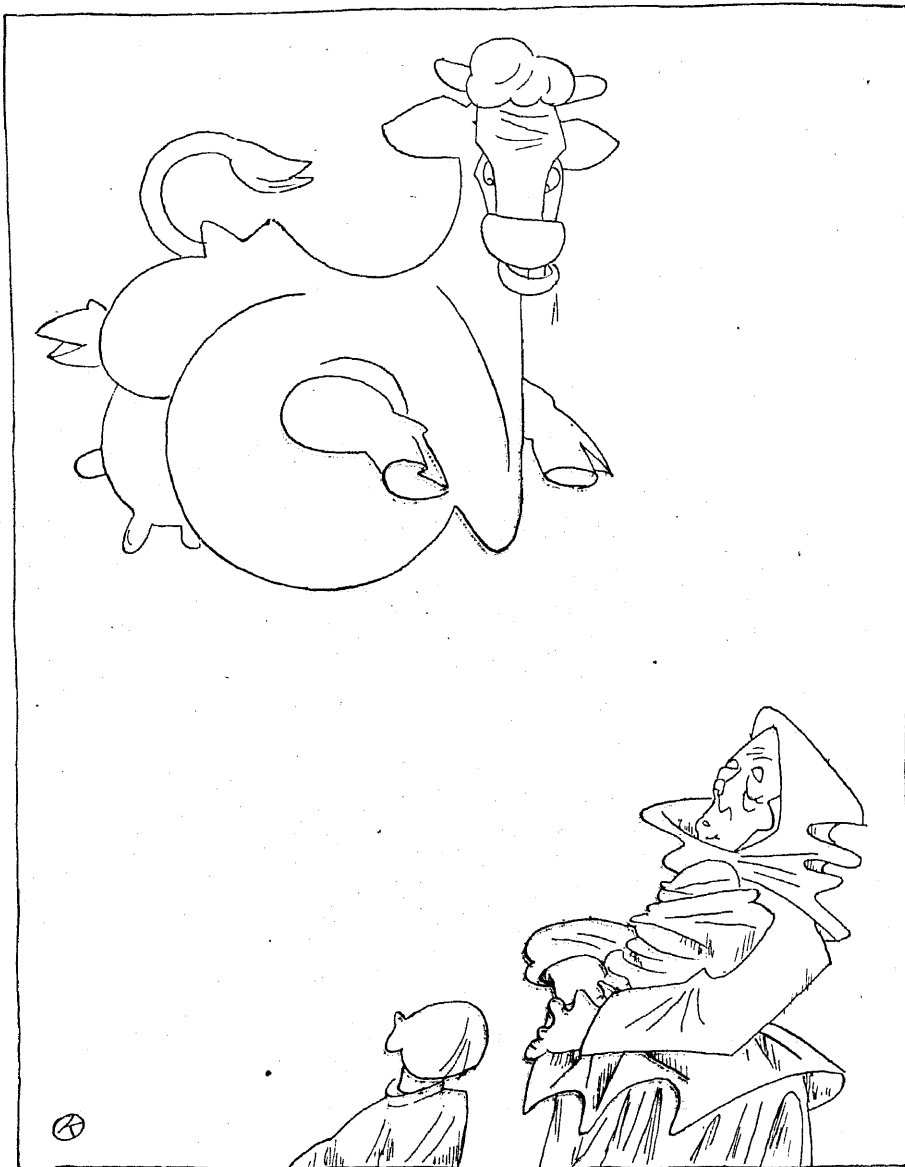
koort sügavsoonelist ja paksu katab kare tuhandevärviline sammal, kuna aga igal kevadel juurekasvavad pikad kasvuniidid on ohtlalt lihavates hõbelehtedes ja naeravad päikele vastu. Samuti on kased juba ammu saavutanud kasvades kõige suurema võimaliku kõrguse ja nende ladvad kasvavad küll igal

kevadell laiemaks, aga püstjoones ülespoole ei suuda nad enam tõsta oma pead. Tundub rõhuvat, väsinud vanadust neis, nende kõrged ladvad on kui vanakese pea pehmete

nooruspainduvuse juba ammu ja tuules kõlguvad nad kangekaelselt, vastu tahtmist. Nendegi tüved on õõnsad, kuid kogu seisakus on midagi kangelaslikku, midagi roh-

Pilt nr. 15

O. Krusteni joonistus

Kõrged või- ja lihahinnad ning rahvahäletus.

„Vaadake, lapsed, nüüd on see kõrgemal kui Jumal, kes jälle maa peale on tulnud.“

juustega ja hallide silmadega ja tuules laulavad nad hellast vanaduslaulu, mis mõistmatu inimestele, aga mida kõrvadest südamesse lastes tunned seal õudset värinat. Pärnapuud aga on tardunud vanadusest, nende oksad on kanged ja kaotanud oma

kem ütleb nende aukartust äratav vana kortsunud pale. Nad on suursugusemad märksa teistest. Nende hing pole kokku varisenud suure aastatekoorma all, mis lasub turjal. Nagu midagi aegade jooksul kogutud töökspidamisest, kivinenud elutõtt on nende harva-

des karedates latvades ja nad ei edvista su-
viti enam laiade lihavate õitega — need on
neil nüüd tagasihoidlikud väikesed, kuid heal-
meelel sumisevad seal mesilinnud ja ei lenda
ialgi tühjalts ära.

Pilt nr. 16

nende puude kõrgeim tipp armsamaks pai-
gaks ja nad peatuvad seal alati, sest siit on
laiem ja vabam vaade üle ilma, niikaugele
kui võib näha linnugi silm. Talviti vaatavad
seal laiu lumivälju targad varesed ja rongad

O. Krusteni joonistus

Järjekindel vangide kadumine.

„Et vangid kõik juba suvitama on sõitnud — siis lähen panen võtmed panti!“

Nende puude otsas armastavad peatuda
linnud. Tulevad metsiku lennuhooga sinna
sügiseti äralendavad kuldnokaparved,
must, lugematu tiivademer. Peatuvad seal
pääsukesed ja laulavad nende suvemaale ta-
sakesi lühikest lahkumislaulu. Muudki ränd-
linnud peatuvad seal, sest võib olla, armas-
tavad nemadki seda talu. Igale linnule on

ning kevadel on juba vara kohal uhke valge
toonokurg ja ehitab pesa.

Hooned nende puude vahel on puude elu-
ea kestel mitu korda vahetunud ja need
puud on näinud paljuid selle talu peremehi.
Nad mäletavad neid kaugest minevikust:
halle, valgesilmilisi, tusedaid, tummavõitu,
kurvameelseid inimesi, kelle walgjad juuk-

seid armastas päike. Puud mäletavad neid sügavakortsulisi palgeid ja neid rõõmuga halle päevi ja harva monotoonset kurba laulu. Mäletavad harva rõõmugi nendes taludes hallil päeval, kunas aga rõõmust üle lõikas teadmine, et nende elus rõõmu üldse olla ei või. Puudel heliseb veel kõrvus, kuis väsinud sõrmed tõmbasid üle harvakeelelise kandle ja kuis seegi mäng ei kehtnud ja vaibus pea. Mäletavad noorigi neis taludes, kelle nägudele juba noorelt vajutas mure ja vaev oma jäljed. Ei ole ununenud halliaja tööpäevad, mis nõudsid inimestelt lõpmata higi ja mille üle ei suutnud mõelda ega arvata midagi koormatud pea. Mäletavad sedagi, kui korra tummalt, kaheldes, ent siiski kindla käega, asetasid ühe esiisa käed need puud siia mulda.

Agas ajad on muutunud palju. Nüüd on Vähjal peremeheks Toomas Vähk, ka juba vana mees ja ei erine palju omist esiisadest. Pole neid muresid tal enam, mida kanti vanasti, kuid temagi pole rõõmus. Istub õuel ja vaatab kurvana oma puid, millede vastu kannab suurt armastust. Temagi mälestus ulatab kaugele aastate takka, ent siiski kõigest oma vanaisani. Ta mõtleb sellestasamast, millest ta pärnapuudki. Sest ta teab, et need on istutanud üks ta kauge esiisa ja kõik järeltulijad on kannud nende eest hoolt. Isad on pärandanud pojale need pärnapuud taluga ja need pärnapuud on olnud kõigile neile samapalju kallimad sellest maalapist, kui palju need puud on maast kõrgemad. Need puud on suguvõsa pikaajalised lapsed, nad on kauapüüv elav mälestus haudavari- senutest. Elada esiisadest istutatud puude all, vaadelda ja kaitseda neid, on olnud elumõtteks ja teist suuremat elusihiti ei ole tunnud iialgi inimesed siin talus.

Vist mitu korda päevas möödusid Toomas Vähja silmist ta elupäevad. Ta elulugu sarnanes varakevade päevale, mis algab kerge öökülmaga ja veel madala päike- sega, mis algab tasavägist võitlust kül- maga. Kuid keskpäevaks pääseb võidule päike ja ta särab muretult taeva all ja sulatab lund ja jääd, kuhu ta kiired eales ulatavad. Hävineb lumi ja jää maalt ja silmnähtav on päikese võit. Kuid õhtu eel peatuvad veenired, sest päike vajub kaugele ja nägematuna salali- kuna hiilib väljadele jällegi külm, tarretades lund ja pannes täiesti seisma päikese töö. Kuid päike vaatab taevaservalt loofenedes siiski rõõmsalt tagasi, sest tuleb temale ju hommegi päev, veel jõulkuillasem, veel avaram ja tagajärjekam kui tänane. Kuid Toomas Vähja elupäev on möödumas, kõik

mis ta elueal teinud, võtnud juba külm ta- gasi, talle ei tule enam homset päeva, ta ei tule iialgi enam tagasi jätkama oma tööd. Ta on kaotanud elus palju ja ei kunagi suuda ta enam midagi tagasi võita; ei keegi teinegi suuda tema asemel midagi heaks teha.

Pidi ju temagi elu minema õnnelikult, oli temagi elualgus värvirikas ja lootustest sä- rav. Kuid midagi ei suuda teha inimene omal jõul. Midagi ei suuda teha kõige tublingi in- mene oma õnnetuste ärahoidmiseks, kui ta vastu on tegutsemas suuremad jõud. Mi- dagi ei suuda aidata, kui vaenlane on näge- mata.

Toomas Vähk mäletas, kuis igal aastal lendas tema puude latva kulkulind. Neid oli isegi mitu korraga ja nad laulsid vahetpida- mata. Heameel oli Toomal neist. Ka Tooma naisel ja lastel oli neist heameel. Neist kuku- lindudest on Toomal sama ilus mälestus kui ta naisestki. Kuid milleks tuli korra kevadel sinna ainult üks kagu ja seegi peaaegu tumm. Teigi ainult korra kurvaks kukuks suu lahti ja jäi vahtima üksisilmi Tooma õue. Miks ei pidanud panema seda imeks Tooma pere, sest kunas enne oli olnud nii? Ja Too- ma perenaine — ta sai õieti aru käost, kui ta ütles:

— Ei see ole õige kagu, see on minu sur- makägu. Laulab üks kord, küllap siis surm viib mu sellel aastal manalasse. —

Ja surm viiski ta pea ära. Suri veel käo- kukkumise esimestel nädalatel ja Toomas kandis ta hauda. Mattis maha, sest teadis, et kõik peavad korra surema ja sellepärast ei lugenud ta seda kellegi süüks, vaid saa- tuse tahtmiseks. Kuid milleks tuli sama kagu ikka igal hommikul oma ühesõnalise lauluga? Mida tahtis ta veel? Kas ta ei näinud, et see, kelle surma ta laulis, juba hauda kanti. Aga kagu laulis igal hommikul uuesti surmakukut ja vahtis üksisilmi Tooma õue. Ja tõsi, varsti surigi Tooma noorem poeg. Suri siis, kui käokukkumise lõpuni võis olla veel vaid nädalapäevad. Selle oma armsama poja viis Toomas juba suurema kurbusega maha, sest ei jäänud tal palju enam järele ligiseid — üks poeg vaid veel!

Agas kas jäi kagu siis vaik või laulis teist laulu? Ei, ta oli ju vara hommikul pärast leinapäeva kõrgeima pärna ladvas ja täna varahommikune kuku pani värisema vana muredest murtud Tooma ta voodis. Ei oleks tal kahju olnud enesest, kui ta teadnud oleks, et surmalind laulab talle, kuid ta uskus — viimsele pojale lauldakse nüüd surmakut- set. Ja ta hüppas voodist, haaras seinalt

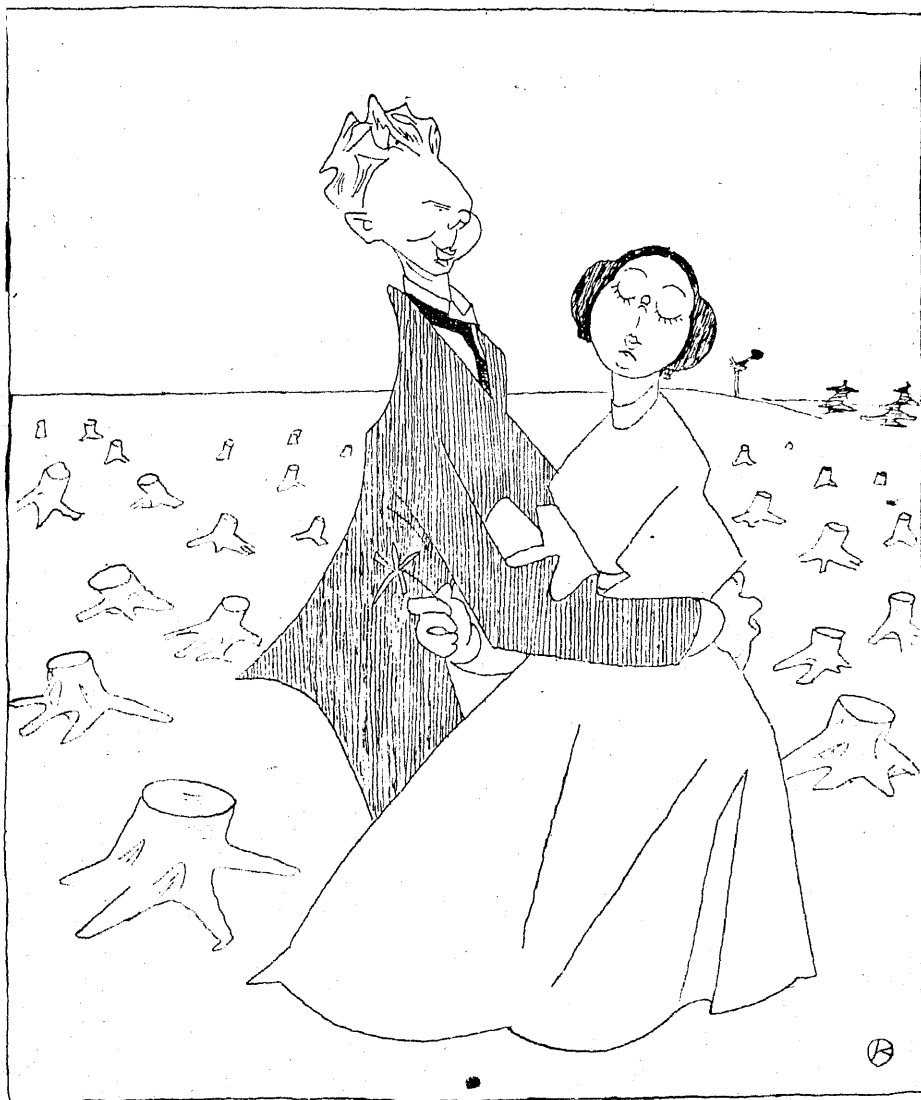
püssi ja sihtis läve ees liikumatuna pärnaladval seisvale käole südamesse.

Aga ei tabanud kukulindu Tooma esimene laeng. Varisesid vaid mõned oksad puuladvas, kuma kägu lendas kurjalt sajatusi

korra nägi mõisaherral öösiti hüilivat kodukäijana ukse taga ja keda ei suutnud tabada kellegi püss. Isegi Tooma püss ei tabanud teda, olgugi et Toomas laskis teda, olgugi et Toomas laskis teda siis, kui jänes istus pa-

Pilt nr. 17

O. Krusteni joonistus

Metsade hävinemisega väheneb ka rahva arv — ma häbenen.

sädistades kõrvalkasvava puu latva, asetus sinna endisesse seisakusse ja vahtis Toomale kartumatult silma. Erutusest ja kartusest värisevate kätega sihtis Toomas veel, kuid siis juba langes maha lind, seda nägi Toomas selgesti. Aga puu alla jõudes ei leidnud Toomas seal surnut lindu. Küll nägi aga Toomas lähedalt lööpavat metsa poole suurt jänest, samasugust just, missugust ta ennegi

runi ukse taga ja kuulatas magajaid herrasmajas.

Ja kägu ei tulnudki siis enam kunagi. Muidugi sai surma vaene laululinnuke. Ja kes teab, kas ta oligi Tooma perekonna hävinemises süüdi? Võib olla asjata laskis maha Toomas vaga linnukese? Kuid miks ilmus kägu Vähjale just pärast mõisaherra surma?

Need küsimused sünnitasid Toomale palju rasket peamurdmist. Sest ei võinud ta aru saada, millest suri ta poeg. Oli terve ju teine ja ei tundnud iial haigusi. Ja milleks tahtis kägu laulda Vähjal veel pärast teistkordset surmajuhtumist?

Aga siiski kestis see lugu ikka veel edasi. Too oli öökullil hõik, mis hakkas hirmutama öösiti Toomast ja ta poega. Öökullgi on surmalind. Aga ta ei tulnud kunagi Tooma õue. Ta vilistas ja huiikas eemal. Karjus kaskedes tee ääres, mida mööda viidi kalmistule Tooma naine ja noorem poeg. Juba ta lõikav häälpidi tähendama seda, et varsti viiakse seda teed surnu, mis veel valusamini mahajääja südamesse lõikub. Juba vist nägi tark öölind, — kui ta mitte ise kurivaim ei olnud, — kaugelt tulevat hirmust meest kurja nõuga, nii et lind pidi ahastusest karjuma võikalt. Juba vist ta silmad puurisid läbi tulevikku ja ta ehmatas, et see on täis vaid uusi õnnetusi, kurbi sündmusi, ja sellest oligi vist ta häälpid hoiatuseks neile, kes kuulevad.

Toomas ja ta poeg uskusid kurja linnu kisenduses halba ennustust. Teadsid, et õnnetused nüüd otsivad vaid nende perekonda. Nad pidid kaitsema end, sest ei kuskilt tule abi, kui ise end ei aita. Aga ei midagi suuda teha ega kavatseda inimene, kui ta vastu on õelad vaimud. On pime nende ees inimene ja ei tea, kust langeb varitsev hädaoht kaela. Aga ei või olla tegevusetu inimene, kui temalt ta õnn midagi nõuab. Ka Tooma poeg ei võinud rahulikult oodata, mis toovad päevad. Ärev ootamine, teadvusetus on — kõige rängemat kannatada. Tooma poeg pidi midagi tegema, mis viiks asja kas hea ehk halva lõpu poole, tahtis astuda mehena kurja

saatuse vastu. Selleks ta hiiliski öösel kaskede alla, et surmata pahaennustavat lindu.

Kas ei näinud ta kurja lindu või nägi ta teda ja veel palju muudki, ei seda tea Toomas. Kuid hommikul leidis ta poja verisena kase alt. Oli ta ise sihtinud enesele ehk juhtinud muud jõud laengu ta südamesse, kes võib seda nüüd teada. Ei seda või teada Toomas ega keegi muugi ja ei kelleltki maksa seda küsida.

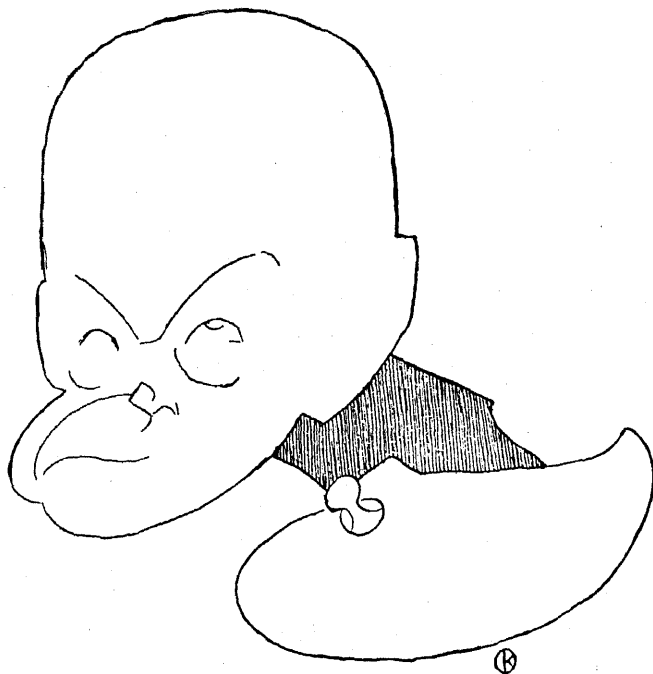
Milleks mälestadagi seda, mis igavesti kadunud, mis enam tagasi ei tule. Kuid Toomal on veel teine mure — pole kedagi, kes jääks pärast teda kaitsma ta kaski, valvama ta vahtraid. Võib tulla surm ka nendesse pärast Toomast. Ei ole pühad need enam võõrale, kes tuleb pärast siia. Sest on nad elanud teineteisele — need puud ja Vähja sugukond. Nad on kasvanud võidu, kuid Vähja sugukond sureb enne häbiga välja. Neile laulis surmakägu nende puude otsast. Kuid nendele puudele laulab surmalaulu vist pea juba saag, sest ei keegi teine peale Vähjade luba neid varjata

põldu ja heinamaad, ei keegi teine sall, et puu vilus mädaneb kiiremini hoone katus. Ehk surevad puud isegi ju pea? Juba ongi ammu kuivanud need kaks pärna, millede otsast laskis Toomas surmakägu. Hakkasid kuivama niisama ladvapoolt ja tardunutena, lehetutena jäid teiste vahele hirmuäratavatena seisma, kui kaks hiiglaluukere.

Jääksid aga teised puudki elama veel kauaks, kuigi Toomas ise pea peab suurema — see oli Tooma viimne mure. Teaks Toomas, et needki ta isaisade ja tema mälestus ei kao niipea maa pealt, tal oleks siis olnud palju kergem. Kuid ei suuda Toomas usaldada nüüd enam ilma ega midagi, mi-

Pilt nr. 18

O. Krusteni joonistus

N. Triik.

mesi ammugi mitte. Ei taha siit ta lahkuda, kui ta teab, et ta poeg siia ei jää asemele. Aga poega ei ole enam ja vana Toomas tahab siis igavesti ise siia jääda, et ei tohi kaduda nende sugu nende puude vahelt.

Aga aastad kadusid ja Toomas ei leidnud pääseteed. Ei teadnud, kuidas jääda elama ise nendesse puudesse, kuidas jääda igavesteks siia. Ei tulnud meele lohutavat kavatsust, sest inimene ei suuda surmast astuda üle.

Aga korra tuli temalegi surm järele. Ta leiti surnuna suure pärnapuu õõnest. Vist

läks ta hing puu õõnt pidi üles, sulas seal ühte puumahlaga, tõusis puusoontesse ja lehtedesse ja elab seal edasi. See oli vist vana Vähja Tooma ainuke ja viimane lootus.

Kuid Vähja uus peremees mõistis vanamehe armastust oma kodu vastu. Ei puutu ta neid puid, vaid healmeelel vaatleb neid imetledes ja hoiab, et miski ei riku neid. Ja nad kasvavad ja elavad veel vist väga kaua ja lehitsevad igal kevadel uuesti, säravad päikeses vastsed lehed nagu peeglised, kuid sügisel langeb Vähja talu õuele maha paks sahisev kord lehekulda.

Oskar Triik

KATKENUD

Oli kannel suur, Pilvedeni
löikas halli loodust.
Helidesse asetades julgust, lootust —
täitis inimhinge ohvritulega,
mis kui idakaare kõrge kuma
ilust oli kuum, ohvrimeelne
kangelane oli suur.

Astus julmal sammul hooplev aeg,
haaras kamaluga aatetähti,
raheteradena helisevat kannelt pilvus,
murdus kandi keel...
Karjatades katkes süttiv hääl,
vaibus inimese ohvrimeelsuski —
mure koormaks sai!
Saabus mure suur ja
pilvedeni löikas halli loodust...

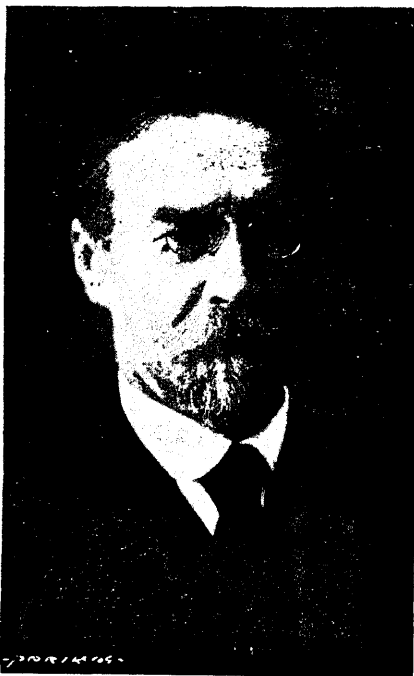
Tulekul tiivad . . .

Tiibuse Jaak

No mina ei tea, kust mulle see au tuleb, et — kui ajakirjanikud tahavad albumi välja anda, mina ikka ka kaasa pean kirjutama, ehk ma küll alati olen meele tuletanud, et ma eluilmast ajakirjanik pole olnud, niisugune, kes on üks päris patent ja patenteeritud ajakirjanik ja istub toimetuse toas enam ehk vähem tähtsa näoga, silmaklaasid ees ehk ka mitte, ja on ühtlasi Jupiter ja ka see teine. Sest seda ühte „Sakala“ numbrit, mis ma aastate, aastate eest — kui noor Sakala-Peet (pärast toimetas vana ise), kes juba läinud oli seda teed, mida me kõik peame minema, või valmistas end teele — kord toimetuse kohustetäitja (nüüd ka juba ammu surnud luuletaja) Karl Krimmi asemel, kes oli kas ka juba haige või Kodaverre külla sõitnud, otsast otsani ja päris ainuüksi „toimetanud“ olen — seda ometi ei maksa arvele võtta. Muidu nüüd jah küll ka — Henricus Stahliga öelda „Andre mögen andres treiben, ich hab wollen Estnisch schreiben,“ — olin ma — see oli ometi „vajutis“, kuidas õnnis Jannsen sõna „Presse“ Eesti keele tõlkis? — kuidagi kui maanteele pudenenu maasikas juba selle raske vankri ratta alla juhtunud, mis ajakirjanduse nime all maailmas veereb

ja — praeguses peenendatud Eesti keeles öelda — selle külge „kleepunud“ ja „kaastöölisena“ to „vajutisega“ kaasa veerenud, ilma et ratas selle aegamööda ärakuivanud lesta kuidagi enesest ära heita oleks saanud. Olen kiindunud „temasse kui takjas kinni“.

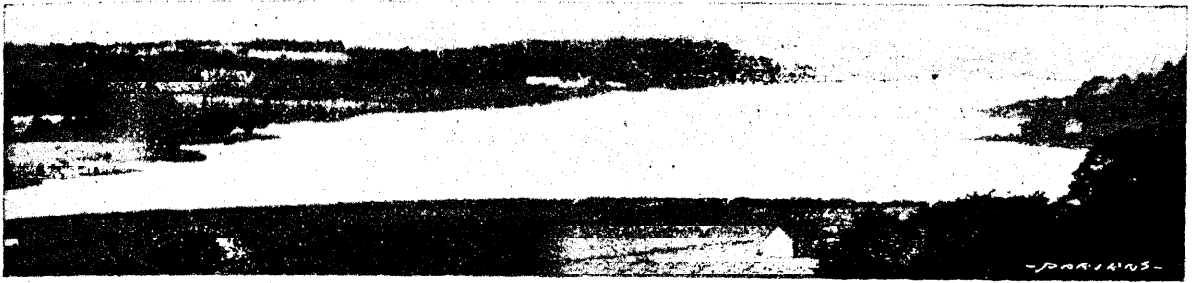
Foto Parikas

Aga nüüd, nüüd arvan temale selle rõõmsa väljawaate avada võivat, et — varsti ikka õhku lendan. Sest tunnen õlanukkides enam ja enam pakitsust ja valu, valu (jooksjat ja lupja), kui oleksid sealt tiivad läbi murdmas ja — ingliseks saada on ometi igal lootust, kes on olnud ristitoguduse truu karjalamboke, seela! Ja kui siis siin all mind ikka veel „ajakirjanikuks“ loetakse ja sealt „ülalt“ veel „kaastööd“ võimaldatakse — no ma ütlen küll, siis hoidke otsa eest! Siis on sellel arvatavasti oma „menu“, maik ja lõhn. Ja vascong.

Ja oletan seda sellepärast, et — käisin hiljuti Abja pulmas ja leidsin, et seal küll, ma ei tea kuidas mujal, olid välja surnud kõik hambamehed. No siis peab neid seal ülal leiduma ja kus teiste vaim särtsub, eks seal minu oma ka või võtta tuld.

Ikka seesama „alias“ Tiibuse Jaak.

H. Prants

Eesti ajakirjanduse algaegadelt

Eesti kultuur ja kirjandus on alles noor, samuti ka ajakirjandus. Aga siiski on ta varem, kui seda harilikult arvatakse. Kestva ajakirjanduse iga — 1857. aasta juunikuust alates, — pole küll pikem kui 66½ aastat, aga Eesti ajakirjanduse algjuured ulatavad tagasi üle saja aasta, ligikaudu poolteistsaja aastani. Otse ajakirjanduse alguse poolt seisab Eesti oma põhjapoolse naabri- ja vennasrahvaga Soomes (kellest ta üldiselt küll palju maha jäänud) kaunis ühel järjel. Esimene soomekeelne ajaleht (väike müidugi) „Suomenkieliset Tieto Sanomat“ ilmus aastal 1775 ja 1776 ja umbkaudu samal ajal anti välja ka meil (iseäralik küll, et otse maa südames, Põltsamaa alevis, kus sel ajal trükikoda oli) esimene eestikeelne tähtaegline trükiteos: „Lühikesed õpetused, kus keiksugused inimeste ja lojuste arstimised teada antakse — keik marahva heäks“. Öieti oli see ajakiri küll saksakeelne (trükikoja omaniku dr. Wilde toimetatud), aga ta sisu pani usin kirjanik A. W. Hupel (sellakordne Põltsamaa õpetaja) osalt Eesti

keele ümber ja avaldas mainitud lehekeseid tarbe järele aegjärgkudel.

Muidugi mõista oli see esimene eesti-

keelne ajakiri küll koguni kehva algatus ja vaevalt võib teda ajakirjanduse liiki arvata, aga selle iduleheks oli ta ikkagi. Ettetellimisi lehekestel muidugi ei võinud olla, arvatavasti ei müüdudki neid (Eesti lehe ostjad puudusid tol ajal täiesti, rahvas elas pärispõlves ja põhjatu vaesuses), vaid neid jagati rahvale hinnata kirikute juures ja mõisates. — Paljukesi lehti trükiti ja mitu numbrit neid üldse ilmus, selle kohta puuduvad teated.

Kuna soomekeelselgi lehel kuigi pikka iga ei olnud, siis on arusaadav, et Eestis esimene ajakirjandusline katse varsti rauges. Puudus ju kõnesoleval ajal ajakirjandus alles isegi hoopis suurematel ja võimukamatel, tähtsa ajaloolise minevikuga rahvastel.

Madjari keeles ilmus kõige esimene ajaleht aastal 1781, Tšehhi keeles 1785, Serbia keeles 1791 (leht ise ilmus Wiinis). Needki olid algul väikesed ja ilmusid harva, kuid mainitud keeltes jäi sest saadik ajakirjandus püsi-

Pilt nr. 19

G. Gori joonistus

Karl Einbund,

pidas mõni aasta „Postimehe“ talus korda; on rüüdnud seda tegevust kogu vabariigi peale laiendanud.

vaks. Bulgaarlased said oma esimese ajalehe alles a. 1834. Eesti lõuna-naabritel, lätlastel, tuli esimene ajaleht alles a. 1822, mil eestlastel juba kolmas käis.

Sest 19. aastasaja algul, mil Soomegi ilma ajaleheta oli, usaldati Eestis katset teha ajalehe väljaandmisega, mis juba seda nime täie õigusega võis kanda: see ilmus nädalas korra ja tõi kirjutusi samas laadis kui samal ajal kõik meie maa ajalehed lühikesi sõnumekesi ja lookesi, nagu need nüüd ilmuvad „päevauudiste“ ja „seda ja teise“ osades.

See esimene Eesti ajaleht tõi isegi poliitikateateid, eriliselt aga Napoleoni sõjakäikudest. Masingi ajalehel puudus teatavasti poliitika-osa üsna.

Sellest omakohast tähtsast Eesti keele kirjatootest on seni üldiselt õige vähe teateid olemas. Ainult siin ja seal on nagu mööda minnes tähendatud, et leht ilmus aastal 1806 Kamapää õpetaja praost I. P. von Rothi toimetusel; abiks oli selle juures ta ametvend ja sõber Põlva õpetaja O l d e k o p. Leht tuli välja nädalas kord, aga juba oktoobrikuul pandi ta kinni. Kõik ligemad teated lehest puudusid.

Huvitust tundes on seni oodatud, et kusagil selle Eesti ajalehete esiku kohta midagi täielikumat ja põhjalikumat teadet ilmuks, ta sisust mõnda näidet tuues, nagu seda Masingi ajalehest õige rohkelt on olemas. Kuid seni pole seda sündinud. Lihtsalt põhjusel, et kõnesolevast lehest kusagil mitte ainultki eksemplaari enam kättesaadaval pole. Nähtavasti trükiti lehte õige väikesel arvul, sest ta lugejaskonnaks oli ju ainult üksainus Tartu-murdeline praoskond, mille piiridest väljaspoole ta vaevalt ulatas. Ja rahva kätte saanud eksemplaarid kadusid lehe väiksuse tõttu peagi käest. — Eestikeelsete kirjatööde kogumise peale siis veel ei mõeldud; vaevalt rajatud Tartu ülikooli raamatukogu juhatus ei hoolinud nii „tühisest asjast“. Kui üle 30 aas-

ta hiljem „Õpetatud Eesti Selts“ Eesti kirjanduse tooteid omale koguma hakkas, polnud kõnesolevaid lehti nähtavasti enam saadaval; mõnda puudub ta mainitud seltsi muidu õige rikkas kogus. Ning 1860. aasta ümber Pärnus M. Jürgensi rajatud vanemasse Eesti raamatukogusse (kullu selle agar asutaja küll suure hoolega kõike kogus, mis iganes leitud), ei ulatanud ta muidugi enam.

Kuna nüüd keegi teine autoriteetlikum sulg mainitud lehe kohta midagi pakkuda pole saanud, arvan tarviliseks omalt poolt avalikkuse ette tuua needapid teated, mis minul ta kohta olemas. Sest minul oli õnneks oma koolipõlves, Vastseliina kihelk. koolis käies, selle lehe mõnda numbrit näha ja lugeda*).

Kooliõpilasena ei osanud ma kahjuks sel puhul asjale suuremat tähtsust anda, mõeldes, et küllap neid lehti ikka mujal ka on. Aga ma lugesin neid suure huviga ja mõndagi jäi nendest meele, mis tõtruult võin edasi anda.

Leht oli oma kuju poolest täitsa niisugune kui hiljem Masingi ajaleht ning üldse kõik muud kõnesoleval ajal meie maal ilmuvad ajalehed, („Revaler Wöchentliche Nachrichten“, „Pernausches Wochenblatt“ jne.) — umbkaudu nüüdsete kirjikulaululehete taoline, nelja leheküljeline kaheksandiku poogna kaustas

(Masingi leht oli kaheksa leheküljeline, niisamasugune oli ka Pärnu Saksa leht, Tallinna lehel aga oli lehekülgi rohkem, kuni 20). Paber oli, nagu tol ajal kõigil raamatutel, õige krobeline ja hall, aga hästikestev. — Kuigi leht üliväike, ei olnud tal nähtavalt ruuminappust, sest tükikestel jäid õige laiad vahemaad. Lehe eeskülje ülemisel äärel seisis esimese reana tähendusrikkalt ta pass:

*) See oli nüüd otse 50 aastat tagasi, Vastseliina vallas, Ziistre kolgas (koolikonnas) Sandi talus, kus oma koolivenna Gustav Sarniti juures külalisena viibisin. Lehed õeldi olevat ta vanaisa pärandus.

Pilt nr. 20

O. Krusten'i joonistus

Paul Olak,

kirglik rändaja, aga võiks ka reisimata huvitavaid reisikirju kirjutada.

Rammato Kohto lubbaga **) ja siis teises reas suure kirjaga nimi **Tarto-ma Rahva Näddali Leht**“. Nimi ja kriipsude all harilikul moel pahemal äärel lehe number, keskel kuupäev: Tarton, kolmapäeval lehe äärel aastaarv: 1806.

Nagu juba öeldud, olid lehe sisuks ainult „väikesed teated“: haruldased ja huvitavad lookesed kodumaa nähtustest, niisamasugused väljamaa asjadest, ka sõjasõnumid, küll koguni kuivalt ja umbkaudselt; mingit põhjalikumat kirjeldust, ammu veel juhtkirja taolist, ei lubanud juba

lehe laad ega olnud see ka toimetusel sihiiksiki; taheti ainult pakkuda — nagu siis armastati öelda — „armsalle ma rahwalle head ja kassolist luggemist“. Et toimetustöö muidugi oli ainult toimetaja „sohitööks“, mida tehti „piibutamise ajal“, jäi sisu arusaadavalt pealiskaudseks ja juhuslikeks; võeti lehte, mis parajasti silma puutus ja sulge sattus. Kuid ikkagi tundus sisu valimisel omajagu maitset ja hoolsust — see oli hästi mitmekesine ja oma-aja kohaselt ka huvitav.

Väljamaa teated käisid suuremalt jaolt Prantsus-, Inglis- ja Preisimaa vaheliste sekkumuste ja sõjanähtuste kohta, olid aga õige katkendlikud ja pakkusid mõnda vähese tähtsusega lugu. Nii teatati mitmel korral Inglise sõjalaevade mere jahipidamisest ja märgiti laeva „kon see Ranzusse Üllewallitseja welli pääl om“, mis aga lõpuks nurja läinud. See lühike lause kujutab huvitavat kaht nähtust lehe laadist. Et Venemaa parajasti Prantsuse riigiga latent sõjaolekus seisis, 1805. aastal Austriaga ühiselt ta vastu pee-

*) Vanemal ajal nimetas rahvas kõiki valitsusasutusi ja ametkohti ühise nimetusega kohtuks: piiskopikohus, kubermangukohus, pearahakohus, ja teatavasti ka sillakohus, nii oli siis ka tsensuriamet „raamatukohus“.

tud sõja järele ning 1806. aasta sügisel Preisiga algava sõja ootusel, siis ei võidud Napoleoni, kui põlatud „tõusikule“, mitte kõrget keisri nimetust anda; toimetus aitas end siis välja taltsa „Üllewallitseja“ nimetusega. Ning sõnakuju „Ranzusse“ näitab, et lehes valitses mitte ainult kõva Tartu murre, vaid ka sellelaadiline kirjaviis; kirjutati „ziga“, „zagama“, „zäuk“ (kobar) jne.

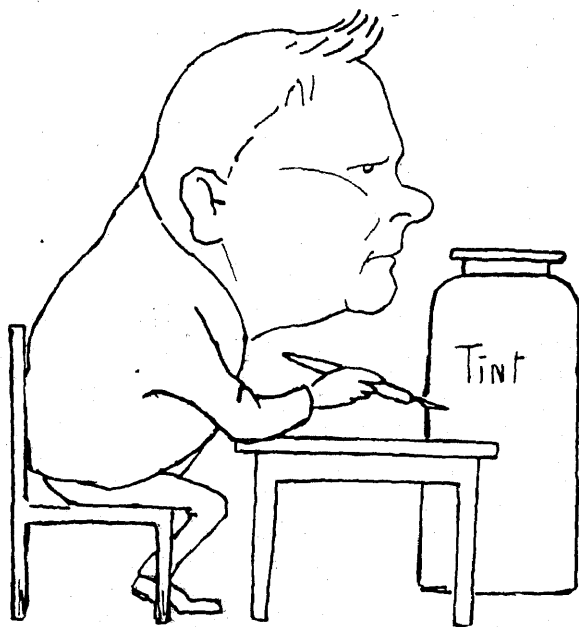
Paljukeesi sellel Eesti esimesel „Näddali-lehhel“ lugejaid oli, ei saa umbkaudugi arvata; vist küll mitte palju, sest rahvas elas

alles pärispõlves ja kehvuses. Pealegi pani lehe keelemurre ta levitsemisele kitsad piirid; suuremale rahvaosale jäi ta võõraks. On küsitav, kas lehel üldse kindlaid lugejaid telimise järele oli, sest nendel numbritel mis nägin, polnud kusagil lehe hinda ega tellimise kohta ja tingimisi nimetatud (ka toimetajate nime mitte). Tõenäilikult müüdi lehti üksiknumbritena õpetajate korraldusel kirikute juures, nõnda toimetajatele „ametvennalikku lah-kust“ näidates: arvatavasti aga läks osa lehti küll ka rahvale meelega tegev-miseks jagajate kulul hinnata. Nii viisi pidi lehe tulu küll mini-

maalne olema, aga niisama oli vähene ka kulu, sest toimetus ja talitus ei maks-nud midagi, ja nii polnud peale paberi ja trüki muid kulusid. Selle tõttu sai leht vast ma-janduslikult omaga kuidagi läbi ning oleks ehk pikemakski püsima jäänud, kui temale äkiline ots poleks tulnud karami „kitsa vä-rava“ poolt. „Rammato Kohto lubba“ lehe ilmumiseks — mida, nagu kuulsime, igas numbris korralti — oli nähtavalt ilka õige kitsapiiriline, sest kuigi „vaimulikud toime-tajad“ oma tegevuses äärmiselt taltsad ja ta-gasivõidlikud olid, juhtus nendele ometi äpar-dus, et leht eelmise aasta lõpul olnud Au-s-terliitsi lahingust lookese avaldas (vist ta

Pilt nr. 21

K. A. Hindrey joonistus

Georg E. Luiga,

noores eas luulelik, nüüd proosalik;
„Päevalehe“ nurgakivi.

rahvale huvitava ja meeldiva laadi tõttu), mida üks tegelane, Vene väeülem krahv Buxhöwden, oma au haavamiseks pidas, ta kaebas lehe „Rammato Kohtosse“ ning tagajärg oli, et leht kähku kinni pandi — 42. numbri ilmumise järele. Sellega lõppes esimene Eesti ajaleht — Tartu keeles ühtlasi ka viimane — enne kui aastatki vanaks oleks saanud.

Kui suureke ta mõju lugejaskonnas ja ta töö tagajärjed olnud, selleks puuduvad kõik andmed. Aga üks ta kaudne tagajärg tohiks küll kindel olla: ta sai tuntavalt t õ u -

keks ja algatajaks järgneva ajalehe väljaandmisel, mis 15 aastat hiljem ka Tartus ilmuma hakkas: „Marahwa Näddalaleht“, aga Põhja-Eesti keeles, nõnda kogu rahva jaoks määratud. Ning see oli oma eelkäijast kõigiti täiem, tublim ja tüsedam — oli temal ju mehine toimetaja O. W. Masing. See suutis juba neli aastat elutseda. Ohutuse ja julgustuse selleks ettevõtteks sai Masing vististi temale teed rajanud Rothi ja Oldekopi lehest, millega ta 1815. aastal Äksisse amestisse tulles kahtlemata tutvunenud oli.

K. Osvet

TORMIS

Kui hunnid steppidel
need ratsanikud julmad sõjateel,
kui roimatöole tõtvad vikingite õudsed
laevad,
kes lainetes ei karda hukkumist —
nii pilved kihutasid sügistaeval...

Torm paiskus raketades, kohisedes üle maa.
Tuul ulus, lõõtsus taltsūmatus rõõmus,
puuladvus mūhises kui ookeani sõõmus,
ürgorelitel mängis pōrgulist koraali
ja pilkas pūсивat, ta mannetut moraali.
Saand valla põlvest põlve korjund pained!

Laul tontlik, võlurite jube laul,
mõirg hullav, sünge meeli masendas
ja sõõstus mässukirgedena vagurhinge
ning tormi külvas, vaenu asendas.
Mis võiski seista marutuulte neelvas lõõmus
või jääda pūsimas ses mõllus, väes,
kui juurisid ja murdsid võrratumad uhad
ja lainetasid meredena metsad, luhad.
Küll ähkis, lõõtsus Ilmarise ääs!

Oo, hiiglatormi pidupäevad julmad
ja marukeeru tantsuhoogsed pulmad —
kõik vaimud Manalast on lastud lahti,
et pidada kesk aastasadu pōõrast jahti.
Siin hurtsik vabises kui väeti laast,
seal murdusid kui pilpad põlisedki puud —
käis üle maast
ürgjumalate nuhtlev luud...

Ent hämmastanult näed —
kui sähvis valgusjuga ere,
kuis seisid künkal hiietammed —
kangelaste pere.
Neist juba üle käind nii paljud tormisagarad
ning katsund murda — vihased ja agarad,
kuid asjatuks jäänd jumalate vastsed
vihad.
Ju tammed säiluvad — nad põlised ja
pūhad.
Torm paiskus raketades, kohisedes üle
maa...

1923.

Lilli Suburg †

Eesti ajakirjanikkudepere on läinud aastal oma vanema veteraani, naisajakirjaniku Lilli Suburgi kaotanud. 82-aastases vanaduses pani silmad kinni 8. veebruaril see otsiv ja rahutu vaim, esimene elukutseline ajakirjanik naiste seast, kui meie luuletajat Koidulat mitte ühes ei arva, kes oma isa abina ka ajakirjanikuna noores põlves tegev oli.

Lilli Suburg sündis 20. juulil 1841 a. (vana kal. järele) Uue-Vändra Rõusa mõisas aidamehe ja kupja Toomas Suburgi tütre. Isa kolis sealt varsti Vana-Vändrasse, kus ta esiti mõisa opmaniks, pärast rentnikuks oli. Seal sai Lilli oma esimese õpetuse ühes mõisniku lastega kodukooli-õpetajalt, pärast lõpetas ta Pärnu tütarlaste kooli kodukooliõpetaja eksamiga. Isa oli vahepeal omale suurema mõisataloise koha ostnud Vana-Vändrasse. Sinna, Valdburgi asus Lilli pärast kooliaega elama ja oma nooremaid õdesid ja vendi koolitama. Pikalisel haigusajal süvenes ta Saksa kirjandusse ja haris ennast edasi. C. R. Jakobsoni Vändrasse tulekuga ärkas tema juba enne arenev rahvustundmus täie hooga. Ta kirjutas palju tolmutegeva raamatu „Liina“, ühe Eesti tütarlapse eluloo, mis peasjalikult ta enese sisemist võitlust saksastamise vastu ja vabanemist sellest kujutab. Raamat tõlgiti ka Soome keele, tõi L. Suburgile palju pahandust Saksa vanameeliste ringkonnast ja põhjendas tema kui naiseestvõitleja ja kirjaniku tutvust. 1879. toimetas ta rahvuslikus sihis Pärnus „Pärnu Posti-

meest“, lahkus sealt väljaandja sakslase Bormiga vastollu saitudes, asutas omale Pärnusse esimese eestimeelse tütarlaste erakooli, viis selle varsti üle Viljandisse, kus ta oma kasutütre abiga kuu haridustööd tegi, kuni venestuse laine teda armsaks läinud tööst lahkuma sundis. 1888. asutas ta esimese ajakirja naistele, nime all „Linda“, mis ta mõne aasta pärast H. Prantsule edasi andis.

Ilukirjanduse põllul katsus L. Suburg veel pärast õnne, kirjutas jutu „Maarja ja Eeva“ ja avaldas „Postimehes“ jutu „Linda, rahva tütar“. Kuid need ei ulatanud enam „Liinani“.

Kui ajakirjanik ei paistnud L. Suburg väga välja. Tema stiil oli raskepärane, tema vaated sagedasti meie naisseltskonnale varased. Kuid üks omadus oli sellel võitlejal: ta ei käinud ilmaski moe ja ajavoolu järele, vaid astus julgesti ja kartmata välja selle eest, mis tema tõeks pidas.

Oma viimased päevad saatis ta mööda oma kasutütre mehe talus Homuli Egeril ja Valga linnas, kus ta vanadusnõrkuses suri.

Tema viimaste eluaastate peale heitis põhjaliku ja eluga lepitava helgi Eesti riigi iseseisvus, mis temale eriti veel vanaduse puhkepalga riigi poolt tõi, nii et

paljukannatanud vanakene oma elupäevad muretult lõpetada võis.

Tema oma soovil maeti ta põrm tema sündimiskohata Vändra surnuaiale, kuhu Eesti naisseltskond temale kavatses hauasammast püstitada.

Lilli Suburg.

Sünd. 20. juulil 1841.
Surnud 8. veebr. 1923.

Eesti ajakirjanikud

Lühikesed eluloolised andmed

Eliaser, Rein. Sünd. 28. mail 1885, Sangastes, Valga maakonnas, kus vanematel talukoht. Käis esialgu kohalikus küla-, hiljem Karula õigeusu kihelkonnakoolis. 1897. a. astus Riia väimulikku kooli, hiljem väimulikku seminaari, kust 4. klassist 1906. a. kevadel lahkus ning Kaasani ülikooli õigusteadust õppima läks. Järgmise aasta kevadel tuli Kaasanist üle Tartu ülikooli, mille 1910. a. kevadel lõpetas. 1910. a. sügisest peale Tallinnas tegevaks advokaadiks.

Kirjutanud lühemaid artikleid mitmetes ajalehtedes päevaküsimuste kohta, väga tihti selle juures tarvitanud varjunimesid, iseäranis sagedasti „Väike Rein“ ja „V. R.“. Lühikest aega olnud 1916/1917. a. „Tall. Teataja“ peatoimetajaks.

Eltermann, Jüri. Sündinud 6. dets. 1884. a. Järvaemaal, Aruküla vallas, Merja külas, Matso talus. „Postimees“ Pärnu väljaande toimetaja.

Feldmann, Karl Eduard. Sündinud 1893. a. Tarvastu kirikumõisas, käsitöölise pojana. Kaastööd ajalehtedele juba koolieast saadik teinud. Neljandat aastat Viljandi „Sakala“ toimetaja.

Hansen, Erich. Sündinud 1886. a. Tallinnas. 1904. a. Tallinna Nikolai gümnaasiumi lõpetanud, 1905—1911 Tartu ülikoolis õigusteadust õppinud, 1912. a. Odessa ülikooli õigusteaduskonda eksternina lõpetanud. — 1909. a. ja 1911. a. kuni lehe seismajäämiseni „Rigaer Neueste Nachrichten“ toimetusliige, 1912—1915 „Rigasche Rundschau“ ja peale lehe kinnipanemist tema järelkäija „Р. Обзорънне.“ toimetusliige, 1915. a. ühtlaselt ka „Рѣчь“ kirjasaatja Riias, 1917. a. Peeterburis notariaadi ametnikuna teeninud, ühtlasi ka Vene lehtedes „Отечество“, „Вольн.“ j. t. kaastööline, 1918—1920 esiteks Rootsi saatkonnas Peeterburis ja pärast Rootsi Punases Ristis Irkutskis ja Harbinis teeninud, 1920. a. lõpul kodumaale jõudnud ja 1. jaanuarist 1921. a. „Revaler Bote“ toimetusliige.

Hunnius, Edmund. Sündinud 1881. a. Viru-Nigulas. Käis koolis Tallinnas, Pärnus ja Peeterburis. Üliõpilane Tartus ja Odessas, kus lõpetas õigusteadus-

konna. Kaastegelane ajalehis: „Revalsche Zeitung“, „Rigasche Rundschau“, „Rigaer Tageblatt“, „Rigaer Börsenblatt“. 1920. a. Tallinnas ajalehe „Revaler Bote“ toimetuse liige.

Ibrus, Johannes. Sündinud 2. detsembril 1900. a. Viljandimaal, Kõo-Umakveres. 1923. a. lõpetas Viljandi linna ühiskommertsikooli ja astus Tartu ülikooli õigusteaduskonda. 1919. a. mõned kuud „Sakala“ toimetuses. Praegu Viljandis „Oma Maa“ toimetuses.

Jürisson, Eddy. Sündinud 6. oktoobril 1901. a. Helme vallas, Valga maakonnas, taluperemehe pojana. Hariduse saanud Taagepera algkoolis, Helme progümnaasiumis ja Tallinna õhtukeskkoolis. Vabadussõjas vabatahtlikuna kooliõpilaste pataljonis, hiljem mitmes teises väeosas.

Ajakirjanikuna 1919. aastast olnud „Sotsialdemokraadi“, hiljem „Vaba Maa“, „Tallinna Teataja“, „Kaja“, „Eesti“ ja „Päevalehe“ kaastööline. 1923. a. „Päevalehe“ toimetuse liige. Sportlane. 1920. a. tegetsemas noorsoo liikumise alal.

Kärner, Jaan. Sündinud 15. (27.) mail 1891. a. Tartumaal, Rõngu kihelkonnas, Kirepi vallas, väike-taluniku seitsmenda lapsena. Kuueandast eluaastast karjas, kümnendast — koolis, kuuteistkümnendast — künnipoiss. Juba varakult kirjanduslikke katseid teinud (esimene luuletus ilmus „Õiguse“ lisas nr. 11, 1908). 1910. aasta algul, viis rubla taskus, „hea õnne peale“ Tallinna asunud. 1. märtsist 1910 kuni 1. maini 1911 „Virulase“ toimetuses. Järgmise talve Moskvas, Schanjavski nimelise linna-ülikooli ajalooosakonnas. 1912. aasta sügisel uuesti katsunud Moskvas püsima jääda, kuid rahapuudusel varsti kodumaale tagasi pöörnud. Kuni sõja alguseni ajalehtedele kaastöölisena vaheldamisi Tartus ja Tallinnas elanud. Siis pool aastat jälle Moskvas, selle järele üle poolteise aasta Tallinnas, elatades „ridade teemisest“ ajalehtedele. 1916. a. septembrikuust Viljandis „Sakala“ toimetuses. Revolutsiooni suvel sots.-rev. partei poolt Viljandi linnavolikogusse ja sealt

Maapäevale valitud. Maapäeva ja hiljem Asutava Kogu saadikuna partei ajakirjanduses töötanud. 1921. a. kevadest kutselise kirjanikuna Elvas.

Teosed: luuletuskogud „Tähtede varjud“ (1913), „Maises ringis“ (1919), „Aja laulud“ (1921), „Lõikuskuu“ (käsikirjas); novell „Kõigest tugevam“ (1920); romaan „Inimene ilma eluloota“ (1923), romaan värsides „Bianka ja Ruth“ (1923); komöödia „Ainus idealist“ (1922), kurbmäng „Spartakuse surm“ (valmimas); ajaloolised ja kultuurajaloolised: „Talurahva vabastamine Eestimaal“ (1916), „Ärkamisäegne Eesti ühiskond“ (ilmumas), „Eesti näitelava 19. aastajal“ (1923); kriitilised: „Eesti uuemad luuletajad“ (ilmumas), „Lehed tuulde“ (käsikirjas); tõlked: Th. Fontane romaan „Abielurikkuja“ (1913), Fr. Schilleri kurbmäng „Röövliid“ (1923), Fr. Schilleri näidend „Wilhelm Tell“ (ilmumas), „Edda“, põhjamaised jumalate- ja kangelaste-saagad (valmimas), H. Heine „Härzi-reis“ (ilmumas).

Meschling, Edgar. Sündinud 7. märtsil 1875. a. Riias. Õppis Viini, Baseli ja Zürichi ülikoolides, tuli 1899. aastal Venemaale, oli kodukooliõpetajana 1904. aastani, „St. Petersburger Ztg.“ kaastööline. Hiljem „Frankfurter Ztg.“ esitaja Venemaal, ühtlasi „Jugend“i, „Simplicissimus“e, „Strana“ ja „Russkaja Molva“ kaastööline. 1910. a. tegev Saksamaal, Ullsteini kirjastuse väljaannetes, ilmasõja algul „Russkija Vedomosti“ juures, 1920. a. põgenes enamlaste juurest Eestisse, on „Revaler Bote“ juures siinamaani. Kirjutas: „Päevalehele“, „Vaba Maale“, „Kajale“, „Postimehele“. On „Rul“i esitaja Eestis. Mitmete Skandinaavia lehtede kirjasaatja.

Metslov, Nikolaus. Sündinud 4. septembril 1903. a. Paadremaa vallas, Läänemaal. Hariduse saanud esiotsa Pärnus, siis lõpetanud Tallinnas gümnaasiumi; praegu Tartu ülikooli õigusteaduskonna üliõpilaste nimekirjas. „Vaba Maa“ toimetuses 1922. a. peale.

Mickwitz, Christoph. Sündinud 25. mail 1850. a. Tartus, kohaliku gümnaasiumi inspektori ja ülikooli Eesti keele lektori pojana. Keeleteadlasena Tartu ülikooli lõpetades, astus „St. Petersburger Ztg.“ toimetusse. 1878. a. Tallinnas „Rev. Ztg.“ teise redaktorina, hiljem sama lehe peatoimetaja ja omanik. 1908. a. karistati kahe artikli pärast lehes kindral-kuberner Möller-Sakomelski poolt administratiivses korras kuuekuulise vangistusega, kuid lasti 3-nädalase istumise järele vabaks. Üle 40-aastase ajakirjanduslise tegevuse järele 1921. a. avalikust tegevusest loobunud.

Tuntud Saksa-Balti luuletaja. Muu seas on tema sulest ilmunud kaks kogu luuletusi: „Gedichte“ ja „Im Wandel der Zeiten“.

Mänd, Oskar. Sündinud 5. märtsil 1901. a. Harjumaal, Tiskres, kalamehe pojana. Õppimist algas kohalikus Ranna-Murasti vallakoolis ja jätkas seda Tallinnas, J. Vestholmi eragümnaasiumis, missuguse kooli kursuse 1921. a. kevadel lõpetas. Vahepeal,

1918. a. detsembri algusest kuni 1919. a. jaanipäevani vabatahtliku soomusronglasena vabadussõjas. 1921. a. sügisel astus Tartu ülikooli õigusteaduskonda, kus praegu õppimist jätkab. 1922. a. algusest „Postimehe“ toimetuses.

Nukk, Eduard. Sündinud 27. märtsil 1896. a. Heinastes, kus isa tol ajal renditalupidaja oli. Üles kasvanud ning alghariduse saanud Taali valla- ja ministeeriumi-koolis. Ilmasõjast osa võtnud 1915—1918. a. Viimasel ajal I. Eesti polgus. Vabadussõjast osa võtnud 1918.—1920. a., lahkudes sõjaväest 1920. aasta mail, missugusest ajast peale Pärnu „Postimehe“ toimetuse liige ja „Postimehe“ kaastööline. Ilmutanud luuletusi ajakirjades.

Oengo, Julius. Sündinud 16. märtsil 1901. a. Hiiumaal. Õppinud Tallinna kõrg. algkoolis, hiljem õhturealgümnaasiumis. Õpetaja kutseeksami sooritanud 1920. a. Noorteajakirja „Vikerkaare“ kaastööline ning „Laste Rõõmu“ toimetuse liige. Ilmutanud luuletuskogu „Õöpäev“ ja koos A. Oengo-Johansoniga „Meie kevad“.

Osvet, Konstantin. Sündinud 1889. a. Virumaal, Haljala kihelkonnas, kooliõpetaja pojana; koolihariduse saanud Rakvere linnakoolis. Mitmesugust kaastööd teinud 1906. aastast alates. Kutselise ajakirjanikkuna tegev kolmat aastat.

Peel, Aleksander. Sündinud 16. juunil 1900. a. Viljandimaal, Vana-Suislepi vallas. Alghariduse sai Tarvastu valla- ja kihelkonna koolides, hiljem õppis Viljandi A. Kamseni kaubanduskoolis, Viljandi linna ühiskommertskoolis, mille 1922. a. kevadel lõpetas.

1921. aastast töötas Viljandis „Sakala“ toimetuses ja 1922. a. sügisest Tartus „Postimehe“ toimetuses, ühtlasi õppimist ülikooli õigusteaduskonnas jätkates.

Schulmann, Helmut. Sündinud 1891. a. Tallinnas. Lõpetas Müncheni ülikooli metsateadlasena. Eesti kaitseväge reservi-leitnant. „Revaler Bote“ majanduslise osa toimetaja. Ühtlasi ka ajakirja „Die Wirtschaft Estlands“ toimetaja.

Triik, Oskar. Sündinud 1898. a. Narva-Jõesuus. Ajakirjanduses kaastööd teinud 1920. a., luuletuste ja lühemate kirjatööde näol. Kutselise ajakirjanikuna töötab 1921. a. saadik. 1922. a. sügisest „Kaja“ toimetuses.

Winkler, Alexander. Sündinud 13. mail 1888. a. Tallinnas. 1906. a. Tallinnas Nikolai gümnaasiumi lõpetanud, 1907—1915. a. stud.-hist. Tartu ülikoolis teaduskonna lõpetanud. Sellest ajast saadik ajalooõpetaja Tallinna Toomkoolis, 1922. a. kevadest saadik ka „Revaler Bote“ toimetuse liige.

De Vries, Axel. Sündinud 4./16. juunil 1892. a. Preedi mõisas, Järvemaal, õppis Nikolai-gümnaasiumis ja pärast Toomkoolis, Tallinnas. Tartu ülikoolis õigusteadust õppinud. 1921. a. juunikuust saadik „Revaler Bote“ peatoimetaja.

Sisu.

Jaan Tõnisson: Iseseisev ajakirjanik Eesti rahvariigis	17
Anton Jürgenstein: J. V. Jannseni kirjad C. R. Jakobsonile	21
A. Petõfi järele K. E. Sõõt: Kaugelt! — Lahingu laul	27
H. Vellner: Väljamaa ajakirjanikkude külaskäigud	28
Th. Fontane'i järele K. E. Sõõt: Lützeni sündmus	34
Christoph Mickwitz: Spätsommer-Abend	34
Richard Roht: Särg-Jakob ja tema hobune	35
Jaan Kärner: Neli luuletust	42
G. E. Luiga: Vaidlus i täpi pärast	44
Tõnis Sander: Teliskoplis	48
Harry Visman: Maailma ajakirjanikkude pere koosviibimine Rootsis 1923. a. suvel .	49
K. E. Sõõti järele Chr. Mickwitz: Lied, Im Schnee	55
Ed. Nukk: Kaks luuletust	56
Ed. Laaman: Kapten Irve surm	57
K. E. Sõõt: On hädaohus isamaa	58
E. Just: Nägemiseni, Tallinn!	59
Jaan Lattik: Näkineitsid	63
Hoi Ronk: Eesti karrikatuur	67
Aleksander Rebassov: Ajakirjandus ja ajakirjanik Nõukogude Venemaal	81
Juhan Jaik: Vähja talu pärnapuud	85
Oskar Triik: Katkenud	91
Tiibuse Jaak: Tulekul tiivad	92
H. Prants: Eesti ajakirjandus algaegadelt	93
K. Osvet: Tormis	96
A. Jürgenstein: Lilli Suburg	97
Eesti ajakirjanikud: Lühikesed eluloolised andmed	98

E. T. K.

Eesti Tarvitajate Keskühisus

Asutatud 1917. aastal

PEAKONTOR: Tallinnas, Estoonia puiestee 15.
Telegrammid „ESTOKO“

Üleriikline tarvitajate- ja majandusühisuste ostu-
müügi, omatööstuse ja nõuande keskkoh. Rahvus-
vahelise kaubaveo, kinnituse ja tollimise talitus.

Ladud — kõigis kodumaa linnades ja suuremates keskkohdades

Liikmed — 262 ühisust 100.000 üksikliikmega

Osakapitaal — 50 miljoni marka

Läbimüük — 1922. aastal — 1.538.887.479 marka.

OSTAB JA MÜÜB:

Põllutööriistu ja masinaid. Kunstväetisaineid. Toiduaineid ja põllu-
saadusi. Majatarbeid. Rauda ja terast. Petrooleumi, naftat ja
määrdeõlisid. Riide- ja pudukaupa. Naha- ja tubakakaupa. Kooli-
ja kontoritarbeid. Kalastustarbeid.

OMA TÖÖSTUSETTEVÕTTED:

Kalatööstusasutused — Tallinnas, Baltiskis, Saaremaal, Kolgas ja
Rammusaarel.

Kartuli-, viljakohvi- ja veinitööstused ja aiandus — Põltsamaal ja
saeveski — Tallinnas.

ÜHENDUS EESTI RANDADE VAHEL OMA A/L. „MARS'iga“

E. T. K. liikmeks võetakse kõiki tarvitajate- ja majan-
dus-ühisusi kui ka normaal põhikirja alusel tööta-
vaid kalameeste-ühisusi.

ÜHISTEGELISTE ASUTUSTE KESKPANK
EESTI RAHVAPANK
TALLINN

S. KARJA UUL. 19 (omas majas)

TEL. { 2-02
28-28

Võtab raha hoiule ja maksab hoiusummade pealt 5—9%⁰, ühistegeliste laenuasutustele aga 1% võrra rohkem, kui nad ise hoiusummade eest maksavad

Annab laenusid ühistegeliste ja eraasutustele ning isikutele

Toimetab rahasaatmist ja dokumentide järele sissenõudmist oma laialdase korrespondentide-võrgu kaudu kõikides kodumaa linnades ja alevites

Toimetab riiklistest summadest põllumajandusliste laenude väljaandmist asunikudele ja kalameestele ning igasuguseid teisi pangaoperatsioone

Panga äriseis 1. nov. 1923. a. Mk. 169.869.381,74

Juhatus

F. WACHTMEISTER

S. TARTU MNT. NR. 1

TALLINNAS

TELEFON NR^{UD} 50 JA 50^A

Soovitab võimalikult odavate hindadega oma suurest ladust:

majaehitajatele uksehingesid, lukkused, krihvisid, aknahingesid, kremonisid ja klaasi, katusepappi, plekki ja lakktõrva, seinapappi, naelu ja maklatuuri, pliitiseid, praeahjusid, uksi ja siibreid, kõiksugu värvi, värnitsat jne.;

potiseppadele kõiksugu ahju-tarbeasju, tööriistu jne.;

tisleritele ja puuseppadele hõövliraudasid ja pakkusid, puurisid, peitlid, vaaderpassisid, saagisid, mõöblilukkusid, krihvisid jne.;

lukuseppadele ja seppadele alasid, kruustangisid, haamrid jne.;

põllumeestele okastraati, sahatiivu ja -terasid, lattrauda ja terast, hangusid, labidaid, kette, naelu, tööriistu, Soome kirveid jne.;

perenaistele kõiksugu majapidamise- ja tarbeasju;

pudu-, raua-, vask- ja teraskaupa Soome-, Prantsuse-, Inglise-, Ameerika, Eesti-, Läti-, Saksa- ja Venemaa vabrikutest.

Kaupmeestele ostutingimised kõige kasulikumad

G. Scheel & K^o

Tallinnas

Asutatud 1884. a.

Toimetab kõiksugu pangäärilisi
transaktsioone

Telegr. aadr.: Bankko

XXI Tallinna Eesti põllumajandusline näitus peetakse ära 12.—16. septembrini 1924. a.

Peajaoskonnad näitusel:

Põllutöö. Loomakasvatus.

Põllumajandusline tööstus.

Näituse korraldaja

Tallinna Eesti Põllumeeste Selts.

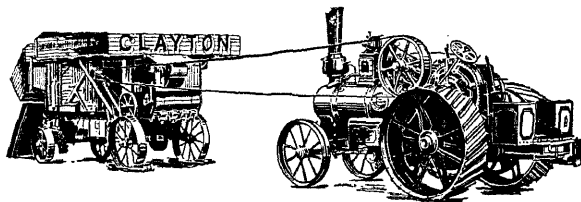
Tallinn, Nunne uul. 20. Telef. 121.

Arvud 1922. a. põllumajandusliselt näituselt:

Väljapanijaid oli 819, vaatamaskäijaid — 132.774.

Auhindadeks anti:

680.500 marka sularahas, 25 kuldauraha, 300 suurt ja
väikest hõbeauraha, 67 pronksauraha, 62 kiituskirja,
tarbeasju ja kirjandust.

Kuulsama Inglise

Clayton & Shuttleworthi

vabriku isesõitjaid, hobustega vee-
tavaid ja traktoritega kokkuseatud

rehepeksugarnituure

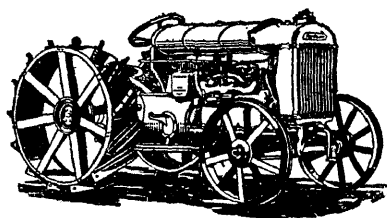
eriti Eestimaa oludele vastavalt niiske ja märja vilja peksmiseks ehitatud

CLAYTON'i küllastatud ja soojen-
datud auruga **LOKOMOBILE**
igasuguse väike- ja suurtööstuse jaoks 4 kuni 1000 HP

10 / 20 HP

„FORDSON“ traktorid

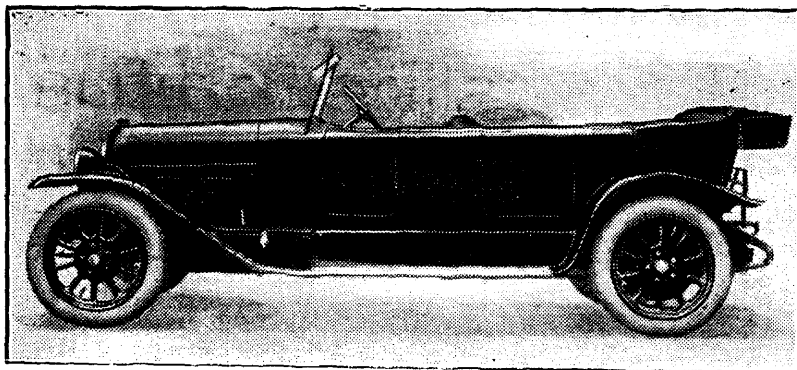
missugustel ilmakuulsus oma ökonoomilise ja
mitmekesise töö poolest, mille tagajärjel neid
terves ilmas ja ka Eestis kõige rohkem
tarvitusel

Fordson

THE UNIVERSAL TRACTOR

Sõidu-, veo- ja omnibusautosid praegu Euroopas kuulsamast
Itaalia **FIAT** autotehasest

Kõik, mis moodne
tehnikaga auto kon-
struktsiooni ja välise
ilu alal pakkuda
suudab, on kehas-
tatud Itaalia **FIAT**
autobiilides

LAEVAMOOTORE ja laeva mootor-vintse, **NAFTAMOOTORE** igas suuruses
soovitab kõige soodsamate hindadega ja maksutingimistega

HANS WINNALL

TALLINNAS, S. Tatari uul. nr. 1. — Kõnetr. 3-42 ja 3-72

68. aastakäik

68. aastakäik

Eesti vanem päevaleht

„POSTIMEES“

on alati olnud valvajaks Eesti rahvusliku hea käekäigu üle.

Vana „Postimees“ on algusest saadik oma töö pühendanud Eesti rahvuslikule tulevikule. Selle tööga on mõjuvalt kaasa aidatud vaba Eesti riigi loomisele. „Postimehe“ ümber on koondunud kindel sõpradering, mis alatasa kasvab, ja mille tõttu „Postimees“ mõjuvõimsamaks leheks Eestis on kujunenud.

Nüüd tuleb valvata riigi käekäigu üle, tuleb aidata ja õhutada riigi ehitamist lõpuni viia. Seda tahab ja suudab „Postimees“ kui rahvusline häälekandja teha kindlalt ja kartmata, nagu ta seda võis pikkadel surveaegadel.

Praeguses Eesti riiklises elus on „Postimehel“ kaaluv sõna kaasa rääkida. Nii sise- kui välispoliitilistes küsimustes on „Postimehe“ peatoimetaja ja rahvaerakonna juhi Jaan Tõnissoni nimi tagatiseks, et pika elutöö vilumus ja õiglane tahtmine Eesti riiklist ja rahvuslist aadet suudab teenida.

Peale selle seisab „Postimehe“ ümber tihe vanemaid ja nooremaid poliitikamehi, Tartu ülikooli õppejõude ja avalikke tegelasi ning toimetuses vilunud ajakirjanduslised jõud.

„Postimehe“ jutunurgas ilmuvad kõige paremad algupäraseid tööd ja tõlked. Paremate kunstnikkude sulest ilmuvad päevakohased karikatuurid, ühtlasi toob „Postimees“ pilte viimastest päevasündmustest.

„Postimehe“ kui uudse päevalehe tehniline külg seisab täielikult ajakõrgusel, eriti nüüd, kus leht omas uues majas asub ja uuendatud sisseadega töötab. „Postimees“ on alalises traadiühenduses Tallinnaga ja muu siseriigiga. Välisilmaga on „Postimees“ ühenduses Tartu raadiojaama kaudu.

Sellepärast on „Postimees“ teadete värskuse poolest võistlemata. Nii ei saa keegi, kes Eesti rahvuslikku elu igakülgsest jälgida tahab ja heast ajalehest lugu peab, „Postimeest“ lugemata jätta.

„Postimehe“ kuulutused lähevad kõige laiematesse tarvitajate ringkondadesse ülemaa, sellepärast kuulutab iga äriimees ja tööstur „Postimehes“.

„Postimehe“ talitus asub Tartus, Jaani uul. 11/13 (Ülikooli vastas), kõnetr. 80, toimetuse kõnetr. 186 ja 286.

Tallinna kontor asub Pikk uul. nr. 6, kõnetraat 16-11.

Esitused ja agentuurid kõigis rahvarikkamates kohtades

Eesti Kirjastus-Ühisuse „Postimehe“ trükikoda, tsinkograafia ja köitekoda (Tartus, Jaani uul. 11/13) täidavad kõiki nende aladesse puutuvaid töid headuses, mis kõige nõudlikumaid tellijaid rahuldab. „Postimehe raamatukaupluse“ Tartus, Suur-Turg 16, kõnetr. 250, on kõige rikkalikum ladu eesti-keelsest kirjandusest ning kooli- ja kantseleitarbetest, niisama on tagavaras ka väljamaa kirjandus ja igasugused teaduslikud raamatud. Tellimised täidetakse kiirelt ja korralikult.

Põllutööriistade ja masinavabrik

A. S. «Tegur»

Tartus, Holmi uul. 2-10, Fortuuna uul. 1-3, Raatuse uul. 11

Kõnetraat 17

Telegr. aadr.: Tegur Tartus

Valmistab ja parandab kõiksugu põllutööriistu ja masinaid.

Valab kirikukellasid, malmahjuuksi, siibrid, pliidsid j. n. e.

Teeb igasuguseid lukksepa-, sepa-, treimis-, katelsepa-, tiseri- ja maalritöid.

Müüb eelpool nimetatud saadusi, kõiksugu raua- ja teras-kaupa, peksugarnituure ja tööstuse tarbeasju ja materjaale.

Tööstuse- ja põllutöönnäitusel saanud oma tööde eest mitu I auhinda

Ärge hoidke asjata raha kodus!

Raha kodus ei too ühtegi kasu!
Raha on kodus kardetav hoida!

Raha võtab hoiule

jooksvale arvele ja tähtaja peale
ja maksab hoiusummade eest
ajakohast protsenti.

Annab laenusid käemeeste, obligatsioonide ja väärtpaperite kindlustustel välja. Korrespondendi arved igas kodumaa linnas ja rahvarikkamas kohas. — Toimetab kõiki pangaooperatsioone.

Kolmas Tartu Laenu Hoiu Ühisus

Tartus, Suurturg nr. 8.

PEREKONNALEHT

„KODU“

Toimetus ja talitus:

Tallinnas, Lai uul. 38, tel. 18-66.

Loetavam ajakiri Eeslis.

Mitmekesine sisu: romaanid, jutustused, luuletused, populaar-teaduslikud palad, naljad jne. Hulk pilte päevasündmustest, tegelastest, loodusest, tehnikast jne. jne.

TELLIMISE HIND:

12 kuud (24 nr.) . . .	Mk. 500.—
6 „ (12 „) . . .	„ 250.—
3 „ (6 „) . . .	„ 125.—

Üksik nr. mk. 30.—

Tellimisi võtavad vastu kõik kodumaa postiasutused.

Proovinumbriid hinnata.

KAUBA PANK

Tartus, Suurturg nr. 12, omas majas

Põhikapitaal 6.000.000 marka

Äriseis 57.000.000 marka

Pank võtab raha hoiule, annab
laenusid ja toimetab kõiki muid
pangaoperatsioone

Juhatus

Eesti Kindlustuse Selts

(end. nim. Eesti Vastastikune Tulekinnituse Selts)

Asutatud 1907. a.

Osakonnad:
Pärnus, Võrus, Viljandis,
Valgas, Kuresaares.

JUHATUS:
Tartus, Suurturg 10
Kõnetr. 172

Agentuurid:
Teistes kodumaa linnades
ja maakohtades.

**Tule-, klaasi-, elu- ja murdvarguse vastu
kindlustused.**

Vastastikustelt kindlustus-seltsidelt riisikote edasikindlustuseks vastuvõtmine.

Vastuvõetud riisikote eest vastutus seltsi oma kapitaalide ja edasikindlustusega kindlustatud.

Kõik kindlustusvõtjad on seltsi liikmed ja ühtlasi seltsi varanduse ja kapitaalide kaasomanikud.

Preemiad odavamad kui kinnitus-aktsiaseltsides.

Tallinna ajaleht

Tallinna ajaleht

„Kaja”

ilmub 7 korda nädalas.

„Kaja“ on lühikese aja jooksul mõjurikkamaks poliitiliseks, majandusliseks ja kirjandusliseks ajaleheks Eestis tõusnud, kes enesele laialise lugejatehulga igalpool üle riigi võitnud.

„Kaja“ on kindel kodanline ajaleht, kes poliitilisi eluavaldusi igakülgsest valgustab. Tema kaastööliste hulka kuuluvad tuntud riigi-, omavalitsuse- ja seltskonnategelased.

„Kaja“ toob täielikke ülevaateid sise- ja väljamaa majanduselust, mille tõttu „Kaja“ äri- ja töösturite ringkondades erilist tähelepanu on leidnud.

„Kaja“ seab endale ülesandeks põllumeestele nende ühinemispüüetes kindlaks teejuhiks olla ja põllumeeste eluolu järjekindlalt ja igakülgsest valgustades meie riigi kandvama kivi röömude ning murede õiglaseks peegeldajaks olla. Selle kõige tõttu on „Kaja“ põllumeeste keskel valdava poolehoiu võitnud ning mõjurikkamad põllumeeste organisatsioonid on „Kaja“ oma häälekandjaks tunnistanud.

„Kaja“ teated on asjalikud, täpipedsed ja kiired. Kõmutedeatele on „Kaja“ veerud suletud

„Kaja“ on sisuliselt ja tehniliselt ajakohaselt toimetatud. „Kaja“ kättesaatmine sünnib meie oludes kättesaadud kõige suurema kiirusega.

„Kaja“ tellijad saavad hinnata kaasa tarvilikkude teadetega täidetud käsiraamatu-tähtraamatu, seinakalendri ning pikema aja peale tellijad põllumajanduslise ajakirja „Põllumees“, mis muidu tellides 150 mk. aastas maksab.

„Kaja“ tellimise hind on 75 mk. kuus. Tellimisi võtavad vastu kõik vabariigi postkontorid, abitalitused maakonnaliinades ja oma tellimiste vastuvõtjad kohtadel.

Tellige „Kaja“ :—: :—: :—: Kuulutage „Kajas“

Peatalitus: Tallinn, Pikk uul. 40. Postkast 28.

Soovitan heas valikus

saapaid

kingasid

kalosse

M. Dubas, Tallinnas

Jaani uul. nr. 6, kõnetr. 22-19.

J. Abram'i

rohu- ja värvikauplus

Tallinnas

Suur Karja uul. 14 :: Tel. 9-97

Soovitab oma ladust:

Kõiksugu õlisid,

värvisid,

maalripintsleid,

seepi ja kosmeetika-aineid.

Suur valik jõulupuueteid.

K./M.

„Gustav Pihlakas ja Pojad“

Asutatud 1882. a.
TALLINN, Jaani uul. 6, ktr. 4-79.

Vaneim ja suurim eriäri Eestis

soovitab võislemata hindadega
kooli-, kontori-, pan-
kade- ja kaniselei-
tarbeid ja ümbri-
kuid oma kirjaümb-
:- rikutehasest :-

Ladus alati saadaval kõike seltsi
PABERID JA PAPPID

A.-S.

EESTI LAENU PANK

Põhikapitaal Mk. 15.000.000.—

Tallinnas, S. Karja uul. 18.

Endine Eesti Vastastik. Krediit-Ühisus Tallinnas.

Osakonnad: Petseris ja Irboskas (Jaam).

Maksab hoiusummade eest
5—9 0/0. Diskonteerib veks-
leid, annab laenusid väärt-
paberite ja kaupade kind-
lustusel ja toimetab kõiki
pangaoperatsioone sise- ja
väljamaal.

EESTI LAENU PANGA JUHATUS.

EESTI MERIPANK A/S TALLINNAS

TOIMETAB KÕIKSUGU
PANGAOPERATSIOONE

SUUR ROOSIKRANTSI UUL. 15
TELEGRAMMID: „MERIPANK TALLINN“. TEL. 27-80

K A U B A M A J A
VENNAD MAASEPP

Tallinn, S. Tartu mnt. nr. 13. Kõnetraat 4-16

Telegr.: MAASEPP - Tallinn

Koloniaal- ja tubakakaubad

Petrooleum

bensiin ja

nafta

masinaõli

Müük suurel ja väikesel määral.

DIE GROSSE DEUTSCHE ZEITUNG ESTLANDS

„REVALER BOTE“

(Nachfolger der i. J. 1860 gegründeten „Revalschen Zeitung“)

ist das deutsche **kulturell, politisch und wirtschaftlich führende Blatt** in Estland. Vertritt die politischen und wirtschaftlichen **Interessen des Deutschtums in Estland** und strebt eine innerpolitische Verständigung an.

Die **beste Informationsquelle** über die Verhältnisse in Estland. Eingehende objektive Berichterstattung über das **gesamte Wirtschaftsleben Estlands**.

Vermittelt den **Weg in den Osten**. — **Einzige** deutsche Zeitung in **Europa** mit besonderer **Russland-Beilage**, die weite Verbreitung und grösste Anerkennung von Seiten **wissenschaftlicher und wirtschaftlicher Organisationen** findet.

Regelmässige Schiffslisten und Kursnotierungen.

Bezugspreis bei direktem Bezuge vom Verlag: monatlich 200 EMk — Die Staatspostanstalten in Estland, ebenso in Deutschland, Finnland u. a. L. nehmen Abonnements entgegen.

Anzeigenpreis: für 1 mm Höhe der Spalte im Anzeigenteil für Estland 4 EMk., für Deutschland und Lettland 4 EMk., für das übrige Ausland 100% Aufschlag.

Anzeigenaufträge empfangen: die **Geschäftsstelle** des „Revaler Boten“ (Reval, Raderstrasse 12, Postfach 51), **im Auslande:** alle grösseren Annoncen-Expeditionen.

FOTOGRAAFIA VANNAS

Tallinn, Kuninga uul. 2. Telefon 13-00.

Ateljees ülesvõtte kuni 35 inimesele korraga. Lastevõtete jaoks spetsiaalsisesead. Koolilastele gruppides hinnaalandus. Ülesvõtted kooliruumides kui ka vabas looduses. Väljaspool ateljeed teen tellimiste peale ülesvõtteid, igalepoole oma kunstivalgust ja elektrilampe kaasa võttes. Valmistan pilte gruppidest, näitustest, saalidest, ehitusiest, etendustest, vanaaegsest asjadest, juubelpidudest ja maastikkudest, spordist ja kõigest. Suurenduste jaoks erisiseseade. Suured pildid ja portreed kõigis suurustes. Oma 16-aastase tegevuse jooksul on minu fotograafiatöö ja kunstilaidase usalduse omandanud, mis avaldub rohkem osavõtmises. Hulk igasuguseid ilusaid vaatepilte, ajaloolisi Tallinna ülesvõtteid suures valikus päevapilditööstuse muuseumina.

Minu ateljee on avatud ülesvõtmiseks, ajalooliste ja igasuguste vaatepiltide omandamiseks kella 9-5-ni, pühapäevadel 11-2-ni p.l.

Amatöör-fotograafid! Ilmutamist, kopeerimist ja suurendamist tellides saate korraliku töö.

Austusega A. Vannas.

NÕUDKE
AINULT VALGA
BENEDICTINE
JA
CURAÇAO.
SAADA IGAL
POOL.

Saku õlletehas A=S.

Soovitab oma tuntud võistlemata headuses

õlut ja mõdu

Saada igalpool --- Saada igalpool

Balti Puuvilla Ketramis- ja Kudumisvabriku A.-S.

Asut. 1898. a. **Talinnas.** Asut. 1898. a.

VABRIK: Kopli uul. nr. 21. Tel. 1-48.

JUHATUS: V. Karja uul. nr. 8. Tel. 24-28.

Telegr.-aadress: „C O T T O N“.

Ladud: Tallinnas, S. Karja uul. nr. 13. Tel. 2-41.
Riias. Lielâ Grêcinieku iela 12. Tel. 2-08.
Kovnos, Schlosserstr. nr. 2-a.

Tööliste arv üle 2000.

Oma pleekimis-, värvimis- ja appretuur-jaoskonnad.

Puuvillariiet igat seltsi, pleekimata, pleegitud ja värvitud; lõnga, sukalõnga ja õmblusniiti, pleekimata ja värvitud; vatti.

Aastane saaduste valmistus:	riiet	umbes 100.000	puuda.
	lõnga	„ 10.000	„
	sukalõnga	„ 4.000	„
	vatti	„ 1.500	„
	õmblusniiti	30.000	grossi.

Eestimaa Tööstuse ja Kaubanduse Pank Peapank TALLINNAS

OSAKONNAD: Haapsalus, Narvas, Pärnus, Petseris, Rakveres, Tartus, Valgas, Viljandis

Telegr. address: INDUSTRIEBANK

Aksia-kapitaal . . . Emk. 200.000.000.—

Tagavara-kapitaamid „ 100.000.000.—

Pank toimetab kõiksuguseid pangaoperatsioone
sise- ja väljamaal

ÜHENDATUD SAAPA- JA NAHAVABRIKUD A.-S. TALLINNAS,

Peakontor: S. Karja uul. nr. 18. — Kõnetraadid 14-03 ja 16-50.

Telegrammide aadressid: **Lederking—Tallinn** ja **Estoking—Tallinn**. — Postkasti nr. 77.

Esimene Eestimaa mehaaniline saapavabrik

„ESTOKING“

Tallinnas, S. Tartu maant. nr. 61-c. Kõnetr. 13-06.

Valmistab kõige paremaid meeste, naiste ja laste kroom- ja shevroosaapaid, samuti sandaale ja meeste juhtsaapaid.

Nõudke igast kaupl. jalanõusid kaitsemärgiga:

Estoking
Tallinn

Suurmüügi-ladud: Tallinnas, S. Karja uul. nr. 18. — Kõnetraadid: saapaladu 28-25 ja nahaladu 15-27.

Nahavabrik „SAKALA“

Rakveres, Narva uul. nr. 25. Kõnetraat 20.

Nahavabrik „EESTIMAA“

Tallinnas, Baltiski maant. nr. 49. Kõnetraat 3-75.

Valmistatakse igat seltsi pealis- ja alusnahku parematest sise- ja väljamaa tooresnahkadest.

Vabrikud töötavad kõige uuemate masinatega ja eriteadlaste juhatusel.

LAUSSEN ja K_o

ehituskontor

TALLINN

Vene uul. nr. 6, kõnetr. 9-03

Telegrammid: Laussen

Võtab oma peale igasuguste ehituste projekteerimisi, ehitus- ja remonttöid

Pärnu puu- ja rauatööstuse vabrik

(end. G. DARMER)

Pärnus, kõnetraat 114. Tallinnas, Vene uul. nr. 16, kõnetraat 9-03.

Valmistab ehituste jaoks **uksi, aknaid, shlangisid** ja muid igasuguseid **puutöid**, niisama ka **moodsaid mööblid**

Saeveski võtab vastu palkide ja laudade saagimist

Sindi

auru-telliskivi- vabrik

Sindi (Pärnu) kõnetraat 1-04.
Tallinnas, Vene uul. 16,
kõnetr. 9-03

Valmistab heast savist
múurikive,
katusekive,
põllutorusid ja
korstnakive.

Aastane produktsioon üle
--- 5.000.000 kivi ---

EKO Eesti klaasi-
tööstuse o.ü. **EKO**

valmistab:

Apteegi-klaase
Materjaalklaase
Majapidamise- ja lauanõusid
Majandusliste tarbeainete
nõusid

Parfümeeria-klaase
Pudelid — kõiksuguseid

Kontor Tallinnas, Vene uul. nr 16.

∴ Ladu Shube uul. nr. 4. ∴

EKO Eesti klaasi-
tööstuse o.ü. **EKO**

**RIIGI
PÕLEVKIVITÖÖSTUSE
JUHATUS**

Tallinn, Lai uul. 54

Säde-aadress: „Peapõlevkivi-Tallinn“

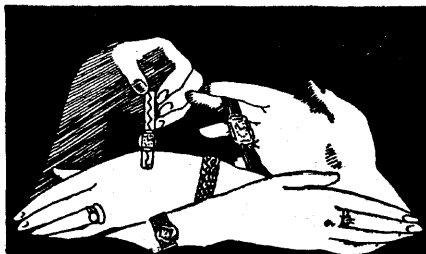
Kõnetraadid: 10-85 ja 11-62

m ü ü b

**PÕLEVKIVI
PÕLEVKIVI TOORESÕLI
MOOTORNAFTAT
PIGI**

**GUDROONI ja
PÕLEVKIVI ASFALTI
(mastiksi)**

Hindade ja muude lähemate teadete saamise asjus palutakse pöörata riigi põlevkivitööstuse juhatusse poole

% KULDALA

KYHINGA T 4 TALLINN

LADUS SUUR VALIK

HÕBE-LAUANÕUSID, KULD- JA
HÕBE-TASKUKELLASID, L A U-
L A T U S E- JA ILU-SÕRMUSEID
JA PALJU MUID MEIE ERI-
ALASSE PUUTUVAID KAUPASID

„KULDALA“

TEL. 13-66

Vabriku klaasi- ja liimi-ladud

JAAN ARNOVER

TALLINN, V. Pärnu mnt. nr. 31

Kõnetraat 8-47

Soovitab

suuremal ja vähemal arvul

vabriku hindadega klaasi,

liimi, sein- ja katusepappi,

katusetõrva, riidevärve,

maalritele igasugu mater-

jaali jne.

PÕLLUMAJANDUSLINE
KESKÜHISUS
«ESTONIA»

TALLINN, JAANI UULITS 6

Telef. 8-55, 18-91, 20-90, 20-94.

Vorstivabrik: Telefon 1-33.

Piimaäri: Telefon 5-18.

Külmetusmaja: Telefon 4-78.

Telegr. aadr.: «Zentrestonia».

Kõige suurem põllu-, karja- ja linnu-
kasvatussaaduste eksportäri Eestis

Oma piimaäri, vorstivabrik, lihasuitse-
tamistehas, külmetusmajad ja meiereid
Kadrinas, Kiltsis, Kullamaal ja Lehtses

A. Einpaul

**Suurem karja- ja põllusaaduste
eksportäri Eestis**

**KONTOR, LADUD ja MEIEREI
TALLINNAS
Siimeoni uul. nr. 19**

Telefonid: 22-24 ja 20-14

Telegrammide aadress; AEINPAUL, Tallinn

OSAKONNAD:

Paides, Vee uul. nr. 10; Kärnu mõisas, üle Kadrina

Esitused üle maa

Tallinna laevatehas

Vene-Balti laevaehituse ja mehaanika

A/S.

Igasugused laevaehituse ja mehaanikatööd nii ehitus- kui ka parandustööde alal.

Tehas täidab malmi, vasevalamise ja ka kõiksuguseid raudehituste ja konstruktsioonide töid.

On olemas oma laevade vastuvõtmiseks sisse seatud ja laiarööplise raudteeharuga Eesti vabariigi raudteevõrguga ühendatud sadam.

On olemas suured laevaterase ja muu materjalide tagavarad.

Kõigi järelpärimistega palutakse pöörata Tallinna Laevatehase peakontorisse — Koplis.

Telegrammide aadress: Koppel „Otab“. Kõnetraadid: 83, 5-93, 19-59.

„Külmetus“ A.S.

Eksport-tapamajad, külmetusmajad ja vorstivabrik.

Tallinn, Koppel. ☎: Telefon 21-12.

Linna kontor Pikk uul. 45, telef. 4-70.

Ostab elussigu 4½—6½-puudaseid.

Eksporteerib liha- ja rasvasaadusi,
nahku, harjaseid ja muud.

Rasvasulatistehas valmistab:
söögi- ja tehnikarasvasid.

Tallinna Kaupmeeste Diskonto ja Laenu Pank.

Tallinnas, Viru uul. 18,
omas majas

Kõnetr.: Juhatus 25-10
Operatsioonisaal 8-01

Toimetab
kõiki pangaope-
ratsioone

Restoraan-kabaree „de Russie“

Harju uul. 19

Kõnetr. 13-10

Rikkalik einelaud soojade ja külmade
söökidega

Lõunad kella 1—5 ja à la carte
igal ajal

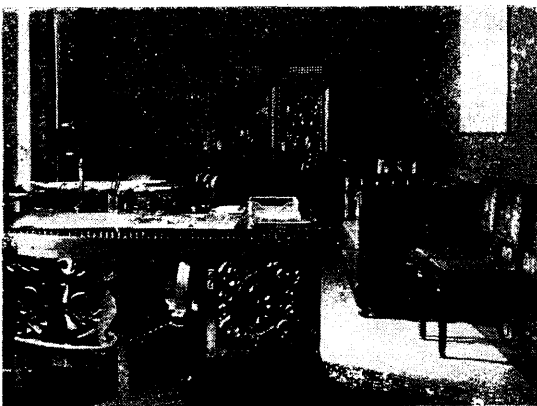
Eeskujulik köök Korralik teenimine
Mugavad kabinetid klaveritega ja eraldi
üldsaalet

Suures valikus kodu- ja väljamaa
likööre, veine ja napse

Lõunal kella 2—4 ja õhtul kella 9—2
mängib I klassi salongorkester

Õhtul kell 10¹/₂ algab ülihuvitav
kabaree

Esinevad kuulsamad Eesti ja väljamaa
näitejõud vaheldusrikka eeskavaga

A.S. «Massoprodukt»

Tallinnas

S. Tartu mnl. nr. 61-d

Kõnetr. 18-96

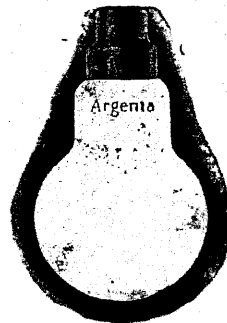
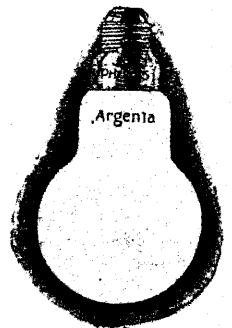
Moodsad mőóblid

koogu toa sisseseadetena

PHILIPS ARGENTA

on piimaklaasist valgus-
tav kuul. Paremat lampi
ei ole ilmas

Ainuesitajad
Eestis

A. Kapsi & Co.

Tallinnas — Tartus

Sotsialistlik häälekandja

„ÜHENDUS“

ilmub kaks korda nädalas.

„Ühendus“ on elule kutsunud Eesti Sotsiaaldemokraatlike Tööliste Partei ja Iseseisva Sotsialistliku Töölispartei ühisel ettevõttel.

„Ühenduse“ eesmärgiks on kasvatada Eesti töölistkonna klassiteadvust ja arendada tema klassivõitlust teadusliku sotsialismi alusel.

„Ühendus“ kaitseb tööliste, maatameeste, asunikude, väikerentnikkude, käsitööliste, vaesemate haritlaste ja üldse kõigi palgaliste ning kehvade huviseid.

„Ühendus“ pöörab erilist tähelepanu tööliste palgavõitluse, ametiühisuslike liikumise, töökaitses korralduse, maareformi teostamise, rahvahariduse ja vanade, vaeste ning vi. aste kindlustamise peale.

„Ühendus“ toob ülevaateid ja värskaid sõnumeid nii Eesti kui välismaade tööliikumise alalt, sotsialistlike parteide tegutsemisest ja kõigist muist põlevamatest päevaküsimustest.

„Ühenduse“ peatoimetajaks on Riigikogu liige K. Ast-Rumor.

**Ärgu puudugu „Ühendus“
ühegi tööinimese korteris!**

„Ühenduse“ tellimishind on 40 marka kuus.

„Ühenduse“ toimetuse ja talituse asub:
Tallinn, Suur Brookusmägi nr. 4.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid.

Makaroni- ja nuudlitehas

„MINERVA“

Tallinn, Telliskivi uul. nr. 5

Kõnetr. 15-88 ja 4-05

Ainukene Eesti kapitaallga töötav
suurtööstus sellel alal Eestis

Saadused valmistatakse kõige
paremast tooresmaterjaalist
elektrijõul töötavate masinate
ja sisseseade abil

Eestimaa põllusaaduste ümbertöötamise

O=Ü „VIRU“

TALLINN, S. KLOOSTRI TÄN. nr. 22/18, TELEFON 8-13

VABRIKUD: Rakveres ja Kadriinas

AINUKE KÕIGE TÄIELIKUM
KARTULITÄRKLISE- JA
SIIRUPITÖÖSTUS EESTIS

MITMETE KÕRGEMATE AUHINDADEGA KROONITUD

Puhtasordilisi

teravilja-, juurevilja-, aia- ja lille-,
heina- ja lille-

seemet

kasvatatakse Jõgeva ja Luunja mõisates ja sellekohaste lepingute alusel üksikute põllumeeste ja aednikkude juures Eesli sordiparanduse seltsi kontrolli all ja **müüb** kõiksugu kõrge külvi- väärtusega seemet ühisustele ja põllumeeste-seltsidele alandatud hindadega.

Põllumajandusline kirjandus, aian- duse ja mesinduse tarberistad ühisuse kauplustes alati saadaval.

Eesti Seemnevilja Ühisus

Tallinn, «Estoonia» teatrimajas.

Telefon 8-60.

Osakonnad ja esitajad kõigis
kodumaa linnades.

TALLINNA LINNAPANK

Tallinnas, Mundi uul. nr. 2.

Telefonid: Juhatus 19-30.

Äriruum 3-13.

Pank toimetab kõiki
pangaoperatsioone
sise- ja väljamaal.

Võtab kaupasid oma
aidaruumidesse hoiule
ja annab nende vastu
laenusid.

JUHATUS.

KINNITUS AKTSIA SELTS

EESTI LLOID

PEAKONTOR TALLINNAS

PIKK UUL. nr. 28.

KÖNETRAADID: 6-24, 17-03.

TULE-, ELU-, ÕNNETUSJUHUSTE
JA VEOKINNITUS

KINNITAGE OMA VARANDUST JA ELU,
KUNI VEEL AEGA ON!

J. & P. Parikas

Tallinnas, Kuninga uul. 1. Tel. 7-50.

„E E S T I“

koguteos neljas keeles, mille kokkuseadmisest ja korraldamisest on osa võtnud mitmed õpetajad, ajakirjanikud ja avalikud tegelased. Raamat on ilusas köites, suures kaustas kriidipaberil, 331 pildiga kõigilt aladelt; 6 kunsttrüki kaastannet, kaardid, vinjetid. Hind 800 mk.

„Vaba Maa“ nr. 207.

„... Samase teose järele on ammugi tuntud kibedat tarvidust... See teos on ülitarviline tutvustamise abinõu nii sise- kui väljamaal. Raamat tohiks olla kõige ilusamaks väljaandeks, mis seni Eesti üle ja Eesti keeles ilmunud.“

„Päevaleht“ nr. 257.

„... Ta võiks olla õpetajale heaks käsiraamatuks, sest sellest leiab kodumaa tundmaõppimise tunni jaoks rohkelt materjali. Niisama on ta ka suure väärtusega igathele, kes ihaldab kodumaa maastikkudest, tööstusest, ettevõtetest jne. igakülgselt ülevaateid.“

„Postimees“ nr. 245.

„... Kuna see raamat lühidalt kujul, kergesti loetavas keeles rohkesti andmeid Eesti üle toob ühes nii rikkaliku piltide-hulgaga, on ta Eesti tutvustamiseks ülitarvilik ja otsustarbekohane ka nendegi juures, kellele aega ei jätku põhjalikumate teoste lugemiseks.“

„Kaja“ nr. 256.

„... vennad Parikas'ed on tänuväärne töö ära teinud, kirjastades haruldast meeldiva pildikogu „Eesti“. Seda raamatut, mille tekst ja pildi seletused neljas keeles, võib julgelt kõige nõudlikuma raamatutarvitaja kätte anda... Niisuguse laialdase ja mitmekülgselt ja kõigepealt haruldast hea ning maitserikka pildimaterjali kogumise ja korraldamine on suurt hoolt ja maitset nõudnud. Võrdlemisi odav hind peaks võimaldama, et see raamat igasse perekonda laualustuseks enesele teed leiaks.“

„Päevaleht“ nr. 263.

„... Aga mul oli mõttes täna ühest teisest raamatust rääkida, mäherdust... kavatses välja anda E. Kirjand Selts ja pole sellega toime saanud 10 aasta jooksul. Ja haridusministeerium ja pole sellega toime saanud 5 aasta jooksul. Ja nüüd on sellega, kui ka teksti poolest vähemal, aga piltide poolest suurepärasel kombel toime saanud üksainus inimene-paar, vennaksed Parikas'ed. See on see tore teos Eesti üle, nimega „Eesti“, piibli kaustas, kriidipaberil üle 330 pildiga. Kui nüüd leiduks igas vallas üks jõukas mees, kes tahaks oma nime vallakooli ajaloo suremataks teha ja kingiks koolile tselle raamatu — oh teie õnnelikud koolilapsed siis! Siis võiks kooliõpetaja, kui tahab, „gukk-kasti“ teha, kui ei taha, kodumaa tunnis lastele ka ilma gukk-kastita neid pilte näidata ja lastel oleks kohe — paremini kui väikeste ekskursioonide kaudu — suurepärase aimdus sellest: „Eesti ja mis seal sees“.

„Postimees“ nr. 267.

„... Parikas'ed „Eesti“ peab tervitama kui sel alal väga otsustarbekohast väljaannet... see suudab juba tähelepanu osaliseks saada, pealegi kui pildid hästi on valitud ja hästi trükitud. Raamat on oma kaante väljumise poolt maitserikas, sisu poolest vaheldusrikas ning maastiku, linnade karakteristiliste osade, rahva töö ja rahva riiete jne. poolest üsna palju... Oleks raamatul ainult pildid, juba siis pakuks ta head. Kuid teose tekst annab lühikest aga kõige olulisemat informatsiooni neljas keeles...“

H. Rk.

Fotograafia õperaamat

J. ja P. Parikas.

II täiendatud trükk. 218+XXII ltk. peenikest trükki heal valgel paberil, 127 sisuselgitava pildiga. Hind 300 mk.

Kui tellimise juures raha posti-tshekiga ette saadetakse, siis läkitame soovitud raamatud ja pildid ilma postikuluta.

„... Vähe leidub meil nii puhas, nägus ja väheste trükivigadega ning selgete klisheedega raamatut... Ka sisu poolest vastab raamat täielikult oma väljumisele. Autorite sihiks on olnud pakkuda võimalikult lühidalt täielikku ülevaadet ja üldisemaid tegelikke juhatusi asjaarmastajate nõuete kohaselt ning selles piiris, mis igal haritud inimesel fotograafiasse vaja oleks teada... Parikas'ed teos pole mitte ainult praktiliseks õperaamatuks algajatele, vaid on ka tulusaks käsiraamatuks juba arenenud valguspiltnikule... Raamatu ettevalmistamisel teiseks trükiks on kokkuseadjad hoolega silmas pidanud kõiki parandusi ja uuendusi, mis valguspildistuses viimase aastakümne jooksul tehtud.“

(„Päevaleht“ 1923.)

Eesti tegelaste portreed:

F. R. Kreutzwald, J. V. Jannsen, Lydia Koidula, C. R. Jakobson, Konst. Päts, Jaan Tõnisson, kindral Laidoner.

Vasetrükk-seinapildid, suurus ühes kartoniga 45x55 sm. Hind terve kogu eest — ise ära viies eht raha posti-tshekiga ette saates — 1000 mk., järelmaksuga 100 mk. kallim.

„Need ilusad seinapildid on iseäranis sündsad meie selliste, koolide ja muude asutuste kaunistamiseks. Eluruumide ehteks ei ole midagi sündsamat, kui Eesti elu juhtide pildid.“

(„Kaja“ 19. V. 1923.)

Kodumaa pildivihud

(broomhõbe paberil):

1. Tallinn (uus), 2. ja 3. Varemend ja lossid [Eestis] ja II. 4. Eesti linnad, 5. Eesti küla, 6. Eesti ränd, 7. Eesti maastik, 8. Vana Tallinn, 9. A. Weizenbergi kujud, 10. Tallinna (ülevaated), 11. Pühajärv, 12. Kodumaa jõed ja järved. Igas vihus 10 kaarti, A. Weizenberg'i vihus 15 kaarti. Hind kõige 12 vihu eest 1000 mk., üksikult — a 85 mk., Weizenberg'i kujude vihik 125 mk.

Kogud on hoolsalt valitud ning esitavad Eesti huvitavaid ja mitmekülgselt; nad on väga tarvilikud kodumaa tundmaõppimisel, niisama ka maateaduse ja loodusloo õpetamisel.

Eesti vaatekaardid

(värvilised):

Eesti rahvarilded (12), küllaed (10) siseveed ja maastikud (24) rannavaated (10) kokku 56, kaarti. Hind kogu eest 280 mk.

Tallinn — 24 vaadet pealinna tähtsamatest ehitustest, tänavaelust, sadamast jne. Hind kokku 120 mk.

Eesti tall — kaunid vaated maitserikkas vasetrükis heade ülesvõtete järele meie põhjamaa kodust. Hind 90 mk.

Eesti meri — 18 elevuspilti purjekate, lainete, pilvede ja kuupaistega, vasetrüki väljaandes. Hind 90 mk.

„... Kaardid tunnistavad, et meie kodumaa palju ilu on, kui aga osatakse vaadata. Seda õpetavad käesolevad kaardid ja sellepärast on soovitada, et piltpostkaartide saatmisel nii kodu- kui väljamaale need esimeses reas tähelepanu leiaks.“

(„Päevaleht“ 1922.)

„... kõigis neis leiame peale esteetilise momendi ka palju õpetlikku, mida väga hästi võiks kasutada kodumaa maateaduse ja loodusloo õpetamisel. Sama väärtus on ka kultuuriloolistel ja etnograafilistel piltel.“ (Loodus“ 1922.)

Kaubamaja

„MARS”

Tallinnas, Harju uul. 23.

Telefon 8-53.

Elektriosakond:

Elektri-armatuurid,

„ -lambid,

„ -mootorid,

„ -materjaalid.

Majandusosakond:

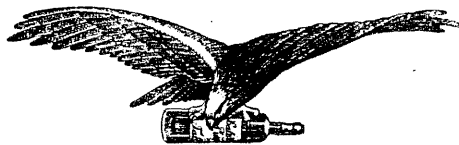
Portselaanserviisid,

Klaasasjad,

Alumiinium keedunõud,

Emailkaubad.

Müük üksikult ja hulgani.

O.-Ü. „CALORICA“

Rootsi punshitehas

Soovitame oma tehase kõrgeväärtus-
lisi saadusi:

Svensk Punsh 28% kange.

Caloric Punsh 35% kange.

Prima Punsh 40% kange.

Kloostri Liköör (Benedictine).

Konjak (X.X.X.)

Konjak V. O.

Konjak V. O. S.

Chartreuse kollane.

Chartreuse roheline.

Curaçao pruun.

Curaçao roheline.

Kristall Kümmel.

Scotch Whisky.

Kroonitud näitusel ainult kõrgemate
auhindadega.

TALLINN, Lai uul. 23. Telef. 15-53.

Telegr. address: TALLINN „CALORICA“.

PÕHJA-EESTI ÜHISPANK

TALLINN

Väike Karja uul. nr. 3

Kõnetraat nr. 602

Pank võtab raha hoiule, annab välja
laenusid oma liikmetele ja toimetab
kõiksugu pangaooperatsioone

KOMMERTS PANK

TALLINN, Suur Karja uul. 15

Telef.: 9-86 ja 9-89

Telegr.-aadress: „KOMMERTSPANK“

Toimetab kõiki pangaoperatsioone

Õmblusmasinad Naumann, Pfaff, Vesta ja Glara jne.

XX. Tallinna Eesti näitusel õmblusmasinad kõrgema auhinnaga —
kuldaurahaga kroonitud

Kudumismasinaid, jalgrattaid Naumann ja Mars, õhugumme ja mantleid,
koorelahutajaid ja põllutöömaseinaid parematest vabrikutest ja kõigile
tähtendatud masinatele tagavaraosasid

soovitab

K. SAAR ja Ko.

Tallinnas, Estonia puiestee nr. 27.

Osakonnad: Tartus, Raatuse u. 2; Rakveres, Peeterburi uul.; Jõhvis, turuplats.

K. Saare firma töötab üle 20 a., äriosanikud sel alal üle 30 a.

Soovitame ladust ja muretseme tellimise peale kohale

isesõitvaid ja veetavaid

REHEPEKSUGARNITUURE

Inglise, Saksamaa ja Rootsi vabrikutest; Ameerika, Saksamaa ja Rootsi hobuserehasid, rohu- ja viljaniitjaid ning nende jagusid; atru, äkkeid, külvimasinaid.

**Masinaõli, masinarihmu, naelu, rauda,
veskikivivalamise materjaali,
kunstväetisaineid j. n. e.**

Jl m a k u u l s a i d

„ALFA“
koorelahutajaid

ja

„ASTRA“
piimatalituse masinaid.

Piimatalituste sisseseadete **eelarveid** ja **plaane** valmistame aastakümnete jooksul saadud kogemuste põhjal.

TALLINNA EESTI MAJANDUSÜHISUS
Tallinnas, Estoonia (Viruvärava) puiesteel nr. 21.

Kõnetraat 85.

Telegr.-aadress: „ESTOKOMMERTS, Tallinn“.

STEYR
AUTOMOBIL

STEYR
AUTOMOBIL

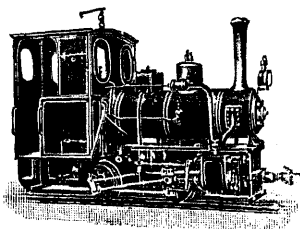
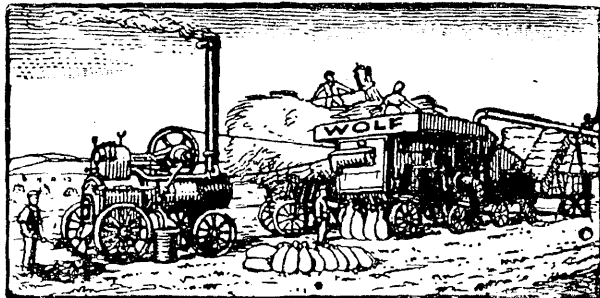
on seni Eestimaa teede peal kõige paremate tagajärgedega sõitnud

R. WOLF'i

auru-
vilja-

peksugarnituurid 3—20 PS

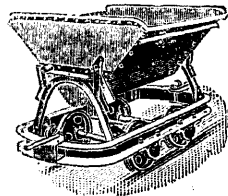
ja ülekuumendatud aurulokomobiilid 12
kuni 800 PS meie maa nõuetele vas-
tavalt ehitatud, nõuavad viimasel ajal
kõik põllumehed ja töösturid

ORENSTEIN
&
KOPPEL

A. G. BERLIN

Raudteematerjalid

Rauatööstuse masinad
Puutööstuse masinad

Masinate, käsitööriistade, ehitus-
materjaali, terase, raua, pleki,
papi, j. n. e. ladu

PEAESITAJA EESTIS

A. S.

W. SCHNEIDER & K_o

TALLINNAS, Estoonia puistee 19

Kõnetraadid: Tehn. osak. 26-34. Kauplus 4-01

Juhatus 18-42

Põhja Pank-A.-S.

Tallinnas

S. Karja u. 20, omas majas

*

Telegr.-aadress: Pohipank

Telefonid: Direktor nr. 8-44

Üldised nr. 8-43 ja 6-17

*

OSAKONNAD:

Tartus, Viljandis, Võrus,

Abja-Paluoja ja Türi-Allikul

*

Korrespondendid kõigis kodumaa kui ka kõigis suuremates linnades väljamaal

Pank võtab raha hoiule,
annab välja laenusid, os-
tab ja müüb väljamaa raha
ja toimetab kõiksugu pan-
gaoperatsioone kodu- ja
väljamaal

Põhja Panga Juhatus

EESTI PANK

TALLINN

OSAKONNAD:

HAAPSALU	RAKVERE
KURESAAR	TALLINN
NARVA	TARTU
PÄRNU	VILJANDI
PAIDE	VÕRU
PETSERI	VALK

VÕTAB RAHA HOIULE, JOOKSVALE ARVELE JA
TÄHTAJA PEALE. DISKONTEERIB VEKSLID JA ANNAB
LAENUSID. OSTAB KULDA JA HÕBEDAT. OSTAB JA
MÜÜB VÄLISVALUUTAT JA TOIMETAB KÕIKSUGU
PANGAOPERATSIOONE SISE- JA VÄLJAMAAL.

KORRESPONDENDID:
KÕIK SUUREMAD PANGAD
VÄLJAMAAL

Harju Pank A.-S.

Telegrammi-aadress: «HARJUPANK»

JAOSKONNAD:

Narvas,

Koplis,

Tallinna lähedal,

Pärnus,

Rakveres,

Tartus.

Põhi- ja tagavarakapitaalid: Emk. 66.000.000.—

Oma speditiooni-osakond. Omad kaubaladud,

kaupade hoiulevõtmine, tollimine j. n. e.

KINNITUSSELTSI «EESTI LLOID», TALLINNAS,

PEA-AGENTUUR

O.-Ü. „TUBAK“

TALLINN

Baltiski maantee nr. 19.

Kontori telefon 20-86.

Vabriku „ 8-68.

Paberossid:

„Salon“	20	tükki	40	mrk.
„Eva“	20	„	30	„
„Mefisto“	20	„	25	„
„Laulupidu“	20	„	25	„
„Karmen“	20	„	20	„
„Morits“	20	„	10	„
„Suurtükk“	20	„	10	„

Tubakad:

„Cavalla“	1/4	⊗	200	mrk.
„Stambul“	1/4	„	90	„
„Suhum-Ekstra“	1/4	„	80	„
„Kuld Kotkas“	1/4	„	70	„
„Kuld Ankur“	1/4	„	60	„
„Põhja Põder“	1/4	„	50	„
„Meremees“	1/4	„	40	„
„Laevatubak“	1/4	„	30	„

TÄHENDUS: Kõik tubakasaadused puhastatakse keemiliselt iseäralise aparaadiga, mille tõttu nende suitsetamine keele ning kurgu peale ei hakka ja kõhima ei aja.

Viljandi likööri- ja veinivabrikute

O.-ü. „ALKO“

esimese järgu joogid

kõige kõrgema auhinna SUURE KULDAURAHAGA Tallinna Kaubanduse ja Tööstuse Näitusel 1923. a. ja endistel aastatel SUURTE HÕBEAURAHADEGA kroonitud.

Veinid:

Madeira,
Vin d'Oporto rouge et blanc,
Old Red and White Port,
Vin de Grousselle rouge et blanc,
Old Cider,
Rotvein,
Marjavein,
Kirikuvein,
Portvein punane ja valge,
Õunavein,
Vahuveinid jne. jne.

Liköörid ja napsid:

Kristall Kõõmel,
Curacao,
Kloostri Liköör,
Sakala Kantsi punane kristall,
Kungla Liköör,
Allash Kõõmel,
Prunelle,
Stockmannshofer Pomeranzen,
Subrovka,
Inglis Kibe,
Konjaak,
Kirs, Vabarna, Ananas,
Citroni, Cacao jne. jne.
Liköörid.

PEALADU VILJANDIS, Lossi uul. nr. 12. — Telefon 39.

OSAKOND TALLINNAS, S. Karja uul. nr. 20/8.